

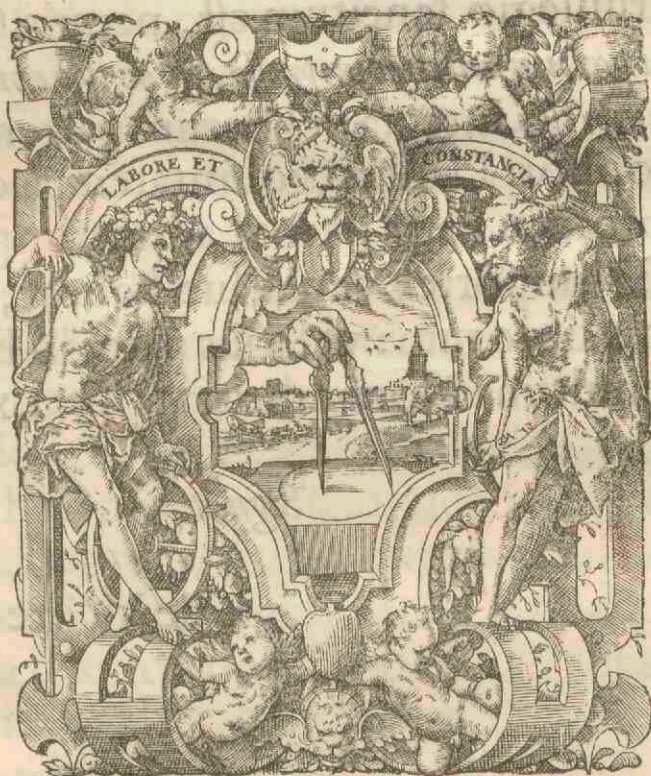
**Opera Ioan. Goropii Becani, hactenus in lucem non edita :
nempe, Hermathena, Hieroglyphica, Vertumnus, Gallica,
Francica, Hispanica.**

<https://hdl.handle.net/1874/424372>

HISPANICA

IOANNIS GOROPHII

B E C A N I.

ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini
Architypographi Regij.

clō. Id. LXXX.

HISPANIA

IOANNIS GOROPII

BECANI

SUMMA PRIVILEGII.

REGIS Priuilegio sancitum est, nequis *Opera omnia Goropij Becani partim antehac impressa, sed ab ipso emendata, partim uerò non impressa*, integra, vel eorum partem aliquam, citra Christophori Plantini voluntatem, à die cuiusq. editionis absolutæ intra decem annos, imprimat, aut alibi impressa importet uenaliâue habeat, sub pœna confiscationis librorum: vt latiùs patet in literis datis Bruxellis pænultima Nouembris. M. D. LXXIIII.

Signat.

I. de Witte.

ANTVERPIÆ

Ex officina Christophori Plantini

Architypographi Regij.

cl. l. xxx.

ORNATISSIMO

DOCTISSIMOQ. VIRO

CORN. PRVNIO,

Christophorus Plantinus S.

ENIUNT AD TE, vir clarissime, Hispanica Ioan. Goropij Becani illius cuius viui amicitiam cum fide coluisti, & mortui memoriam sanctè custodis. Meritò ad te non solùm quia ad amicissimum : sed etiam quia, si quis alius in hac vrbe, veterem antiquàmque doctrinam sequeris & amas. Cuius generis, quod te non fugit, cum omnes Becani libri sint : tum iste egregios & non promptos thesauros complexus est reconditæ antiquitatis. Itaque habe, vir prudentissime, hoc munus per me, & non à me. cuius tamen aliqua gratia iure mea, quia hæc opera testificor non commodi mei causa vulgari, sed reip. & posteritatis. Cui sæpius tractata hæc scripta (non enim inspicere fatis est) plus utilitatis allatura scio, quàm splendidos & superbos labores multorum. Vale. Antuerpiæ XIII. Kal. Septemb. MD. LXXX.

* INDEX

ORINATISSIMO

DOCTISSIMO. VIRO

CORN. PAVNIO.

Christophorus Plantinus S.

ENIUNT AD TE, vir clarissime
 Hispanice loquor. Gorgij Beccari filius
 cuius viri amicitiam cum fide coluisse
 & motum mentis sancte custodis.
 Melior ad te non solus quis ad anti-
 cissimum: sed etiam quis, si quis alius
 in hac urbe, veterem antiquamque doctrinam seque-
 ritur & amat. Cuius generis, quod te non fugit, cum
 omnes Beccari libri sunt: tam ille egregios & non
 proprios thesuros complexus est: recorditer anti-
 quitatis. Itaque habet, viri praeclarissimi, hoc manus
 per me, & non à me. cuius tamen aliquid gratia into-
 mea, quis haec operatus sit non commodi mei cau-
 sa vulgari, sed reip. & posteritati. Cuiuspius tractatus
 haec scripta (non enim inspicere satis est) plus utilita-
 tis allatur seculo, quam splendentes & superbos labores
 multorum. Vale. A. M. D. C. LXX. Kal. Septemb.
 cl. l. lxx.

INDEX

INDEX RERVM ET

VERBORVM IN

HISPANICA.

B, Abba. i. pa- ter. 12, 32	Amanus mons arborum ferti- lis. 65. terminus Asia mino- ris, & terminus habitationis filiorum Iapeti. 36, 40	Art. i. terra. 62, 69
Ac. 26	Amarus, a, um. 91	Artemidorus Tarsensis, Gramma- ticus nobilis. 65
Acant' vrbs. 76	Ana fl. 54	Artium vita hominum necessaria- rum inuentor Arcas. 45
Acant' hns. 96	Annius Historiographus. 2, 4, 6, & seq. 64	Arx arcis. 45
A' nos. 26	Antipater Tarsensis Philosophus. 64	Ascalon. 76
Ada. 19	Antiquarij. 12	Ascania duplex. 38, 39, 41
Adam. 13	Antiquitatis seruanda studium laudatur. 12, 15	Ascanius Gomeri filius in Phry- gia habitauit, &c. 38, 39
Adama dicitur terra. 13	Antiquus dierum, dictus Deus pater apud Danielelem. 12, 60	Ascanius fl. 41
Adonis cur apri dente fingatur oc- cisus. 110	Aprilis mensis. 111	Ascanij memoria apud Mysos. 41
Aegypti reges Busirides multi. 88	Aqua. 26	Ascanij dicti Teutones, &c. 26
Aegypti reges Pharaones multi. 88	Ar. 62	Asclepiades Mirlianus. 1
Aegyptiorum secunda festiuitas in Busiride vrbe cur soleat ce- lebrari. 87, & seq.	Arabicus sinus. 76. quare voce- tur mare rubrum. 76	Asongaber vocis pronunciatio & scriptura. 77. eius interpreta- tio. 77, 103, 104. quis locus sit, &c. 74, 75, 82.
Aegyptias voces dicunt esse, vo- ces ex Moysi libro non intel- lectas, Rabbinij. 80	Arar fl. 62, 69	Asphaltites lacus. 81
Aecla vrbs. 76, 78	Ararat montes. 7	Ate vnde dicta, &c. 13, 39
Aelurus. 41	Aratus Cilix, poeta, astronomus. 65	Athenaeus Cilix, Philosophus. 65
Aetas prima, Barbarismus, secu- da, Scythismus. 10	Arca, a. 45	Athenodorus Cananua, praeceptor Caesaris. 64
Africam principio habitauerunt Chami posterij. 34	Arca Noe. 45, vbi quicuerit. 7, & seq. eius monumenta. 46, & seq.	Athenodorus Cordylon, cum M. Catone vixit, &c. 64
Agenor vocatus Nochus. 63	Arcadia regio. 45, 55. equis athen- dis idonea. 47	Atlas vnde dictus. 106, & seq.
Ago, is. 29	Arcas vnde dictus. 45, & seq.	Atlas & Hesperus fratres, la- peti nepotes. 109, 116
Ailax Graeci matre pro Elat ver- terunt. 78	Arcas Nochus dictus. 45, 46	Atlas & Phorcys, idem. 115, & sequent.
Am Hebraica littera vera pro- nuntiatio. 5	Arcas artium omnium, hominum vita necessariorum inuentor. 45	Atlas dictus Tarses. 53, 106
Am. 66	Arcades antiquissimi omnium ho- minum. 47, & seq. ante Lunam cur fuisse dicantur. 47	Atlas insignis astrologus, 107, 108 111. cur calum sustinere di- ctus, 107, 112. Herculeum astro- nomiam docuit. 30
Alb, Alben. 14, 66	Arceo, es, ere. 45	Atlas inuentor Sphaera artificia- lis. 108
Alba 13, 66	Archedemus Tarsensis Philoso- phus. 64	Atlas nauigandi peritia prestan- tissimus. 106, et seq. 111, et seq.
Albania vnde dicta. &c. 13, & seq.	Arctos sidus. 46	Atlas omnium rerum sapiens. 106, & seq. 111, & seq.
Albania alit canes generosos. 15	Arg. 63	Atlas filiabus suis Hyadum & Pleiadum nomina ab astris, non astris a filiarum nomenclatu- ra posuit. 111.
Albania fertilitas & indoles. 15	Arganthonius Tarsessorum rex. 70.	Atlantis vxor Hesperis, & filia Hesperides. 109
Albania limites. 15	Argentens mons. 73	Atlantis landes. 106, & seq.
Albania opida a Tubal condita. 15, 16, 17.	Argenti fodine maxima circa nouam Carthaginem. 73	Atlantica, insula. 109
Albanus fl. 15	Argini vnde dicti. 63	Atlanticus Oceanus. 109
Albani qua via in Iberiam pe- netrarunt. 20	Argini a Tarsis in Peloponneso conditi. 63	Atlanticus orbis. 112, & seq.
Albanorum militia. 15	Argos, Hippicū quare dictum. 63	Atlantici orbis & Hispania duo primi conditores Elyssus & Tarses. 116, & seq. De Atlan- tico orbe veterum sententia & * 2 testi-
Albion. 13	Ariani pop. 19	
Alp. 13, 66	Armenia montes. 7	
Alpes. 13	Arinoe vrbs, Bagal-stephon ap- pellata. 90	
Alus. 81		
Alphabetorum duo genera, quo- rum vtriusque precatorem co- rinet. 10		
Alyba. 66		
Alyzones. 66		
Amaleciti vbi habitauerunt. 100		

testimonia, 114, & sequen.	Bergo.	67	Caius, <i>Caja</i> .	17, 18
Atlantides, Atlantis filia, dicta	Bergones.	54	Calcaneus terrena tarditatis sym-	
Hesperides, &c. 30	Bergomum op. in Italia.	67	bolum.	69
Attica unde dicta, &c.	Bergusa.	54	Callirhoë.	118
Atys appellatus Elyssus.	Berosius quis fuerit, & quando vi-		Callisto.	45
ru, Ou, Out, Out, i, antiquus, 11,	xarit.	1	Canis unde dictus.	118
12, 32	Berosi libris fides abrogatur.	1	Canis, cuius rei symbolum pra se	
Anaris unde dicta.	Berosus tres tantum, Pseudobero-		ferat.	117
Anaris eadem qua Bubastis.	sus quinque libros scripsit. 2, &		Canis & Regis landati officia.	118
Aurora unde dicta.	sequent.		Canes generosos alii Albania.	15
Aurum Obryzium, aurum Opher,	Beroso Pseudoberosus pugnancia		Capo, i. promontorium.	67
& aurum Perucim, pro eodem	dicunt. 2, & sequent.		Car Elyssi filius, Lydi germanus	
dicuntur, nempe pro auro puro	Betogabri.	77	frater, &c. 39, 40, & seq.	44
puto.	Btes.	78	quam sedem occupauerit, 39,	
Auri feracissima est Hispania.	Bondona.	20	& seq. delubrum crexit Ioui	
71, & sequent.	Boan.	102	Cario, 40. eius monumenta apud	
Mult, antiquissimus.	Bresilianum lignum.	113	Megarenses.	44
Mult, i. oriens.	Bria.	24	Carbaschara.	96
Mult, rye.	Brica pro Briga apud Plin.	25	Cardis.	48
Austria, Austrasia, Austrycia.	Briga.	24	Cares unde nomen habeant, & à	
Aves duo Sphæra artificialis.	Briga vocula terminantur multa		quo conditi.	39
Avas.	opidorum nomina in Hispania.		Cares & Lycii non ex Europa in	
Arotus urbs.	24		Asiam, sed ex Asia in Euro-	
	Briga, quartus Hispanorum rex,		pam venerunt.	40
B & V consonans cognata pote-	apud Pseudoberosum.	24, 25	Cares, Lydi, Lycii & Mysii se fra-	
statis littera.	Brigant pro publico grassatore		tres quondam dicebant. 39, 40	
Babel turris unde dicta. 8. eius o-	abusue accipitur.	55	Carius Iupiter, 39, 40. ei templū	
rigo. ibid. & seq.	Brigantes.	55	a quo & cur dedicatum.	40
Babelen.	Brigantium diversis Europa ci-		Carmani pop.	19
Bacchus dictus Nochus. 7, 45, 50	uitatibus nomen impositum.	55	Carmania regio vinas profert ma-	
Bactriani.	Brigata.	25	ximas.	101
Bact.	Bubastus sine Bubastis urbs. 88.		Carmelus mons.	76
Betica regio, est Regnum Tarsis	eadem que Anaris. ibid.		Carteia.	70
in sacris literis, 70. eius soli-	Bui.	79	Carus, n. um.	39
titus.	Bura quid significet.	55	Casium, Casius mons.	6, 77, 101
Batis fl. unde dictus.	Bura ciuitas in inferiori Germa-		Casij Iouis templum.	77
Batis fl. dictus Tarcessus.	nia, item in Arcadia & in		Casos insula.	76
Baturia.	Hispania.	55	Cassiterides insula.	73
Batus, sextus apud Pseudobero-	Bus.	79	Castra concupiscentie.	103
sum Hispanie rex.	Busiris unde dicatur.	87, 88	Caucasus mons.	7
Bagal stephon post Arsinoë ap-	Busiris primus is rex fuit appella-		Cerna nutrix Habidis regis Tar-	
pellata.	tus, qui Iosephum Aegypto pre-		ressiacorum.	117, 118
Bate.	fecit, 87, 88. eo nomine multi re-		Cedes in Galilea, dicta Cades.	
Baten.	ges in Aegypto fuerunt vocati.		101.	
Baianus sinus, vetusta Cimme-	88		Cenai pop.	100
riorum sedes.	Busiris cur hospites mactare sin-		Ceres Thecmophoros dicta.	45
Baldus mons.	gatur, &c.	87	Ceteim olim dicta Cyprus.	74
Balsamum.	Busiris ciuitas eadem qua Raga-		Cety pop.	43, 65
Ban.	massa, adificata ab Israelitis.		Cetim Iouis filius, Elyssi frater,	
Barbarismus, prima atas.	87, 88		Cetiorum in Cypro conditor. 43,	
Bec, i. panis.	C.		66, 67	
Bed, Bet.	Clittera symbolica significatio.		Cetis regio unde dicta.	36, 65
Bedunenses pop.	116		Cetium in Sicilia, & Cetium in	
Beelsephon.	C & G litterarum affinitas &		Cypro.	65
Begug, Begung.	permutatio.	25	Chabria castra.	77
Behal.	Cades duplex.	101, & sequent.	Chaibal Albania op.	16
Belba sine Belbes eadem que Elis.	Cades in Galilea, Cades dicitur.		Chami posteri principio Africam	
91	101		habitarunt.	34
Berenices coma in calum lata. 108	Cades-Barne.	101	χεράττο.	89
Berg i. abscondo.	Cades-Stin.	101	χάραξ.	77, 89
Berg i. mons.	Cadmus dictus Iapetus.	63	Charax Seseffris.	77
Berg. id est, mons in ciuitatibus	Cadytis urbs.	101	Charites.	26
nominandis frequenter usur-	Calum unde dictum.	25	Chaua.	13, 17
patur, &c.	Caladunum.	54	Chebron urbs.	103
Bergen opidum.	Caieta.	67	China sine Sina pop. India.	94

Choreb mons.	93,94	Cyrus fl.	20	Eldun op.	54
Chorma.	103	D.		Elea ad Cairum.	66
Chrysaor quis, & unde dictus, 27, & sequent. 118		Dadanim.	36	Elea Cypri.	66
Chrysippus Cilix.	65	Dam.	83	Elaticus sinus.	66
Chrysoptisia.	72	Dap.	91	Elatica Cilicia.	65,66
Cilix unde dictus, &c. 63. cur sic dictus Tarses. ibid.		Daphca.	91,96	Elana vrbs.	78
Cilices quidam ad Troiam habitauerunt, & illic Thebas condiderunt.	66	Deabus, septimus Pseudoberosi in Hispania rex.	27	Elesa insula in Ionia Attica, dicta Eli domus, &c. 43,44,45	
Cilices ciues, praestantes Philosphi, &c.	65	Deeg.	26	Elesus.	45
Cilices pirata nobilissimi. 63, & sequent.		Delimercatus celebritas.	65	Elim op.	91,96
Cilicam in Romanos insignis contumelia.	64	Dertusa, Dertusani	54	Elis, eadem que Belba sine Belbis.	91
Cilicum potentia.	65	Deus unde dictus.	60	Elis in Peloponneso & regionem & urbem notat.	91
Cilicia Troiana sine Eleatica.	66	Deus qua ratione nomen ab atero habere, & qua carere nomine, dici possit.	60	Elis Olympico certamine olim nobilissima.	45
Cilicia primum a Tarsis occupata.	63	Dien.	40,60	Elis, Elyssa, sine Elesa, eiusdem hominis nomen.	37
Cimbris vernacula sunt nomina propria a Mose enumerata, &c.		Digamma Aelicu in aspirationem frequenter transit.	30	Ellotia Minerva.	61
13		Diodorus Tarsensis, Grammaticus nobilis.	65	Elus frequenter dicitur Elyssus.	45,48,53.
Cimbrorum & Phrygum sermo idem est.	9	Diodorus Tryphon ab Antiocho Demetrii filio obsessus sibi mortem conscivit.	65	Elus, Elesa, Elut, eadem ciuitas.	78,83,92,104.
Cimbricus sermo primus & vetustissimus. 10. olim in Hispania, Gallia, Britannia, & Thracia fuit. 54. eius artificium, 10. eo usus est primus conditor Troiana arcis, &c. 67. Cimbricus verus usus est Moses in inauguratione Iosephi.	9	Diogenes Tarsensis, philosophus, & Tragoedia scriptor.	65	Elut & Asiongaber vicina loca sunt in litore maris Mediterranei.	82
Citium sine Citium.	65	Dionysides Tarsensis, Tragoedia scriptor.	65	Elysa, 36, 37. & seq. nomen variè a variis corruptum.	37
Classi instruenda necessaria.	36	Did.	60	Elysa, Elyssa, Elysus, Elyssus, idem est nomen.	36
Climax.	48	Dolitana vallis.	54	Elysi campi unde dicti. 57. & seq. vbi a veteribus collocati, &c.	57,58,59.
Climmen.	48	Dozen.	96	Elyssibona & in Lusitania & Peloponneso inuenitur. 50. vide reliqua in Olyssipona.	
Clymenus unde dictus.	48	Dorius fl.	54	Elysson fl. & op. in Arcadia. 45, 49.	
Clymenus dictus Elyssus.	48	Drnis.	29	Elysus sine Elyssus, Elysa sine Elyssa, &c. unde dictus & quid significet. 36, 37, 53. idem qui Olysses sine Ulysses Homericus, 52. eius nomine nihil nobilius apud Iones ante Homeri aetate fuit, 36, & seq.	
Con.	118	Dun, i. collis, in Hispania ciuitatibus nominandis frequenter usurpatur.	54	Elyssus è vera historia petitus; Ulysses verò Homericus totus fignmentum est.	51,52
Con pro cane, Phrygia vox.	118	Duennas op.	54	Elyssus frequenter Elus dumtaxat vocatur.	53
Condimentum optimum fumes.	31	Dum.	53	Elyssus Ionis maximus natu filius, frater Tarsi, nepos Iapeti, Nochi pronepos. 35, 38, 47, 56, 108. eius filij, Lydus, Car, Lycus & Mysus, 40, & seq.	
Coning.	118	E.		Elyssus & Tarsus duo primi conditores Atlantici orbis & Hispania. 35, 61, 68, & seq. 116.	
Conon astrologus Berenices comam in calum intulit.	108	E sine Ee.	35,37,38,83	Elyssus quas gentes condiderit, & qua loca primum habitauerit.	38,50.
Corinthus.	61	Ebur. i. vicinus iureiurando adstrictus, 55. vox variis populis usitata, ibid.		Elyssus diligenter Egyptu & vicina loca inuestigauit. 84. eius navigationes & peregrinationes. 43, & seq. 48, & seq. 52.	
Cortina.	71	Eburacum op. in Britannia.	55	* 3 Elyssus	
Cuniculorum in Turdetania copia, & venandi ratio.	71	Eburadunum op. Caturig. in Italia.	55		
Cur.	42,116	Eburones pop. apud Belgas.	55		
Curatus unde dictus.	116	Eburum op. Quadorum in Germania.	55		
Curetes unde dicti.	42,116	Ecregma.	77		
Curetes primi Tarsesiaca regionis cultores.	116	Edam op. Hollandia.	83		
Curetes reuera fuerunt Elyssus & Tarses.	117	Edom dictus Esau.	75		
Cydnus Tarsi fl.	65	Edom regio.	75		
κύων, κύων.	118	Ee.	35,37,83,84		
Cypselus.	46	Eel.	37,96		
Cypseli arca in templo Iunonis Olympie consecrata.	46	Ei.	23,35		
Cypselide.	46	Eit.	96		
Cyrus rex Persarum cur a cane eductus feratur.	117	imo.	29		
		Edo.	23		
		Eigen.	23		
		Eilant.	23		
		Eiuer, Eiber.	23		
		El.	37		
		Elaniticus sinus.	93		
		Eldana op.	54		

INDEX

<i>Elyssus dictus Alys</i> , 39, dictus		<i>spania rex.</i>	28	<i>tur.</i>	30
<i>Clymenus</i> , 48, & <i>Hesperus</i> , 53,		<i>Gessen Egypti regio.</i>	85, 86	<i>Hercules cur Geryonē occidisse, &</i>	
& <i>Pelops</i> , 48, & <i>Phoronem</i> , 44.		<i>Getwest.</i>	31	<i>eius bones abegisse feratur.</i>	118,
potuit & vocari <i>Oceanus</i> . 108		<i>Gommeri.</i>	8	<i>Hermiones.</i>	29
<i>ēos.</i>	32	<i>Gon.</i>	115	<i>Heros.</i>	57
<i>hōs.</i>	33	<i>Goq.</i>	44	<i>Heronum ciuitas.</i>	83, 89
<i>Equa vento concipientes.</i>	50	<i>Gorgones vnde dictae.</i>	115	<i>Herns.</i>	88
<i>Equorum in Lusitania & Galle-</i>		<i>Gorgones tres, & earum nominum</i>		<i>Hesperus.</i>	28, 30, & sequent.
<i>cia fecunditas atq. pernicitas.</i>	50	<i>interpretatio.</i>	115	<i>Hesperus & Atlas fratres.</i>	30, 109
<i>Equorum nobilium stirpem ē Pe-</i>		<i>Gorgones insula.</i>	28	116	
<i>loponneso in Lusitaniam venif-</i>		<i>Goropius vnde dictus.</i>	44	<i>Hesperus vocatus Elyssus.</i>	53, &
<i>se.</i>	50	<i>Ghoda vnde dicta.</i>	19	<i>Hodyseus.</i>	109
<i>ip.</i>	29	<i>Ghoda mater Iubalis.</i>	19	<i>Hesperus Veneris stella quādo di-</i>	
<i>Erythra rex Persarum.</i>	78	<i>Gigas mons.</i>	67	<i>catur.</i>	32
<i>Erythraeum mare vbi transgressi</i>		<i>Gijg.</i>	19	<i>Hesperia proprie Hispania voca-</i>	
<i>sunt Israēlita.</i>	90	<i>Gracht.</i>	77	<i>tur, &c.</i>	32, 33, 53
<i>Esau dictus Edom.</i>	75	<i>Graa.</i>	44	<i>Hesperia cur Pania dicta.</i>	56
<i>ēōns.</i>	84	<i>Gract.</i>	89	<i>Hesperia & Peloponnesi similitu-</i>	
<i>Etam vnde dicatur.</i>	84	<i>Graia.</i>	44	<i>do.</i>	56
<i>Etā solitudo quae sit.</i>	83, 84, 89, 96	<i>Graj.</i>	44	<i>Hesperides Atlantidis filiae.</i>	109, &
<i>Eua.</i>	13	<i>γάρο.</i>	89	<i>sequent. à Busiride rapta, ab</i>	
<i>Europam totam principio Iapeti</i>		<i>Gratie.</i>	26	<i>Hercule liberata.</i>	30
<i>posteri habitauerunt.</i>	34	<i>Graven.</i>	89	<i>Hesperides insula.</i>	109, & seq.
<i>Euryale vna Gorgonum.</i>	115	<i>γᾶος.</i>	44	<i>Hesperis Atlatis vxor dicta.</i>	109
<i>Eurynome.</i>	26	<i>Gug, siue Gijg.</i>	19	<i>Hesperium promontorium.</i>	109
	F.			<i>Hesperium Oceanus.</i>	109
<i>Fatum.</i>	84	<i>Habis alter Tartessiacorum rex,</i>		<i>Hipa.</i>	71
<i>Fer.</i>	30	<i>& eius nomenclaturae ratio.</i>	117	<i>Hippicum, Argos.</i>	63
<i>Fex, fecis.</i>	63	<i>Habito.</i>	39	<i>Hippodamia.</i>	60
<i>Fircus prius dictus Hircus.</i>	30	<i>Hac.</i>	26	<i>Hircani pop.</i>	19
<i>Fenicularius mons.</i>	20	<i>D. Hadriani sacellum & antrum.</i>		<i>Hircus.</i>	30
<i>Foder.</i>	30	56		<i>His occidentem denotat.</i>	55
<i>Folium.</i>	19, 38	<i>Hag.</i>	26	<i>Hispalis vnde nomen habeat.</i>	34
<i>Fordeum prius dictum Hordeum.</i>		<i>Hailā Latini male pro Elut ver-</i>		<i>Hispalus, nouus Hispaniae rex a-</i>	
30.		<i>terunt.</i>	78	<i>puud Pseudoberosum, 28, 29, &</i>	
<i>Franciscus Tarapha Historio-</i>		<i>Hal.</i>	37	<i>sequent. 34.</i>	
<i>graphus, 4, & seq. 6, & seq.</i>		<i>Hallys fl.</i>	66	<i>Hispanus, decimus Hispania rex</i>	
<i>Fur.</i>	38	<i>Harpagus Medorum dux.</i>	70	<i>apud Pseudoberosum, 1, 28,</i>	
	G.	<i>Hat.</i>	43, 106	<i>29, & seq.</i>	
<i>Ga.</i>	19	<i>Hau, Hauwen.</i>	12, 39	<i>Hispani dicti Iberi.</i>	21
<i>Gaber.</i>	77	<i>Hebraorum non sermo tantum, sed</i>		<i>Hispani antiqui Teutonice lin-</i>	
<i>Gabrie castra.</i>	103, 104	<i>& literarum pronuntiatio de-</i>		<i>gua vsi.</i>	54
<i>Gadaris.</i>	76	<i>prauata.</i>	62, 102	<i>Hispanorum ficti reges. 1, 28, 29,</i>	
<i>Gai.</i>	17	<i>Hebraorum radices, prima voces</i>		<i>& sequent.</i>	
<i>γᾶ, i. terra.</i>	17	<i>sunt, nec in aliis causis pos-</i>		<i>Hispania vnde dicta, & quid de-</i>	
<i>Gaiacum lignum.</i>	113	<i>sunt dissolui ab ipsorum Grā-</i>		<i>signet. 55. quis ei nomen dede-</i>	
<i>Gaibal.</i>	17	<i>maticis. 9, earundem radicum</i>		<i>rit, & eam Pani consecravit. 56</i>	
<i>Gaius & Gaia.</i>	17, & sequent.	<i>rationes ē primo sermone, qui</i>		<i>Hispania instar insulae clausa. 56</i>	
<i>Gant.</i>	55	<i>est Teutonicus, petenda sunt,</i>		<i>rota plena est metallorum fodi-</i>	
<i>Gargoris vnde dictus.</i>	117	<i>&c. 13, 80.</i>		<i>nis. 71, & sequent.</i>	
<i>Gargoris primus rex Tartessorū.</i>	117.	<i>Hebraicum sermonem non esse pri-</i>		<i>Hispania proprie Hesperia voca-</i>	
		<i>um, &c.</i>	9	<i>tur.</i>	33, 53
<i>Gasterot.</i>	103	<i>Hebrona.</i>	103	<i>Hispania vnde Iberia appellata.</i>	
<i>Gaza vrbs.</i>	76	<i>Hecht.</i>	63	<i>22, & sequent.</i>	
<i>Gazarorum portus.</i>	76	<i>Heer.</i>	88	<i>Hispania primi conditores Elyssus</i>	
<i>Gebrona.</i>	103	<i>Heet, siue Heit.</i>	116	<i>& Tarsus fratres. 35, 61, 62, 116</i>	
<i>Gedeon vbi & circa qua loca Ma-</i>		<i>Heim.</i>	112	<i>Hispania primus conditor falso</i>	
<i>dianitas vicerit.</i>	92	<i>Helim siue Elim op.</i>	91, 96	<i>existimatur Tubal.</i>	3
<i>Genesis liber.</i>	6, & sequent.	<i>Hellem.</i>	67	<i>Hispania depraedationes.</i>	118
<i>Gera.</i>	27	<i>Hemel.</i>	67	<i>Hispania subacta, Romani eō ser-</i>	
<i>Germani à Thogarma nomen ac-</i>		<i>Hercules vnde dictus.</i>	48	<i>uos ad aurum effodiendum mi-</i>	
<i>cepisse videntur.</i>	25	<i>Hercules appellatus Noctus.</i>	48	<i>ferant.</i>	72
<i>Gerra.</i>	77	<i>Hercules Astronomiam ab At-</i>		<i>Historiographis quousque creden-</i>	
<i>Geryon, quis, & vnde dictus.</i>	118	<i>lante edoctus, & c. sphaeram ca-</i>		<i>lum.</i>	1
<i>Geryon octauus Pseudoberosō Hi-</i>		<i>lestern humeris sustinuisse dici-</i>		<i>Hodyseus vnde dictus, &c.</i>	53

Hodyseus Hesperus vocatus. 109
Hodyseus quare dictus Elyssus. 57
Hoi. 63
Homerus natione Ion fuit. 51, quomodo conscripserit *Odysea*, & unde finxerit *Olysses*, 51, 58, nihil certi de rebus Hispaniis novit. 59
Hor mons. 75, 103
Hordenum. 30
Huis. i. domus. 54
Huis. i. porta. 68
Huillier. i. portarius. 68
Hus. nepos Edom. 98
Hus regio. 98
Hyades. 110, & seq.
I.
Iabal. 19
Iamna. 76
Ianus unde dictus. 19, 49
Ianus est Iapetus. 24, 49
Iapetus dictus Ianus. 24, 49. dicitur & *Cadmus*. 63
Iapetus Nochi filius, Ionis & Tubalis pater, Elyssi avus. 6, 47
Iapetus apud patrem Nochi manet. 8. fratribus *Sem* & *Cham* coloniam deducentibus, &c. 7, 8
Iapetus qua loca primum post cataclysmum incoluerit. 8
Iapetus Ioni filio insulas dedit inhabitandas, &c. 35, 36
Iapeti posteri Europam totam principio habitaverunt. 34
Iapeti filiorum duo genera. 19
Ianan nomen corruptum. 35, & seq.
Ianan pater Ionum. 35
Iber. 23
Iber qua ratione vocari possit Rhenus. 22
Iberes, Iberi dicti à Iosepho. 5
Iberi. 3, & sequent.
Iberi dicti Hispani. 21
Iberi Moschorum & Scytharum cognati. 19, 20
Iberi vbi conditi à Tubale. 5, 19
Iberi prius in Asia quam in Hispania sedes fixerunt. 21
Iberi qui fuerint, & vbi habitaverunt tempore Vespasiani 3
Iberia Orient. vnde dicta 22, 23
Iberia vnde Hispania appellata. 22, & sequent.
Iberia à Tubalis posteris Albanis principio occupata 19, 20
Iberia situs. 20
Iberus fl. Hispanie. 22
Iberum nullum fuisse Tubalis filium, &c. 21
Idubeda mons 23
Idumaea vnde dicta & vbi sita. 75
Idumaea duplex. 98
Idumaei. 75, 98

Ienyssus op. 101
Ietro sacerdos Madianita vbi habitavit, &c. 97
Ignis inuentor Phoroneus. 44
Ilex vnde dicta. 96
Ilex arbor, & eius natura. 94
Ilex fuit Rubus Moysis. 94, & sequent.
Ilissus fl. 43
Inachi & Ius fabula. 44
Ingenones. 29
Io. 18
Io. 44, Ius & Inachi fabula. ibid.
Iob. 98
Iobal sine Iubal Albania op. 18, & sequent.
Iolijt. 18
Ion vnde dictus. 35
Ion columbam Hebrais qua notatione significet. 35
Ion Iapeti filius. 47, 63
Ion dictus Cardis. 48
Ion insulas accepit à patre Iapeto, &c. 35, 36. que loca in Asia prius habitavit, quam insulas occuparet. 36. fuit primus conditor Ionie. 35. eius filij è continentia paulatim in insulas commigrarunt, & civitates condiderunt. 43
Ion natione fuit Homerus. 51
Ionum pater Ianan. 35
Ionie primus conditor Ion, &c. 35
Ionie civitates nobilissima. 36
Iope vrbs. 76
Jordanis. 104
Iosephus veteres Historiographos diligenter excussit. 6, & seq.
Jou. 18
Joubal sine Iubal op. 18
Joueel. 18
Jouis. 18
Jouis nomen divinius quam Mercurij. 60
Joui Cario templum cur dedicatum. 40
Jus sine Ius. i. glacies. 39
Jsaeri vnde dicti. 39, conditi ab Elyso. 39
Isis. 87
Ismaelita. 97
Israëlita vbi mare Erythraum transgressi sint. 90. de eorum profectio error vnde sit natus, 96
Israëlitarum in Aegypto servitus, & inde egressus, è fabulis & veterum historis illustrata. 87
Israëlitarum è Ragameffa desertum versus profectio. 89
Israëlitarum ex Etam retro ad oram maris rubri regressus. 96
Israëlitarum è Sinai profectio. 100 & sequent.
Israëlitarum è Cadesbarnead me-

diterraneum mare regressus. 101, & sequent.
Issue. i. exitus. 68
Issus Sicilia in Syriam exitus, unde nomen accepit. 68
Isteuones. 29, 34
Isthmum perfodere, prohibitum oraculo. 83, 84
Istonium. 34
Italus, Italia. 68
Iterum. 29
Ithacensis fingitur Vlysses ab Homero. 51
Iu. 18
Iuba Mauritania rex libros edidit.
I
Iubal op. 18
Iubal Lamechi filius, Tubalis frater. 19
Iubalda mons. 23
Iubalda, tertius apud Pseudoberosum Hispanie rex. 23
Iubeda mons. 23
Iucundus, a, um. 18
Iugt. 18
Iupiter, id est, voluptatis pater. 18
Iupiter Carius. 39
Iuno, as, are. 18
K.
Kil sine Kiel. 63
Kippel. 46
L.
Lant. 106
Latmus mons. 43
Laut sine Leut. 12
Lauter sine Leuter. 12
Leberides. 71
Leucas Petra in Epiro. 59
Ligni ex orbe Atlantico petiti elegantia, varietas, &c. 113
Lingua prima que fuerit, &c. 8, 9, 10, 80
Linguarum confusio, & eius ratio. 8
Lisbona vnde dicta. 49
Lox. 36
Loff. 36
Lour. 41
Luc. i. fortunatus successus. 40
Luc. sine Lycus Elyssi filius Lyciorum conditor. 40
Lucht. 40
Lucifer quando Veneris stella dicitur. 32
Ludo, is, ere. 37, 38
Ludorum & deliciarum primi inventores Lydi. 39
Luna humores omnes regit. 47
Luna quo tempore totius orbis imperium tenuerit. 47
Luna & Oceani coniugium. 47
Lupa vnde dicta. 117
Lupa Romuli nutrix. 117
 * 4 Lusitani

INDEX

riographus. 3, 6, & seq.	Saturnus dictus Nochus. 49	Sphæra artificialis axes duo. 107
Ptolemaus rex astrologiam didicit à Conone. 108	Sca. 89	Spina figura, & significatio, & mysterium. 95
Pus. 79	Scala quibus ad Decum adscenditur, &c. 11	Spu. 79
Pyrenæi montes. 72	Scena, e. 89	Sput. 79
Pyrrhus. 25	Scepen, Sceppen. 102	Spuo, is, ere. 79
Q.	Scopus. 79	Stannum in Hispania nascitur. 73
Qua. 91	Scot. 79	Stenyo vna Gorgonum. 15
Quando. 13	Scriptura sacra à quàm plurimis in calumniam rapitur. 6, & sequent. 20	Stil. 19
Quis, Qui. 13	Scytharum cognati Iberi. 20	Stilla, mater Tubalcain, unde dicta. 19
R.	Scythismus secunda etas. 10	Stin. 91
Ra. 62	Sebendunum op. 54	Stin sine Sin desertum. 91, 101
Rabini voces non intellectas Aegyptias esse dicunt. 80	Sec. 62	Stor dicta Tyrus. 78
Ramagassa. 86, & seq. 87, & seq.	Seer. 88	Strabo Geographus. 75
Ramagassa eadem que Busris. 87	Segusa sine Segisa op. 54	Stratonis turris. 76
Ramesses quid significet. 85	Seir cognominatus Eisan. 98	Stultus, Stultitia. 38
Ramesses. 85, 86, 87	Seir montes unde nomen habeant. 98	Stultus quis verè dicendus. 38
Raphaim vallis. 92	Selbonis lacus idem qui Serbonis. 91, 101.	Suchot. 89
Raphia, Raphaa. 76, 92, & seq. 96, 100	Sem & Cham colonias deducunt, 7, & sequent. 8	Sucula, Hyades dicta. 110
Raphidim. 92	Sennaar campi. 8	Suis Hieroglyphica significatio. 110
Rant. i. celer. 62, 69	Senectus colenda est summa reuerentia. 15	Sup. 79, 80, 81
Recht. 86	Sephy. 85	Suph sine Soph mare. 79, 80, & sequent.
Rectus, a, um. 86	Sepharad. 33	Sur opid. & desertum. 83, 90, 96
Regen. 86	Serbonis sine Selbonis lacus. 75, 90, 91, 101	T.
Regina, stagnum Tartensium. 65	Sere. 88	Tafalla op. 4
Rego, is, ere. 86	Sernorum ad metalla deputatorum calamitas. 72	Tagorma. 25
Rex. 63, 86	Set. i. colloco. 13	Tagus sine Orma quintus apud Pseudoberosum Hispania rex. 25
Regis laudati, & canis officia. 118	Set, filius Ada, unde dictus, &c. 13	Tagus fl. unde dictus, &c. 26, & sequent. 49
Regibus vigilandum, &c. 16	Setubal op. 4	Tai. 45
Rein. i. purus. 22	Si. i. co. 68	Tantalus unde dictus, &c. 148
Rhenus fl. unde dictus. 22	Sibylle antrum. 59	Tantali apud inferos cruciatus causa & expositio. 48
Rhenus dictus Iber. 22	Sin solitudo. 91, 96	Tar. i. tardus. 62, 69
Rhenus Zelotypus, partes adulterinos suffocabat. 22	Sina unde nomen habeat, &c. 94, 95, & sequent. 92	Tarapha Barcinonensis, Historiographus. 4, & sequent. 69
Rhinocolura. 76	Sina & Sinai scribitur. 92	Tarditas nostra nos ad Tartarum detrahit, &c. 69
Rigusa op. Carpetanorum. 54	Sina sine China populus India. 94	Tarracon. 45
Rijch. 101	Sinai desertum. 92, 93	Tarsa, vicus in Euphrate ripa. 63
Riualis. 23	Sinai mons quis sit, & ubi situs. 92, 93, 94, 96	Tarseion op. 70
Romani Hispania subacta, eos servos ad aurum effodiendum miserunt. 72	Sinai mons vulgo creditus nulla aquarum penuria laborat. 99	Tarsena pop. 70
Romulus cur à Lupa nutritus fingatur. 117	Sip. 81	Tarses sine Tarsus unde dictus. 62
Rotis. 78	Siphonis. 81	Tarses sine Tarsus Iouis filius, & Ilysi frater. 43, 49
Rubus Moysis fuit Ilex. 94, & sequent.	Sir, Sire. 88	Tarses & Elyssus fratres simul in Hispaniam appulerunt. 68
Rubi arboris feracitas & natura. 94	Sirbon sine Sirbonis, lacus Palastina. 76	duo primi conditores Hispanie & Atlantici orbis. 35, 62, 116, & sequent.
Rubrum mare. 78	Sirensæ insula. 59	Tarses que loca in Hispania reuerit.
S.	Sisapo. 71	
Saca pop. 8, 19	Slit, Stoc. 40	
Sacssones à Sacas nomen ducunt. 19	Solis in Oceanum descensus, &c. 32	
Sal. 54	Soluo, is, ere. 30	
Sam. 85	Soph. 79, 80, 81	
Sandaracurgium. 67	Sphæra artificialis inuentor Atlas. 108	
Sarphat. 33		
Sassifras arboris vires. 113		
Saturnia dicta Italia, &c. 49		

nuerit.	68, & seq.	Ternarius numerus.	16	Troici montes.	90
Tarfes Tartessum condidit.	43, 105, primum Ciliciam occupavit, & condidit, &c. 36, 63, conditor Argiuorum in Peloponneso, &c. 63, partem regionis fratri suo Cetim concessit. 65, primus fuit eorum qui in Ophir à Tarsis seu Tartesso nauigarunt. 105, & sequent.	Terra quod tarditatem colligat, terrena omnia sunt relinquentia.	69	Tudela op.	4
Tarfes multa nomina habuit.	106, dictus Atlas. 53, 106, 115, 116, dictus Cilix. 63, dictus & Phorcys. 115, 116	Tetragrammatum nomen.	9	Turdetana felicitas.	71
Tarfes & Tartessus eadem regio.	104	Teutones dicti Ascanij.	26	Tus.	42
Tarsis regnum in sacris litteris quod fuerit.	70	Teutonicus sermo ante Diluuium fuit. 13. Vide Cimbricus sermo.		Tyrrheni à quo originem acceperint.	49
Tarsis regnum Salomoni aurum & argentum mittebat, &c. 73		Thabal pro Thubal quidam dicunt.	11	Tyrus antiqua.	76
Tarsis & Ophir cognatio, &c. 105		Thabelaca.	11	Tyri & vicina regionis situs ex Strabone.	76
Tarsis nauium celebritas.	73	Thappa.	62		
Tarsenses sunt Tartessiaci. 73, & sequent.		Tharfes. Vide Tarses.	67	V.	
Tarsenses cines, prestantissimi Philosophi, &c.	65	Theba vnde dicta, à Cilicibus condita. 66. ab Achille euerse.	66	V consonans, & B, cognata potestatis littera.	24
Tarsensis nauigatio quinquam tres annos postularit.	104	Theba multa fuerunt.	67	V simplex digamma frequenter in aspirationem transit.	30
Tarsensis nauigatio & nauigatio Ophiria, eade est. 104, & seq. 112		Theman regio.	98	Var.	30
Tarfes planta.	69	Theobaldus.	12	Varo.	33
Tarsus, siue Tarses, utroque modo, potest dici, Iouis filius, Cilicum conditor.	68	Theodobaldus.	12	Vesio prius quam Vcho dixerunt Latini.	30
Tarsus vrbs Cilicia vnde dicta, & à quo condita. 36, 63, 70. omnium disciplinarum genere florens.	64	Theds.	60	Veneris stella quando Hesperus, & quando Lucifer dicatur.	32
Tarsus altera in Bithynia.	63	Thesmophoros dicta Ceres.	45	Venti principales quatuor.	29
Tartarus, locus inferorum, vnde dictus.	69	Thesmophoria Cereris sacra Eleusius instituit.	45	Ventorum species triginta dua.	29
Tartarus in occidente à Poëtis collocatur.	58, 70	Thobal, pro Thubal, apud Iosephum.	11	Ventorum nomina omnia Cimbrica sunt apud cuiusvis nationis naucleros.	29
Tartessia regio. 68, 70. eius felicitas. 71, & seq. eius primicutores, Curetes.	117	Thobel.	3	Vex.	30, 112
Tartessij siue Tartessiaci, idem cum Tarsis.	73, & sequent.	Thobeli.	3, & sequent.	Veritas Historia, &c. maximi facienda.	5, & sequent.
Tartessiorum primus rex Gargaris, secundus Habis.	117	Thobeli quas sedes habuerint.	5, & sequent.	Versus.	33
Tartessus Betis fl. dictus.	68, 70	Thobelaca op.	5, 11, 16	Verzinum lignum.	113
Tartessus regio & vrbs in Hispania.	43, 68, & seq. 70, 106	Thogarma.	25	Vex.	84
Tartessus siue Tarses potest dici Atlas.	109	Thubal vnde dictus, &c.	11	Vesper.	29, 30, & sequent.
Taurus astrum Venerium.	111	Thubal Sapeti filius. 6. Albanorum primus rex. 23. quas vrbes in Albania condiderit. 15, 18, 19. quo coloniam duxerit, &c. 11. vbi Iberos condiderit. 5. Thobelos ad Caspium mare condidit. 6. primus Hispanie conditor falso existimatur, &c. 3. eius nullum existat monumentum in Hispania, &c. 4. eius posterii Albani Iberiam occuparunt.	19, 20	Vesperus, Veneris stella.	32
Taurus mons.	7	Thutphat.	80	Vest.	84
Tectosaces ex Asia in Galliam venire inde in Graciam profecti, vnde post in Asiam redierunt.	21	Thygramma.	25	Vesten.	77
Telamon.	112	Thyina ligna.	113	Vestis.	84
Tephlin.	80	Ti. i. eo.	68	Vigilandum cum omnibus, tum potissimum principi, & populorum pastori.	16
		Ti. i. tempus.	68	Vitis vbi inuenta à Nocho.	7
		Titi ex Alexandria in Indeam profectio.	96	Vitta.	80
		Toem.	20, 61	Ulysses vnde dictus.	52, 66
		Togorma.	25	Ulysses Latinis, qui Gracis Odysseus.	51
		Ton.	46	Ulysses verus, & fictitijs.	51, 52
		Tor oppidum, & desertum. 83, 90, 96		Ulysses siue Olysses Homericus, idem qui Elysa Mosaicus.	52
		Traiani fluminis in Aegypto.	89	Ulysses Homericus totus purum putum figmentum est. 59. vnde eum finxerit Homerus. 51, 59. Ithacensis fingitur. 51. apud Occidentales quam apud Gracos notior. 51. an extra Herculis columnas nauigauerit. 58. eius nauigationes, & errores.	52, 53
		Tripodis & ternarij firmitas.	16	Vm. 41. V2.	116
		Troia vnde dicta.	67	V2j, V2jheit.	24
		Troiana Cilicia.	66	Vna	
		Troiana arcis primus conditor Cimbrica lingua est vsus.	67		

		INDEX IN HISPANICA.		
<i>Vna, quam è terra promissa Mosi</i>		Wart, Wert.	33	X.
<i>speculatores attulerunt, magni-</i>		Wer.	23	
<i>tudo.</i>	101	West.	29, 31	<i>Xenarchus, Cilix, Philosophus.</i>
		West nominis ratio quadruplex.		65
		31, & sequent.		
W.		Win. i. lucrum, possessio.	13	Z.
<i>W in quas litteras mutetur.</i>	29	Win. i. lucror.	91	
<i>W sæpè à Latinis, Græcis, & He-</i>		Wis.	31	<i>Zareth torrens.</i>
<i>brais reicitur, nulla alia litte-</i>		Won.	35	104
<i>ra substituta.</i>	29	Wt.	33	<i>Zephyrus.</i>
Waker.	33	Wustpn.	91	33
				<i>Zeus.</i>
				60

FINIS INDICIS.

IOAN. GOROPH BECANI
HISPANICA.

LIBER I.

VANDO omnis veteris historiae fides ex eorum auctoritate pendet, qui res à maioribus gestas litteris mandarunt, diligens nobis cautio fuerit adhibenda, ut graues & idoneos scriptores in originibus indagandis sequamur: inter quos diuinus Moses ut omnium est vetustissimus, ita omnibus reliquis tanto anteferendus interuallo, ut solus norma debeat haberi & amissis omnium antiquitatum. Neque enim à sacerdotibus tantum Ægyptiis, à quibus fuit omni disciplinarum genere diligenter excultus; sed ab ipso quoque numine accepit hinc omnium rerum præteritarum memoriam, hinc legem, ritus sacros, & totius salutis humanæ per Christum conferendæ oracula. Huius itaque vestigiis tantisper nobis est hærendum, dum Ogygia primorum parentum enumeratio scriptis eius continetur, cui mox ceteri libri sacri succedent, siue vaticiniis, siue rerum gestarum narrationi, siue laudibus diuinis, siue sapientiæ docendæ dedicati. Porrò ceteris vel nostris vel exteris ita tandem credemus, si & cum prioribus illis non pugnent, & ipsi tum sibi tum aliis consentanea docere deprehendantur. Quòd si Phœnicum monumenta à Thedoto, Hypsicrate, & Mocho litteris prodita; & ab Asito in linguam Græcam versa ad nos peruenissent; non dubito quin clariùs & certius in Hispanica vetustate versaturi fuisset. Inter alios etiam veteres auctores nullum æquè videre vellem atq. Iubam primum vtriusque Mauritaniae Regem, in cuius libris non pauca credo fuisse, quibus omnia, in quibus nunc cæci sumus, reddi potuissent clariora. Asclepiades Myrlianus, Grammatices olim in Turdetania doctor, de Hispanis gentibus olim librum edidit; cuius minore desiderio ob id tenemur, quòd de paucis, quæ apud Strabonem extant, facile sit coniectatu vix quicquam eum præter Græculas fabellas litterarij lusum ritu contextuisse, totamque Hispaniam Hellenis, Teucris, Amphilocho, sociorum Herculis, aliorum nescio quorum posteris occupasse. Sed quando frustra ea quæ hominum aut negligentia aut iniquitas aboleuit desideramus, eorum quorum libri in manibus versantur, opem imploremus. Inter hos primum sese nobis offert Berofus, Babylonius Beli Alexandri ætate sacerdos; insignis profectò auctor futurus, si titulo magnifico scriptorum veritas responderet. Nos quid de illis quæ huius nomine circumferuntur sentiamus, in principio Croniorum exposuimus; ad quæ possem nunc lectores amandare, nisi vererem ne non omnibus ad manum sint futura. Nec video quid impediatur quo minus hoc loco iterum breuiter repetam quæ illic copiosius sunt explicata. Certè quicquid hætenus vsquam vidi de primis Hispanorum maioribus conscriptum, id huius ferè solius auctoritate niti cerno; cuius fide vel in dubium vocata, vel etiam prorsus abrogata, conscinditur & dilabitur tota illa Regum antiquissimorum series, quorum faustis nominibus principes totius regionis partes sese nobis insinuant atque commendant. Quamobrem haud scio pudeatne magis cæci illorum erroris qui tam vano fabulatori temere crediderunt, an magis mihi doleat neminem hætenus reperiri, qui certè quippiam de primis nobilissimæ terrarum partis conditoribus litteris prodiderit; præsertim cum nulla ferè natio gloriæ de maiorum claritate sibi vindicandæ vel amantior habeatur vel ambitiosior. Iactatur Thubal, iactatur Iberus, iactatur Iubalda, iactatur Brygus. Quid multis? Tagus, Bætus, Hispalus, Hispanus, Hesperus, & id genus alia nomina reges fuisse scribuntur; magna illi quidem eorum consensione qui Hispanicæ origines scriptis suis illustrare moliantur; verum non video quæ huius tam nugacis & ridiculi commentiqueat esse approbatio apud homines paulo quàm vulgus sit eruditiores. Nos iam mox demonstrabimus nihil in his solidæ tinnire veritatis, nec magis Lancobrigum à Brigo, quàm vel Roto-

Moses anti-
quitate om-
nium norma
& amissis.

Historiogra-
phis quousq-
credena sit.

Phœnicum mo-
numenta.

Iuba Mauri-
tania rex li-
bros edidit.

Asclepiades
Myrlianus.

Berofus quòd
fuerit, &
quando vixit.

Berofus libris
fides abroga-
tur.

Hispanorum
ficti reges.

Beroso Pseudoberosus pugnanti dicit.

Berosus tres tantum, Pseudoberosus quinque libros scripsit.

Manethonis historia falsè conuincitur.

magum à Mago, vel Lugdunum à Lugdo conditum fuisse. Vt enim vetustum illum Berosum plurimi facimus aliorum testimoniis innixi, ita hos libellos qui Berosi nomine sibi afferere conantur auctoritatem, vanissimas nugas esse asserimus; nedum genuinum Berosi Babylonij partum fateamur, à quo tam immansi absunt interuallo, vt contraria etiam & ex diametro cum hoc pugnantiâ impudentissimè nobis obtrudant. Quæ pseudoberosus hic noster de Semiramide prodit, ea Beli sacerdos Græcorum fabulas esse scribit, nec quicquam habere veritatis; vti cuius licet apud Iosepum videre Berosi verba recitantem. Sunt & alia à pseudoberoso ommissa, quæ à vero Beroso fuerunt litteris tradita: inter quæ illud est de Abrahamo à Iosepo annotatum, cuius meminit suppresso nomine in hanc ferè sententiam: Decima post diluuium ætate erat apud Chaldæos quidam iustus vir, magnus & celestium peritus. Hunc autem, cuius Berossus mentionem fecit, Abrahamum fuisse ex Hecatao Iosepus docet; qui integrum librum de Abrahamo scripsit. Addit etiam Nicolai Damasceni verba, quibus Abrahamum celebrauit. Quid hic Berosus noster alieno sese nomine venum protrudens? Piscis magis mutus est, cum alioqui tam insignem locum præterire non debuisset, si apud doctos etiam, non modò apud imperitum vulgus, Berosus voluisset videri. Iam Berosus Assyriorum & Chaldæorum res memoriæ prodidisse scribitur, minimè verò aliarum gentium, nisi qua parte coniunctæ fuerunt. Quòd si Thubalis & Iberi, & reliquorum deinde Regum, qui Nino vel superiores vel æquales fuerunt, vel mox subsecuti, Berosus mentionem fecisset; quæ tanta fuisset tum Eusebij, qui omnis veteris historiæ, cuius idoneus modò scriptor exstaret, verus fuit heluo, tum ceterorum fuisset negligentia; vt quæ tam difertis verbis à Beroso de Hispanorum Regibus prodita haberent, ea ne nutum quidem vno indicarent; cum tamen multo quàm ea quæ de Sicyoniis & Cretensibus diligenter ad calculum Chronologiæ vocata sunt, illustriora videri debuissent, partim ob tam clara fluminum, montium & opidorum monumenta; partim ob ipsius auctoris fidem apud omnes probatissimam. Eusebius scilicet illa perpetuo silentio multasset, quæ Chaldæus scriptor tanto terrarum interuallo ab Iberia remotus tot antè annis celebrauisset. Sed valeant hæc. Fuerit tam inuidus Hispanicæ & vetustati & laudi Cæsariensis Chronicorum scriptor, vt quæ de Berosi libris recitare potuisset, ea supprimeret atque celaret: quid interrim illud faciemus, quòd pseudoberosus quinque libros scripserit, verus autem Berosus tres dumtaxat de Chaldæorum rebus compositos Antiocho dedicari? Egregium verò histriionem, qui pro tribus quinque exhibuit actus: quos sanè credo eum de Comædiis aut Plautinis aut Terentianis in historiam suam transtulisse. Ineptus sim, si pluribus ostendere coner, hunc Berossum è quo Annius & alij suas suxerunt antiquitates, nihil minus esse quàm germanum Berosum, ob id maximè, quòd id abundè à me præstitum sit in Croniorum exordio. Quod porrò ad Manethonem attinet, quin & ille falso se nomine venditet nemo dubitabit, qui animaduertet quàm singulari sollertia, veluti succenturiatus quidam mendaciorum arcis miles, pseudoberosi stelliõnatiui opem ferat, dum nebulonis iam mentiendo defatigati lampada suscipit, illic mox tabulas falsas exorsurus, vbi alter modum imposturis suis fecit. Et statim in præclari operis sui initio periura sua testificatione Pseudoberosi scripta omnibus nititur probare, dignus sanè qui cacanti lasanum subministret. Priscus ille Manetho solam Aegyptiorum Regum historiam scripsit, eundem faciens finem scribendi quem Nectanebus vltimus gentilis Aegyptiorum Rex imperandi. Quid verò hic vel de Hispania vel Gallia scripsisset, cum illo tempore, ad quod historiam suam produxit ac terminauit, vix ipsis Romanis quicquam rerum Celticarum exploratum fuerit; nedum Aegyptiis aut Græcis? quod ex Polybio, notas sua ætate regiones describenti, clarissimè discas. Bella profectò successio narrationum, quarum altera Assyrias res ad Darium vsque vltimum Persarum Regem deduxit; altera, quæ priorem excipere dicitur, non paullo antè finitur; eo nempe tempore quo Ochus adhuc regnabat, cui post filius Arsès, huic Darius successit; & interim non Assyrias, sed Aegyptias res exponit. Potuit hic bonus successor non paucis antea annis mortuus esse, quàm Berosus historiam suam legendam dederit Antiocho, tertio post Seleucum Asiæ Regi. Quis tale vmquam vidit hysteron proteron? quis tam absurdam peruersitatem? vt quæ antè ad terminum suum perducta sunt, dicantur illis successisse quæ & post finientur, & minimè in eodem stadio decurrent. Mitto nunc absurdissima commenta; inter quæ cum alia, tum Francus Hæctoris filius Francos condit: qua in re in diuersa omnia abiens sententiam meam in Francicis aperui, docens multis seculis ante Troiam

Troiam conditam, nedum euerfam, clarum Franci nomen fuisse. Sed quid miremur hos duos mulos mutuum scabentes, cum idem hic ineptissimus mendaciorum furor, qui nobis hos nugiuendos impostores in forum produxit, tertium addiderit, quem Metasthenem pro Megasthene nominauit, insigniter in re omnibus doctis perspicua hallucinatus? Annius dignum se præbens patella operculum, Metasthenem de iudiciis inscribit; arbitratus se nobis protrusurum celebrem illum Megasthenem de Indicis. Vide ineptias: nec equidem eas dignas vniquam iudicasset quas in doctorum hominum cœtu refellerem; nisi viderem non modò inferioris notæ scriptores, sed eruditiores etiam vel ab hoc Metasthene vigilantis Annij somnio decipi, vel cum iis quæ scribit digladiari: quod magis ridiculum est, quàm si quis insanus ictibus cum vmbra sua pugnet. Quod si cui placet prolixius cum vanissimis id genus titulis luctari, is illa legat quibus perpetuo exilio addixi totam illam enneadem ab Annio in aciem productam, quam clarissimis nominibus commendauit, Beroso nimirum, Manethone, Metasthene, Myrsilo Lesbio, Archilocho, Xenophonte, Catone, Sempronio & Fabio pictore: quibus si Philonem cum breuiario siue enchiridio suo addas, insignem manipulum furum compleueris. Scripsit olim de temporibus tres libros Ptolemæus Mendesium sacerdos, quibus res Regum Ægyptiorum complexus est; qui cum fortasse desiderarentur, vel Annius vel nescio quis alius, Metasthenem & Philonem supposuit; in quibus tam malè mentiendi munere fungitur, vt me pudeat graues viros fuisse & bene accuratèque omni chronologia instructos, qui valde operosè Metasthenis errores vel refellere vel excusare laborant: quasi verò vllus vniquam Metasthenes inter veteres historiæ scriptores exstitisset. Nos itaque sic in hac proposita obscurissimæ antiquitatis indagine versabimur, vt eorum auctorum vestigia lectemur quorum testimonia nec à Mose recedunt, nec verisimilitudinem deserunt; quam maximè scriptorum veterum & rationum consensu, qui verus lapis Lydius est, probabo: si tamen mea importunè prius obtrudam quàm quæ hætenus pro veris & habita & lecta fuerunt refellam, in ipso statim limine fortassis vt impudens rerum bene constitutarum perturbator exhibilabor: & rursus si omnia quæ de falso inscriptis auctoribus deprompta sunt, sigillatim prius falsitatis euincam quàm meam proferam sententiam, vereor ne nimia prolixitate non tam gratiam quàm odium mihi sim paraturus, cum apud ceteros, tum apud illos maximè, qui tam veritatis sunt auidi, vt ægrè ferant si quis viam & rationem Peripateticorum magistro familiarem sequatur. Hac de re mihi dubitanti illud euestigiò rectissimum iter visum est, vt tritam viam sequendo, Hispanorum Regum nomina enumerarem ea serie qua ab omnibus hætenus qui de iis scripserunt recensentur, & in singulis meam adderem non dico censuram sed opinionem; quam si bonis doctisque viris probauero, amplum mihi laboris mei pretium consecutus videbor; si minus, ipse tamen gaudebo me hoc partu liberatum esse, cum nihil mihi sit molestius, quàm quæ meo solius cerebro hætenus concepta sunt, ea non posse cum aliis communicare.

Metasthenis
historia si det
conuellitur.

Megasthenes
celebris histo-
ricus.

Ptolemæus
Mendesius.

PRIMUM igitur Hispaniæ conditorem Tubalem fuisse scribunt: non illud quidem è solo pseudo-Beroso, sed ex ipso etiam D. Hieronymo, qui Iosepum scribentem, Thobel Thobelos, qui nunc Iberi vocantur, condidisse; sic interpretatur, vt Iberorum nomine Hispanos intelligat: cui tamen sententiæ quosdam refragari dicit, quibus placuit à Thubal Italos oriundos fuisse. Examinanda hoc loco diligenter Iosepi verba, quorum auctoritate nixi ceteri Thubalem primum Hispaniæ Regem inaugurarunt. *κατοικίτες δὲ, inquit, καὶ θεβήλιος θόβηλος οἴκτες ἐν τοῖς νῦν Ἰβήροις καλεῖνται.* id est, Condit autem & Thobelos Thobelus, qui nunc Iberi vocantur. quo loco Tau litteram & suo & antiquo Hebræorum errore cum adspiratione scribit: qua de re rursus idem scriptor me pluribus agere coget. De vocibus in eadem voce mutatis eò minus sum sollicitus, quòd sciam non satis certam & perpetuam esse apud omnes Hebræos earum pronuntiationem. Audimus hic à Tubale siue Thobelo Thobelos conditos, qui tempore Iosepi Iberes vocarentur. Græci Iberos Hispanos vocant, vnde D. Hieronymus collegit à Thubale Hispanos oriundos esse. Verùm tempore Vespasiani ab iis quibus cum Iosepus versabatur, Iberi non vocabantur qui ad occidentum Oceanum in Europa habitabant, sed qui Caucafeis montibus inclusi inter mare Caspium & Pontum Euxinum agebant. Illi enim tunc Hispani nominabantur: quod Iosepum nullo modo latere potuit, vt eum qui cum Imperatore &

Tubal pri-
mus Hispani-
æ conditor
falsò existi-
matur.
Thobeli.
Iberi.

Iberi tempora
Vespasiani
qui fuerint,
& ubi habi-
tarint.

Mosci unde
ducant origi-
nem, & quas
sedes olim,
quas nunc
habent.

Nullum Tu-
balis monu-
mentum existat
in Hispania.

Franciscus
Tarapha.

Setubal.

Palma.

Tudela.

Tafalla.

tota eius prætorica cohorte & familiaris & assiduus esset. Salua ergo aliorum pace, ego Iberos hoc loco eos accipiendos esse arbitror, qui tunc temporis à Romanis Iberi nominabantur. Cur ita sentiam non ipse modò facit Iosephus, sed coniunctio ipsius Tubal & Mosoch in Iapeti filiorum enumeratione: quorum hunc Moscos dedisse ad eandem terræ plagam cum veterum omnium scriptis citra controuersiam traditum est, tum factis demonstrat hodierna eiusdem gentis habitatio: quæ nunc montibus, in quibus olim circa Iberos degebat, relictis, in amplissimam planitiem commigrarunt: ubi longè latèque imperij sui fines, non citra grauem accolarum oppressiõnem, & promouerunt olim, & hæcenus promouere non cessant. Accedit & illa huic meæ opinioni non exigua comprobatio, quòd nullum in tota Hispania vel quondam exstiterit, quantum quidem memoriæ veterum scriptis traditum habemus, vel nunc exstare audiatur Tubalis monumentum: quamquam non ignoro hac parte mihi mox ignorantia crimem obiectum iri cum à ceteris fortasse, tum maximè à Francisco Tarapha Barcinonensi, qui librum scripsit De origine ac rebus gestis Hispaniæ Regum: in quo simul ac Tubalem primum regem constituisset, confestim addit urbem esse in Bætica Tubal nomine, quam deinde mutato vno elemento Dubal dixerint, vti de Pomponij Melæ auctoritate clarum esse dicit. Equidem ingenuè fateor me hæcenus nescire vsquam apud hunc elegantissimum terrarum pictorem Dubal inueniri, vti neque apud alium quemquam veterum Gæographorum. At suppetias memoriæ meæ fecit Tarapha aiens Dubal à suo, nescio quo, Melæ descriptum, Setubal nunc vocari. Hic ego rursus mirari satis non possum quid sibi velit, dum Dubal in Bætica modò de falso Pompeiani nominis prætextu collocatum, transfert ad mediam propè Lusitaniam, in qua Setubal opidum ostio Calipodis fluij adiacet, quem nunc Palmam appellant. Verùm video quid Taraphæ acciderit: Dum à nugatore suo Annio accepisset, Dubal Melæ vnã esse de priscis Bæticiæ ciuitatibus, nec eam in testimonij tabulis reperire posset; confugit ad Setubal, non Anam modò latissimum, sed ipsum etiam Calipodem vnã cum media Celtarum regione insigni saltu præteruectus. Fuit sanè hoc loco Tarapha nimium credulus, dum Viterbiensi nugatori Dubal in Bætica collocanti fidem habet citra diligentius testis examen; & iterum nimis præceps adiutor mendacij, dum quæ de Bætica dicuntur, subito in Lusitaniam transfert. Et cum animaduertet inualidam profus atque elumbem figmenti Anniani rationem esse, nec apud Melam quicquam exstare cuius tibicine Tubal Bæticus firmaretur, subito ad Vascones, qui nunc Nauarri nuncupantur, perfugit; apud quos ad Iberum Tudelam opidum commodum inuenit, in cuius nomine satis clara atque euidentis memoria Tubalis audiretur. Dicit enim olim Tubellam nominatam fuisse, atque inde, vt fit vitio hominum veræ antiquitatis imperitorum, Tudelam vocari cœpisse. Eadem elegantia ex Tafalla, quod opidum paullò propinquius iugis Pyrenæis subest, commentus est nobis priscam urbem Tubalam.

Miram sanè video sollertiam Taraphæ in Anniani idoli curatione, quam videns non bene successisse in Bætica, longè terrarum extra Iberum quæsiuit medicamenta. Sed quis te rogo generose Tarapha docuit, Tafallam & Tudelam apud antiquissimos illos Hispanorum maiores Tuballam & Tubelam dici solere? Visne hoc tibi tamquam Aristidi cuiquam credamus, à quo nec testes, nec iusiurandum videatur postulandum? Lubenter id quidem concederemus tibi, præsertim viro canonico; cuius nominis dignitatem tueri non potes, si à veritatis regula discedas: verùm hæc est docentibus antiquitatem lex scripta, vt nihil profus asserant quod non idonei auctoris testificatione possit teneri. Condone igitur nobis, si assertionem quampiam facti citra testem credere nolumus. Non est igitur quòd antè tecum de Tudela & Tafalla contendamus, quàm nobis aperueris, cuius auctoritate fretus hæc nomina mutanda esse scripseris. Cuius licet somnia sibi comminisci, & quamuis vocem in aliam aliqua saltem tenui similem transferre; ceterùm si id genus ludibria à quopiam emi velit, ea nugiendis det ad mulierculas garulas perferenda, quibus si probentur, bene illud quidem; certè scholis historicis obtundi nequeunt, vt non simul exsibilentur & explodantur. Eiusdem vanitatis est quod Annianus & Tarapha adiiciunt, Tubalem alio nomine Tarraconem nuncupatum fuisse, quod nomen תרראקונו per Quof in medio scribit Munsterus, quo bouum possessionem interpretari liceret. Quòd si mihi fatendum sit Tubalem hoc nomine appellatum fuisse, elegantiore

gantiolem compositionem putarim, si posterior nominis pars à תַּבְּלִי quod est pascere, sumta dicatur; atque inde Tarragonem eum vocemus quem Latini dicunt bubulcum. Litteram enim illam quam perperam Hebræorum alij Ain, alij Hain vocant, per G ex imo pectore cum magno spiritu pronuntiari debere, in Hieroglyphicis meis demonstravi. Mediam verò litteram & adspiratam in tenuem transire, vnum est de frequentissimis. Verùm enimverò an primæ Hispaniæ conditorum nomina de Hebraica aut Phœnicum lingua interpretanda, mox videro. Ad præsentem quæstionem abundè satis fuerit, si dicam mihi citra testes idoneos, in quorum numero nugatorem Berosum non habeo, probari non posse, Tarraconis cognomen Tubali magis quàm ceteris Iapeti filiis datum fuisse. Nec magis moueor eo quod de Noëga & Noëla fabulantur, propterea quòd nec hîc aliud quàm frigidam coniecturam videam, de qua quid sentiam suo item loco explicabo. Neglectis ergo iis quæ modò adducta dixi, ab Annio & Tarapha, & horum aut pedaneis aut antesignanis, ad docendum primum Hispanorum regem Tubalem fuisse, ad Iosepum reuertamur, qui Tubalem Iberum regem fecit. Iberes enim, non Iberos vocavit, tametsi in hac re nihil prorsus sit discriminis, nisi quòd Iber ad veram originem rectius quadret, vti iamiam docebo. Dico itaque multo verisimilius esse, Tubalem principio ad Caucasum hinc Caspio mari, hinc Euxino desuper imminentem in confinio fratris sui Mesech principis, Moschorum patris, Iberos condidisse: non illos quidem sub Iberorum nomenclatura, sed sua ipsius, vt Iosepus verissimè tradit. Thobeli enim, siue Thabeli, vt alij protulerunt, non in Hispania nominantur à Geographis; sed ad mare Caspium, à quo progressi eam occuparunt regionem quæ post Iberia vocata est. Sed ne eius criminis quod in aliis reprehendimus nos reos faciamus, statim testem profereamus non tam ad nostram opinionem, quàm ad Iosepi auctoritatem, contra clarum D. Hieronymi nomen tuendam, qui eum aliter, quàm debuisset, accepit. Vt numquam Thobelos vel Thabelos in Hispania quisquam audiuit, ita Ptolemæus, cuius vnius testimonium plurimorum instar habet, Thobelicam opidum ultra Albanum flumen in Caspium mare defluens collocavit; quod nomen in vera & germana Ianigenarum lingua nihil aliud significat, quàm Thobeli excubias, ceu diceremus Thobelis vic, vbi duplex digamma, quo Græci æquè atque ceteræ linguæ carent, est reiectum. Nec mirum ex V fieri O, & ex hoc A; cum id genus permutationes in quavis lingua creberrimæ sint: quod quia neminem doctorum hominum latere puto, exemplis hoc loco non declarabo. Alibi commemoravi nos *Man* dicere, Allemanos in eadem significatione *Mon*, & id genus variationes esse in diuersis eiusdem linguæ dialectis quàm frequentissimas: & dum Thubalis nomen exponam, docebo ab aliis au, ab aliis o, ab aliis ou profecti in eadem notatione. Inuenti sunt igitur Thobeli & eorum ad Caspium mare vicus. Quid opus est pluribus? Nónne hic Tobalis euidentiâ cernimus vestigia? Quis Ptolemæo & Iosepo, vnâ in eandem sententiam euntibus, in hoc genere scientiæ versatissimis audebit repugnare? Apage nunc Annianas nugas: Veritatem ex iis audiamus qui inter omnes probæ monetæ scriptores primam sibi classem vindicarunt. Peripatericum auscultemus non otiosè monentem: Vnicuique in sua scientia credendum esse. Nec verò malè de piis D. Hieronymi manibus merebor, si hoc perfecero, ne quis posthac eius non tam sententia quàm coniectura in errorem ducatur, & eum quidem tanto grauiorem, quanto falsa opinio tum in ceterarum cognitionum, tum in historiæ principiis semel admissa plura secum trahit impedimenta veritatis. Iam quanto omnibus gemmis & gazis pluris facienda sit veritas, non illa modò quæ religionem custodit, sed & hæc quæ in primis gentium originibus versatur, illi satis ostenderunt, qui dum contra exteros verum vnius Dei cultum apud Iudæos ab Abrahami ætate semper fuisse docere nituntur, hoc sibi in primis negotij sumunt, vt è priscorum consensu demonstrant, & Mosem omnibus Græcis esse antiquiorem, & ea quæ prodidit, vetustissimis aliarum gentium monumentis consentanea deprehendi. Quid aliud agit Iosepus contra Appionem Grammaticum? quid Tatianus contra gentes? quid Iustinus Martyr? quid Clemens Alexandrinus? quid Eusebius? quid ceteri qui principes apud Græcos & historiæ & religionis nostræ fuerunt? an non omnes ad primam adscendere nituntur antiquitatem, vt ex ea perennem & sibi ab omni temporum memoria congruentem atque constantem ostendant religionem? Cur verò id faciunt, nisi quòd sciant primam quæstionem esse, An res ita sese

Ain Hebraica littera vera pronuntiatio.

Tubal vbi Iberos condiderit.

Thobeli quas sedes habuerint.

Thobelica.

Historia veritas, & prima gentium origines quæ si sint facienda.

Sacra scriptura à quâ plurimis in calumniam rapitur.

habeant, vti à nobis habere creduntur? in quibus liber Geneseos à Mose conscriptus primas habet partes, in quem & olim Græcorum plurimi, & hodie frequentissima turba hominum Atheorum venenatas linguas exacuit. Nec est sanè quicquam facilius, quàm omnia illa quæ de Creatione mundi, de Diluio, de Arca, de Nochi posteris scribuntur, non apud imperitam modò plebem, sed apud eos etiam qui sibi litterarum nomine plurimum placent, in calumniam rapere, & quæ in summa nobis sunt veneratione habenda, veluti prima fidei nostræ fundamenta, ea adducere in suspensionem anilium fabularum. Nusquam igitur veritas diligentius custodienda, quàm in illis quibus sublati tota collabitur sacræ scripturæ auctoritas. Frustra quæstionibus sese exerceat Theologorum scholæ, si prima sacræ scripturæ exordia pro nugis haberentur, vt haberi à quàm plurimis non de relatu longinquo didici, sed creberrimè ex iis ipsis audiui, qui, pro dolor, se huic impietati iam obnoxios esse fatebantur. quod putavi monendū, ne cui pio viro hæc curiosæ nostræ primarum originum inuestigatio ad superuacaneos, & Reip. Christianæ inutilis labores pertinere videretur. Neque enim ab his tantum mediocriter doctis, sed ab illis etiam, qui & eruditione & dignitate ecclesiastica primos ordines ducunt, aliquoties reprehensus sum, quòd tempus vanis nulliusque momenti studiis perderem, dum nimis diligens essem in primis gentium linguarumque originibus ad normam Mosaicam accommodandis. Sed suo quisque fruatur iudicio: me interim necdum pœnitet ea peruestigasse, quæ ab aliis hætenus, iuxta doctis atque indoctis, explicata non fuerunt, vel quia sese assequi posse desperarent, vel quòd in quibus parum valerent, ea contemnenda existimarent, vitio sanè pluribus communi quàm candorem deceat Christianum. Prolixius hæc expono, ne cui videat citra graues causas à quoquam maioris auctoritatis viro velle dissidere: & cogar tamen doctissimis quibusque non semel refragari, quod dum fiet, eandem velim excusationem valere. Verùm his missis, ad id vnde discessimus reuertamur. Thubalem igitur ad Caspium mare Thobelos condidisse, Ptolemæo & Iosepo credamus, non tam quòd ipsi sic senserint, quàm quòd compertum habeamus ab utroque horum omnium veterum historiæ scriptorum libris accuratissimè excussos fuisse: quod vt de principe Geographorum cuius facile intelliget, ita de Iosepo illi perspicuum fiet, qui ea legerit quæ doctissimus hic vir cum alibi, tum contra Appionem Grammaticum scripsit. Porrò si hic tam diligenter in Archæologia sua Berosi auctoritatem Mosaicis scriptis applicuit, vti cuius licet videre, an putamus eum taciturnum fuisse, si quid ab eo de Tubalis in Hispania regno didicisset? Nemo profectò, qui primum saltem eius librum legerit, id cuiquam assentietur. Quo fit, vt prorsus vanissimis mendaciis ea sint annumeranda, quæ Annius, & ipsius Idolum Pseudoberosus, & eius cultor Tarapha de Tubale prodiderunt, quorum si vel vnum Iota apud Babylonium sacerdotem existisset, numquam fuisset à Iosepo aut dissimulatum aut neglectum. Iam illo quòd Eusebium etiam ad partes vocant, quid potest esse impudentius? in cuius Chronologia nulla mentio regni Hispaniæ inuenitur, nedum Tubalis & Iberi & Iubaldæ & ceterorum Regum in cerebro Pseudoberosi & Annij (nisi hæc nomina eundem significant) natorum recensentur successio. Non parum hætenus effecimus, si verum illud est Horatianum, vt est verissimum, Virtus est vitium fugere, & sapientia prima Stultitia caruisse. Quæ enim maior stultitia, quàm vel Pseudoberoso vel Annio vanissimo mendaciorum mangoni credere contra Iosepi & Ptolemæi sententiam? præsertim cum eorum vtantur testimoniis, qui ne per somnium quidem quicquam eorum quæ ipsis affingunt, cogitarunt, nedum scriptis prodiderunt. Nos tamen non hoc agimus vt Tubalis posteros Hispania excludamus, sed vt quiuis intelligat, nullis ea fundamentis niti quæ vel Annius vel Tarapha vel ceteri historiæ Hispaniæ scriptores hætenus de Tubale prodiderunt. Nostram autem hac de re sententiam in Iberiæ consideratione aperiemus. Quando itaque Thobelorum regionem inuenimus, pergamus vltèrius inuestigare quibus ex oris Thubal ad eam peruenerit, quo & de itineris ratione veritatis eliciantur argumenta. Vt hæc inquisitio recto ordine nobis succedat, ante omnia sciatur oportet, vbi antè Thubal habitavit quàm vel Thobelos vel Iberos conderet. Id sciemus si liquebit, vbi pater sedes habuerit: qui cum Iapetus fuisse à Mose tradatur, atque is vnà cum patre suo & fratribus in Arca fuerit, numquam quicquam certi statuere poterimus, nisi prius intelligamus quo terrarum loco Arcam Nochus cum filiis suis sit egressus, & quam mox inde tenuerit regionem cum

Historiographi veteres diligenter à Ptolemæo & Iosepo excussi.

Tubalis pater Iapetus.

cum ipse, tum Iapetus Thubalis pater. Hic longè maior difficultas nos excipit, nata illa quidem non ex Mose, sed ex iis qui Mosem malè sunt secuti; quorum communis error magnum fuit ignorantiae crassissimæ seminarium iam à multis seculis, non apud indoctos tantum, sed & apud doctissimum quemque grassata, & adhuc fortasse grassaturæ ad multas ætates, nisi eam Indoscythica nostra profligasset. Ne tamen tantisper Hispanicis originibus superfedere cogamur, dum illa ab omnibus quibus hæc paramus fuerint lecta, breui compendio quid ex illis sit necessariò ad earum rerum quas hic exposaturi sumus comprobationem accersendum, explicabimus. In primis itaque cum Mose dicimus, Arcam in montibus Ararat quieuisse, quos Armeniae montes plerique omnes interpretantur: Iosephus Gordyæos intelligit, D. Hieronymus eos è quibus Araxes profluit, alij denique alios, vt illo libro latius ostendi. Verùm nemo eorum illos montes assignat qui collatione camporum Sennaar, in quibus post Babylonica turris exstructa est, orientem versus sint remoti. Vnde efficitur, vt vel ipsi omnes errarint ad vnum, vel Moses falsò dixerit, Nochi filios postquam in magnam multitudinem excreuissent, ex oriente ad campos Sennaar commigrasse: quod impium sit non tantum fateri, sed etiam cogitare. Omnes enim montes quorum mentionem faciunt, declinant ad occidentem dum Babylonicis campis conferuntur; à quorum finibus si venissent, ab occidente, non ab oriente iter ingressi fuissent. Nos igitur conuenienter sacrae scripturae montes Armeniae Taurum esse dicimus, qui varias variis nominibus propagines per totam Asiam emittit, quos non mirum est Armeniae montes à Mose vocari, eo quòd ex illis nobilissima duo flumina Tigris & Euphrates prius Armeniam permeent, quàm ad Babyloniam irrigandam descendant. Deinde, quia Iudæis scripsit, non alia nota montes hos melius poterat significare, quàm si Armeniae montes vocasset; eo quòd insignis eorum altitudo ad superiorem Armeniae partem notissima hæc flumina effundat. Quærenda ergo illa horum montium pars quæ campis Sennaar collata longè ad orientem recedit, quam ad Paropamisum inuenies, vbi Taurus propriè Caucasus nuncupatur. Huic subest Margiana, in qua vitis tanta sua sponte crescit, vt duorum hominum complexum sæpius vel impleat vel excedat. Quo fit vt mirum non sit, si Nochus tum demum vitem inuenierit, quam antea numquam in India, in qua natus erat, conspexerat, vtpote regione vitis nequæ tum nequæ nunc ferace. In hac regione Meros mons est, in quo Nochus Nysam condidit, primum post diluuium opidum: à quo tota Dionysiacorum siue Bacchinaliorum pompa ad ceteras orbis partes manauit. Nochum enim Bacchum à vini inuentione posteri vocarunt, & tot præterea nominibus indigitarunt, quot Deus eum dotibus præ ceteris mortalibus exornauit. Cùm itaq. in beatissima illa regione in magnum numerum nepotes eius excreuissent, magnam coloniam emisit ad occidentem, secundum longam montium catenam. Ipse interim, vti summus & Sacerdos & Rex, ad Nysam mansit, illo apud se filio retento ad omnia quibus vsus esset administranda, qui & ætate minimus esset, & patri, iuxta ac de consecratione liquet, sese semper gratissimum iucundissimumq. præbisset. Neque enim vlla ratio admittit, vt simul omnes aliò emigrarent ex ea regione quæ feracissima esset cum rerum ceterarum omnium, tum excellentissimi vini. At si manere quisquam debuit, pater certè summus tum magistratus manere debuit: & si manere debuit, quo & ipse quiesceret & iter agentibus commeatum suppeditaret, postulabat tum ipsius ætas tum dignitas, vt vnum filiorum apud se teneret; & eum quidem qui maximè placeret, quòd & præsentia eius frueretur, & ipso ad omnia & sacra & profana vteretur ministro. Coloniam itaque ducunt Sem & Cham maiores natu filij, cum quibus aliquot etiam Iapeti liberos profectos esse probabile est: & quo itinera & regiones discerent, & Iapeto nuntiarent si qua re opus proficiscentibus esset; tum etiam quo patrem & auum docerent & quæ loca transiissent, & quibus tandem sedes fixissent. Hæc autem ita fieri debuisse communis vitæ ciuilis ratio demonstrat; quam qui non intelligit, is profectò non est dignus sacrae Mosis historiae lectione. Scripsit hic breuiter quidem pro eo ac decet sacra tractantem, sed sic scripsit, vt ex vnica sententia quàm plurimæ aliæ deducantur, collectione apud eos semper habenda necessaria, quibus ab experientia & vsu rerum cognita sunt omnia illa quæ ad quasuis Reip. partes cum dignitate obeundas recta officiorum ratio præscripsit. Profectis igitur Semo & Chamo, & vnà missis legatis & commeatus procurandi præfectis, & eorum ministris, per longa montosarum regionum

*Arca Noë
vbi quieuit.*

*Ararat mō-
tes qui sint.
Taurus mōs.*

*Caucasus
mons.
Margiana.
Vitem vbi
Nochus in-
uenierit.
Meros.
Nysa à No-
cho condita.*

*Sem et Cham
coloniam de-
ducunt.*

*Sennaar
campus.*

*Sem et Cham
ubi sedes fi-
xerint.*

*Iapetus apud
patrem No-
chum perma-
neret.*

*Saci.
Gommeri.*

*Babel turris
origo.*

*Linguarum
confusio.*

*Babel turris
unde appella-
ta.
Babelen quod
significet.*

*Sermo primus
apud Nochiū
& Iapetum
permanet.*

*Linguarum
confusionis
ratio.*

*Iapetus qua
loca primū
post catacly-
smum inco-
luerit.*

*Sermo primus
qualis fuerit,
& apud quos
seruatus.*

interualla, tandem lætissimi campi sese offerunt, quorum ingens & vasta latitudo omnem oculorum aciem, in quascumque partes coniecti fuissent, longè excedebat. Ea planities non solum fertilitate, sed amœnissimo etiam & latissimo flumine multas secum allaturo commoditates tum ad irrigationem agrorum, tum ad importandi exportandique copiam, hinc ex superioribus partibus, hinc è mari, inuitabat. Collocatis igitur hinc sedibus, facta est agrorum distributio, interim vltro citroque iis commeantibus quibus hoc negotij vel à Nocho & Iapeto datum esset, vel vltro etiam susceptum, vt est semper auida rerum nouarum humana natura, quas cum auditus tum visus plurimas solet in longinquis peregrinationibus offerre. His modò coloniis emissis, quas duo fratres natu maiores ducebant, Iapetus cum liberis suis qui vnà profectionem non essent secuti, ob eas quas dixi causas solus cum Nocho omnium post diluuium patriarcharum patriarcha, sacerdotum omnium & regum omnium ad ipsum vsq. Christum, cuius imaginem gerebat, principe in illis locis quæ Nysæ & Mero, in quo vitis fuerat inuenta, proxima iacebant, permanfit, & paullatim finitimas etiam orbis partes suis filiis & nepotibus frequetauit: Illuc Sacis ad Imai radices, nec procul inde Gommeris aliis aliò habitatum emisit, vt à nobis latè alibi explicatum est. Labëtibus iam annis, cum Sem & Cham & nonnullorū etiam Iapeti nepotes immenso auctu accreuisent, viderentque maiore esse multitudinē quàm quæ campis Senoar contineri aliq̄ue posset, comitia habuerunt, quo factò opus esset deliberaturi, in quibus statutū est cōmuni omniū sentētia & applausu, insigne & eximium aliquod monumentū extruendū esse, cuius æterna duratio & stupēda operis magnitudo perpetuò testaretur, quanti qualēsq̄e viri, & quàm innumeri locum illum quondam habitassent. Iactis igitur superbi & insani operis fundamētis, & iam portentosa sublimitate ipsi cælo astrisque minitante, Deus cui nihil magis quàm arrogantia & stolidus sui ipsius amor displicet, dementes elatorum hominum cogitationes & vesana confilia solis humanis viribus innixa momento temporis dissipauit; & quò perennis exstaret memoria quàm Deo omnis displiceat fastus, non ipsam modò cœpti operis molem deiecit, sed ipsos etiam qui stupida arrogantia inflati, monstruosam arcis amplissimæ altitudinem moliebantur, sermonis patrij, qui omnibus ad id vsque temporis vnus fuerat, obliuione ceu apoplexia quadam percussit; & loco vnus linguæ varias multasque ipsis mox inspirauit, quibus inter se dissidentes, veluti ebrij aut mente capti, frustra alter alterum alloqui nitebatur; quæ sermonum confusio & mutua cogitationes conferendi inopia fecit vt turris Babel vocaretur, eo quòd *babelen* illi dicantur vernaculo nobis hæctenus sermone, qui sonos verborum sic confundunt, vt quid velint intelligi nequeat; cuius vocis ratio petita est ab edentulis. nam hi necessariò vocum discrimina confundunt, quòd iis careant instrumentis quibus veluti fidibus quibusdam soni distinguuntur; & idcirco ipsis gingiuis, in quibus dentes fuerant, loco dentium vt coguntur, quæ nobis *babelen* vocantur. Quando igitur neque Nochus neque Iapetus vnà cum suis qui in campis Senoar non fuerant, in iis locis permanerint & habitauerint, quæ magno multarum regionum interuallo ab Euphrate erant remota; nulla potest causa cogitari ob quam & ipsi sui & maiorum sermonis iacturam fecissent, cum ne illi ipsi quidem, qui à Margiana tam longè emigrauerant, sermonem suum antiquum perdituri fuissent, nisi immani sese superbix scelere fœdassent; ob quòd à Deo puniti fuerant linguarum confusione. Fuit autem hæc talis, vt antiqua vocabula ab aliis aliter fuerint corrupta, litteris variis modis transpositis aut in vicinas commutatis, ita vt non tam vocum prisclarū integra perditio, quàm litterarum in iis & significationum confusio potuerit vocari; quæ quomodo differat à corruptela illa quam aut variarum gentium commistio, aut ipsa ætas omnia paullatim deprauans & immutans inducit, in Hermath. ostendi. His modò breuiter ex Indoscythicorum libro repetitis duo confestim consequuntur maximi nobis ad ea quæ nunc in lucem vocare molimur momenti futura; quorum alterum est, quòd Iapetus cum liberis & nepotibus ea primū loca post cataclysmum incoluisse reperiatur, quæ Paropanis iugis proximè subiacebant; è quibus deinde numero aucti, ad vicina commigrarunt: Alterum, quòd est multo etiam pluris faciendum, in eo consistit, quòd primus sermo ab Adamo Spiritus sancti instinctu factus, apud solos Iapeti posteros fuerit seruatus; qui cum talis fuerit de Mosis testificatione, vt voces per elementa sua veras rerum notiones adamussim imitarentur, & quoad eius sonorum discrimine fieri potest, clarissimè depingerent,

gerent, verissimus est index & certissima manus Mercurialis ad omnem cognitionem quam Deus primo homini infudit, iter demonstrans: ita ut mox iis qui huius sermonis veras rationes perdidicerint, recta via pateat ad omnem eruditionem cum ceterarum rerum, tum maxime diuinarum. Hanc Soerates in Philebo se semper quasiuisse confitetur; quo nimirum sciret quid Deus ipse primo homini, quisquis tandem ille fuerit, siue Prometheus, siue alius (ut ipse dicit) tradidisset. Video sane, dum principia necessaria ad primos Hispanorum maiores e tenebris vocandos struo, aut potius a me alibi structa, & in Hermath. & in Hieroglyphicis solidis rationibus comprobata repeto, incursum in multorum reprehensionem; quos quamuis merito amandare deberem ad illa quae modò commemoravi a me scripta esse, & a Theologis tum in Belgio, tum in Hispania admissa; quò tamen iis qui illa legere haecenus vel dignati non sunt, vel per alias occupationes nequiverunt, gratum faciam; tribus verbis, si potero, omnes ex eorum animis scrupulos hoc loco eximere tentabo. Plerique omnes haecenus crediderunt sermonem Hebraicum primum esse, quod tamen Theodoretus negavit: Vergara quatuor profert Rabinos qui iurati testes esse velint sermonem Hebraicum primum non esse; cuius ego scriptoris non tanti facio auctoritatem, quanti esse duco quòd ab omni Theologorum cœtu liber eius, in quo hæc scripsit, fuerit lucem videre permittus. Rabbi Moses Ægyptius, curiosissimus non modò quaestionum Thalmudicarum & subtilitarum, sed etiam diligentissimus Peripateticæ & Academicæ philosophiæ inquisitor, cum diu sese in mysteriis nominis tetragrammati fatigasset, tandem confessus est vocabulum hoc ex illa lingua remansisse, cuius parum admodum in Hebræo sermone superesset. Tantum verò abest ut ab *m* verbo substantiuo deriuaret, ut clarum discrimen inter verbi substantiuo & nominis tetragrammati significationem assignet; nedum cum recentioribus Grammaticis hac in re consentiat, qui ab omnium Rabinorum sententia in eius etymologia longissime recesserunt. Certè illud quod Moses diuinus Pentateuchi scriptor, cui refragari nemini fas est, primo sermoni tribuit, nullo modo Hebraicæ linguæ potest conuenire, quæ tantum abest ut vocabula sua ad veras rationes primorum in vocibus elementorum reuocare possit, ut dum de radicibus suarum etymologia Grammatici rogantur, non aliud habeant respondere, quam eas primas voces esse, nec ulterius in causas alias posse dissolui: quod argumentum quanti sit, quamque nullo modo falsitatis possit euinci, Hermath. nostra demonstrat. Quòd verò quidam dicunt, in quo triarium robur sermonis Hebræi esse putant, nomina Adami, Chauæ, Caini, Seti, Nochi, & si quæ sint alia quorum rationes à Mose redditæ sunt, in sola lingua Hebraica intelligi, id equidem prorsus nego; cum non in Hebræo solùm, sed etiam in nostro sermone rationes à diuino scriptore assignatæ suam tueantur veritatem: quod declarare non est huius instituti. Ægyptij, quamuis Hebræi ultra ducentos annos apud eos habitassent, quo in tempore satis magna ipsis fuit disputandi facultas, asseruerunt tamen primum sermonem illum esse, non quo Iudæi, sed quo Phryges uterentur; apud quos *Set* panem denotabat: quam rem ne vlla obliuio ex hominum animis tolleretur, fabella non ab omnibus intelligenda velauerunt. Quoniam enim sacra sua & eorum ritus à Ianigenis acceperunt, noluerunt ea alia lingua tradi, quam illa in qua primi ipsorum maiores ea didicissent, tum ut vocabula rerum diuinarum notionibus responderent, tum ne vulgus profanum illois pedibus ad ipsa irrumperet. Quamobrem magni referebat ad perennem religionis & conseruationem & intelligentiam, si perpetuò apud posteros constaret, e cuius gentis sermone sacra vocabula deprompta olim fuissent; quo si qua dubitatio incidisset, haberent quos per legatos interrogare possent. Tanta verò cura & religione hanc linguam in sacris conseruabant, ut omnes sacerdotes ea inaugurarentur, uti apud Herodotum discere licet. Quid quòd ipse Moses, quo augustam omnino & sacram magistratus à Pharaone Iosepho dati dignitatem indicaret, ipsissimis illis verbis non Ægyptiis, sed nostratibus usus est, quibus Rex cum inaugurauerat? quæ cum nec Hebræi nec alij posteriores intellexerint, mirum est tanta fide haecenus fuisse conseruata, ut ne vna quidem littera loco suo mota sit. Idem diuinus scriptor fecit in *Vrim* & *Tumim*, in *Ephod* & *Chosen*; partim quo maior esset vocum non intellectarum reuerentia, partim ut tandem multis post sæculis cognoscere- tur, vnam eandemque semper religionem fuisse; tametsi ad idolomaniam iam tum Iosephi illius prisca tempore & antea etiam hominum peruersitate & cacodæmonum astu-

Hebraicum
sermonem nõ
esse primum.

Nomen tetra-
grammati.

Hebraorum
radices primæ
voces sunt,
nec in alias
causas pos-
sunt dissolui
ab ipsorum
Grammaticis.

Phrygiũ ser-
monem pri-
mum fuisse,
Ægyptij asse-
ruerunt.

Cimbriis
verbis usus
est Moses in
inauguratio-
ne Iosephi.

*Barbarismus
prima aetas.*

*Scythismus
secunda aetas.*

*Alphabetorum
duo genera.*

*Alphabeti v-
trumq; genus
precationem
continet.*

*Cimbricus
sermo primus
& vetustissi-
mus.*

*Doutse
tal.*

*Cimbrici ser-
monis artifi-
cium.*

tia pertracta esset. Vocum autem harum interpretationem persequi & explicare non est huius loci, quam tamen nemini negabo, qui idoneum & cupidum ad pie audiendum se mihi demonstrabit; quandoquidem noster Phrygumque sermo idem est. Epiphanius ceterique veteres Graecorum Theologi primam aetatem Barbarismum vocant; quem si de vocis etymologia describere vellem, non aliud quam veri sermonis custodiam dicere deberem; quae quod apud Phryges esset, vestes Phrygio opere factae Barbatiae dictae sunt. Aetas Barbarismum secuta, siue a diluuiio, siue a confusione linguarum proprium suum & distinctum sumsit initium, Scythismi nomine ob id vocata, quod apud solos Scythas eo tempore reliquus esset primus sermo, quo omnis priorum patriarcharum religio erat consignata, quem illi quos in Scythia dixi mansisse soli retinuerunt. Ne tamen vlla vniquam aetas primi sermonis inueniendi & occasione & facultate destitueretur, benignitate diuina & sedulo Ianigenarum ministerio factum est, vt duo genera prima Alphabetorum e primo sermone conseruarentur: alterum solas litterarum potestates explicans, quo Latini & Germani & Hispani & Galli & his vicini ad Abecedarios instruendos vtuntur; alterum non potestates tantum elementorum, sed figuras etiam vna eademque opera significans, quod Hebraei tamquam suum sibi vendicant, a quibus deinde cognatorum sermonum nationes litterarum nomina licet nonnihil immutata mutuuntur, & ab iis Graeci suum Alphabetum acceperunt. Vtrumque horum precationem sanctissimam complectitur, qua praecceptor Deum orat vt puerum, quem litteris imbuendum accipit, parentum primorum vitio brutum factum, rursus ad se erigar, vtpote ad cuius imaginem creatus sit. Cum igitur a solis nostri sermonis peritis orationes haec intelligi queant, nec vllus haecenus fuerit alterius sermonis hominum qui ordinis litterarum, quo enumerantur, rationem reddere posset, isque nobis sit clarissimus, non video cur non debeam fortissime constantissimeque tenere vtrumque Alphabetum e sermone, in quo solo intelligitur & certam ordinis sui habet rationem, olim peritum acceptumque fuisse; & idcirco hunc primum esse dicendum. Iam nulla alia lingua reperitur quae totius Theologiae mysteria, & inter alia ipsam Trinitatem e vera vocum ratione intelligendam dare possit: quod nostra sic facit, vt ex ipsa litterarum potestate a Graecis omnibus & Latinis agnita & scriptis prodita vocalem imaginem constituat omnium eorum quae de rebus diuinis dici possunt. atque hoc demum illud est quod Moses dixit, Adamum iis omnia significasse vocabulis, quae rerum proprias notas haberent, quaeque distinctis & aptis sonorum pigmentis veras rerum notiones auribus offerrent: qua in re expressa perfectio est & fundamentum totius vocum etymologiae, quam Plato diligentissime quaesuit; ille quidem, sed in Graeco sermone non potuit reperire, lubenter ob id confessus Barbarorum, quos aut Phryges aut Cares maxime esse arbitratur tum ipse tum Homerus, sermonem habere Graeco vetustiore. Accedit his argumentum plane Herculanum, perpetuo ab omni memoria gentium consensui innixum, quo constat sermonem nostrum *Doutse Tal* vocari, id est antiquissimam linguam, quod si *Touts* dicas siue *Thouts*, idem dixeris quod ipsum antiquissimum diceret Latinus, quae vocula ex articulo *Het* & *outs* supremo comparationis gradu concisa est more nostratibus frequentissimo. Taceo nunc illas voces quae retrorsum vel lectae vel audita; id designant quod maxime facit ad rem eam declarandam quam prorsa vox denotat: in quibus vt admirandum est artificium in nulla alia lingua repertum, ita tam frequens est & multis commune, vt satis apertum sit a solo sancti spiritus instinctu potuisse proficisci. Porro vt non alio niteremur argumento in sermonis antiquitate nobis vindicanda, illud tamen vnum sufficeret, quod quoties communis aliqua vox est nobis & aliis linguis, eius vocis a solis nostratibus verissima ratio reddi queat, vti Hermathena nostra demonstrat. Quid quod infinita Latinorum, Graecorum & Hebraeorum vocabula clarissime ostendunt nostratam originem? a qua variis modis declinant vel terminationis auctu, vel litterae cuiuspiam immutatione, vel elementorum metathesi, vel integra etiam conuersione: in quibus omnibus tamen ad primos eorum fontes etymologia certissimo indicio deducit. Haec obiter partim ex Indoscythicis meis, partim ex Hermath. partim ex Hieroglyphicis reperita sunt, quae iam mox ad rem nobis propositam insignem usum adferre cernentur; dum prisca hominum, gentium, terrarum, fluminum, & aliarum rerum notatu dignarum nomina ad eorum normam interpretabor, & Iapeti filiorum nepotumque migrationem

tionem certa via & ratione perspicuam reddam. Quoniam igitur Thubal Iapeti filius fuit in ea terrarum parte, prima eius colonia quæratum oportet, quæ non longè fuerit à maris Caspij littoribus remota. Ex Ptolemæo clarissimè docui in iis quæ de Cimmeriorum coloniis scripsi, ad Imaum vsque montem versus Austrum, & inde ad ipsum vsque Septentrionem, & vltèrius etiam ad Hyperboreos Iapeti filios habitasse; atque inde totam Europam vsque ad Gades gentibus impleuisse. Thubal itaque videtur è Bactriana mare Caspium tentasse, & tantisper cursum secundum littus tenuisse, dum ad oppositam Oxo partem appulisset, quo loco egressum, opidum condidisse quod de nomine suo *Thubals Mac* id est Thubalis excubias, nuncuparit; è quo nomine Ptolemæus, & illi quos est secutus, Thabelacam fecerunt; propterea, vti modò dixi, quòd gemino digamma carerent. Ne tamen miretur quisquam quòd nauigasse eum dicam, reuocandum in memoriam est, maximam cedrorum copiam ad Meron montem fuisse, vt ex Curtio liquet narrante, omnia Nysæorum sepulcra è cedro facta fuisse, atque idcirco dum Alexandri miles ignes suos malè custodit, omnia fuisse exusta. Verùm hic mox audiam non Thubalacam nec Thobalacam, sed Thabelacam à Græcis nominari, & idcirco non satis ad Thubalis nomen hoc opidum quadrare. Videamus itaque etymologiam in Iapeti sermone, quò deinde veræ scripturæ ratio in lucem emergat: *Thaubal* siue *Thoubal* idem nomen significat quòd Latinus diceret, Ipsum antiquum conserua. Dicimus enim sine discrimine *Au* & *Ou* pro Antiquo; quarum diphthongorum tanta est cognatio, vt altera in alteram frequenter transeat non apud nos solùm, sed etiam apud Græcos. Iam ex au Latini faciunt *o*, dum ex Aula Ollam formant, quo minus mirandum à Iosepho Thobal pronunciarum. Porro *Ou* Latini sic enunciant, vt ab *V* vocali longa vix villo discrimine discernatur. At qui Thabal dixerunt, ipsum *V*, quòd est in *Au*, reiecerunt propter litteram mediam consequentem. Nec quicquam miri acciderit, si quis pro *Θαυβελανα*, *Θυβελανα* scripserit, vt multa in vocabulis ignotæ significationis corrumpuntur. Et hæc quidem de priore syllaba. Posterior *Bal* est, quam nostrates in *Bel* frequenter transferunt, facili & procliu ex a in e lapsu. Nihil itaque ad vocis significationem hæc facit variatio, qua qui commouetur, nã is parum in linguæ vel nostræ vel Græcæ dialectis est versatus. *Thaubal* ergo composita vox ad hunc modum in suas soluitur partes, *Θετ αυ βεβαλ*, quæ ad normam & vernaculam nobis consuetudinem in *Taubal* contrahuntur. Iapetus ergo huic suo filio eam imposuit nomenclaturam, qua semper admoneretur omnibus in rebus antiquum esse seruandum. Nihil autem antiquum dici potest, quòd non ad ideam antiquitatis referatur ceu imago ad suum exemplar, quòd est in solo Antiquo Dierum; quo nomine Daniel diuinus vates Deum Patrem indigitauit. Efficax sanè admonitio, & ad omnem vitæ rationem subducendam insignem allatura vtilitatem, & talis, vt ea sola omnia præcepta ad salutem necessaria comprehendantur. Nam vel eo vno omnis continetur doctrina, omnisque scientiarum orbis, si sola antiqua lingua ab Adamo facta retineatur, propterea quòd ex ea bene rectèque intellecta omnium earum rerum vera possit haberi cognitio, quibus Adamus nomina indidit. Duæ tantùm hactenus ab Hebræis, Græcis & Latinis scælæ cognitæ fuerunt, quibus ad Deum Patrem ascenderetur; altera naturæ, altera sacrarum litterarum oracula & historiam sacram continentium: quarum prior admodum obscura & lubrica semper fuit, iuxta ac D. Paullus Philosophis exprimat, qui cum per eam ad Deum ascendissent, ipsum illum ad quem ascenderant, non vt Deum honorarunt: altera certissima illa quidem & omnibus suis gradibus absoluta, vt pote per quam cum alij tum angelus magni & arcani consilij descendit, & humanam naturam sibi vnitam ad Patrem reduxit; verùm nunc etiam multis impedita difficultatibus, quas nouis suis disputationibus peruersi homines excitare numquam cessant. Videtur ergo Deus singulari sua clementia nobis tertiam nunc scalam reuelasse, quæ illa quidem non est scripta, sed à maioribus viua voce accepta; nec tamen hactenus post multos multorum seculorum decursus à quopiam vel agnita, vel intellecta. Ingens profectò in campis Sennaar calamitas accidit, dum prima lingua perderetur, at non minùs apud maiores nostros Iapeti posteros nocuit crassa & supina eius sermonis quem quotidie sonarent, caussarum ignorantia; qua factum est, vt pretiosissimus thesaurus à nobis, tamquam à suis, conculceretur: & dum ego tandem, diuina gratia ex alto somno experrectus, fratres meos admoneo, & ardenti desiderio docere nitor, derideat atque

*Thubal quòd
coloniam dicitur
xerit.*

*Thubals
mac.
Thabelacam.*

*Thubal no-
minis signifi-
catio & ety-
mon.*

*Scala dua quòd
ad Deum
ascenditur,
natura & sa-
crarum litte-
rarum.*

*Tertia scala
qua ad Deum
ascenditur,
nunc demum
reuelata.*

contemnar. Quanto, bone Deus, diuinius Plato, qui monitu fortassis obscuro sacerdotum Ægyptiorum hanc veritatis inueniendi rationem diligentissimè quæsiuit, cum tamen eius sermonis quo hæc erat obsignata prorsus esset imperitus! Thubal ergo inter cetera in primis monebatur, ne vniquam sermonè antiquū desereret: quia nimirū eo vna inter alias ad Deum via cæu Mercuriali quadam manu ostenderetur. quod non ita à me dici quisquam putet, vt nolim præceptum generatim valere, sed quo indicem veram veræ antiquitatis inquisitionem in accurato primi sermonis examine totam copiosissimè contineri & absolui: cuius nimirū nulla vox est quæ non vtilem aliquam habeat doctrinam ad Antiqui dierum cognitionem vocantem atque manu trahentem. Scio quosdam à curioso Græcorum & Romanorum numismatum studio antiquarios appellari, quos equidem hoc titulo ornari non ægrè feram si in Romanis & Græcis historiis non acquiescant, & eorum quorum imagines admirantur, non sequantur etiam mores & opiniones; sed omnia sua studia ad vnam vnius, quem Antiquum dierum vocamus, cognitionem dirigant: & hanc cognitionem non cauponentur, quasi ea aliquid adhuc habeant antiquius. Quanto præstantius fuerit antiquitatem in ea lingua inuestigare, qua vt primus homo ab ipso Deo veram omnium rerum scientiam edoctus nobis clarissimè aperuit, quid de quaque re sit sentiendum; ita nihil continetur quod non commonefaciat ad virtutem & recta vitæ officia capeffenda. Quid rogo hæc voce diuinius, qua mox monemur vt perpetuò antiquitatis simus obseruantes? Quamobrem quisquis est qui se genus à Thubale ducere gloriatur, is se perpetuò Thubalem præstet; ac numquam sic sibi placeat, vt desertis antiquis legibus & moribus, noua vel sibi vel aliis inducat: numquam tam sit ambitiosus & rerum nouarum cupidus, vt vel in minima Reip. bene constitutæ atque tranquillæ parte quicquam audeat ab antiquo statu dimouere. Profectò si omnes Thubales fuissent qui sese vel de prisca nobilitate vel de antiquitatis cognitione vel de vetere Christianorum disciplina iactant, numquam hæc, quas partim ferimus, partim videmus, calamitates & totarum regionum, nedum ciuitatum & opidorum, euerfiones in nostram ætatem incidissent. Vt enim omnia ab antiquo pendent suo quæque ordine & suis annulis, ita noster sermo ab *Hu*, quo antiquum significatur, de natura litterarum deriuat *Hau*, quod est conseruo, sola addita aspiratione; eò quòd omnis rerum salus in eo consistat, si ad Antiquum spirent. Ex *au* apud Hebræos in confusione primi sermonis mansit *Ab*, pro patre; cuius vocis domi suæ nullum habent etymon: Chaldæi & Syri *Abba* dicunt. Sed hæc alterius loci, & latius patent quàm vt breui verborum contextu queant explicari. Satis esto viam eminus indicasse, per quam ad mysteria antiquitatis & vocis antiquitatem denotantis peruenire queant diligentes indagatores. Est hætenus Thubalis nomen in Germania frequens, sed propter paruam vocis mutationem non agnoscitur. Nobis familiare est *Tau* monosyllabis addere: Sic dicimus *Tu* & *Tut* sine notationis discrimine; Similiter *Behal* & *Behalt* & eodem modo plurima alia. Hinc fit vt idem sit *Taubal* & *Taubalt*; in quo Germani idem commiserunt quod in nomine linguæ suæ, vt nimitum ex *au* fecerint *eu*, mutato *a* in *e*, quod ipsis est creberrimum. Sicut enim *Dautse* *Tal* pro antiquissima lingua, in *Deutse* *Tal* permutarunt, ita ex *Taubalt* fecerunt *Teubalt*; quod deinde ad Latinam formulam accommodantes *Theobaltum* nobis protulerunt. Nec aliter nos è *Lauter* *Leuter* pro puro dicimus, & pro *Laut*; quod sonare significat, *Leut*; & alia id genus quàm plurima, nihil vt miri sit si vel *Deutsen* pro *Dautsen* vel *Teubalt* pro *Taubalt* pronunciemus. Nunc itaque non hoc tantum vidimus, vocem *Tubal* claram vtilémque in sermone nostro & significationem & admonitionem habere, sed & illud cognouimus, quòd hætenus inter Germanos quàm plurimi eodem nomine vocentur: qua de re liquet venerabile olim inter Teutones nomen fuisse, vtpote cuius & hætenus memoria in propriis hominum nominibus felix & fausta habeatur. Cornelius Tacitus sic extulit quasi *Theude halt* dictus fuisset, è quo format *Theodoualdum*, perperam *Beta* in *V* commutato. Quòd si *Thoude walt* dicas, antiquam vim notaueris: verum nos numquam sic efferimus, at semper *Theubalt* pronunciamus. Quis in hoc nomine non miretur insignem antiquitatem? quis non exosculetur & adoret diuinam bonitatem, quòd nobis hanc antiquitatis obseruandæ admonitionem à tot iam sæculis reliquam esse voluerit? & ita reliquam, vt sacris Bibliis tamen huius nominis intelligentiam non debeamus, sed soli nostro sermoni hætenus in antiqua sua purita-

Antiquarij.

Antiquitatis
seruanda stu-
dium lauda-
tur.

Hau, unde
deductum.

Ab, Hebrai-
ca vocis ety-
men.

Thubalis seu
Theobaldi
nominis apud
Germanos
frequentia.

puritate conseruato. Et quia apud solos Germanos & intelligitur, & in hominibus nuncupandis hactenus vsurpatur, perspicuum est Iapetum iam tum nostra lingua vsu fuisse, cum filio suo hanc daret nomenclaturam. Deinde si Thubal, siue Thubalt nostratis linguæ vocabulum est, consequens fuerit homines etiam ante diluuium vernaculum nobis sermonem locutos fuisse; propterea quod filius Lamech & Stillæ Tubal item fuerit vocatus, licet Cain veluti cognomen adiectum habuerit. Sed quid ego hoc ceu magni quippiam commemoro, cum cetera quoque propria virorum mulierumque nomina apertissimas habeant in lingua nostra significationes? vti cum alibi tum in Indolcythicis ostendi. Quid enim aliud est Adam, quam agger siue terræ moles inuidiæ obiecta? & tota quidem terra Adama dicitur eadem de causa, non quod rubra sit, vt Rabbini credunt; sed quod cacodæmonis inuidiæ velut æstuantis Oceani fluctibus sit exposita. Cur verò Odem rubrum notet, aliunde quærendum. Rubri enim est oculos turbare, perstringere ac domare: vnde *Oogtem*, id est oculos domans, nostro sermone dici posset; qua de voce Odem in Babylonica confusione corruptum est. Inuidia autem, cui non Adam tantum, sed tota etiam terra obicitur, Ate ab Homero vocatur; à nostra voce *Hate* siue *Ate*/ qua odium & inuidia denotatur; ob id quod inuidi bonis alienis exedantur & contabescant. Chava, quam vocem nec Eua, nec Hava rectè pronuncies si propriam litterarum sequaris potestatem, matrem significat viuientium, siue ad verbum, vas vitam dans. pp nos per duplex digamma proferimus: quo quia Hebraei carent, eius loco non rarè Quof substituunt, vt etiam Latini pro *Wie*, *Qui*; pro *Wan* *Quando*, & alia similiter efferunt, vt in Hieroglyphicis meis abundè demonstrauit. Est autem *Win* possessio, lucrum & quicquid acquisitum est. Litterarum verò rationem, non punctorum habendam esse necessariò pòst mihi fuerit dicendum, dum de Ionis nomine disseram. *Set* item nostras est vocabulum, citra adspirationem pronunciantium; quia per Tau, non per Thet, scribatur; licet Iudæi Alphabeti à maioribus nostris accepti imperiti contrà & doceant & pronuncient: tanta est apud eos veræ elementorum distinctionis ignorantia. Est autem hoc nomen à *Set* verbo, quod significat collocare. Nam *Set* loco Abel à Deo positus est, & in hoc & eius posteris locata est & statuta vera religio. *Nochus* autem à nostro *Noch* siue *Nooch*/ quod nunc cum prosthesi *Genoch* ferè efferimus; quo idem significatur quod contentum reddo siue paco. Quid multis? Omnia propria nomina ante confusionem Babylonicam à Mose enumerata nobis sunt vernacula, & in significationis suæ causas vsque ad simplices litteras soluuntur. Sed quorsum me propriis nominibus adstringo, cum omnes sermonis Hebraici radices è lingua nostra oriantur, & in ea veras habeant notationis rationes, quas frustra Hebraei apud vernas suos quærent? Hæc obiter Tubalis occasione repetita sunt, quæ à nobis alibi latius sunt explicata. Gratulentur ergo sibi Theubaldi de nominis sui tum antiquitate, tum interpretatione, tum etiam de pulcherrima & vtilissima ad omnes vitæ rationes sententia, & agnoscant Iberi Hispani quam linguam primi Iberorum parentes vsurparint. Et hæc quidè de nomine Thubalis plura illa quidem fortasse quam nauseabundis stomachis placebit, sed multo tamen pauciora quam præcepti quod nomine denotatur, postulet amplitudo atque maiestas: quam si sequeremur, ipsum Tau, vltimæ litteræ nomen, esset explicandum; quo tota religio Christiana continetur, si ex vera origine nostrati, pro eo ac postulat, capiat interpretationem.

TEMPVS nunc est, vt quæ monumenta Thubal in ea orbis parte, ad quam è Margianæ vicinia primùm deuectus est, reliquerit; & quia modò de Ptolemæo clarum feci in Albania Thobelos olim confedisse, prius quam ad Iberos veniam, qui postea conditi videntur, si de locorum positu ducere liceat argumentum, Albaniam peragrarè decreui. Quoniam itaque modò tradidi, certissimam viam esse ad veterum sententias intelligendas, quæ nominum interpretationis indicio vtitur, videamus quid Albania designet. *Alp* siue *Alb* per mediam litteram, montes significat, ab *Alp* compositum vocabulum, quo denotatur id ad quod magno opus est adscensu. Hinc vox *Alp eis*, quo perennis montium altissimorum glacies vocatur: hinc Albion, quo nomine designatur insulam eam ferè vndiquaque circa littora montosam esse: nec aliunde Alba apud Romam, Alba in Hispania, Alba in Gallia, & apud nos *Alben* pro Oreadibus, apud Sueuos *Alb* regio non procul à Tubinga. *Alb* autem pro Albedine componitur per apo-

Teutonicus sermo ante diluuiū fuit.

Nominū veterum apud Germanos significationes.

Adam.

Odem.

Ate.

Chava.
Eua.

Qui.
Quando.

Set.

Nochus.

Hebraici sermonis radices veras apud Germanos habent notationis rationes.

Albania nominis etymologia & significatio.
Alp.
Alb.
Albion.
Alba.

Ban.

copen, ab *Al-wi*, id est valde dilato: à quo Iota demtum *Alb* relinquit, duplici digamma in Beta transeunte litteram vicinam: propterea quòd nec duplex nec simplex digamma in eadem syllaba post consonantem pronunciari queat: Albania igitur componitur ex *Alb* prioris notationis vocabulo, & *Ban*, quo via regia significatur. *Alb* *ban* itaque viam significat ad montes tendentem, & eos quidem multa ac perpetua niue candidos; ita vt gemina videatur nominis causa reddi posse in hac saltem regione cui Caucasus desuper impendet. Vide nunc num malè conueniat veritati Tubalis nomen ex eadem lingua nos petiuisse è qua Albanæ nomen, è quo alterum *B* euphoniæ causa tollitur, deriuatum esse, ne impudentissimus quidem contentionis litisque procurator negare posset. Aut Tubalem primum Thobolorum conditorem hoc nomen de sermone suo regioni dedisse dico, aut mihi aliquem omnino cupio nominari, qui hanc orbis partem nostrati vocabulo nuncuparit. Verùm hoc loco Solinus Plinij plagiarius negotium mihi exhibet: is Albanos ab albis capillis, quos statim in pueritia habent, dictos esse scribit. Egregium profectò nugamentum. quasi verò Albani à Latinis sibi nomen principio fuerint mutuati. Neque enim ab aliis dicere potuisset Albi nomen ad eos venisse, nisi fortasse tam fuit ineptus, vt hos æquè atque Albanos in Latio Latino sermone vsos fuisse crediderit. Quòd verò Isigonus Nicænsis prodidit canos ab ineunte ætate capillos & glaucos oculos, quibus noctu melius quàm interdiu cernant, Albanis præcipuos ac proprios fuisse; id vanissimum est; cum glauci oculi non his modò, sed ceteris quoque Iapeti posteris ad Septentrionem vergentibus, & glaucus oculorum color, & albus à prima pueritia capillus communis sit. Memini me à præceptore quodam meo, cum prima mihi menti genarumque lanugo erumperet, crebrò rideri solere, quòd ipsi iam sexagenario concolor essem; & antè mihi barba canuisset, quàm nata esset: At ea aureum post induit colorem, tandem ad nigredinem declinauit. Oculi item glauci mihi sunt, atramen noctu perinde atque ceteri homines cæcutio atque hallucinor. Valeat ergo Isigonus cum suis pedaneis; & Solinus sermonis Latini regnum arctioribus finibus includat, quàm vt ad Scythas vsq. sinat & Caspios euagari. Permississem ipsi hanc fabulandi scientiam, si post Pompeij demum bella ad Caucasum gesta Albani cœpissent vocari. Atqui idem annotauit Albanos se Iasonis posteros credi velle, quòd an illi, an alij cuiquam priorum debeam assentiri, nescio: illud scio, quæ de Iasone feruntur, nihil aliud esse quàm deliras & aniles fabellas. Quid enim insanius, quàm Mediæ nomen à Medea Iasonis scorto deriuare; cum Mosis, multo quàm Iason fuerit, antiquioris, testificatione constet, Mediam à Medi (sic enim citra puncta, quæ perperam Iudæi addiderunt, legendum est) fratre Thubalis nomen suum accepisse? Verùm quo faciliùs Iasonicis nugis ignoscam, facit Trogus Pompeius, cuius partim lues & calamitas, partim seruator Iustinus, Albanos dicit ab Albano in Latio monte Herculem, Geryone nunc extincto, boues agentem secutos esse, & in Caspiis confidisse; quòd delirium non tanti faciam, vt vel vno verbo refellendum putem.

LIBER

*Tripodis &
ternarij fir-
mitas.*

*Thoubelaca
Albania opi-
dum.*

*Vigilandum
esse cum om-
nibus, tum po-
tissimū prin-
cipi & popu-
lorū pastori.*

abundè satis facturos putamus, si in tanta vetustate tres insignes atque de veterum & idoneorum testium fide celebres claraque recenseamus. Magna est sellarum constan-
tia, quæ tribus pedibus fulciuntur; adeò vt cacodæmon, Delphici oraculi præses, vatem
suam de tripode mendacia effutire voluerit, quò maior eorum firmitas esse crederetur.
Et verò si in quibusvis consultantium de Rep. suffragiis impar numerus seruandus est,
nullus aut prior fuerit aut præstantior ternario, cuius typum omnes res creatæ gerunt;
nec quicquam à Deo proficiscitur aut datur, quod non per hunc & descendat & for-
metur. Prima itaque vrbs *Thoubel Wat* dicta est, è quo Græci Thoubelacam fecerunt.
Mirum est quàm omnia primorum parentum monumenta plena sunt mysteriorum;
adeoque nullum ab ipsis nomen factum sit, quo non salutaris communi hominum vi-
tæ doctrina contineatur. Dixi Thoubelum nomine suo ab Iapeto monitum fuisse, vt
perpetuò antiquorum omnium diligens esset conseruator: At hic non satis habens ad-
hortatione nomenclaturæ suæ perpetuò ad maiorum imitationem se incitari, voluit
primæ suæ ciuitati illud nomen dare, quo audito semper primarium boni Regis offi-
cium occurreret. Nam si *Thoubel Wat* in verbi notatione interpreteris, non aliud red-
dere queas, quàm si dicas, Thoubel vigila; siue, excubias age. Christus summus Rex
& Sacerdos omnes iubet vigilare; cuius Apostoli idem crebrius repetunt, dum perpe-
tuò nos sobrios vigilantesque esse cupiunt. Sed licet cuius semper excubiæ sint agen-
dæ, ne hostis & omnium & singulorum per insidias, quas semper & assiduò molitur,
arcem mentis expugnet; neminè tamen magis oportet vigilare quàm pastorem popu-
lorum; cui non sua ipsius tantum salus, sed totius Reip. commissa est. Utinam quàm
illud Homericum doctorum hominum linguis tritum est, tam esset bene à Regibus &
sacrorum & rerum publicarum obseruatum:

*Οὐ γὰρ παννύχον εἶδεν βελιφόρον ἄνδρα,
ὧ λαοὶ τ' ἐπιτεφάφει, καὶ τόσσα μέμνηεν.*

quod Musa non æquè fauente sic Latinis occinam:

*Pernoctes somnos ne ducat Consul oportet,
Qui populos regit, & qui tanta negotia curat.*

Plato Reges canibus comparauit, quorum ea natura est, si generosi quidem sint, vt
noctu perinde atque interdiu vigilem custodiam seruent. Præclare cum à Platone tum
ab Homero regiarum partes descriptæ illæ quidem sunt, verum tanto pluris nomen Thou-
belacæ facio, quanto & ob antiquitatem & ob breuitatem plusquam Laconicam di-
gnius est veneratione. Maximo sanè beneficio Thoubaldus non suæ modò & ætatis
& ditionis homines, sed omnem etiam posteritatem sibi obligauit, dum perpetuam
voluit in principis vrbs nomenclatura extare Chriam, qua Reges monerentur dili-
gentem vigilantiam in populi sibi commissi rebus semper esse seruandam; neque de-
bere vllius alterius tanti esse auctoritatem, vt ea Rex fretus vel minimum de custodia
sua remittat. Rex enim alij cum summo imperio populum tradens gubernandum, se
ipse Regia exuit dignitate; quod breuiter à me dictum, & longè breuius à Thoubaldo
vnica syllaba trilittera denotatum, mirum est quàm latè sese ad omnes officiorum par-
tes extendat; in quarum singulis si vis eius examinaretur, vereor ne frequenter quouis
potius homines quàm ipse Rex, Reges esse deprehenderentur. Quotquot ergo vel à
Thoubale se genus ducere existimant, vel antiquissimam eius auctoritatem reueren-
tia dignam ducunt, ij sedulò annitantur, vt perpetuas & ad suam dignitatem & ad po-
puli salutem excubias agant: nec cuiquam vumquam tantum fidant, vt ipsimet vigilare
cessent. Cui verò hæc tam difficilis prouincia non placebit, ei in mentem veniat illius
quod anicula quædam Philippo Macedonum Regi audientiam neganti dixisse fertur:
Si me audire non vacat, depone partes Regias, & Rex esse desine. Et hæc quidem de
Thoubelaca insigni fonte omnium officiorum, de quo quanto largius Reges bibent, tan-
to felicius cum subditis agetur: quod tanto quidem nobis hac tempestate calidius o-
ptandum, quanto res Belgicæ longius absunt ab omni spe salutis, nedum honestæ &
Christianis hominibus debitæ libertatis. Sed missis querelis nihil profuturis in aliam
ciuitatem commigremus, quam Chaibal primus Albaniarum Rex Thoubaldus vocauit.
Miranda est, ne dicam stupenda, & rerum & nominum in his duabus vrbsibus cogna-
tio. Nam fieri non potest vt Thoubelaca nominis sui dignitatem tueatur, vt non simul

*Chaibal Al-
bania opidū.*

Gaibal,

Gaibal, siue, vt Græci scripserunt, Chaibal existat; quod quò perspicuum fiat, quid *Gai* designet, explicandum. Cum aliàs frequenter in hanc vocem incurri, tum nusquam latius de ea disserui, quàm in Gallicis. Vt ergo breuiter eius explicatu hoc loco defungar, nihil aliud significat, dum verbum est, quàm placeo, adlubesco, gratus sum, voluptate adicio, aut si qua alia ratione id clariùs exprimi queat. Hinc pro coniuge ponitur, boni videlicet ominis causa; quo fit vt Græci *γαια* pro terra dicant, eo quòd Terra Ætheris coniux fit, secundum illud Poëta;

—secundis imbribus Æther

Coniugis in gremium latus descendit.—

Clarum igitur quid sibi ritualia sponsæ apud antiquissimos Latinos verba voluerint, quæ nemo hætenus aut Latinorum aut Græcorum intellexit; Si tu mihi Gaius eris, ego tibi Gaia ero; quibus nihil aliud significabat, quàm si sponsus se lætum, hilarem, & omnibus rebus placidum gratumque vxori præbuerit, se vicissim talem erga maritum futuram. Latini loco Gamma malè scripserunt Cappa, tametsi aliter pronunciarent tum in his sollempnibus sponsaliorum verbis, tum in prænominibus efferendis: Tolerabilius quòd Græci loco Gamma Chi scripserunt, cuius potestas litteræ mediæ vicinior est. Ratio nominis à me & in Gallicis & Hermathena sic exposita, vt quod Gaium est vitam dare intelligatur, eo quòd, vt spiritus tristis ossa exsiccat & tabem mortemque adfert, ita lætitia & hilaritas viuere nos facit. Hinc illud est quod modò dixi, Adami coniugem *Gaiuat* nominatam fuisse, id est vas vitam dans: vnde apud Hebræos reiecto Tau Chava mansit; in quo ipsi non matrem viuientium, sed vitam dumtaxat reperient; tantum abest vt Hebræus sermo totam Mosis etymologiam absoluat. Iam ipsum *חַוָּה*, quo viuere denotatur, è nostro *Gai* corruptum est: ita nihil habent quod non è nostro sermone acceperint, licet litterarum significationumque confusio furtum sæpiùs occultet. Vocabulum autem hoc nostras esse non vera modò eius ratio, sed conuersio etiam nobis propria, qua ex *Gai* fit *Jag*, euidentissima demonstratione conuincit. quod addo, ne quid morosis quibusdã & peruicacibus veterum auiarum patronis reliquum sit ad obrectandum. Quòd si ne hæc quidem sufficient vel ad calumniam vel ad inuidiam declinandam, id faciam quod mulieres in Hispania sollempne habent, vt nimirum medium digitum, quem ficum nominare consueuerunt, liuidorum hominum fascino opponam. Interim vel lubentes discant, vel inuiti alios discere videant, quid Caius & Caia apud Latinos, quid *γαια* apud Græcos, quid Chava apud Mosem designet, atq. illud etiam ipsum *חַוָּה* origini nostræ deberi. Ex his liquet *Gaibal*

Sponsaliorum ritualia verba: Si tu mihi Gaius eris, ego tibi Gaia ero; explicantur.

Chava vnde dicta.

Gai. Jag.

Gaibal etymon.

idem esse quod Latinus vetusto vocabulo à nostratibus accepto diceret, Gaium seruam, id est ea quæ placent optimis quibusque, quæque omnibus placere meritò debent, diligenter tibi conseruanda existima. In his primum est, vt Deo, hinc Regi, mox proximis quibusque, deinde optimo cuique placere nitamur. In hominum autem numero illa propinquitatis ratio maximè valere debet, qua Deus in paradiso Adamum & Chavam copulauit: & idcirco dum Gaia simpliciter effertur, de vxore intelligitur; quo in genere, vt modò dixi, Terra quidem apud Poëtas suam habet excellentiam; mens verò humana & tota Christianorum, quotquot vnquam vel fuerunt vel sunt, vel erunt, multitudo Gaia est sponso suo Christo, qui verus & vnicus Gaius iure suo debet vocari; tum quia Ecclesiam sibi æterno coniugio deuinxit, tum quia Patri placuit, quem diuus Ioan. Baptista dicentem audiuit, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Quid quòd præter hunc nemo Gaius reuera dici potest? cum hic solus vitam dare queat, quod Gaij etymologia requirit. Diuinum igitur omnino præceptum est, quo imperauit Thoubal Gaium semper & vbique esse seruandum; hinc erga Deum & eius coæternum filium omnis hilaritatis & gratiæ, quas res Gaij nomen designat, datorem; hinc cum erga omnes homines, tum maximè erga coniugem legitimo matrimonio unitam. Non potuit ergo non gratissimum esse Gaibalæ nomen Thoubalis vxori; vtpote quo is polliceri, aut potius sibi imperare videretur, vt & ipse Gaius esset, & Gaiam suam sibi seruaret; quasi diceret: fac vt tu Gaiam te præstes, ego vicissim Gaius vt sim curabo. Cæterum non huic modò, sed toti etiam populo suo in nuncupanda hac ciuitate dicere videbatur: Equidem sic Thoubal ero, id est maiorum imitator, vt perpetuas excubias pro populi salute agam, atque hac ratione & Deo & vobis

Gaium me fore spero: Vestrum è regione fuerit, vt pariter omnes annitami mihi & rectis antiquorum vestigiis insistenti, & ad Rempublicam seruandam diligenter aduigilanti, vos Gaios præstetis. Elegantissimum, ita me Gaia venustas amet, ciuitatis nomen est Gaibala; qua voce & publicè omnes, & priuatim singuli monentur, vt earum rerum omnium obseruantes esse studeant, quibus rebus sit vt & omnibus grati si mus, & vera nobis vita detur. Transeamus nunc bonis auibus in tertiam ciuitatem, lustremusque emissitiis, vt ita dicam, animi oculis, num in ea consecranda minùs faustum nomen pater Albanus excogitarit. Acrem Regis vigilantiam ad antiquissima primorum parentum instituta totam Rempublicam dirigentis læta & amœna & prorsus Caia rerum omnium facies sequatur necesse est. Quid porrò inde expectandum? Quid aliud, quàm perpetua lætitia & vitæ suauitas? Vt igitur hanc rerum consecutionem & catenam denotaret, omnesque tum sui æui homines, tum posteros insigni hac felicitatis promissione ad omnem officiorum & honestarum actionum rationem excitaret, tertiam urbem Iubal, siue Iobal, siue Ioubal nuncupauit; qua voce iucunditatis & gaudij conseruatio denotatur. *Iu* enim de natura litterarum subtilem quandam & omnia penetrantem dilatationem designat: Quòd si *Iu* dicamus, voluptatem eam cuius blandum acumen nos modò ferit, perpetuam nobis esse cupimus; eo quòd *O* æternitatem, *V* dilatationem de potestate sua signet, vt Hermathena nostra demonstrat. At si *Iou* dicas, iam perpetuam blandæ, suauis & omnia penetrantis lætitiæ dilatationem designas. A *Iu* fit *Iuig*; id est latum; & inde rursus *Iugt* pro gaudio; quæ vox pro eo ætatis vigore apud nos frequenter vsurpatur, qui ad voluptates & gaudium maximè propensus est: A *Iu* fit *Iolpt*; quo significatur nostratibus iucunda temporis in lætitia gaudioque traductio: Hinc item *Ioucel* pretiosam elegantemque suppellectilem designat, soli voluptati seruientem: A *Iu* Latini Iuuo & Iucundum & Iupiter, quo voluptatis pater denotatur, retinuerunt: Ab eadem radice nobilissima illa vox pullulauit qua Deum Iouem indigitamus. Neque enim Deus aliud est quàm purus actus sui ipsius contemplatione gaudentis. Qui Iehoua pro Ioua, siue potius Iouis, efferunt, & hoc nomen à verbo substantiuo deriuant, omnibus generatim veterum Rabbiorum sententiis aduersantur, vt Balenus Hebraicæ linguæ apud Louanenses ante paucos annos doctor crebrò recentioribus Grammaticis & in cathedra & in familiaribus colloquiis exprobrare consuevit. Nos Mosem Rabbinum Ægyptium de hac eadem opinione laudauimus; & qui de Iouis nomine plura scire uolet, Gallicæ nostræ consulat, quæ docebunt quòd sit inter primaria Dei nomina discrimen. In Hieroglyphicorum item illa parte qua litteræ *Iot* suam adapto figuram, latiùs de voce *Iu* disputo, & eius originem & possessionem totam vernaculo nobis sermoni vindico, licet aliis etiam nationibus eius vsum libenter concedam. Iobal igitur non modò vnù est de faustissimis nomenclaturis, sed tanto etiam ceteris omnibus excellentius est, quanto Iouis nomen reliquis vnus Dei nominibus superius habetur & diuinius. Vide nunc quæso quòd nos paulatim Thoubal deduxerit, & quàm breui compendio in summa collocarit felicitate, ad quam non multis & spissis libris, vt Plato & Aristoteles & eorum discipuli, sed tribus dumtaxat uoculis tres gradus indicantibus uiam struxit. Et sunt profectò hi gradus tam certi, vt quæcumque tandem regna per eos adscendent, non possint non ad summum gaudium, quo vltimum bonorum perficitur, aspirare. Aduigilet Rex quo priscae leges & consuetudines à primis maioribus institutæ tam in priuatis quàm in publicis, tam in sacris quàm ciuilibus negotiis diligenter obseruentur: deinde contendant omnes inter se quòd alius alij placeat ac gratum se iucundumque præbeat, & Rex populo & populus Regi & quiuis cuilibet, & mox tertium illud existet quo summum bonorum continetur, id est perpetua gaudij conseruatio. De eiusmodi regno cum diuino uate bono iure canere possemus: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnione! vt uidelicet sit cor vnus & animus vnus, & omnia sint communia, haud secus atque in exordio Christianæ fidei legimus fuisse. Poterant hæc quidem satis multa uideri de ternario ciuitatum dicta, quo ueluti funiculo quodam triplici Albanæ regnum Thoubal colligarat; at tamen necdum me puto integram causam reddidisse, cur vltima urbs Iobal sit nuncupata. Est illa quidem quam exposui satis valida ratio appellationis; uerùm accedit & altera

minimè

*Iubal, Iobal,
& Ioubal uocum etyma.
Iu.
Iou.*

Iou.

Iobal Albanie opidum.

minimè contemnenda, ab eo præsertim qui studiosus sit cultor antiquitatis, qualis vt esset Thoubal, suo ipsius nomine monebatur. Cùm enim ante diluuium Thoubalis quoque nomen Lamechi filio fuisse à maioribus accepisset, & illi Thoubali fratrem fuisse nomine Iubal, tametsi non ex eadem matre; procliuior non immeritò fuit, vt tertiam urbem huius nomine insigniret, quo nimirum & illud, quod modò exposui, doceret, & præterea ætatis ante diluuium actæ memoriã refrigeret. Fuit autem Iubal filius Ghodæ, cuius nomen characteribus Hebraicis גָּוֹדָא scribitur, quod vulgo contra elementorum potestatem Ada proferunt. Apud nos hæcenus mulieres hoc nomine vocantur, inter quas & auiam meam possum numerare, quam si Goode dicas, nemo est nostratum qui non bonam intelligat: Multi Juet pro Goet dicunt, quo discrimen fit inter nomen proprium & illud quod appellatiuum vocant. Ienith consonans & G magnam habent cognationem, ita vt alteri altera frequenter succedat, quod mox videas in Iabal fratre Thubal-cain; qui quòd semper in tentoriis ageret, ac numquam quiesceret, dictus est Gabal, id est itionis profectioisq̃ conseruator: vbi Hebræi Ia pro Ga scribunt, perinde atque Latini Ianus dicunt pro Ganus, quod vocabulum ab eundo quoque deriuari Cicero testis est. Ga enim idem est quod eo in sermone nostro, à quo Ianus & Iabal: Quemadmodum verò Gabal perpetuæ itionis erat conseruator, ita Iubal conseruatorem gaudij nobis significat, vti modò dixi, quod nomen sortitus est ab eo quòd pater esset & inuentor musices organicae, qua nihil est ad gaudium & excitandum & conseruandum potentius. Duo eius instrumenta celebrantur; alterum קָנָוּר quod Citharam vertunt; alterum אָוּגָוּר quod Organum reddidit vernus, quisquis is sit, Interpres. Nos eas voces præposteras esse remur, nec aliter è primo sermone corruptas quàm è Λοφ folium, & è στροφὸς, & è φοῦν nostrati μορφή, & id genus alia quàm plurima è nostris vocibus litterarum ordine transposito ducuntur. Gūg/ quod Allemani Gūg dicunt, est testudinis illud genus quod arcu, cui fides intenta est, vltro citroq̃ ducto exterius mouetur, interius verò digitis pulsatur. Dicitur autem Gūg à Ge heug/ id est lætitiã do: Hinc Begug est blanda voce & longo verborum firmate aures titillando decipere. Hinc apud Hebræos אָוּגָוּר inuersum. Similiter ex אָוּגָוּר fecerunt, quo denotatur quod aures contentas reddit: Equidem Organum verterem, quam vocem homonymòs pro instrumento musico & alio quouis instrumento poni credo; eo quòd organum videatur ab אָוּגָוּר factum esse, & dum pro quouis alio instrumento ponitur, אָוּגָוּר quasi אָוּגָוּר dicatur. Sed hæc tantum sunt quanti ea quilibet æstimabit. Porro vt Iabal & Iubal mater à bonitate nomen habuit, ita Thubal-cain mater Stilla dicta est, quod taciturnam & tranquillam designat, vt quiuis nostratum audita voce Still agnoscit. Eius filia נֹחַמָא dicta est, virum contentum reddens, è quo Hebræi נֹחַמָא fecerunt, quod repugnante secundæ litteræ potestate Noëma plerique pronuntiarunt.

CÆTERVM tempus est vt Albanæ ciuitatibus valedicentes ad Iberiam transeamus, quam Thoubalis posteros occupasse Iosepo credere debemus, partim quòd is à vetustioribus ita acceperit, partim quòd verisimile videatur ab Albanis Iberiam principio occupatam fuisse; partim etiam quòd Strabo Iberos Scytharum faciat cognatos; quod verisimè de Thoubalis posteris dicitur, cuius patri tota Scythia ab Imao monte vsque ad Septentrionem obtigit, vt clarissimè is cernet qui Mosis & Ptolemæi scripta diligenter contulerit, & iis Herodotum adiunxerit. In libro Iudith duo genera filiorum Iapeti indicantur, quorum alij ad Septentrionem habitent, alij ad Austrum vergant. Qui ad Austrum declinant, Medi sunt, Parthi, Ariani, Paropamisadæ, Margiani, Hyrcani, & fortasse Bactriani, & his vicini. Carmanas autem & Persas ab Iapeto genus ducere ex eo colligas, quòd Carmanorum & Persarum sermo idem sit cum lingua Medorum, vt testatur Nearchus: Quo fit nihil vt miri videri debeat, Sacas, vnde Sacs-fones genus ducunt, & Germanos in exercitu Persarum ab Herodoto recenseri. Iam vnum est de clarissimis, Magos omnem suam eruditionem nostra lingua tradidisse, vt à me satis latè copioseque in Gallicis est explicatum. Refertur ergo in libro Iudith, Holofernem omnia in Asia occupasse, à Cilicia, quam filij Tharsis habitabant, vsque ad vltimos fines filiorum Iapeth, qui sunt versus Austrum, quorum mox exemplum Medi subiunguntur. Omnium autem horum prima origo ducitur ex ea Scy-

Iubal Lamechi filius.

Ghoda.
Ada.

Juet.

Iabal & Ianus
voca
etyma.Organica
musices in-
uentor.Gūg sua
Gūg.

Organi etymon.

Stilla.

Nogh-mata
Noëma.

Iberia à Thoubalis posteris, Albanis principio occupata.

Iapeti filiorum duo genera.

molestias omnes æquo animo perferendas esse; de quo ut alibi plura, ita hic nihil eram dicturus, nisi ostendere voluissem hanc compositionis rationem nobis esse usitatam. Tanta verò fuit Iberum & Moschouorum inter ipsos cognatio, ut multis locis permixti habitarent; ut ex Strabone facile discas, ubi Moschicam tradit tripartitam fuisse, partem à Colchis, partem ab Iberis, partem à Moschis habitatam. Adde nunc & Medos inter Albaniam & Margianam habitantes, quorum patrem Toubalis germanum Hebræi Madai vocant, rectius facturi si Mosi scripturam secuti מדי citra puncta reliquissent; quæ si addere placuisset, ab ipsis illis qui nomen ferebant discere debuissent, à quibus vel crassissimæ aures statim accepissent, Medi, non Madai, pronuntiandum esse. Significat autem Medi auxilij promotionem & augmentum, eo quod מדי sit idem quod auxiliiorum & cum quopiam facio, & מדי auxiliium. מדי promoueo, incrementum facio. Hinc Iapetus filium Medi vocans, videtur iussisse ut & ipse perpetuo aliis magis atque magis auxiliaretur: & vicissim talem se præstaret, ut Indies magis ab auxiliis & subsidiis aliorum incrementum atque augetur. Quid rogo aliud hac voce sanxit Iapetus, quam illam caritatis legem, quæ auxiliiorum mutuo ferendorum perpetua postulat augmenta? Hoc illud est quod Christus præcepit, *Dilige proximum tuum perinde atque teipsum.* Bone Deus! si hæc lex inter Iapeti posteros seruarietur, iam olim totus orbis Christi fidem & suauem iugum accepisset. Medi itaque & Moschou Toubali fratri suo vicini habitarent, longissime terrarum ab Hispania remoti; quod annotandum duxi, quoniam non parum momenti in antiquitatum inuestigatione gentium inter se habeat vicinitas & cognatio. Quando igitur nunc reddidi probabile, quoad eius fieri potest in tanta veterum monumentorum inopia, Toubali posteros coloniam in Iberiam deduxisse; videamus qualis illorum oratio habenda sit, qui Iberum Toubalis filium esse scripserunt. Arrigant modò aures Hispani, quos Iberos à Græcis vocari extra omnem est controuersiam, & mecum exquirant, an ipsi Orientalibus Iberis nomen dederint, an verò ab illis acceperint, an verò, quod fieri etiam potest, neutri alteris nomenclaturam suam debeant. Strabo frigidam adduxit coniecturam, de qua existimare quis posset, propterea eodem nomine Occiduos & Orientales Iberos dictos esse, quia apud utrosque aurum reperiatur. Sed quid auro cum nomine Iberi? Aliquid poterat probabilitatis habere oratio, si Chrysitæ utraque gens vocaretur. Dionysius Alexandrinus hos nobis ea de re versus reliquit:

Τῆ δ' ἐπὶ ἀντολίῳ βορέῳ τ' ἐπὶ κελίῳ ἰσθμῶς,
 ἰσθμῶς κασσίνης τε καὶ εὐξείνῳ θαλάσσης,
 τῆ δ' ὀππαιεταίων ἐωθινῶν ἔθνος Ἰβήρων
 οἱ ποτὲ πυρήνηθεν ἐπ' ἀντολίῳ ἀφίκοντο
 Ἀνδράσιν ὑπερβόρειον ἀπεχθεῖα δῆλον ἔχοντες.

Nos sic ex tempore Latinos faciebamus:
 Huius ad Eoam partem Boreamque sit Isthmus,
 Isthmus ab Euxino ponto freta Cassia elaudens,
 Quo super insedit Solis surgentis Iberus
 Conscius: huc quondam qui per iuga celsa Pyrenes
 Venit ad Hyrcanos horrendo Marte domandos.

Poëtæ sententiam laudat Eustathius, addens haud aliter Iberos ex Hispania in Asiam atque Galatas à Gallia venisse; verum uterque insigni tenetur errore. Quod enim de Gallis in Asiam ex Europa profectis dicitur, verum illud quidem est, & multorum testimonio confirmatum; at qui & qua via prius illi ipsi qui Asiam occuparunt, in Galliam venerint, à nemine, quod equidem sciam, memoriae proditum habemus. Nos primi in Saxonibus nostris tradidimus, Tectosaces prius multo in Asia ad Aquilonem non procul nec à Sueuis nec Saxonibus habitasse, atque inde in Galliam longis itineribus venisse; ubi rursus nouis & maximis liberorum aucti incrementis, partem gentis in Græciam & inde in Asiam transmiserunt; qua de re T. Liuium, Trogum Pompeium, alios & Græcos & Latinos consulere licebit. Cæterum illud quod de prioribus ipsorum ad Aquilonem habitatione dico, Ptolemæi testificatione clarum reddo; qui eos non procul ab Imao in latitudine quinquaginta octo graduum collocauit. Quamobrem si quæstio sit ubi prius habitarent, in Galliâne an in Asia, veritas de Mosi histo-

Iberum & Moschouorum cognatio.

Medi ubi habitent.

Medi nominis etymon.

Iberum nullum fuisse Toubalis filium.

Tectosaces in Asia in Galliam venere, inde in Græciam profecti sunt, unde post in Asiam redierunt.

ria pe-

ria petatur necesse; de cuius testimonio constat, circa Margianam & loca vicina primum homines habitasse, & multo illic prius Iapeti liberos copiosa sobole auctos fuisse, quàm in Europam migrarent: Huic necessario connexum est, Iberos prius in Asia quàm in Hispania sedes fixisse, & fieri potest ut Tectosaces Iberorum commigrationem sint secuti uti Europæ propinquiorum, in quam poterant per Bosphorum Cimmerium magno compendio transire, nisi fortassis è Colchorum regione, quibuscum frequentes habitabant, in Thraciam traiecerint, atque hinc aduerso Istro prius, deinde per Heluetiorum valles in Galliam, & ex hac iterum in Hispaniam profecti sint. Ex his liquet nihilo magis Iberum Toubalis filium esse quàm Albanum, licet & prima, quam Toubal post commigrationem è Bactris & Margianæ vicinia incoluit, regio Albania, & flumen eam mediam ferè secans Albanus vocaretur. Memini Gerartum Falkenburgium, dum in Nonni Dionysiacis in lucem dandis laboraret, ex me quæsiuisse, ecquam rationem dare possem de qua Rhenus Iber meritò diceretur. Cui equidem mox respondi, nostræ linguæ hominibus facillimè probari posse si Rhenus Iber vocaretur, quandoquidem iis omnibus qui in litteris Græcis sunt nonnihil exercitati, clarum sit, hunc fluuium mirum in modum zelotypum esse, nec vlllo modo ferre ut cuiuspiam vxor se Helenam faciat, quam Velenam olim dictam fuisse ne Grammatici quidem negarent, qua voce illa denotatur apud nostrates quæ fascinum aliunde, quàm à marito accipit commodato: Eiusmodi mulierum fetus à Rheno, cui probandi recens in lucem editi immergebantur, suffocari solere, utpote omnis incesti flagitij & impuri amplexus impatiente: atque inde nomen *Rhein* habere; quo nihil aliud quàm purum, sincerum & integrum in vernaculo nobis sermone significari omnibus nostratibus clarum esse. Nihil ergo me miraturum, si quis ei cognomen Iber accommodet. Addidi etiam me de Græco quodam incerti auctoris epigrammate hoc in Aduaticis meis tradidisse, cuius principium sic reddidissim:

Rhenus zelotypus parius adulterinos suffocabat.

Rheni etymon.

*Zelotypo audaces Celta sua pignora Rheno
Expendunt, non antè rati se posse parentes
Dici, quàm videant venerando flumine lota.*

Et eodem loco illud Nazianzeni me Latinè expressisse:

*Cernitur ut purum prunis ardentibus aurum,
Gurgite sic Rheni pignora Celta probat.*

Non displicuerunt hæc tum Falkenburgio, tametsi ego verear non tam diligentem Nonnum fuisse, ut hoc cognomen à Germanis eum didicisse, & æternæ memoriæ consecrasse, suspicari debeamus. Asyndeton enim, ni fallor, esse potest quod dixit, *ἄσυνδeton ἴσθητο ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο*; ut intelligamus & Iberum & Rhenum aurum obtulisse. Sed hoc ut cuique visum fuerit æstimetur, nobis certo certius est, Iberiam non de Toubalis vlllo filio, sed de peculiari situ nomen habuisse, atque inde multis fortè post ætatibus, cum coloniæ emittendæ essent, partem Iberorum in Hispaniam migrasse, & flumini, quod totam Hispaniam ferè insulam reddit, suum nomen dedisse; tum quòd ipsum illo dignum videretur, quoniam ab ipso propè Oceano exortum, & inde in mare mediterraneum exoneratum totum illud latus quo Hispania Gallia hæret, prætexat ac munit, timens nimirum, ne quis exterorum hac parte ad agros suos irrumpat, eoquæ non malè zelotypiæ nomine notandum: tum quo regionis vnde venerant perpetua memoria apud posteros suos extaret. Hinc igitur Hispania Iberia cœpta est nominari multis post annis quàm in Oriente Iberia condita fuisset, cuius tamen nominis, uti recentioris, magis quàm Hispaniæ Græci meminerunt, hac ipsa de re digni qui audiant quòd Plato eos in Ægypto quondam audisse tradit; vbi, veluti pueri semper essent, accusati sunt magnæ rerum prisicarum obliuionis. Quod autem quidam fabulati sunt, Iberum & Celtum Herculis filios fuisse, id ad nugamenta illa pertinet quæ nobis è regionum nominibus primos conditores ac reges comminiscuntur. Aliis placuit ab Ibero amne eos qui Hispaniam colunt, nomen accepisse: verum hos ego rursus interrogabo, vnde flumen ita sit nuncupatum? Respondebit Pseudoberosus, ab Ibero Toubalis filio; quòd quidem aliquo modo probabile videri posset, si Toubalem & Iberum prius in Oriente quàm in Hispaniam venissent, confedissem traderet. Sed missas faciens & huius & mangonis ipsius ineptias, explicabo vnde Iberia orientalis habuerit nomen;

Iberi in Hispaniam migrantes flumini nomen tribuerunt.

Hispania vnde Iberia appellata.

Iberia orientalis vnde nomen habuerit.

nomen; quod simul ac fecero, mox intelligemus cur flumen Hispaniæ Iberus vocetur. In antiquissima lingua quam *Doutse* vernacula voce dicimus, *Eiber* siue *Eiuert* significat zelotypiam, cuius causa ab *Ei* & *Wer* petenda est. *Ei* ab *e* deriuatur, id denotans quod sic unitatem suam tuetur, ut se ab aliis abstrahat omnibus: Hinc *Eilant* terra dicitur solitaria nulli alteri adhaerens: Ab eodem vocabulo fit *Eigen* / quo id denotatur quod sic suum cuiusque est, ut cum alio minimè communicetur: Ex hac voce apud Græcos *εἶδος* mansit, ceu *ei-do* dicas, quod significat aliquid faciens ab omnibus aliis separatum; quo fit ut maximè congruat hoc nomen aut essentiali differentiæ, aut Platonice exemplaribus, à quibus propria rerum discrimina capiuntur. Usurpatur & *Ei* pro ouo, eo quod ouum undique sic conclusum sit, ut cum nihil sui exterius communicet, tum nihil etiam aliunde accipiat. Porro *Wer* idem est quod defendo ac propugnans, unde *Ei-Wer* & per cognatam litteram *Eiuert* / siue *Eiber* / siue etiam, ut Allemani quidam efferunt, *Eifer* / zelotypia est cuiusvis rei quæ ad hoc tota incumbit, ut quod quis habet, id solus habeat. His declaratis, perspicuum cuius fuerit cur ea regio de qua quaeritur, Iberia dici meritò possit. Quæ enim tanta potest esse zelotypia, quanta huius est regionis, quæ bona omnia sua tot propugnaculis montium asperiorum conclusit, ut nulla zelotypi vxor magis occlusa esse possit, nullum ouum magis septum, nulla insula magis à cæteris terris seiuncta? Quod verò nobis prima in *Eifer* longa sit de originis ratione quam Græci corripiunt, non magni faciendum est, propterea quod temporum mutatio in ignotæ significationis vocabulis frequentior sit quam ut opus sit hac in re multum laborare: *Wel* nobis longum est; at Græci ex eo *ὄλος* vocali breui fecerunt: *Lief* diphthongum in vernaculo nobis sermone habet, cuius loco Græci Iota breue ponunt *φίλος* dicentes. Quid multis? Complures libros complere, si quot sunt huius mutati temporis exempla, tot enumerare vellem. Latini ex *Eiuert* Riuales litteris transpositis & Lambda adscito fecisse mihi videntur. Nam quod Riuales à Riuo in hac notatione deducunt, ineptum est, & longè à zelotypia remotum. Quod si cui hæc etymologia vocis Latinæ displicet, is sinat meam opinionem sine riuali mihi placere; hoc interim à me se didicisse gaudeat, Iber nihil aliud esse quam propugnationem quandam, qua ut nobis proprium, præcipuum, & singulare quippiam sit, efficere laboramus. Quamobrem regio fertiles agros inaccessis rupibus undique concludens, nec vllum aditum ad lætos vbertatis suæ fructus percipiendos sponte sua concedens, optima ratione Iberia nuncupabitur. Quemadmodum igitur Albaniam nomen à nullo Rege aut conditore, sed à regionis situ nomen accepisse demonstrauit; ita de hac quoque regione, quam longa vastaque niualis Caucasii brachia complexu suo comprehendunt, nisi sentiamus, longè aberrabimus ab ea veritate quam nobis vetus Iapeti filiorum sermo, hæcenus nobis vsu vernaculo cognitus, velimus nobis obtrudit.

VERVM quia rursus modò erit de hoc Iberorum in Hispaniam aduentu dicendum, ad tertium regis apud Pseudoberosum commentum transeamus, quo videamus ecquid in illo plus quam prioribus attigerit veritatis. Hunc Iubaldam nominat Iberi filium, aiens montem Iubedam ab hoc Iubalda cognomen accepisse. Video quid sit: cum montem Iubaldam vocari animaduerneret, statim in mentem venit Iubalis, quem hic noster mendaciorum architectus paullo antè eundem facit cum Tubale, quasi paruum inter hæc nomina discrimen esset. Nos de Tubale, & Iubale, & Iabale satis multa diximus, quorum omnium commemoratio nihil facit ad Hispaniæ Reges: hoc vno aliquid habet cum Hispania cognationis, quod Iberi à Tubale Albanorum primum Rege genus duxerint, quorum posterii in Hispaniam commigrarunt. Cur verò mons Iubalda nunc vocetur quem prisca Idubedam vocarunt, non pluris nostra refert, quam cur mons inter Athesim & lacum Benacum Baldus hac ætate dicatur. Inter Gotos & reliquas eiusdem linguæ gentes Baldi Theubaldi que fuerunt quam plurimi; & ut illi fuerunt, ita nihil miri, si fuerint & Iubaldi; atque ex his quispiam monti nomen indiderit. Stultum tamen sit hoc montis nomen ad prisca illam ætatem referre, qua mons non Iubalda, sed Iubeda de omnium veterum scriptorum testimonio vocabatur. Plinius flumen eiusdem nominis agnoscit, quod opinor & originem & nomen à monte duxisse. Vox Idubeda ab antiquo sermone nonnihil declinavit; in quo *Eide Weide* pascua

*Eiuert.**Wer.**Iber quid sit.**Iubalda rex
tius apud
Pseudobero-
sum Hispani-
æ rex.**Iubalda mons
olim Idubeda
aut Iubeda
dictus.**Idubeda no-
minis ratio.*

pascua vel solitaria vel ericetis plena designat. Digamma duplex nostratum proprium nonnumquam in Beta transire, vereor ne nimis crebrò monuisse dicar. Digni verò sunt qui in Idubeda à pecudibus doceantur, qui ex Iubalda nobis Theologum comminiscuntur vnà diuum Hieronymum ad mendacij societatem trahentes, à quo scriptum aiunt, Iobel magum Dei denotare. Quòd si Iob à יוב deducas, vlulantem significabit, quod verbum, vti quàm plurima alia, in confusione linguarum versum est è nostro *Wautue*, quod est alta voce exclamo, vbi duplex digamma rursus in Bet transfuit. Quid, rogo, hic aut Magiæ aut Theologiæ in Iob reperitur? Quid autem *Et* per se denoter nemo nescit. Sed sit Iubalda Theologus, quando Baldus est Iurisperitus, sinantque tandem montes, à pascuorum & ericetis & solitudine quondam vocati, se in Rabbitorum collegium cooptari; vt inter hos, perinde atq. olim Tmolus Musico certamini, præsideant. Addit Berosi larua huius ætate Nochum mortuū esse, qui Ianus quoque fuerit vocatus; quo nihil falsius esse in Croniis ostendi, vbi demonstro Iapetum cum ipsum esse, quem Latini Ianum indigitauerunt. Sequitur nunc quartus, si Iunoni Reginæ placet, Hispanorum Rex; qui nec Iubaldæ, nec Iberi, nec Tubalis filius fuit; sed Mesæ filij Atamæi, quem Semus genuit filius Nochi. O infelices Iapeti posteros, qui tam citò de regia sede & illustri regionum à Nocho sibi assignatarum imperio depulsi sunt atque deiecti! Lubenter hic audiuissem qua via & ratione tam clara maximi regni possessio, contra sanctam tripartitæ terrarum à Nocho factæ diuisionis legem, translata sit ad Semi pronepotem. Adeone subitò Tubalis posteritas omnis exstincta est? adeone effeta fuit tota Iapeti soboles, vt nullus omnino inueniretur, qui Iubaldæ succederet; nisi Mesæ filius procul ex Asia in Hispaniam vocatus fuisset? Apage id genus monstra. Quid igitur dicemus accidisse? Nescio sanè, nisi Pseudoberosus reuiuiscat, & mendacia sua interpolet affuto nouo aliquo ingentis belli figmento, quo Iapeti posteritas aut ex Hispania depulsa, aut in seruitutem redacta dicatur; ne nulla tam magnæ & inexpectatæ mutationis causa reperiatur. Sed qui volet, is sese id genus lacunarum & nimium hiantium narrationum, atq. toto cælo terraq. disparatarum Chironem præstet; mihi non libet Taraphæ, id est medici, partes subire. Videamus tamen quæ fuerit tam impudentis commenti occasio. Inuenerat nimirum aut Annius aut alius Chaldaicæ laruæ fabricator & pictor, plurimorum in Hispania opidorum nomina hac vocula Briga terminari; inde mox audaci & effroni temeritati satis magna ansa in manum data, ad maximam mendaciorum sarcinam asino suo imponendam. Fingit non hæc modò opida in Hispania, quorū nomina in Briga desinūt, sed ipsos etiā Brygas & Phrygas à Brygo Mesæ filio accepisse nomenclaturā. Minoris sanè operæ est mentiri quàm mendacia refellere; & nisi in refellendo id lucri caperetur, vt non tantum quæ falsa sunt reiicerentur, sed ea etiam quæ vera sunt lucem acciperent & explicatum, numquam ad has nugas confutandas vel minimam atramenti mei iacturam facere voluissem. Complura opida sunt quorum nomina hac voce Briga finiuntur; quæ cum apud Ptolemæum & alios extant, non video cur debeam recensere: frequentia certè huius nominis in Hispaniæ vrbibus obseruata perspicuum nobis suppeditat argumētum, primos eius incolas eundem cum Thracibus habuisse sermonem. Strabo enim testis est, Bria opidum ipsis denotare: qua de re quod in Gotodanicis scripsi, hic rursus commemorare cogor. Qui nescit V consonantem & Beta tam cognatæ potestatis litteras esse, vt altera alterius loco ponatur, cum eo prolixius mihi foret negotium quàm huic nostræ expediat festinationi: Quamobrem & hoc sumto, & illo itidem quod in Gotodanicis demonstraui, Thracum & nostrum sermonem eundem esse, clarum fuerit, Briam nihil aliud esse quàm *Driet* siue *Driet* / pro quo alij, *Driet* efferunt. Ex *Driet* ergo Bria apud Thracas, ex *Driet* Briga apud Hispanos remansit. Significatur autem vtrius harum vocum apud nostrates hætenus opidum mœnibus illud quidem necdum inclusum, sed tale tamen, vt & muniendi se habeat libertatem, & ceteris omnibus commodis fruatur quibus ciuitates, vt nimirum & nundinas habeat, & Senatū cum integra iurisdictione tam in capitis quàm bonorum causis; habeat etiam sua collegia & sodalitates & artificum corpora. *Driet* nobis liberum, *Driet* & *Driet* libertatem significat; quæ voces & ciuitatibus muro clausis & non clausis conueniunt: verum quia opida mœnibus cincta peculiare nomen habent,

*Briga quartus apud Pseu-
doberosum
Hispanorum
rex.*

*Brigam qua
occasione re-
gem Hispania
commentus
fuerit Pseu-
doberosus.*

*Bria & Bri-
ga vocum
etymon.*

*Driet.
Driet.*

bent, generis vocabulum illis tribuitur quibus proprium vocabulum deest, quod à Græcis etiam fieri solere Aristoteles in Topicis annotavit. Non abs re fuerit hoc loco annotare ea opidorum nomina quæ à Ptolemæo & ceteris in Briga finiuntur, apud Plinium in Brica terminari; qua de re videas quàm proclivis semper fuerit ipsius gamma in cappa permutatio; atque ea quidem tam placuit, ut etiam illic ubi recepta ab antiquis pronuntiatio repugnabat, in scribendo admitteretur; cuius exemplum est in Caio & Cneio vocibus ex nostra lingua ad Romanorum prænomina translatis, quarum prior à nobis modò est explicata, posterior, quæ à nostro Gnai deriuatur, apud Germanos nostros sæpius est in loquendi vsu quàm ab illis quibus tribuitur clementia, frequentata. In his perspicuum est, pronuntiationem cum sermone nostro, quem Cimmerij in Italia olim sunt locuti, cuique omnia Romanorum prænomina debentur, ut suis locis à me declaratur, convenire; & picturam discordare: quæ res cum quibusvis vel de media plebe apud nostrates probari queat, nemo posthac miretur cappa frequenter in locum gamma irrepsisse; quod licet non magni momenti fortasse videatur, crebrò tamen non parum adfert obscuritatis in vocabulorum originibus annotandis. Hermathena nostra tradit Cælum componi ex tribus voculis, Cai & El & Om; quibus circumuolutio orbis excellentissimè placentis & vitam dantis denotatur: ubi cappa ipsi gamma locum suum præripuisse quilibet animaduertit. Nec aliter de Calaicis Hispaniæ populis iudicandum, in quorum nomine cappa locum ipsius gamma occupavit, quod non difficulter ipsis persuadebo qui hodie illos Gallegos appellant. Allemani in illis vocabulis deriuatis in quibus nos g aspiratum ponimus, aded sunt ipsius cappa amantes, ut post gamma cappa ponant frequenter, Heiligheit pro Heiligkeit & similia pro similibus dicentes. Cum igitur apud Plinium legimus Iuliobrica, Turobrica, Mirobrica; Iuliobriga, Turobriga, Mirobriga intelligatur necesse est. Melius Ptolemæus, ab accurata sua in vetustis vocabulis conseruandis diligentia numquam satis honestis titulis prædicandus, Nertobrigam, Lancobrigam, Arabrigam, Talabrigam, Nemetobrigam, Volobrigam, Coeliobrigam, & si qua alia sunt eius nominis opida, per veterem & germanam scripturam expressit; è quibus, ut & ex aliis quàm plurimis prisca locorum nomenclaturis, perspicuum est, eos qui primi Hispaniam coluerunt, vfos fuisse sermone nostrati; quod pro eo atque progressus orationis exiget, paulatim docebo. Quòd verò Pseudoberosi discipuli Brigam & Burgum eiusdem prorsus esse significationis dicunt, id nemo linguæ nostræ peritus ipsis assentietur; qui in Briga solam libertatem, in Burg arcem certum custodiæ genus intelligunt; à quorum posteriore Græci habent suum πύργος. Goti qui Italiam occuparunt, vocem Brigata reliquerunt, qua multitudo tanta significatur, ut ipsa suam per se libertatem videatur posse propugnare; vnde liquet primis Hispaniæ colonis & Gotis, qui multis post sæculis in eam commigrarunt, communem huius vocis vsum fuisse, non pro regis aut cuiuspiam omnino viri propria nomenclatura, sed pro hominum multitudine ad libertatem suam tuendam congregata, qua in notatione hactenus Turnhoutum, Hoogstratum, Hiluarenbecam, Oosterwicum, & infinita alia opida nec vallo nec aggere nec fossis munita, Dijkheiden / siue Italo ritu mauiis Brigatas, nominamus. Ne plura de Briga dicamus, importuna quinti Regis facit festinatio, qui quoniam de flumine & natales & nomen duxit, nullum vniquam interponit momentum, quin ab oriente ad occidentem cursu minimè lento feratur. Aliàs à zelotypia, aliàs à monte, aliàs ab opido Pseudoberosus Reges suos eduxit; nunc è flumine Tago Tagum extrahet mox regni insignibus inaugurandum. Hunc alio nomine Orma vocatum dicit, & coniunctis vocibus Tagorma, siue, ut Moslem scripsisse dicit, Togorma. Hic prius de Togorma quàm de Tagi nomine fiat inquisitio: Hebræi תוגרמא, qua de voce Iosephus Thygramma fecit, alij Thogorma, qui puncta Bibliis subscripserunt, Thogarma; Iosephus Thygrammanos Phryges facit, quod vnde acceperit non indicavit. Quòd si vox vetustæ linguæ Cimmeriorum, inter quos hic enumeratur, accommodetur, Chau-ger-man, vel virum denotabit antiquitatis appetentem, vel antiquum coaceruatorem. Verùm posteri, pecuniæ quàm antiquitatis congerendæ studiosiores, primam syllabam, ceu superuacaneam & parum ad desideria sua facientem, repudiarunt; Germani malentes quàm Thougermani nominari. Cum enim videam Germani nomen, perinde atque Saca-

C & G litterarum affinitas & permutatio.

Brica pro Briga apud Plinium.

Brigata quid significet.

Tagus siue Orma quintus apud Pseudoberosum Hispania rex. Thogorma. Thygramma.

Germanos à Thogorma nomen accepisse posse videri.

rum & Daarum, in recensendo Persico exercitu commemorati, non possum non suspicari vetustissimam ipsis occasionem fuisse cur se sic vocarent. Nam quamvis vox, gentis studium notet, nihil tamen vetat, immo probabile est, honestam aliquam causam principio fuisse, ob quam sic gauderent vocari. Ascanij generatim Teutones omnes vocantur qui nomen patris sui praeferunt, quibus si fratris Tougermani filij sese miscuerunt, illud accidit quod passim inter cognatos fieri videmus. Quemadmodum igitur Iberi & Moschoui Tubalis & Moschou posterij promiscuè multis locis habitaverunt, ita de Ascanij & Tougermani quoque filiis arbitrari licebit. Scio aliis aliud videri, quorù cōiecturæ nolim repugnare, verùm quo meæ magis faucam opinioni, Iosepi facit auctoritas, qua fretus in ipsa Phrygia Thougermanos quæro, non longius ab Ascaniis recedens quàm cognatio postulare videatur. Sint tamen, si lubet, Turcæ, sint alij; modò ne Togorma & Tagus idem esse dicatur. Quòd si quis scripsisset Tougermanum quempiam in Hispania regnasse, non haberem fortasse cur repugnarem, cum Oretani, gens in medietate regni vetustissima, Germanos se esse iactent. At de his post iterum dicam. Nunc ad Tagum propero. Huic anni inde nomen datum videtur, quòd gratissimus sit non aquam modò, sed aurum etiam sitientibus. At illud esse quòd vota nostra maximè tendunt alibi docui, litterarum naturam significandi vim tribuente; vnde fit vt *ἀνος* Græci pro medicina dicant, & Latini humidum & frigidum elementum aquam appellent, quòd ea nihil vehementius, dum eius vsus est, videatur desiderari: qua de re bene Pindarus dixit *ἀείσον μὲν ὕδωρ*, quo suo elogio supremam bonitatis laudem aquæ adscripsit. *Hac* dum verbum est, significat flagranti desiderio de re quapiam pendere; quo fit vt *Ac* nomen ipsum illud bonum vocetur cuius amore ardentissimo omnia tenentur. Ex *hac* fit *Hag* littera tenui in mediam mutata, quo verbo idem significatur quod placeo, quoniam quæ placent, nos ad se trahant. Quamobrem si *ac* & *hag* coniungas, & articulum *Het* præponas, fiet *Het Ac-Hag* id est ipsa aquæ gratia: è quibus tribus voculis more nostro in vnam contractis, *Tag* existet: Hodie composito verbo magis vtimur *Behag* pro *Hag* dicentes. Quòd si quis tam sit morosus, vt huius meæ syncopes, quam in *Tag* admitto, impatientia torqueatur, is satis habeat si *Het-Hag* quod nunc *Het Behag* diceremus, in *Tag* intelligat; qua via, licet aquæ & bonitatis non fiet mentio, eò tamen venietur, vt *Tagi* aqua in numerum Gratiarum cooptetur; cum *Tag* nihil aliud sit quàm ipsum illud quod placet & gratum est. Hesiodus Charites ex Eurynome Oceani filia & Ioue produxit, sic canens de numerosa Iouis sobole:

Tagus fluvius vnde nomen habeat. Ac.

Hac.

Hag.

Charites. Τρεῖς δὲ οἱ Εὐρυνόμην Χάριτας τένα καλλιπαρήεις
Ὀνάδρου κόρη. id est,

*Tres ipsi Eurynome Charites parit ore decoras
Nata ex Oceano.*

Gratia. Nec mirum id eum finxisse, aut, ne à veritate aberrem, à maioribus fictum ad posteros transmisisse; eo quòd Gratia grato terræ virori & omni florum fructuumq̄ amœnitati præsent; quorum lætus & vber proventus illi naturæ aqueæ debetur, quæ ex Oceano fonte Paradisi originem trahens latè per omnes terræ meatus calore cælesti ducitur, & eas quas dicimus Charites profert: cuius vis, quia latissimè per omnia pascua & omnia ea quæ vel à ceteris animantibus vel ab homine decerpi possunt sese diffundit, Eurynome vocatur. Huius Eurynomes Tagus etiam filius est, & is filius qui meritò à Gratia nomen accipere possit; propterea quòd non aquam modò det ad bibendum saluberrimam, & aurea ramenta deuchat; sed quòd ab Oceano etià Eurynomes patre maximos accipiat thesauros, dum iis sese ostiis eius altè lateq̄ue infundens maximas holcaedes, omni pretiosæ mercis copia onustas, nepoti suo obuiam portat, non alia de causa quam vt hic sese apud omnes *Tagi* nomine, quo gratia significatur, dignum reapse demonstrat. Quoniam tamen quosdam sic *Tagi* nomen efferre audio, vt E longum potius quàm Alpha pronuntiare videantur, possetq̄ue quisquam inde concipere suspicionem aliunde nomen esse sumtum; conabot & huic satisfacere, ac docere ne hac quidem ratione vocabulum à sermonis nostri originibus alienari. *Deeg* enim nobis quoduis genus incrementi & in melius promotionis significat: vnde si fluuium hunc *Het Deeg* & contractè *Treg des lants* dicas, denotabis in ipso primariam esse vim totius regionis

Deeg.

regionis omni promotionis genere augenda ornandaque. Certè vtrouis modo nomen interpreteris, nihil ab amnis natura aberraris; quando non ceteris tantum rebus, quas dixi, regionem ad maximas diuitias promoueat; sed equas etiam secundo halitus sui semine dicatur implere. Et hæc quidem in præsens de Tagi nomine sufficiant, longè illa quidem à Tougorma discedentia; sed ne ad latum quidem culmum vel à sermonis nostri proprietate, vel à fluminis excellentia remota: quibus id effectum est, vt ne quintus quidem Rex debeat admitti.

SEXTVS regni successor haud secus ac quintus è flumine & nomen & originem, ni fallor, accepit, nihilo plus veri habens quam vanum Pseudoberosi cerebrum ipsi affinxit: flumini videlicet nobilitate secundo secundum locum dedit, quo Regum series amnium naturam imitaretur. Sed quia nemo non videt puras putas has esse nugas quas nobis de fluminum nominibus mutuatur, non diu in hoc Rege confutando morabor. Nemo est nostratum omnium, ne inter pueros quidem, qui nesciat quid Baet significet; quoniam ea vox statim simul ac fuerit audita, omnium aures arrigat, & magno lucri desiderio accendat. Baet quoduis genus utilitatis, quod profectum cum Quintiliano dicere possemus, qua voce Romanisantes linguæ nostrum Baet verterunt, non apud Hispanos tantum, sed apud Italos etiam & Gallos, à quibus nostri etiam profijt in usum vocarunt, vocabulum illud quidem peregrinum & à peregrinis mercatoribus acceptum, sed nunc Belgogermanis nimis gratum, tametsi vernaculæ interim voculæ minimè obliuiscantur. Baetis igitur à Baet-*Wis* dictus est reiecto digamma, quo profectus & lucri faciendi certus denotatur. Est enim hic amnis certissimus variæ utilitatis auctor, adiutor & index, vt paulo post docebo. Maneat interim Baetis qualis perpetuò fuit, & nomen suum nulli priscorum Regum memoriæ, sed soli illi, quam certissimam accolis numquam adferre cessat, utilitati ac lucro referat acceptum.

Expectabam equidem post Batum Durium amnem regio folio illatum iri, sed eam me opinio fefellit, propterea quòd antiquitatum nostrarum faber diligenter, vt videretur, varium fortunæ lusum in rebus humanis voluerit imitari, & accuratè cauere, ne perpetua figmentorum similitudo nauseam pareret lectori: Bato enim suo Deabum dat successorem, filium prisci Hiarbæ Numidæ, siue Dionysij Libyci, qui patrem habuit Ammonem filium Tritonis, quem Gogus genuerit filius Sabæ nepos Cusi pronepos Chami abnepos Nochi. Egregiè profectò regnorum Dea in Hispaniæ regno varios suos ostendit fauores, dum terras Iapeti posteris sacrosancto paternæ diuisionis iure debitas modò ad Semi, modò ad Chami transfert nepotes. Sed distribuatur diuina voluntas arbitrato suo regna: nos quid proposita nobis nugamenta tradant expendamus. Deabi nomen nec vsquam memini legisse, nec vlli vmquam bono clementique Regi datum iri spero. Quid enim magis abominandum quam puerum diademati & sceptro natum eo nomine vocare quo dolor & mæror denotetur, quasi quæ maximè mortales omnes auersantur, ea summæ expectationis infanti ipso nomine vel optare vel augurari debeamus? Bona verba quæso præclare Berosi histrio. Tunc eum quem à diuitiarum abundantia apud Græcos Chrysaora dictum fateris, Deabum nominabis? Sed vidèo quid sit: decepit te quispiam Thalmudistarum, qui fortassis à te rogatus quí in lingua Aramæa siue Syra Chrysaor, plurimis auri argenti que gazis abundans, nuncupari queat, responderit eum Deabum dici debere; non quòd ita sentiret, verum quòd te deluderet, atque aliis deridendum propinaret. Hebræis enim in Thalmudicis libris lex data est, vt vbi cumque saluis rebus suis Christianum queant decipere, id faciant: adeò vt si tamquam medici vocentur ad Christianum ægotantem, accedere ipsis quidem liceat; sed ea tamen condicione, vt quauis ratione & via possint, modò id clam haberi queat, aduersam valetudinem augeant, & mortem procurent. כַּחֲסֵי כֶּסֶף certè non aureum aut opulentum significat, sed dolorem, & si D. Hieronymi credimus interpretationi, egestatem, vt est in libro Iob: *Et faciem eius præcedet egestas*. Quò verò huic imposturæ facilius fides haberetur, cognomen ipsius Deabi, quod Gera fuisse dicitur, rectam accepit expositionem: Est enim reuera, vti dicit, Gera aduena. finxit autem Pseudoberosus hoc Chrysaori cognomen, vt haberet cur filius Geryon vocaretur. Scribunt enim inter alios Diodorus Siculus & Pausanias Geryonem Chrysaonis filium fuisse: Hyginus addit Chrysaora à Neptuno ex Medusa, Geryonem à Chrysaore ex

Baetis sextus
apud Pseudo-
berosum Hi-
spania rex.

Baet.

Baetis etymon:

Deabius septi-
mus Pseudo-
berosi in Hi-
spania rex.

Chrysaor.

Chrysaori enim
Neptunus &
Medusa par-
tes tribuit
sint.

LIBER III.

VONTIAM itaque ad Hispalum & Hispanum, fiducium mendacis Berosi ordinem secuti, peruenimus; age tentemus ecquid sanæ significationis in his nominibus reperire possimus: & prius quidem de Hesperia nomenclatura, totam regionem notationis suæ latitudine complexa, mox de prioribus inquisitio procedat. Hic illud mihi sequendum iudico, quod, quamuis Peripateticæ scholæ numquam monuissent, neminem tamen, qui modò iudicij quadam mediocritate polleret, latere potuisset, ut nimirum à claris ad obscura, à probabilibus ad minus probabilia, à confessis ad dubia ducantur argumenta. In obscuris enim & implicitis, & nemini hæctenus exploratis antiquitatum labyrinthis vel nullum est certum rectæ viæ reperiendæ indicium, vel hoc ipsum est filum Ariadnæum quod iam nunc lectori in manum tradam. Nihil clarius est apud omnes quàm prima ventorum discrimina sic annotari, ut circulus horizon in quatuor æquas partes diametro se duobus in centro ad rectos angulos secantibus diuidatur, & alterius quidem diametri hinc oriens, hinc occidens, alterius verò hinc meridies, hinc media nox claudat extremum: quibus positis orienti Eurus siue Subsolanus, occidenti Fauonius siue Zephyrus, meridiei Auster siue Notus, oppositæ parti Septentrionalis ventus appingatur. Qui nauticam anemographiam delineant in pendula pyxidis tabula, magnetis vi perpetuò ad omnes mundi plagas directæ, triginta duos ventos distinguunt, singulis quadrantibus octo ventos applicantes, quorum nomina omnia Cimbrica sunt, siue linguæ Teutonicæ, nobis inter Scaldim & Mosam vernaculæ, propria: qua de re liquet cuias fuerit primus pyxidis, ad cuius normam clauus tenetur, inuentor. Quotquot enim sunt qui triginta duo ventorum discrimina distinguunt, nostratibus vocibus vtuntur, siue Hispani sint, siue Galli, siue alterius nationis naucleri. Verùm quia nostras Fauonij nomen West dupliciter scribitur digamma, quo alterius linguæ homines carent, turpiter nomina quædam corrupta sunt, & ab aliis fortasse aliter: Lusitani, si Petro Nonio Saluensi doctissimo mathematico credimus, loco ipsius West/ siue, quod idem est, Weste/O este scribunt; quæ vox, si O & E in diphthongum coëant, non Fauonium nobis, sed Eurum oppositum ex diametro ventum notabit. Loco verò nominis nostri West siue West scribunt Este, cui Nonius extra compositionem L præponit; quam litteram in compositione omittit, ignarus si à quopiam addatur, articulum esse, & idcirco non venire in compositionem. Tolerabilior profectò esset corruptela, si pro Weste Este dixissent, littera cuius vsum nullum habent ommissa, propterea quòd hac via Latinorum, Græcorum & Hebræorum etiam non pauca exempla sequi viderentur, qui non rarò, dum voces nostras sermoni suo inferunt, hoc elementum reiecerunt nullo alio substituto. Sic Græci è nostro West fecerunt εἰνω, ex West ἦρ: Latini è Witer Iterum, ex Westur Esse, ex Wage Ago, & utrique è Trutuis Druis, è Maguis Magus & Magos fecerunt: Hebræi è Wie יא, ex Wee יא, ex Wierch יא, è Welt יא, reiecto Tau, & pluraid gens. Possem tamen Oest excusare, nisi Venti è regione spirantis nomen nimis propè referret. Nam & Græci è Wijn οἶνος fecerunt, quo loco o paruim pro nostro dupliciter digamma positum videmus. Omissione itaque ipsius duplicis digamma, Iteuones apud Latinos pars illa Germanorum vocatur, qui limitem regionis ad Fauonium spectantem habitant, quos integra voce nos Weste wonen vocaremus, eo quòd West won ad verbū significet eū qui habitat ad occasum; sicut Dinget won eū qui secundū mare habitat, què Latini Ingeuonè corruptè dicunt, & Hert mit won eū qui in ipso omnino meditullio habitat regionis. Mirum est quantum barbarum in linguarum confusione hoc nostras digamma excitarit. Nam non tantum omittitur, sed aliàs etiam in B, vt antè dixi, aliàs in G, vt in Gigantomachia docui, aliàs in Qu, vt in pp pro Wm/ aliàs in aliam transit litteram; cuius mutationis omnem persequi varietatem ne huius est loci, & odiosam adferret prolixitatem. Verùm nulla corruptela huius litteræ tolerabilior est, quàm dum è duplici digamma fit simplex; quo quidem modo è West fit West/ atque ita ex Westher Vesper, reiecto Tau & adspirata in tenuem mutata, quo significatur actus, siue traiectio, siue motus ad occasum: quæ res quid aliud est quàm

Venti principes quatuor.

Ventorum species triginta dua.

Ventorum nomina omnia Cimbrica sunt apud cuiusvis nationis naucleros.

West.

W sape à Latinis, Græcis & Hebræis reicitur, nulla alia littera substituta.

Iteuones.

Ingeuones. Hermiones.

W in quas litteras mutatur.

Vesper vnda nomē habent.

*Hesperus.**Hesperides
Atlantis filia
à Busiride
rapta, ab
Hercule libe-
rata fuere.**Digamma
Æolicum cū
Hispanis iū
Latinis fre-
quēter in ad-
spirationem
transit.**Pher.**Der.**Var.*

Solis occasus? Porrò quia digamma simplex frequenter in adspirationem transit, ut Grammatici in Venetis & Henetis, in Vena & Helena, in aliis annotarunt: Græci pro Vesper Hesperos dicunt, qua voce Latini quoque non rarò vtuntur, & inter alios Poëta in hoc versu, *Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capella.* Quoniam verò, dum de more Græmetrarum parascueu struimus ad eius quod docere volumus demonstrationem concludendam, in hoc nomen Hesperus incidimus, & iuxta inter Iberiæ Reges Hesperus atque Hispanus & Hispalus enumeretur, necessarium existimo paulò hic latius de Hespero dicere, quæ cæteroqui pòst explicare oporteret. Diodorus Siculus è vetustis fabulis docet Hesperum & Atlantem fratres in Hesperia fuisse, & Hespero filiam fuisse de nomine patris Hesperidem vocatam, à qua tota deinde regio Hesperia fuerit nominata. Hanc filiam Atlanti ita placuisse, ut eam duxerit uxorem, & septem ex ea filias genuerit, quæ de nomine patris Atlantides, de nomine matris Hesperides fuerint nominatæ. Earum pulchritudine iam per orbem hominum sermone plurimum celebrata, Busiris piratas misit ad eas rapiendas: quod cum Hercules monstrorum Tyrannorumque domitor rescuisset, Busiridem supplicio pro meritis affecit, virgines è piratarum manibus, quos in littore deprehensos occidit, liberatas patri mæstissimo restituit; qui ut gratum animum demonstraret, ultra alia munera & liberalem hospitalitatem, hoc etiam adiunxit, ut Herculem Astronomiam doceret, quæ cum tota sphericis demonstrationibus constet, fabulæ originem dedit qua Hercules spheram cælestem humeris suis sustinuisse narratur. Hæc Diodorus in sua Bibliotheca. Quem verò Atlantem, quem Hesperum cognomento dictum suspicemur fuisse, suo loco aperietur; hic illud agimus, ut Hesperii nominis & significationem & originem ab ignorantia carcere liberemus, hac via quid Hispali quid Hispani nomen designat ostendamus. Dixi modò è Vesper Hesperus eo modo fieri quo è Venetis Græci fecerunt Henetos, simplice nimirum digamma in adspirationem transeunte; quod cum aliistum Hispanis minimè debet mirum videri, propterea quòd ipsis nihil sit vilitatius quàm è digamma Aeolico facere adspirationem. Nam pro *hypo* dicunt *hyo*, pro *fembra* *hembra*, pro *filo* *hilo*, pro *feces* *heces*, pro *fato* *hado*, & alia similiter infinita: qua tamen in re non carent Latinorum veterum exemplis. Hi etenim è *fordeo* fecerunt *hordeum*. Quòd autem *fordeum* prius dictum fuerit, non de Grammaticis tantum testibus clarum est; sed de ipsa etiam etymologia: *fordeum* enim per metathesim à *foder* factum est, quo significatur pabulum cum ceterorum animalium, tum maximè equorum, ceu *foderum* diceretur Latinitate Macaronica. Eodem modo prius *Veso* quàm *Veho* dixerunt Latini, ut rursus ex prima vocis origine docetur; *Hes* enim in primo sermone dicitur, à quo *Heso* fieret, verum adspiratio hic transit in digamma simplex Latinum, & digamma Aeolicum in adspirationem: qua via ex *heso* fit *veho*. Nec aliter è *fircus* voce antiqua Latini fecerunt *hircus*. Dicitur enim *fircus*, quasi nostri vernaculi *firit* dicerent, id est igneo calore ardens: cui si Latina accedat vocum clausula, *fircus* habebis, & *syneoptos* *fircus*, unde posteriores in *hircos* transferunt. Multa id genus commemorare possem, quorum apertissima in sermone nostro ratio cernitur, cum Latini nihil habeant quod de significationis eiusmodi vocum causis probabiliter dici queat. Perspicuum nunc esse credo è Vespero existisse Hesperum; at illud necdum liquet, cur *Hesper* nostras, à quo *Vesper* deducitur eo quem exposui corrumpendi voces modo, traiectionem ad occasum designet. Nec apud Græcos nec apud Latinos vocis exstare rationem inde quibus facile coniectet, quod à proprio viri nomine eam ad reliqua denotanda, pro quibus est in usu, deductam esse scribant: quamquam haud ignoro Etymologici scriptorem sese fatigasse quòd verisimile redderet, *ἠερεον ὠδῆ τὸ ἔσω παρὰ τὴν ὠδῆ τὸ φέρει τὸ τῆς ἑσπέρης*, quorum nescio vtrum sit frigidius & ineptius. Nobis nominis causa non evidentissima tantum est, sed vna etiam nobis demonstrat fontem omnis prudentiæ: De *Heser* quod nos *fer* & *Der* dicimus, quin traiectionem & actum quemuis significet nemini nostratum dubium est. Verbum unde deriuatur *Var* enuntiat, quo quæuis agendi mouendi ratio denotatur. Sic dicimus *Hoc-var-di* id est quo modo is, vel moueris, aut Latinius, qui res tuæ succedunt. Siue naui feror, siue curru, siue me ipse porto, semper dicam *te var* id est ego moueor vel agor. Nec aliter dicimus, *Laet dese bingen varem*, id est, sine

est, sine has res valere, & similiter, *Hec var fuer var* id est, Res eat quocumque tandem modo ire velit. Altera pars compositionis quæ prior est, quam *West* efferimus dum Occasum denotamus, quatuor habet notationis causas mihi perspectas: Prima à præterito tempore verbi substantiui accipitur, quod est *Geuest*; à quo si augmentum *Ge* auferatur, restat *West*; à quo mox fit *West* correpta ob id vocali, ut parua diei mora, quæ reliqua est Sole ad occasum tendente, denotetur. Cùm igitur *West* audimus, cogitemus nobis nomenclatorem alta voce inclamare, Dies fuit; ad eum significationis modum quo Poëta dixit, *fuit Ilium, & ingens Gloria Dardanidum*. Et iterum: *fui-mus Troës*. Et ut est in proverbio, *Fuerunt quondam fortes Milesij*. Huic itaque sic inclamanti ille quidem, qui diligenter rebus suis agendis diem impendit, respondere poterit: Bene habet; res meæ peractæ sunt; iam quiescam. At si quis ignauus fuit, tacitus secum cogitabit: Quid feci? cur hunc diem perdidit? Curandum ne crastinus dies sic abeat. Quis non videt quantum in hac admonitione, Dies fuit; siue fuit simpliciter, sit momenti ad prudentiam informandam? Plumbeus sit oportet, si quis hoc audiens non commoueat vel ad diligentiam suam quotidie iterandam, vel ad ignauiam corrigendam compensandamque. Altera causa significationis est in *West*; quod significat monstrabat. Vesper enim demonstrat quo quisque sese modo in officio suo diurno gesserit: Demonstrat item unicuique quanto is beator sit qui labore suo diurno vitæ suo & quieti necessaria quasiuit, quàm ille qui, cùm totum diem nihil agendo transegit, vespere nihil habeat sua industria partum, quod vel iucundam det cœnam, vel cubandi commoditatem. Nemo mortalium scire potest quanta sit honesto viro vitæ suauitas, qui numquam expertus est quanta sit voluptas diurno labore exercitatum vespere ad focum suum lassa membra fouere, ac deinde cibo & potu suo labore acquisitis perfrui, quos condiat ingens validi ventriculi appetitus, qui longè suauius est condimentum, quàm vllum Garni sociorum, quàm vlla halecula, quàm vllæ colymbades, quàm vlla promulsis. Hoc sibi condimentum Spartana iuuentus referebat ab Euxora, hoc fecit ut ille imperator turbidam aquam bibens se numquam suauius bibisse fateretur. Sed quid ego hic plura dicam, vbi nihil vniquam vel à summo oratore dici queat quod hanc, de qua agimus, æquare possit voluptatem? Idem verò in cæteris cogitandum, qui vel ciuilibus rebus occupati, vel aliis studiis dediti, diem cum fructu non pœnitendo transegerunt, quibus dulcissimum est animi pabulum rerum tota die bene gestarum conscientia; ut contra nihil tristius eorum cogitatione, qui ignauiam suam cum aliorum industria comparant. Vesper igitur rectissimè nomen habet à demonstrando suo cuique bono vel malo, quo nihil est ad prudentiam aut inchoandam aut promouendam efficacius & præsentius. Quid quòd *Wis*; vnde *West* in præteriti imperfecti tertia persona, non solum demonstrat generatim significat, sed etiam pro iudicio vsurpatur; quo fit, ut & hoc modo Vesper *West* meritò dicatur; eo quòd solus Vesper de toto die iudicium ferre possit. Hinc illud apud Latinos, *Nescis quid serus vespere vebat*. qua de re quanto amplius cogitabis, tanto clariùs cernes hanc quoque nominis causam latissimè patere. Sicut enim exitus de rebus iudicat, ita & Vesper quamuis id illi displicuerit quæ dixit, *careat successibus opto Quisquis ab euentu facta probanda putat*. In opere certè diurno quantum quisque præstiterit, vespertinum iudicium neminem fallit. Adde Vesperum diei crastini dare significationem, & ex eo de futura tempestate iudicium colligi, ut ab ipso Christo monitum habemus. Virgilius item Vesperum magis notandum esse tradit quàm Solem orientem, & ab illo quàm ab hoc iudicia duci certiora. Restant duæ adhuc causæ, non illæ quidem tanti quantæ priores putandæ, attamen non contemnendæ iis qui rerum naturalium causis considerandis sese oblectant. Pluuiæ vespertinæ in sacris litteris eam aliquoties legimus mentionem, ut ea nihil optabilius agricolis esse clarè significetur; nec est omnino quisquam aut hortulanus aut alterius generis rusticus tam rerum omnium imperitus, ut nesciat quàm grata sit plantis pluuiæ vespertina. *West* igitur sic intelligere possumus ut postremam diei partem rogemus, ut quæ plantauimus lauet. Dicimus enim *Wast* & *West* pro laua. Iam *West* etiam idem est quod cresce; quo fit, ut dum *West* pro vltima diei parte dicimus, vtrumque dicere videamur, Laua & Cresce; illud quidem cælo, hoc verò semini à nobis terræ interdiu commissio. Audiuerant poëta à maioribus famam

West nominis ratio quadruplex.

I.
West.

II.

Wis.

III.

Wast.

IIII.

quandam huius lotionis, quam nomen nostras optandam esse monet, sed quod ea tenuis esset ac fugax, quorum spectaret coniectare nequiverunt, & idcirco putabant Solem & astra, dum se condunt, in Oceanum descendere quo se lauent; ceu quisquam de longo itinere fessus & multo pulvere squalidus ad balneum se vespere conferret. Hoc verò ut iis qui fabulas ex professo scribunt condonari potest, ita nescio quid de illis sentire debeamus, qui memoriæ mandarunt, Solis in Oceanum descensum tantum strepitum edere, ut in Hispaniæ promontoriis audiatur, haud aliter ac si candens ferrum in aquam demergatur. Atqui hoc dignum commemoratu putavit Posidonius, aiens id vulgò apud omnes Oceani accolæ dici. Quamvis autem & poëtæ & cæteri nimis impudentes, sese in hoc mendacio præstiterint, magnamque Astrologiæ imperitiam demonstrarint, nobis tamen iucundum est intelligere quæ fuerit prima huius erroris occasio. Nunc itaque clarissimè cernimus *West* suæ significationis apud nostros habere causas non leues aut obscuras, sed perquam graues & luce meridiana euidentiones: qua de re liquet *Vesper* & *Hesperus*, & quæcumque vocabula ab illis deducuntur, ad fontes sermonis nostri pertinere, & frustra in alijs linguis de ipsis disputari, nec omnino dici posse hæc de regis cuiuspiam nomine ad rerum earum quas primò significant notationem transiisse. *Hesperus* ergo & *Vesper* primò ad Solis occasum pertinent, inde ad cætera transferuntur. Hinc *Hesperia* nomen regiones duæ sortitæ sunt apud Græcos, Italia & Hispania; quarum hæc vltima *Hesperia* ab Horatio vocatur, sic canente: *Qui nunc Hesperia sopes ab vltima*; quamvis vltimam partem potuerit indicasse. Rectius enim quis dixerit, Hispaniam ab Italis, Italiam à Græcis *Hesperiam* ratione situs vocari. Sic Virgilius de Italia loquens: *Est locus, Hesperiam Græj cognomine dicunt*. Quoniam verò vocabulum *Hesperia* à Iapeti sermone deriuatur, & ea quæ de Atlante narrantur, ad *Hesperiam* referantur, dicemus Atlantem in Hispania potius quàm in Africa habitasse. qua de re mox latius. Venus autem *Hesperus* & *Vesperugo* nominatur eo tempore, cum ad Solis occasum formosum suum lumen ostendit, licet matutinis horis Phæbo præcurrens *Lucifer* vocetur. Postquam modò quid *West* sit, quamq. variam habeat & copiosam significationis suæ rationem, ostendi, non fuerit abs re obiter indicare quæ pars cæli opposita nominetur, tum ob alia, tum quòd contra se positorum consideratio obscuris lucem soleat adferre. *Au* nobis antiquitatem designat, & *Aust* antiquissimus: vnde Germanus, ut antè dixi, *D'aust* cum articulo nuncupatur; eo quòd lingua eius antiquissima sit. Hinc quia matutinum tempus antiquissimum est omnium totius diei momentorum, *Aust* Orientem designat; & ut modò dixi, pro *Aust* crebrò *Ost* pronuntiatur citra notationis discrimen. Ab hac voce *Austryc* regnum vocatur orientale, quod vocabulum alibi in *Austriam*, alibi in *Austrasiam* transiit, cum *Austrycia* potius dicendum esset, si originis ratio habenda sit. Matutinum sanè tempus ut reuera est antiquissima diei hora, ita nobis antiquissimū quoque esse debet, eo quòd ad omnia bene recteque peragenda maximè sit idoneum; quod si per omnia negotiorum genera quisquam velit examinare, nã is non totum modò matutinum tempus, sed totam etiam diem nimis breuem huic discursui esse deprehendet. Latini *Aurora* nomen ab eadem origine duxerunt, eo quòd *Au*-root nihil aliud sit quàm antiqua motrix: ob id sic dicta, quòd omnia animantia commoueat, & ad suum quodque opus excitet. Nec alia de causa Græcorum vetustissimi *Αὔρας* dixerunt pro *Aurora*, ceu *Au*-root in primo sermone dictum fuisset, quo antiquum caput denotatur. Est enim *aurora* rerum omnium agendarum caput, & illud quidem tanta veneratione dignum, quanti nobis esse debet primus lucis exortus. Lux profectò primum caput est totius vniuersitatis, quod ante omnia cetera Deus dicitur creasse: & sicut illa lux fuit mane omnium sæculorum & vera Christi imago, ita prima cuiusvis diei lux antiquum caput est diurnæ durationis. Vsa est hæc voce Sappho in hoc versu,

Ε'αυρε πάντα φέρων ὄσα φαίνολις ἐσκέδασ' αὐώς.

Posteriores ex *αὐώς*, ἠώς & ἑώς fecerunt. Videmus itaque *Auroram* & *Au*-root ex eadem radice pullulasse, & vtraque voce denotari primam diei partem honore summo dignam esse, nec quicquam nobis antiquius habendum. Monui antè Ab & Abba ex eodem *Au* fluxisse, quod cum ita sit, existimare debemus *Auroram* nobis patris loco habendam esse, & toties nos gigni quoties noua lux nobis exoritur, ideoque summo mane

Hesperia nomen Italia & Hispania tributum.

Veneris stella quædo Hesperus & quædo Lucifer dicitur.

Ost nominis ratio. Au.

Aurora etymon.

mâne nihil nobis prius agendum esse, quam ut patri vniuersorum gratias agamus de nouo nostro natali, qui nos à somno & tenebris quotidiana quadam morte in lucem reuocauit.

Quonia verò Aurora omnia animantia operis sui monet, Mâne à Latinis dicitur; quam vocem à nostro *Manc*/quod est monco, retinuerunt: & quia cuique suas distribuit partes & officia, nec quicquam relinquit cui non dimensum opus assignet, Matuta vocatur. *Mat* enim vocali longa pronuntiatum, vnde *Mat* in præterito imperfecto, à quo nomina formantur, idem est quod mensuro; & ab hoc verbo Metior Latini, & Græci *μετρίω*, & Hebræi *מטר* retinuerunt. Docui in Amazonicis *Mat* & *Tam* ichnæa esse vocabula, quorum character euentissimè demonstrat ea ad origines nostras referenda esse. Iam *Mat* idem est quod *E* vel *Ex* Latini dicunt, vnde *Mat* ut dicitur quæ suum cuique opus & munus emittit.

Hebræi *בוקר* pro Mâne dicunt, quod item è primo sermone habuerunt; qua in voce *Bet* pro duplici digamma nostro ponitur: *Waker* enim is est qui vigilat & è somno excitat. quod quis non videt auroræ maximè cõuenire pro omnibus excubias agenti & omnia animantia è somno excitanti? In nomine *Vesper* cõmiserunt illud vitium quod hystero proteron Grammatici dicunt, *בקר* pro *בקר* dicentes, quo significatur vespere omnia abscondere.

Concedat itaq. harum vocum nobis origines, vel ipsi domi suæ alias & eas quidem rectiores ostendant. Quid quod Orientis quoque vocabulum apud Hebræos visitatum è nostro quoque sermone petatum est? Nam *מזרח* nihil aliud est quam *Wardom*/quo antiquitas nobis denotatur, vbi duplex *W*. in *Q*. mutatur, & consonantem primam male sequitur vocalis, quod frequens Hebræis, ut pro Alban dicunt *בן* vocales principio vocum non dignantes. Videmus ergo & nobis Orientem antiquissimum dici dum *Aust* vocatur, & Græcis & Latinis matutinum tempus ab antiquitate dici, & Orientem ab Hebræis ipsam vocari antiquitatem: qua in re illud inter alia animaduertas velim, non ob id tantum Orientem antiquissimum dici, quia hora matutina ceteris diei horis sit antiquior, sed propterea etiam, ut semper recordaremur antiquissimam habitationem in Oriente fuisse, & ibidem antiquissimam & primam permanisse linguam, & eos apud quos ea seruata est, idcirco idem nomen cum Oriente habere solo articulo præposito differens. Sed satis horum; reuertamur ad Hesperiam.

Quamuis Græci Italiam Hesperiam vocent, propriè tamen & præcipuè Hispania Hesperia dicitur, quod Hebræos quoque video seruasse dum *ספר* pro Hispania scribunt; quam tamen vocem more suo male pronuntiant, idque tribus de causis: & quod puncta aliena subscribant, & quod vocalem post consonantem de stolidi sua lege in principio ponant, & quod aspirationem reiecerint, nisi eam ex *Phe* tibi sumas. Adde & illud *Daleth* in fine redundare. Pro Hesperia igitur *Sepharad* efferunt; vbi *Iota* omissum esse, quod est in Hesperia, vix tanti facio, vt annotatu dignum putem, in ea præsertim lingua quæ turpissimè omnes voces mutilare consuevit: quod vt clarius intelligas, vide Chaldaum *Turgumanum*, qui loco *Sepharad* in *Abdia* Propheta transtulit *Sipamiam*, quod me *Arias Montanus* monuit, vir non eximia modò Theologiæ, sed omnium etiam artium liberalium & omnium linguarum doctrina excellentissimus. Hic cernis tria mox errata in Hispaniæ nomine: Primò quod aspiratio sit adæta; Alterò, quod vocalis cõsonantè in principio vocis sequatur, vt & in *Sepherad* fieri dixi; Tertiò quod *Mem* p *Nun* perperam scribatur: Quod itaq. euidentis est in *Sipania* pro Hispania peccatum, idem si in *Sepherad* commissum esse putes, mox perspicuum fiet *Sepherad* non ex alia voce corruptum esse quam ex Hesperia. Verum licet clarius id sit quam vt ambigere quispiam de veritate eius debeat, non potui tamè cõmittere quin illud quoque augendæ lucis gratia adderem quod de *Zephyri* nomine

occurrit. Hoc enim eandem cladem passum est quod *Sepharad*, nisi quod in altero *Z* sit, in altero *S*. Præponatur ergo vocalis pro eo ac debet, existet *Ezphyrus*, cui si aspiratio iungatur *Hezphyrus* habebis, quod quæ cū *Hesperus* cõueniat qui non videt nihil videt. Ceterum quonia in hac voce incidimus occasione ipsius *Sepherad*, addatur & illud, quod nimirum hac vox melius referat etymologiã quam *Zephyrus*; eo quod *Wespharde* omnino nostras sit, & significet vectionem ad occidentem: Quod si *Wesward* dicas, idem dixeris quod occidentem versus. *Ward* & alius *Ward* idem quod versus: atque adeo ipsum *Versus* Latini inde acceperunt. Verum in priore ratione cõsistimus. Est itidem apud *Abdiam* *ספרת*, quod vocabulum

Gallis quidam applicarunt: Mihi congruentius vaticinio videtur, si generatim pro omnibus orientalibus accipiatur, quorum regio *Auster* pat vocatur, id est via siue semita orientalis. Et optime quidem in hac voce *Pat* est & illa *Phard*/quonia videlicet è Iudæa euntibus in Hesperiam opus esset vectura nauali; in Orientem itinere pedestri, ad quod *Pat* refertur,

Mâne distinctio notatio. Manen.

Matuta. Mat.

Mat.

Ward.

Hispania propriè Hesperia dicitur. Sepharad.

Zephyrus.

Ward.

Sarphat.

Pat.

Ward.

vnde Græcis verbum *παρτίω* remansit vnà cum tota sua prole. Quemadmodum igitur ex Hispania Sipaniam fecit interpret Chaldaus, ita scribendi legendique apud Hebræos consuetudo ex Austerpat fecit *תָּרְפָּי* cum tamen, si nostro more has litteras legas, Oosterpat expressum sit. Et hæc quidem ratione Sepherad & Sarphat opponerentur, quibus meridies accedens cum oppositæ partis notione non expressa, quatuor mundi plagas habueris indicatas: ad quam sententiam procul dubio Propheta videtur respexisse. Dicit enim fore vt in omnes mundi partes regnum Christi extendatur, quod omnino illis Deiverbis cõgruit quæ Iacobo dormienti dixit: Dilataberis ad orientem & occidentem & septentrionem & meridiem, & benedicetur in te & in semine tuo cunctis tribus terræ. Scio tamen & Stoorpaet posse legi, qua via Cimmerici indicarentur, quorum pars Galli sunt; & Stoorpaet pro Stoorbaet diceretur, ad eum denotandum qui omne lucrum & quicquid vitæ vñibus est commodum perturbat. Tales enim apud exteros Cimmerici habebantur; & merito quidem, cum olim ante omnem ferè scriptorum memoriam omnes Asiæ & Africæ regiones peruaserint atque spoliarint. Vt cumque res habet, Sepherad & Sarphat cognomina sunt: &, mea quidem sententia, à duabus mundi partibus sibi oppositis accepta. At hæc de Hesperia nomine satis superque sunt. Sequeretur nunc Hispaniæ nomen: verum quia paullo post commodius id fiet, hoc loco Hispalis nomen exponamus. Isteuones dixi nominari ab occidente *West* in *Wist* mutato, & duplici digamma reiecto. Hinc & Istonium vrbs in Hispania, quasi *West* *Woniun* dicas, quod reddas habitationem occidentalem. Verum si digamma duplex in simplex mutet, vt in Vesperi nomine fieri videmus, ac deinde simplex digamma in adspirationem, vt in Venetis fiunt Heneti, & è Velena Helena, mox è *Westpal* feceris Hispal reiecto Tau è medio, vt factum est in Hespero & Vespero. *Pal* nobis terminum significat à *Behal* siue *pehal* quod est conferuo, eo quod terminis positus suum cuique conferuetur. Hispal igitur terminus est occidentalis, & eodem modo Hispania est Pania occidentalis, cum & Pania sit altera orientalis, de qua mox latius. Errant itaque qui Hispaniam à Græca voce deriuant, quasi rara esset; nec minus illi qui Hispaniam ab Hispalo Rege nuncupatam esse fingunt; de quorum numero Trogius Pompeius fuit: quando hæc nomina nullis vnquam regibus propria fuerunt. Porro quia reliqua fictitiorum Regum nomina à Tarapha vel è fallacibus Berosis & Manethonibus vel ex aliis etiam petita melioris notæ auctoribus nullam regionis proprietatem expriment, sed ad fabulas spectant à priscis hominibus non sine magna vtilitate & sale confictas; non antè de illis agam quàm primùm Hispaniæ inuenero conditorem hæcenus, vt modò declaravi, frustra ab omnibus quæsitum. Neque enim poetica figmenta & allegoriæ rectè intelligi possunt, nec veritati applicari, nisi prius de ipsa constiterit veritate; qua sola & tamquam amissi quadam omnia inuolucra explicantur, & tamquam norma Pythagorica omnes inæquales anguli quadrantur. Primùm ergo hoc nobis sumemus, quod & à Iosepo & ceteris omnibus citra controuersiam traditur, Europam quidem totam principio ab Iapeti filiis nepotibusque, Africam verò à Chamii posteritate habitatam fuisse; tametsi postea variæ sint factæ aliarum gentium in alias incursionibus, vt quamque vel egestas vel auaritia vel ambitio ad aliena rapienda vsurpandaque trahebat. Nobis de prima illa terrarum partitione sermo est quam Nochus in herciscunda totius orbis familia idem omnium pater & Rex tabulis suis sanxit, æquissimis illis quidem & præeunte diuini numinis instinctu dictatis, verum posterorum peruersitate vix ad paucas ætates suam habituris auctoritatem. Quamobrem si quando ab aliis dissidebo qui primæ illius diuisionis videntur fuisse negligentiores, tantisper velim lector iudicium suum patienti epoche moderetur, dum omnia rationum mearum pondera diligenter expenderit ac cõsiderarit; quod admonere ac rogare vt apud æquos viros superuacaneum esse videatur, eo tamen mihi magis necessarium putavi, quòd in ipso statim limine me coactum iri cernam ad ea pronuntianda quæ omnium eorum quorum hæcenus scripta contigit videre, sententiæ repugnant. Et verò si quæ de Hispanicis originibus mecum statui, ea cum ceterorum vel maxima vel doctissima quaque parte consentirent, quis vsus huius nostræ scriptionis esset? Numquam mihi sic placui, numquam sic vanæ studi gloriolæ, vt quæ ab aliis inuenta essent & litteris prodita, ea ego aut aliis verborum phaleris ornata, aut alia via & ratione distributa

*Hispalis unde
nomē habeat.
Istonium.*

Pal.

*Europam Iapeti,
Africam
Chamii posteritatis
initio habitantem.*

pro

pro meis venditarem. Lubenter hanc scribendi ambitionem aliis concedo, ut quæ velint argumenta sexcentis ab aliis antè tractata iterent, remandant, expoliant ac nouo lenocinio fucata, veluti merces è suo peculio depromptas, obrudant, modò contra mihi permittant ut opinionem meam ea proferam libertate quam hactenus nemini video negatam fuisse. Ut ergo à paradoxis exordiar, illud mihi docendum propono, Hispaniam ab Elysa & Tarso fratribus principio conditam fuisse. Diuinus Moses Elisam, Tarsum, Cetimum & Dadanim filios Ionis & Iapeti nepotes facit. Prius itaque quàm ad filios veniamus, non abs re fuerit considerare qua nam de caussa pater hoc nomen acceperit, & quasnam habitauerit terras. Hebræi dum ꝑ vocem punctis suis notare volunt, sic nomen à germano suo sono alienarunt, ut nec is qui eo primùm vocatus fuit, nec posterorum quisquam ipsum sit agniturus. Dicas, scribas, canas, clames quoties placebit Iauan; nemo te Græcorum intelliget, ne ipse quidem, si redeat, Homerus omnium Ionum doctissimus. Atqui si recta priorum nominum pronuntiatio à quopiam discenda, certè suum cuiusque gentis nomen non aliunde melius quàm ab ipsa gente cuius nomen est, peti queat. Si quis Teutonem Latini sermonis imperitum roget an Teutonem nomen agnoscat, confestim negabit se scire quis Teuto vocetur. At si eundem interrogas quod sit nationis nomen, mox respondebit, *T'ouft*. Intelligimus itaque Teutonem nomen à Latinis corruptum esse. Eodem modo si Ionum quisquam interrogetur, ecquos norit qui Iauani nominentur; dicet, ni fallor, se quinam sic vocentur ignorare; quem si de Ionibus rogasset, mox intellexisset de gentilibus suis fieri mentionem. Cum igitur Iauan, teste Iosepo & aliis, pater sit Ionum, & ipsa littera à Mose scripta Ion exprimat, damnanda est illorum ignorantia qui vocabulum peruerfa punctorum additione vitiarunt, quæ fecit ut non solùm ab iis quorum proprium est non agnoscat, sed recedat etiam longissimè à prima sua notatione. Et insulam si gnificare dum Iberi nomen exponerem, & ab *E* quo Vnum denotatur deriuari meminisse tradidisse: Hinc Hebræi איון & איון insulas vocant, cuius tamen vocis nullam queant assignare rationem. *Wou* vocali longa pronuntiatum idem significat quod habito, ut paulò prius annotaui: Si *Wou* igitur Insularum habitator dicitur, è qua voce si litteram Hebræis iuxta ac Græcis & Latinis incognitam demas, Eion habebis; quod deinde in Ion transit. Videtur ergo Iapetus hunc suum filium ipsa nomenclatura omnium portionis suæ insularum imperio inaugurasse, & mox ab ineunte ætate maris ipsi dedisse possessionem; quo factum est ut litora primùm minoris Asiæ, deinde insulas & ipse & filij eius occuparint. Fac modò Diuinum Mosem ad suos redire: quid quæso dicet, si Iauan pro Ion audiat efferri? Didicerat ille nimirum sacerdotum in Ægypto linguam, de qua quid Ion denotaret facilè intelligebat, & ideirco rectissimè suis litteris depinxit, agrè haud dubiè laturus, si quis vocem à significatione & germano sono detorsisset. Quod verò Hebræi Iauan nomen sibi vernaculum faciant, & lutum significare dicant, id ut ita sit & se in luto voluant permitto; sed interim intelligant vocem hanc suam nihil facere ad Ionem, cui pater è sua lingua Scythica, non è luto & stribligine Hebraica, nomen fabricatus est. Sed diceret fortasse quispiam Ion quoque Hebræam esse vocem, qua columba denotatur. Nec illud negare possum, sed nihil ad Ionem. Neque enim Ion pro columba ex eadem pullulat radice, è qua Ion pro Insularum incola. Ion enim pro columba duplex digamma non è medio sed & principio perdidit, dum è *Wi-hoen* factum est *Iou*/ qua compositione auis consecratrix denotatur ratione vocis è symbolo olim petita. Plenum mysterij cognomen hoc esse nemo eorum dubitabit qui scient Spiritum sanctum in columbæ effigie D. Iohanni Baptistæ apparuisse. Nam si solus Spiritus sanctus omnia consecret, diuina reddat, & amore deuinciat, qua ratione aptius auem cuius speciem is gessit cum in Christum descendit, indigitare queas, quàm si voces consecratricem? Cogitent hic Herbariæ rei studiosi de Peristereone & Herba facta, & videant an à firmitate herbæ nomen, an à columba maline deriuare? qua de re nos aliàs latiùs. Dignum etiam est accurato examine quod de columba & oliuæ ramo scriptum habemus, non tam ob historiam & celerem ad longinqua columbæ volatum, quàm ob symbolorum in his duabus naturis cognationem: quam qui diligenter expendet ac cum nomine *Wi-hoen* conferet, magna mecum perfruetur voluptate. Sed hæc obiter homonymiæ occasione. Ion itaque primùm Ioniam condi-

Hispania primi conditores Elysa et Tarsus.
Iauan nomen corruptum.

Iauan pater Ionum.

Ion nominis etymon.

Ion colubam Hebræis qua notatione significet.

Ioniam primus conditor, et urbes precipue.

condidit, cuius decem ciuitates nobilissimæ in continenti littore celebrantur: Milesus, Myus, Priene, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, Erythræa. Insulæ adnumerantur Chius & Samus; in quibus verè antiquitatis non satis periti crediderunt Iones è Græcia in Asiam commigrasse, cum nos contrà Mosaicæ historiæ innixi in Asia prius Ionem quàm in Græciam transiret, confedissem dicamus. Quæ tamen de Ionia & comitiis eorum Pamoniis, ceterisque eodem spectantibus dici possent, ea ex iis petantur auctoribus qui omnium manibus teruntur: nobis propositum est ea dumtaxat in lucem vocare quæ ab aliis vel attracta non sunt, vel perperam explicata. Sed hic mox obiectum iri video, me parum memorem esse eius quod modò ex vera vocis interpretatione tradidi, Ionem insulas à patre habitandas accepisse, cum nunc dicam eum non insulas sed continentem in Asia regionem primùm occupasse. Magnus hic scilicet scrupulus est, at non alij quàm illi qui omnino alienus est ab omni œconomica & politica ratione. Quis rogo bone vir, quisquis es qui hanc nobis moues quæstionem, fieri posset, ut quis ad Insulas perueniat, nisi antea omnia illa sibi compararit & congesserit quæ nauibus fabricandis & instruendis sunt necessaria? quæ quot sint & quanta, non nauis tantum, sed quotquot vniquam nauem longinquo & diuturno itinere apparari viderunt, nouisse possunt. Populus Romanus Pompeio, ad piratas è mari mediterraneo pellendos delecto, omnem terram subiecit quæ non pluribus quàm quadringentis stadiis à mari abesset, tum ob alias causas, tum ut vbique commeatu & rebus ad rem naualem necessariis abundaret. Non latuit Plautum quantum negotiorum vna nauis exhiberet, nedum tota classis omnibus rebus ad coloniam deducendam necessariis instructa. Diu itaque Ioni & ipsius filii prius in continenti fuit habitandum quàm ad insulas commigrarent: Cannabis & linum ferendum, ferrum è terræ visceribus eruendum, picis copia paranda, materies cædenda, omnia maritima loca colenda ad commeatum abundè suppeditandum, & ad greges & armenta terris necdum habitatis importanda. Quid quòd hæc aliæque eodem spectantia citra magnam operarum artificumque multitudinem fieri nequeunt, quæ ut procreetur, diuturna mora opus esse nemo ignorat. His de causis Ion cernens patris voluntatem esse vt insulas populis frequentaret, ea sibi principio in Asia loca delegit quæ & mari adiacerent, & rei nauali idoneam materiam darent & copiosam. Cum igitur Amanus Asiæ minoris, quæ Iapeto fuit attributa, terminus esset, ad hunc sibi sedes elegit, totumque littus & loca vicina suis filiis distribuit; quorum nonnulla hæcenus in locorum nominibus extant monumenta; & vt à confessis exordiamur, nemini dubium est quin Tarsos à Tarso nomen acceperit, quæ Ciliciæ vrbs est nobilissima, Cydno flumini adiacens. Eiusdem regionis pars Cetus vocatur, clarissimam fratris memoriam reficiens, quem Citim plerique vocant. In Dadanim, siue, vt alij pronuntiant, Dodanim, non tam facile fortasse persuadebo litteram vnam deesse ad nominis integritatem; qua re nihil facilius aut procliuus, in nomine præsertim ignotæ apud Hebræos significationis. Quanta sit similitudo litterarum Daleth & Res, neminem Hebræorum latet: ac D. Hieronymus etiam harum figurarum similitudine errores ab interpretibus commissos esse declarauit. Quando itaque in Dardanus Res inter duo Daleth collocatur, fieri facile potuit vt quisquam Daleth esse putàs ipsum remouerit tamquam superuacaneum. Ceterum vt hoc non detur, at illud tamen frequentissimum, vt quasdam litteras Hebræi vocibus eximant, & alias formæ sermonis sui magis congruas addant. Nolim tamen hac de re cum quopiam obstinatiùs altercari, eo quòd in Tarso ciuitate & Ceti Ciliciæ portione satis sit argumenti duos Ionis filios hæc maritima loca tenuisse; & ceteroqui post ostendam à poëtis etiam vetustis inter Tarsum & Dardanum cognationem celebrari, licet quàm arcta ea esset non sint assecuti. Elysæ porò vestigia in Lystra Isaurorum & Lysia maioris Phrygiæ ciuitate euidenter agnosco; & vt alij mecum agnoscant, mox præstitero. Efficiam enim, si Deus adspiret, vt omnes clarissimè intelligant nihil quondam ante Homeri ætatem Elysæ nomine nobilius apud Iones fuisse, & eius plurima apud Poëtis monumenta reperiri; tamen nemo hæcenus Hispanorum, quos quidem aut noui aut legi, gentis suæ in Græcorum scriptis agnouerit conditorem. Quoniam itaque Elysæ fratre suo Tarso maior natu fuisse videtur, prius de illo & eius commigratione & coloniis quàm de hoc orationem habebò, quod vbi fecero, ad Tar-

*Classi instrue
da qua sint
necessaria.*

*Ion qua loca
in Asia prius
habitarit quàm
insulas occu-
parat.*

*Tarsos à Tar-
se nomen ac-
cepit.
Dodanim siue
Dadanim vo-
cem ex Dar-
dano esse cor-
ruptam.*

*Elysæ apud
veteres cele-
britas.*

ad Tarsum reuertat, quò & eum in Hispaniam deducam. Et primùm quidem nomen examinandum, & germana eius scriptura, quo deinde illius vestigia, sicubi erunt obscura, faciliùs agnoscantur. In Hesperii & Vesperi nomine docui Tau desiderari, quod in Isteuone seruatum fuisset: Idem hoc loco in Elysa accidisse scito, quod integrum apud nos esset, si *Æl-lust* diceretur; à quo formula Latinorum fieret Eellustus, sed Tau è *Lust* remoto habebis Elusus siue Elysus: Sin Tau in Sigma mutetur, Elyssus erit; quo quidem modo crebriùs olim proferebatur. Est autem composita dictio ex *Æl*/ quo nobile & generosum denotatur, & *Lust*, quod significat appetitionem & oblectamentum finem appetitionis, & vt vocula Noctium Atticarum vtar, cuiusuis rei libentiam: ita vt *Æl-lust* non aliud exprimat quàm generosam ac nobilem & appetentiam & oblectationem. Mirum est quàm accuratè parentes illi semper obseruarint vt liberis suis boni ominis nomen imponerent, qua in re tam felices fuerunt plerique, vt vaticinati, non ominari viderentur, Spiritu sancto haud dubiè piis votis præeunte. Eam nominum fabricandorum legem diligenter retinendam esse Pythagoras discipulos suos docuit, & Romani tam religiosè seruauerunt, vt in militum delectu diligenter cauerent, vt primus faustam haberet nomenclaturam. An non in sacris omnes monebantur, vt bona verba dicerent ac linguis fauerent? Quod si ita est à posterioris ætatis hominibus, apud quos omnia in peius tuerant, religiosè obseruatum, quid de primis illis patribus fuerit credendum, quorum verba tam efficacia in benedicendo & maledicendo legimus fuisse, vt ea Dei voluntas sequi videretur? Ceterùm quia solenne nostratibus est propria hominum crebrò decurtare vel capite truncato, vel cauda amputata, vel medio exempto; vt dum pro Elisabet dicimus aliquando *Æl*/ aliquando *Lis*/ aliquando *Wet*, mirari non oportet, si modò prior syllaba, modò posterior in *Æl-lust* adimatur; præsertim cum vtraque faustissimam habeat significationem. Fuerunt igitur qui *Æl* præferrent, fuerunt qui *Lust* ipsum vocarent; & ex prioris quidem Græci Elis fecerunt, è posteriore Lysus & Lysius & Lysias, & Latini Lusus: eo quòd & Lusus & Ludo apud Latinos ab hac nostra voce deriuentur, vbi corruptelæ modus satis est apertus, & interim notationis ratio seruatur. Siue ergo *Æl*/ siue *Lust*/ siue *Æl-lust* dicas, eundem hominem notaris; & eodem modo Elis & Lysus & Lysius & Lyssa & Elyssa, siue per geminum siue per simplex Sigma proferatur, eiusdem hominis fuerit nomen. Quòd autem id Moses per Alef in principio scripserit, nihil habet miri, quia E longum in Alef crebrò commigret: qua de re post iterum in Alyzonibus quærendis. Prioris syllabæ in *Æl-lust*/ qua nobile denotatur, nobilis omnino est & generosa significandi vis & efficacia, qua tota veræ nobilitatis ratio continetur & explicatur. *Æl* enim breui vocali elatum & omnium rerum fundamentum est, & omnium supremum, vt in Hermath. de litterarum potestate denotatur. Cùm igitur vt verbum vsurpatur, significat id quod depressum est eleuare, & quod eleuatum est sustinere; qua in re consistit tota rerum omnium conseruatio. Creati enim omnia eleuentur & sustineantur, & quamuis imia sint, cum summo apice copulentur necesse est, quæ omnia harum duarum litterarum potestate exprimentur, quibus si aspiratio præponatur, vel eiusdè manent significationis cuius priùs fuerant, vel notant idem quod *Pal*/ id est seruo. Ab *Æl* *Æl* manat, vt ab vno tempore duo fiunt, & simpliciter vt ab vno duo procedunt, & vno duo deuinciuntur: qua voce quia nobile designatur, statim intelligimus in eo nobilitatem omnem consistere, si quid à supremo & omnium fundamento procedat, & ad illud tamquam ad fontem suum referatur, & omnia sua tum eo fulta habeat tamquam fundamento vnico, quod *Æ* vocamus; tum ad supremum apicem, quem Lambda summum palati extrema sui parte feriens designat, recta via contendat. O breuem, ô absolutam veræ nobilitatis definitionem! veræ nobilitatis inquam, non eius quæ sola vulgi nititur opinione, quæque non magis nobilitas dici potest quàm vmbra humanæ somnium verus homo. Ille igitur verè nobilis est qui omnia sua studia, omnia vitæ officia, omnes actiones habet à summo apice suspensa, & eidem ceu fundamento firmissimo innixas, & ad eundem tamquam vltimum finem relatas. Iactent nunc qui volent nobilitatem, & videant ecqua nobilitas extra nobilem actionem reperiri queat. Quoniam verò neque ad ipsius Lambda notationem quicquam potest adspirare, neque ipsius *Æ* significatione niti, nisi recta via & ratio ab ipsa veritate demonstretur, nec

Elysa nominis notatio.

Æl. Lust.

Nomen boni ominis quanti fuerit antiquis.

Elysa nomen variè à variis corruptum.

Æl.

Æl.

Nobilitas vera.

veritas vlla extra Christianam potestatem inueniatur; fieri non potest vt quisquam nobilis esse queat citra Christianam caritatem, qua omnia cum supremo vniuntur; & id quidem coniugio firmissimo & numquam soluendo, quod per *Et* quoque nobis denotatur. Scribant qui volent de nobilitate libros quamuis elegantes & copiosos, omnia Philosophorum scrinia rimentur & expilent, adducant in medium quicquid est sacris litteris traditum; numquam tamen efficient vt quicquam verius, quicquam efficacius, quicquam grauius quam his duabus litteris comprehendatur, & Hermathenæ cultoribus clarè explicetur, de nobilitate decernant. Porro *Lust* quam alteram compositæ dictionis facimus partem, à *Lust* deriuatur; eo quod oblectatio & voluptas, omnis desiderij finis, animum à curis & angustiis soluat. *Los* enim idem est quod soluo; à quo Græcorum *λύσαι*, & per metathesin Soluo Latinorum, & *לשׁוּב* apud Hebræorum quosdam in eadem significatione quam Munsterus annotauit, vsurpatum. Explicat igitur hæc vox *Lust* propriam ipsius lætitiæ & oblectamenti naturam, si Peripateticis & Hippocraticis & ipsi adeò rectæ rationi credamus; quæ hanc animi affectionem cordis & spirituum vitalium dilatatione, tristitiam ei contrariam contractione & angustiis definit. Latini videntur hinc stultitiæ nomen sumfisse secundum eam conuersionem qua è *Los* Sol, è *λύσας* *φάρ* ac fur, è *Loof* folium & *φύλλον*, & alia id genus è similibus nostratibus corrupta cernuntur. Nihil ergo mirum, si *Lysius* & *Lysias* Græcis *λύσαι* deriuari videantur, cum & hoc ipsum fiat à *Los* nostrati: quia apud nos etymologia & proprius linguæ character, non apud Græcos aut Latinos, reperiatur. Condonet mihi lector si crebrius hanc vocum de Hermathenæ doctrina interpretandarum & ad primos primi sermonis fontes, è quibus per diuersas vias deriuantur, reuocandarum rationem inculcem: at quid dico condonet, cum nulla meditatio gratior esse debeat iis quos ego ad discendum inuito? In quorum numero eos solos habeo qui scire auent quas primus homo à Deo omnium rerum scientiam nactus de singulis habuerit notiones; eo quod hi soli Socratis & Platonis studium cognoscendique desiderium sequantur: quo qui non tanguntur, eos rogatos velim, ne vniquam nostra scripta degustent; vtpote in quibus nihil sint inuenturi eius quam quærunt suauitatis. Sed quorsum hæc quæ rerum explicatui & remoras adferunt & prolixitatem? Na nos dum de stulti nomine agimus, stultos nos reddimus & nimium dissolutos. Hinc modò liquet Latinos stultitiæ nomine abuti, si id alij quàm illi tribuant qui dissolutus est in voluptatibus sequendis. Verùm iidem aptius congruentiusque vocis notationi à *Lust* Ludo fecerunt, reiecto Sigma; qua in re cum nihil dubij sit, mirari nihil debemus, si è *Lust* Lydi quoque nomen suum sint adepti: & hæc sanè causa est cur de Ludo & *Lust* verba fecerim, quo nimirum de similitudine vocum è primo sermone in alium transferendarum huic nostræ antiquitatum inquisitioni maius lumen affulgeret. Atque hæc quidem de nomine Elyssi. Quas verò hic gentes in Asia prius & aliis locis condiderit quàm in Hispaniam nauigarit, quando nihil veterum scriptorum historiis explicatum habemus, de nominibus & locorum vicinia coniecere potius quàm asserere possumus; quod nobis illi facile condonabunt, qui vel Dionysium Halicarnasseum vel Pausaniam vel Strabonem vel alium quemuis in simili argumento cum laude versatum à primo limite salutarint. In primis itaque scimus Tarsum Cilicas cõdidisse, & huic Cetinum proximum confedisse. Hinc ad Taurum *Lysra* Isaurorum satis declarat Elystum siue *Lystum* loca finitima tenuisse, ac per Lycaoniam fines suos ad Phrygiam vsque protulisse; eo quod in ea *Lysias* vrbs eius memoriam seruet: In Phrygia Gomeri filius *Ascanius* habitauit; qui an Phryges condiderit, an à Dardano genus ducant, equidem nescio: at hoc scio Ionis & Gomeri posteros tam vicinos in minore Asia fuisse, vt plurimis locis permixtos habitasse credam perinde atque *Mysos* & *Phrygas*. Nam apud Homerum didicimus *Ascaniam* in Phrygia & *Ascaniam* in Mysia fuisse. qua de re perspicuum est *Mysos* & *Phryges* non permixtas modò terras, sed communes etiam habuisse maiores. Versus poëtæ hi sunt:

Φόρυς δ' ἄν Φρύγας ἦγε καὶ Ἀσκανίος, Πτοεὶδ' ἦς

Τῆλ' ἔξ Ἀσκανίας, id est:

Phorcys & Ascanius Phrygios diuinus agebat Longè ex Ascania.

Qui locus de Ascania Phrygiæ maioris intelligendus. Rurfus alibi *Mysorum*

Stultus quis
sic verè dicē-
dus.

Elysa quas
gentes condi-
derit & qua
loca primum
habitauerit.

Phrygas &
Mysos per-
mixtos habi-
tasse.

rum ducem Ascanium facit, & eum item ex Ascania profectum, ea nimirum quæ in Myfiæ ea parte est quæ post habuit Nicæam ciuitatem. Sed nos nominum vestigiis infistamus, quæ nobis Ifauros ab Elyfso conditos esse satis demonstrant. Quis non videt Lustram à Lust nomen habuisse, cum Lust-rat non aliud significet quàm Lusti consilium siue voluptatis consilium? Consuluit enim suis vt vera oblectamenta sequerentur, quæ virtutum actiones ita perficiunt, vt ab eis nequeant seiungi. Ifauri verò nomen nihil ad conditorem facit, sed locorum explicat situm. Is vocali longa glacies nobis dicitur: Hautwen inter alia significat habitare, vnde & ipsum Habeo & Habito Latinorum. Erant enim Ifauri altissimorum montium habitatores, in quibus perennis glacies inuenitur, quos nullo modo clariùs exprimere possis quàm si If-hautwers dicas. Cares, Lydi & Myfi se fratres quondam dicebant; & idcirco Iouem Carium teste Strabone communi templo colebant. Quòd si coniectare mihi permetteretur, dicerem Lydum, Carem, Lycum & Mysum Elyfii filios fuisse; & à Lydo, cui altera nominis paterni pars data est, Lydiam conditam esse. Diuinasse mihi Elyfssus videtur, cum hunc Lystum siue Lydum nuncuparet, eo quòd ipsimet Lydi se iactent τὰς παλαιὰς primos inuenisse, id est, oblectamenta atque ludos. Vide quæso quàm Lydus & ludus inter se consentiant, & quàm congruenter pater hunc filium à moribus, quos videtur præuidisse, nominarit. Herodotus certè non ludos modò, sed alia etiam deliciarum voluptatumque genera eis adscribit; in quibus præter tesserarum pilæque lusum, & obsonandi cauponandi que artem; illud etiam enumerat quod cum summa turpitudine coniunctum est, filias ab ipsis prostitui solere dicens, tantisper dum corporis quæstu tantum corrasissent, quantum satis ad dorem esse videretur. Quòd igitur possit nomen excogitari huic hominum generi aptius quàm si Lusten vocentur? quo nomine non moderatus tantùm cupiditatis, sed vehementiores etiam libidines notamus. Eleganter Terentius in Eunucho dicit Iouem ludum cum Danaë lusisse, cum ipsi imbrem aureum in gremium mitteret; qui profectò idem Ludus fuit aut simillimus cum ludo Lydorum Herodoti scriptis prodito. Quòd autem Lydum Atyis filium fuisse dicunt, id hanc habet originem: Elyfssus congruum se nomini suo præbens quod à patre, veluti assiduam quandam monitionem, acceperat, omnibus modis conabatur, vt cum se nobilem ac generosum omnibus ostenderet, tum tales delicias expeteret ac proponeret, quas maximè nobilitatem decere à patre & auo & proauo & ab ipsa denique recta ratione didicisset. Quoniam igitur nil odio & inuidia magis noxium est, in ea præsertim familia in qua plurimæ proles sunt, diligenter perpetuò cauit, ne hæc pestis inter suos filios aut pullularet aut grassaretur. Sciebat enim nihilo nobili animo indignius esse quàm alienis bonis torqueri; quando proprium nobilitatis est non sibi soli, sed toti hominum communitati omnia sua parata & exposita habere, eo quòd alioqui ab eo pendere ac fluere non videretur à quo Eel nomen emanat. Quia igitur cacodæmon hac labe hominum genus maximè tentare solet, vt ex Chaini & Abeli exemplo primi parentes didicerunt, perpetuò, dum liberos ad felicem quandam ac nobilem tum appetentiam tum iucunditatem hortaretur, in ore has duas syllabas At-hup siue Hat-hup habebat, quibus denotabatur tantundem ac si Latine dixisset, ab odio & inuidia caueto. Ate Homerica vt notissima hominibus pestis est per omnium capita volitans, ita nos primi Græcis & Latinis ostendimus hoc eam nomine propterea vocari, quòd hominum corda exedat; &, vt ille dixit, rebus macrescat opimis. Atyis itaque Elyfssus vocatus est à perpetuo suo præcepto quo semper filios & cæteros omnes monebat, vt ab Ate cauerent. Et quamuis hac ratione omnes Elyfii filij Atyos filij dici possent, propriè tamen hoc nomen ad Lydum pertinebat, eo quòd nemo Lydus reuera vel dici vel esse possit, si quis inuidiæ vel odij morsus sinceram impediatur animi oblectationem: & rursus generatim omnes Lydi dici possunt qui ab omni odio & inuidia animum liberum habent, eo quòd ij in perpetua lætitia degant. Porrò quia ad nobilitatem non satis est non odisse & non inuidere; nisi caritas etiam accedat & amicitia, verum humana vitæ condimentum & singularis voluptas; secundo filio Car nomen fecit: quam vocem licet Latini adiecta terminatione sua vernacula vsurpent, nostram tamen esse cum alibi, tum in Amazonicis ostendi. Nam & etymologia nostra est, & Ichneà è Car in Car conuersio proprium linguæ nostræ præfert characterem: illa quidem vt id quod

Ifaurorū conditor Elyfssus.

Ifauri nominis etymon. Is. Hautwen.

Lydia conditor.

Ludorum ad deliciarū primi inuentores Lydi.

Elyfssus est Atyis appellatus sic.

Ate Hom.

Caves unde nomē habeat? Et à quo conditi.

carum est nobiscum maneat, desiderat; hic monstrat caritatis finem in eo esse, ut contingamus id quod carum habemus. Hinc itaque Caribus nomen, quo Elyssus omnes suos monebat, ut non solum ab inuidia se puros custodirent; sed mutua etiam inter se caritate copularentur, e qua sola tandem generosa ac nobilis voluptas ad omnes emanat. Car itaque Lydi germanus frater sedem ad finem maris à patre sibi designatum occupans urbem condidit, quam paterni præcepti & proprii nominis memor *Mil-het* vocavit, id est liberale ac benignum caput. *Mil* enim significat qui omnia sua bona omnibus habet exposita & aperta, à *Mel*, quod est aperire & manifestare. Nobis in liberalitatis & benignitatis notatione hætenus usurpatur; Germani superiores pro benignitate potius & clementia quam pro liberalitate accipiunt, quamquam hæc virtutes inter se sic hærent, ut nequeant seiungi; atque idcirco vna voce comprehenduntur. Verum enimvero licet Miletus à *Mil* fieri videatur; non absurdum tamen sit, si eam à *Mel*/quod pro reuelo usurpamus, deriuetur, qua via reuelationis caput denotaretur. Certè cum quæuis liberalitas summo opere laudanda, tum nulla plus benignitatis atq. amoris ostendit, quam ea quæ rerum abditarum scientiam reuelat. Et videtur profectò Miletus quondam scholas rerum diuinarum habuisse, quas postea Branchidæ, cum Amazonibus Ioniam ingressi, videntur occupasse, si quæ de Amazonibus & Cimmeriis scribuntur, vera sint. Amazones enim quamuis valde olim Ioniam occuparint, primi tamen conditores non fuerunt, quod ex eo liquet, quòd eam inuasisse prodantur. *Mel-het* itaque primum spiritui sancto tribuendum esset, cui vocabulo significatione par est Apollo: qua ratione Miletus Apollini sacra diceretur, conuenienter admodum iis quæ de Branchidis Herodotus scripsit. Sicut autem è Menerua fit Minerua, ita è Meletus fieret Miletus. Vtrumuis itaque intelligamus aut liberalitatis aut reuelationis caput, id clarum est, quòd mutua hominum inter se caritas & liberalitas omnibus benignè sua aperiens & communicans homines Deo facit gratissimos: & idcirco Car delubrum erexit Ioui Cario, id est Deo caritatis datori & conseruatori; in qua qui manet, in Deo manet, & Deus in eo: quod cum ita sit, necessariò consequitur, ut ei qui talis est, omnia prosperè succedant, & bene fortunentur. Hoc itaque ut filios suos Elyssus doceret, ac caro pignore testatum relinqueret, tertium filium Luc nominauit; quod nihil aliud significat quam fortunatum rerum successum. Hic Lycios condidit, & filij eius Lycaoniam: de qua voce post. Quòd si quis Lycios à lupis ita nominatos credat, is discat melius posthac ominari; & filios parentibus cariores esse debere quam ut iis mala imprecentur. Scio apud Græcos *λύκος* pro lupo dici, sed is minimè nomen accepit à Luc à quo Lycij; verum per metathesim ad hanc venit homonymiam. Est enim *λύκος* idem quod *Slyco*, solo Sigma è fine ad principium relato, quo nobis designatur ouis deuorator; eo quòd *Slit* siue *Slor* idem sit quod deglutio, & *o* siue *oi* significat ouem. qua de voce alibi plura. A *Lux* verò *Lucht* nobis, & Latinis *Lux*, & Græcis *λύκη* cum deriuatis *λυκάδας* & *ἀμφιλύκη*, de quibus in Gallicis, nisi memoria fallat, egi. Cedo nūc an Græcus vllam harum vocum queat dare rationem, quæ & lupi naturam ad vnguem describat; & ab ea toto celo terraque Luc bonæ fortunæ nomen summoveat? Quoniam verò prosperi rerum successus non tantum pacatam præstant habitationem, sed omnia etiam augent & maximè promouent incrementis, Lycus Pandion à suis vocatus est, id est, pacans & promouens habitationem; qua in voce solum digamma duplex desideratur. Atque hinc fabulosæ historiæ origo, qua fertur Lycus Pandionis filius fuisse; nisi Pandionem Elyssum dicamus: quod equidem lubentius crederem, cum pacandæ augendæque habitationis ratio patri potius quam filio videatur conuenire. De voce *Pan* mox latius: *Pi* idem esse quod augeo, crebrò dixi: De Ioue item Lycio iam iam fuerit agendum. Quòd Cares & Lycios ex Europa in Asiam quidam deducere moliantur, id & Mosaicæ historiæ & veritati repugnat; nec ipsis etiam Caribus consentit, qui sese in Asia primum suum conditorem habuisse, non in Europa prodiderunt, addentes germanos sese esse Lydorum & Myforum fratres: quod Herodotus disertis verbis memoriæ prodidit, & Strabo repetiuit. qua de re fit, ut Lydum, Carem, Lycum & Mysum Elyssi filios fuisse coniectem. Neque me mouet quòd quibusdam fortasse Myfi ad Mas, & Lydi ad Lud vnum posteriorum Semi, vel ad Ludim Chami nepotem referantur, eo quòd homonymia non rarò in his nominibus reperitur, ut mox videas

in Lud

Mileti conditor, & nominis notatio. Mil.

Mileti schola rerum diuinarum.

Ioui Cario templum cur dedicatum.

Lyciorum conditor, & nominis etymon.

Pandion quis fuerit, et quid significet.

Cares & Lycios non ex Europa in Asiam, sed ex Asia in Europam venisse.

in Lud & Ludim; altero Chamigena, altero Semigena. Iosephus Amanum montem terminum fecit habitationis filiorum Iapeti. qua de re licet nos celasset, Tarsus tamen Ciliciæ vrbs clarum dedisset argumentum quem sibi locum Ionis posteritas vindicaret. Absurdum itaque fuerit vltiores Asiæ minoris partes vel Semi vel Chami filiis assignare, nisi confestim in ipso limine omnem historiam velimus confundere atque turbare de sola vocis alicuius allusione. Phryges & Myfos sic sibi permittos habitasse, vt eorum termini in prouerbum abiuerint ad res dubias & intrincatas designandas, de Strabone discas licet; ac deinde ex eodem habebis tam olim Myfos in Europam colonias deduxisse, vt Geographus hac antiquitate &, nescio quibus, aliis coniecturis deceptus, Myfos ex Europa in Asiam venisse scribat. Nec aliter de Phrygibus sentit, quos in Thracia etiam Myfis vicinos fuisse commemorat, prima tantum littera in Beta commutata. Iam Cates nemo vnumquam, quod equidem recorder, ausus est ad alium quam ad Ionem reducere; eo quod mediam Ioniam occuparint: qui cum Lydorum ac Mysorum fratres sese esse asseuerent, temerariæ sit peruersitatis Lydos ad Lud vel Ludim apud Mosem commemoratos, & Myfos ad Mas (sic enim Hebræi scribunt) referre. quod si fiat, totam Ioniam videas perturbatam, & foedam gentium terrarumque confusionem, idque eo magis, si Ioniam nomen tam late, pro eo ac decet, extendas, quam late Ionis posteri principio ad mare, cuius insularum adituri erant hereditatem, habitauerunt. Quid quod Ascanij memoria apud Myfos etiam colitur, tum in fluuio Ascanio, cuius Euphorion & Alexander Aetolus meminerunt, tum in Ascania vico & Ascania lacu: vnde quibus videat inter Mysum & Ascanium magnam fuisse cognationem, quæ ad Gomerum & Ionem fratres Iapeti, non Semi aut Chami filios pertinebat. Illius Mas qui à Semo genus ducit monumentum præ se fert Mosæus Susianæ fluuius longissimè à Mysia remotus: Ludimi verò nescio an Lydda Syriæ & Lydia Arabiæ Petrææ ciuitas memoriam refricent, certe eius vestigia in Iapeti portione non sunt querenda. Nunc ergo de Myso Iapeti, vt opinor, pronote. Mys voculam quatuor denotare Etymologici scriptor dicit, animalculum nimirum terrestre, & marinum, particulam corporis, & populum à quo Mysia ciuitas nuncupetur; at cur hæc significet, nullam addidit causam. Nobis *Mu* & *Mu* contraria sunt, & hoc quidem denotat vocem edere, illud vocem concludere. Hinc auicula dicuntur esse in *Mu*; cum non canunt. Terentianus M litteram scribit in ore clauso mugire; ita vt inde cuius perspicuum esse queat de vi consonantis significationem manare. Cum enim V. latitudinem & apertionem notet siue rotunditatem reclusam, vt in Hermathena tradidi, *Mu* non aliud fuerit quam latitudinem siue id quod apertum fuit claudio, cui *Mu* contraria via pronuntiatum oppositam habet significationem, idem notans quod sonum edo; quæ propria vernaculi nobis sermonis formula manifestat ad nostros fontes voculas has pertinere, atque inde ad alias nationes, si quæ ipsis vtuntur, transiisse. Quamobrem Græci oblitæ ad quam claudendi rationem spectaret *Mu*, verbum *μῶ* vsurparunt pro conniueo: vnde *μῶ* morbus oculorum. Quod si pro conniueo *μῶ* dixissent, melius nostræ linguæ vestigia secuti fuissent; eo quod *Mien* idem sit quod vitare, quod facimus dum oculos claudimus. Latini in Muti vocabulo probè nos sequuntur; in Mutio & Musso nonnihil à significationis causa recedunt, quia his verbis non omnino tacere denotant, sed submissè & quasi intra os loqui. Quia ergo *Mu* propriè significat os claudere siue vocem cohibere, *Mus* siue *Muis* est tacite quicquam querere: Vnde *Mus* vocali longa, siue *Muis* animalculum illud significat quod summo silentio sibi alimenta querit. vnde & mustela domestica, siue *aluri* *Musen* dicuntur, cum taciti ardentis oculis muribus insidiantur. Dicitur enim mustela à *Mus* & *stelen* quod est furari; ita vt mustela murum furem adamussim exprimat; non Latino, sed sermone nostro: vti *ἀλουργός* quoque dicitur ab *Al* & *Lour*, quorum illud omnino significat, hoc artonitis oculis intueri, quod proprium est *alurorum* qui auiculas fixis oculis intuentes dicuntur eas quasi fascino quodam ex arbore nonnumquam deicere solere. Id addo, quo clariùs euadat quam *Mus* pro eo quod est tacendo silendoque magna quiete obseruo, minimè requirere vt oculi aut conniueant aut claudantur. Ex hac igitur voce *Musæ* dicuntur dex tacitæ inquisitionis præfides: & si quis Græcorum *μῶ* pro in-

Myfos in Europã colonias deduxisse.

Ascanij memoria apud Myfos.

Mys dictionis significata.

Mu. Mu.

Mien.

Mustela etymon.

Alurus nomen unde habet.

Musæ cur sic dicitur.

sum à Mus dictum magnam habere cum Musis cognationem, nec aliud hoc nomine quàm tacitum arcanorum inuestigatorem denotari. Elyssus ergo primi sui filij nomine vltimum nobis finem proposuit, voluptatem videlicet, cuius prima nobis est appetitio. Eam citra caritatem & prosperitatem diuinitus concessam, & tacitam inquisitionem contingere non posse, aliorum nomenclaturis filiorum indicauit, simul clarissimè aperiens extra pacem & mediocres fortunas difficillimum esse tacitæ rerum contemplationi vacare. Quod verò Musarum alimentum est, id Mystrium vocamus, cuius vocis causam Græci eam esse arbitrantur, quòd in mysterijs oculos occludere oporteat, quo mente magis cernatur. Verùm id non ita habet, cum plurima mysteria attentissimis oculis videri debeant, vt in sacris omnes cærimoniarum atque ritus diligentissimè sunt obseruandi. Nobis placet vel apud vetustissimos μύω idem significasse quod Mus nobis significat, vel mysterij nomen totum nostras esse vocabulum, non origine tantum, sed compositionis etiam ratione. Quòd si illud admittas, mysterium fuerit quod tacitos & linguis silentio fauentibus, non verò oculis, quod alij dicunt, coniuuentibus oporteat considerare: At si hoc magis arrideat, Mystrium nihil aliud fuerit quàm aut Mus-tering / id est pabulum & alimentum tacitæ inquisitionis, aut Mus-stering / id est contemplatio intenta oculorum acie cum silentio facta. Vtraque certè compositio maxima nititur ratione, qua adducor vt vocem totam nostram esse credam. Hebræi מו pro mysterio dicunt, & pro arcano vel mysterio vel consilio מו, quorum vtrumque apertam nobis habet significationis causam: prius quidem Cur nostras conuertit, ipsi Cap adiecto Samecht, vt fiat Xain; cum nihil aliud Xain sit quàm Cet S coniuncta, vti Hieroglyphica nostra docuerunt. Cur autem ritum sacrum signat, vnde Curetes rituum capita siue principes vocantur. Alterum verò vocabulum מו per conuersionem item corruptum est è nostro Tus / quod est proprium eius qui imperat silentium. Cum itaque sacri ritus attentis oculis cum silentio sint considerandi, mysterium vtramque rem expresserit quam Hebræi diuisis vocibus efferunt, quarum altera silentium imperat, altera ritum exprimit. Cæterum mea nihil vel parum refert siue δωδ τε μύω deriuus, siue è nostratibus vocibus mysterium componas, modò agnoscas non oculos clausos, sed os clausum etymologiam postulare, atque inde μύω fieri, quod est à mu-heret / id est silentium impero siue doceo. Viden' quàm nec Græca nec Hebraica lingua per causas suas primas intelligi queat, nisi ad nostram reducat, in qua modò deprehensum duplex μύω apud Græcos fuisse, alterum corruptum ex μι per lora longum pronuntiando, quod oculis conuenit dum palpebris clausis quicquam vitant: alterum ex Mu vocula itidem producenda? Luculentam itaque cernimus vocum & rerum conuenientiam, quæ nobis demonstrat Mysium, Musas, Mystrium, Mystas, Mystagogos ex eodem fonte nomina hauisse, & omnibus tacitam arcanorum inquisitionem denotari, quæ locum suum maximè habet in rebus diuinis, quæ longo prius Pythagoreorum silentio discenda sunt quàm eloquenda. Diuinum igitur nomen Mysus à patre accepit, & id quidem diuinitus; quod ita esse, illa quæ de Mysis memoriæ prodita habemus, clarissimè ostendunt. Quid enim Homerus? An non tam caros Ioui esse dixit vt cum oculos suos recreare vellet, ad eos visum conuerteret?

Mysterij nominis etym.

Cur.

Tus.

Mi.

αὐτὸς δὲ πάλιν ἔειπεν ὅς τε φερίω
 Νόσφιν ἐφ' ἰπποπόλων θρηκῶν καθερόμενός αἶσαν
 Μυσῶν τ' ἀρχιμάχων.

Mysorum pietas et patientia maxime contemptus causa.

Eximius Musarum cultor Homerus, quo Deum ostenderet nullius æquè rei ac pacis & tranquillitatis amantem esse, fingit Ioueni à tristi Troiani conflictus spectaculo auersum splendidos suos oculos ad Mysos conuertisse, quorum tanta pietas erat, vt ne læsi quidem & ab hostibus spoliati repugnarent, sed omnia superarent constanti patientia, qua de re prouerbia extiterunt, vt Mysus non aliud quàm præda diceretur, & Mysorum extremus, pro contemptissimo: Id enim neque heri neque nudiustertius, sed iam olim in consuetudinem venit; vt quanto quis diuino cultui & pietati magis deuotus esset, tanto apud hominum vulgus magis ridiculus haberetur. Hinc flebilis illa in libro Sapientie apud inferos agentium lamentatio: Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei! Hæc vera causa est illius in quo Mysi quondam fuerè contemptus, qui tamen sic

vati

vati placuerunt, vt eos Deo faceret gratissimos, ea in re ad vnguem Salomonis, immo Dei ipsius, sapientiæ concordans. Deridebantur enim vt Deicolæ & Capnobatæ siue funambuli, eo quòd sacrificiis & mysteriis perpetuò vacarent: cuius rei testem habemus Possidonium, qui tam pios & religionis studiosos fuisse asserit, vt à carnibus etiam abstinerent, ne videlicet crassis fumis assidua arcanorum inquisitio & diuinorum meditatio impediretur. Repellendus ergo Phornutus, qui *μουσικῆν* putauit idem esse quod satiari, cùm si quis hoc verbo vti velit ad rectam loquendi normam, non pro alio vtatur necesse est quàm pro eo quod aliter diceremus, totum mysteriis vacare atque pietati. Legerat nimirum Cererem Mysiam dici: & quia crasso quodam modo Cererem frumenti dumtaxat præsidem putabat, iudicauit Mysiam dici à satiando, & inde etiam Mysteriorum nomen deriuari. Nos hac de re paullo pòst fortasse latius agemus. Videmus modò quàm congruenter Elyssus hunc suum filium Mysum vocarit, id est, hominem perpetuo mysteriorum & tacitæ tranquillæque pietatis amore flagrantem. Nam si talem posteritatem eius legimus fuisse, qualem dicemus fuisse patrem & primum gentis conditorem?

LIBER IIII.

ET hæc quidem de Elyssi filiis satis sunt, qui an plures fuerint, nec scimus, nec scire laboramus. Hoc vnum agimus, vt Elyssum in Hispaniam ex Ionia deducamus, in qua cùm iam filiorum aliquot sedes demonstrauerimus, tempus est vt ad insulas nauigemus. Alij Ionis filij alias in insulis ciuitates condiderunt; & Cetim quidem Cetios in Cypro, quorum Zeno Cetiensis fuit non exiguum ornamentum. An verò horum Homerus fecerit mentionem, an illorum qui in Cilicia sunt, nihil curamus: hoc interim scimus, Cetios Cyprios à Cetiis Cilicibus originem habere: verùm de Cetim nunc nobis quæstio non est. Exemplo tantùm docemus quomodo è continenti paulatim in insulas Ionis filij commigrarint. Vt Cetis Cyprum, ita frater minimus natus Rhodum & Samum occupauit. Elyssus verò vltimus in Peloponesum traiecit, & inde Italiam circumuectus, & interiora Hispaniæ littora, per columnas Herculis enauigauit, & ad vltimum occidentem ciuitatem de nomine suo Elyssibonam siue Olyssiponam, vt vulgò proferunt, ad Tagi ripas constituit; & quia flumen hoc maximè placuisset, in sedibus sibi figendis nomen cogitationi affectionique suæ congruum ei fabricauit. *Tag* enim, vti dixi, idem est quod ipsum placitum. Tarses deinde Elyssi frater, vt ætate proximus, ad ipsum fretum Gaditanum confedit, & ibi urbem de nomine suo Tarsessum condidit. Verùm quia longum admodum hoc iter est, non immeritò per multa pelagi terræque spatia præuaricari videbimur, si omnia illa omittamus quæ antè contigerunt quàm ad has vltimas occidentis oras venirent: Prius ergo de Elyssio, pòst de Tarse loquemur. Elyssus nauibus instructis, ad quas Latmus mons materiam subministravit, vt mox exponam; primùm Ioniæ littora legit; vbi ad minimam insulam appulsus circa Phœnicem montem nonnihil constitit; vnde insulæ Eleusæ nomen datum, quo Eli domus significatur. Hinc per insulas maris Aegæi in Atticam videtur appulisse, per rectam lineam ab oriente occidentem versus cursu seruato. Eam hoc nomine dixisse videtur, vt posteros moneret, Europam, in quam modò appulisset, posteris suis tenacissimè esse retinendam: quo suo præcepto vaticinatus videtur, fore vt à plurimis inuaderetur; atque ea de causa opus esse manibus firmis, & quod semel apprehendissent, id magna vi continentibus. *Hat* idem est quod Tene, cui *Tah* Ichnæum vocabulum est, quod tenax est significans: Nos hoc tempore ferè sic pronuntiamus, vt diphthongi sonus audiatur, ceu *Tai* scribitur. Et quia Elyssus Ionis filius ad hanc primùm Europæ oram appulit, & idcirco fluuiolo & limpidis aquis grato, & pòst ob Socratis & Phædri colloquium nobilissimo, nomen dedit Elyssio, è quo posteritas maiorum suorum ignara *Ilissus* fecit. Principium

Cetiorum in Cypro conditor.

Olyssipona ab Elyssio condita.

Tarsessum à Tarse constitutum.

Attica, nomē à quo & quō ob rem accēperit.

Hat. Tah siue Tai.

Ilissus s.

- Oropus quam habear nominis notatione.* **Θρῷ.** autem Atticæ terræ est Oropus, inde accepto nomine, tum quòd ibi prima spes huius littoris continentis possidendi affulisset, tum quòd Elyssus hic Deum orarit, vt certa spes filiorum & posteritatis daretur. **Θρῷ** enim originem significat & filium, quia nimirum filius ab æterno genitus rerum omnium sit creator & prima origo. Vnde & origo apud Latinos remansit. Quoniam autem felix faustumque nomen est quo & spei origo & prolis spes designatur, ad alias etiam nonnullas transiit ciuitates. Portus verò ad quem Elyssus primùm appulit, Sacer vocatus est, à primo ibi sacrificio in Attica factò. Eadem Oropus Græca etiam vocata est, teste Aristotele, propterea quòd antiquissima in ea primorum Ionum fuerit habitatio, ita vt meritò Anus collatione cæterarum Græciæ partium vocaretur. Nam γρῶς anum notat, quasi gar-aut/id est omnino vetulam nostra lingua diceremus. Hinc deinde γρῶς formantur ab etymologia non parum recedentes, vnde an Graiorum quoque nomen deriuetur, aliis iudicandum relinquo; mihi certè verisimile viderur. Optimè itaque Oropi significatio Græcæ nomenclaturæ conuenit, quæ ob præcipuam antiquitatem hanc regionis partem vetulam esse decernit. Nec mirum vocabulum illud quo & principij spes & spes posteritatis denotatur, plurimis opidis antiquitùs inditum fuisse, quando nihil aut Deo aut bonis vitis gratius, quàm audire in rerum exordiis bene ominantes. Maiores mei cùm olim vacuum locum occupassent, eum non Oropum, sed Goropum vocauerunt; tanto auspiciùs, quàm boni exordij spes simplicis exordij spe præstantior haberi debet ac felicior, eo quòd in **Go-oor-hoy** vocabulum Goropus solutum vel boni principij vel bonæ posteritatis spem denotat: vnde terra quoque noua, quæ certum habet citra culturam lucrum, **Gooy** vocatur; quasi boni exordium dicas. quod quidem dignum putauì annotatu; non quo parentum memoriam ad posteros transmitterem, sed vt de vocibus hæcenus apud nos vsurpatis perspicuum redderetur, me in prisca rum vocum originibus ne ad latum quidem culmum ab hodierna loquendi consuetudine deuium ferri. Quoniam itaque Elyssus principium dedit habitationis, vocatus est à posteris Phoroneus, id est, princeps siue caput primæ habitationis; è qua voce duplex digamma dumtaxat exemptum est, cùm nobis **Phoy-won-heut** diceretur. Nec mirum ita in Græcia tota indigitatum fuisse, cùm non Atticam modò, sed Peloponesum etiam primus habitaret. Et hac de causa ei ignis inuentionem tribuunt, eo quòd primus in Attica & Peloponeso ignem accenderit. Apud Argiuos enim non Prometheus, sed Phoroneus ignis habetur inuentor, vt Pausanias in Corinthiacis annotauit. Igne autem aram & focum denotari illis facillimè probaui, qui norint quid sit pro aris & focis pugnare, & omnem habitationem à sacrificio incipere debere, vt ipse Nochus arcam egressus exemplo suo demonstrauit: quem Phoroneus imitatus simul ac de naue in terram descendit, ignem accendit; vt eius ardor Deo primùm gratos odores offerret, ac deinde vsibus humanis in cibo coquendo seruiret. Elyssum siue Phoroneum Car filius secutus videtur, cuius monumenta quoque cùm alibi, tum apud Megareses duo insignia videntur; alterum arx Caria, alterum Caris sepulcrum, quem omnes Phoronei filium fuisse fatentur. At Phoroneum fingunt è flumine extitisse, eo quòd parentes eius ignorarent, nec intelligerent eum aduenam fuisse qui primus Graios condidisset. Acceperant à maioribus Attici sese antiquissimos Iones esse, vti reuera primi erant in Europa; at minimè omnium antiquissimi, eo quòd Asiatici priores fuissent, vti modò sæpiùs dictum. Phoroneum autem Inachi filium finxerunt Argiui, quòd primùm ad eius fluminis ostia Elyssus ex Attica appulisset. Cæterùm quæ de Inacho & Io fabulantur poëtæ, habent illa quidem originem ex allegorica theologia; sed sic sunt corrupta, vt in iis quàm minimum veritatis supersit. Inachus nobis indicat vnum esse in pretio habendum & honorandum; quod si facias, mox lætus animus in te nascetur, qui Io vocatur: At hic dum fauore diuino contentus non est, quem Iuno nobis significat, in vaccam mutatur; vti sacris litteris potest doceri. Cætera quæ adduntur, inania sunt hominum imperitorum ludibria. Fluiuium itaque ad quem primùm Elyssus siue Phoroneus Peloponesum petens appulit, Inachum nuncupauit; vt eius monitu omnes recordarentur, vnum solum Deum colendum esse. Sed priusquàm ad Peloponesum transeamus, de Eleusi Athenis vicina nonnihil dicendum. Aiunt Eleusium huius esse conditorem. Nihil profectò facilius quàm è Elyso Eleusium facere; verùm id eo minus placet,

cet, quòd Eleusis & Eleusa vocabula sic inter se sint cognata, ut eiusdem prorsus significationis esse videantur. Quemadmodum igitur in Ionia Asiatica Eleusa insula Eli domus vocata est, ita in prima quoque Europæ Ionia Eleusis domus Eli siue Elyssi dicitur; & si quis Eleusius fuit qui à Cerere doctus primus terræ semina cominavit, is haud dubiè fuit Elus, cuius domum Ele-huis nos diceremus, à qua dictione ad formulam Græcorum accommodata sit Eleusis, nomine suo demonstrans primum conditorem. Is Cereris hinc sacra instituit, quæ Thesmophoria Græco nomine vocantur, eo quòd Ceres Thesmophoros sit, id est, sacrarum legumatrix. Quid verò Ceres sit, & cur Demeter & Dea vocetur, de sermone primo paullo inferius interpretabor. Meritò itaque Eleusini de antiquitate sua gloriantur, quam teste Pausania quavis hominum ætate faciunt priorem, & id quidem non malè si ad cæteros Græcos conferantur. Iones enim Asiatici & priores sunt, & Cereris sacra cum alibi tum Mileti habuerunt vetustiora: ad cuius templum spoliandum cum Alexandri milites irrupissent, omnium oculos subito ignis fulgore perstrictos fuisse Lactantius refert. Sed quia rursus de eadem Dea dicere cogemur, in Peloponesum cum Elo nostro siue Elyso nauigemus. Hic Elidem mox de nomine agnoscimus, Olympico certamine olim toti Græciæ nobilissimam. Nec procul inde Elysson fluuius in Alpheum se exonerans, & eiusdem nominis opidum clarum habent Elyssi monumentum. Dicitur enim Elysson quasi Elyss-won/id est Elyssi habitatio, ubi solum digamma duplex cernis exemptum. Iam & Lusorum vicus Lusi vestigium seruat, nec ab alio Lusius amnis dictus videtur, aquam habens longè frigidissimam, tametsi Pausanias à Ioue ibi loto eum dictum putarit. Lysius item Bacchi comes à Sicyoniis colitur, quod nomen haud dubiè ad Elyssum spectat, qui Bacchi se comitem tum præbuit cum Nochum in Latium proficiscentem nauibus suis sequeretur. Nochum Bacchi nomine indigetari Indoscythica nostra tradit. Is enim cum iam Semigenas & Chamigenas & Iapeti filios in Asia habitantes veluti Episcopus totius orbis visitasset, in Ioniam venit, ut inde ad insulas & Europam proficisceretur. Tartes ergo Ionis filius & Cetim eum nauibus suis primum in Cyprum, deinde in Cretam, hinc in Peloponesum vexerunt; quos an Ion quoque comitatus sit ignoro. Cum igitur Nochus ad Elidem appulisset, summis honoribus & maxima veneratione, ut par erat, ab Elyssio exceptus est: & quo huius tam cari hospitis memoria extaret sempiterna, totam regionem ad Alpheum sitam Arcadiam nuncupauit, quia nimirum Arcas eam inuisere dignatus fuisset. Arcas propriè Nochus vocatus est, ab Arca voce quam à nobis Latini acceperunt. Arx enim ab Ar-rat dicitur, quod significat demoror siue impedio attactum; qui proprius est vsus ipsius aræ. Hinc Arceo & Arx deriuantur, quorum Latinus nullam potest significationis assignare rationem: qua de re liquet ex alio sermone voces has acceptas olim fuisse. Quamquam autem Arx omnem cistam designet, quia faciat ne id quod continet attingatur, illa tamen arca quæ omnia animantium genera ne ab aquis attingerentur custodiuit, huius nominis honorem optimo iure sibi vindicauit. Hinc Arx-gast aræ hospes dicitur, cui nomini si Tau demas, uti in Lust & West factum docui, Arcas habebis, nomen vel ipsi Nocho maximè, vel nemini mortalium tribuendum. Non fuit ergo falsa illorum fabula à Pausania & aliis recitata, qui Arcadem dixerunt omnem artem hominum vitæ necessariam suis tradidisse; quo in genere frumenti fatio, panificium, lanificium, vestium compositio principatum tenerent. Quis enim alius hæc omnibus iis qui post diluuium vixerunt demonstrauit, quàm Nochus omnium parens atque doctor? Cetera figmenta longiùs à veritate recesserunt, plurimis inanibus fabulis inquinata atque confusa: in quibus nomina variis accommodata maximam pepererunt confusionem. De Callisto alij aliter, cuius nomen vel Græcam vel nostratam potest habere interpretationem: Hesiodus hanc inter nymphas recensuit; alij, in quibus Eumelus commemoratur, Lycaonis filiam fuisse scribunt, & à Ioue adamatam: Pherecydes Ceteum eius patrem facit: Asius Nycteam: Mihi ex his suspicio suboritur, Callisto aræ cognomen fuisse, cuius fabrum, quia obscuri eius essent natales, Nycteam quidam vocarunt, quidam Ceteum; eo quòd veluti Cetus in aquis ad totum annum versatus fuisset. Nec mirum arcam Nympham vocari, quando nulla vquam nympa carior Ioui fuit. Prima autem lingua Callisto eam nominauit, cum Cal-list-hoot dicas, id est, pulcræ subtilitatis

Eleusius.

Thesmophoria Cereris sacra quis instituerit.

Elyss Olympico certamine nobilis.

Elysson fluuius & opidum.

Lusorum vicus.

Lusius amnis.

Lusius Bacchi comes.

Nochi in Europam profectio.

Arcas quis & cur sic appellatus fuerit.

Arca etymologia.

Arcas artificum omnium hominum vitæ necessariorum inuentor.

Callistus fabula & etymologia.

*Lycaon quis
& unde di-
ctus.*

Arctos sicut.

*Ton.
Pot.*

*Cypseli arca
in templo Iu-
nonis, Olym-
pia consecrata.*

*Cypseli ety-
mon.*

tilitatis caput; eo quod nullum unquam ædificium factum sit ingeniosius & subtilius, ut quiuis, tot animalium stabula distincta & eorum appendices necessarias tum ad pabulum dandum, tum ad finem expurgandum bene accuratèque expendens, facile secum putabit. Quod verò hanc Lycaonis filiam dicant, id nihil aliud est quam si dicerent, arcam factam esse à Nocho; qui, uti Arcas, ita Lycaon etiam dici potest, eo quod *Lur-hau-won* is sit qui in eo habitat quod felicitatem diuinitus datam conseruat, quod arcam fuisse nemo nescit. Sed quomodo Nochus pater Callistus dicitur, & idem alio nomine ipsius filius? Referunt enim Arcadem Callistus è Ioue filium fuisse, quod verum esse nequit si Arcadem & Lycaonem eundem dicamus. Hic gryphus non admodum difficilis est, eo quod Nochus arcam fabricarit, atque ea ratione pater sit Callistus: idem rursus in arca tamquam in secunda sua matre Iouis beneficio latuit, & post annum egressus non absurdè filius Callistus è Ioue dicitur. Mutata verò in usum est, dum Nochus voluit perpetuam eius memoriam in cælo extare, in quo quatuor lucidè stellæ quadrangulam arcæ structuram signant. Has *Arcton* Nochus vocauit, quod arca denotat demonstrationem: *Ton* enim vocali longa demonstratio est, cuius *Ichnæa* conuersio *Pot* quo necessitas signatur; propterea quod necessitas omnia docere atque demonstrare cernatur. Et quia *Arcton* vox ad *Arctos* alludit, non absurdum est eisdem stellis varia denotari, non magis sanè quam voci vni plures tribui significationes. Et verò sicut in vocibus *Arcton* & *Arctos* magna est similitudo, ita & ipsis rebus. Nam arca in summis montibus quieuit, in quibus & usi stabulantur, quorum lustra in Alpibus proxima niuibus vidi; & sicut hi sub ipsis niuibus hieme quiescunt, ita & illa *Paropamis* niuibus eodè tempore cooperta fuit. Præterea dum in diluuium pluebat, Arca versus cælestes usas ferebatur, haud aliter ac si ad ipsas contendere voluisset: unde fit ut minimè absurdum sit ex eisdem stellis in diuersarum rerum memoriam venire, alijs aliter eas considerantibus. *Homerus* non sine plurimis asseclis *Hamaxam*, id est plaustrum, ex usâ fecit. Liceat igitur & nobis ex *Arcto* ad arcæ demonstrationem & perpetuum monumentum transire. Græci à lupo Lycaoni nomen datum fuisse arbitrati, impium quendam fingunt, qui quamplurimos filios impios itidem genuerit, ob quorum scelera *Iupiter* terras demerserit, uti ex *Apollodoro* discere licet. Liqueat itaque Lycaonem ante diluuium vixisse, verum ignorantia primi sermonis felix nomen atque faustum ad hominem lupinis moribus præditum translatum fuisse. *Hecateus Milesius* aliter de Lycaone scribit. Equidem in hac incerta opinionum varietate id certissimum habeo, Græcos ad veritatem non pertigisse. Et hæc quidem de *Arcade* & *Callisto* in usum versa. Quanta cura arcæ memoriam conseruare *Elyssus* & ipse etiam *Arcas* curarint, ex eo coniectes; quod *Olympiæ* in *Iunonis* templo arca è cedro sit consecrata, quam *Cypseli* arcam nominarunt, qua de voce coniecerunt olim regem quempiam *Arcadiæ* *Cypselum* fuisse nominatum; qua de causa postea fuerunt qui filios suos *Cypselos* vocarent. Equidem crediderim Arcam perpetuò in *Iunonis* templo, quam caput fauoris interpretamur, seruari solere, & eam quidem quam *Pausanias* describit vetustiori cuiquam successisse, cuius cum inscriptionem non intelligerent ij qui *Cypselidæ* vocabantur, nouam substituisse, & ei loco verarum antiquitatum & sacrorum characterum fabulas Græcanicas insculpsisse. Prima arca posita ad arcæ memoriam *Cypseli* arca dicta est, nostra lingua *Kypsel* arca. Est autem *Kypsel* partus ex ovo exclusus; quo denotabatur hoc eius arcæ simulacrum esse, è quo omnium animantium genus velut è magno quodam ovo diuinus fauor, siue nostrati nomine *Iuno*, exclusisset. Num quicquam congruentius veritati dici potest? num quicquam elegantius cuiquam comparari? Cæterum quia quicquid ex ovo excluditur *Kypsel* nominamus, si per se *Kypsel* proferatur, nulla particula orationis adiecta, excellentiæ figura nos commonebit ut de *Nocho*, qui supremus & præstantissimus *Kypselus* fuit, locutionem intelligamus. Quando itaque huius *Kypseli* grata admodum & illustris erat recordatio, mirari non debemus, inuentos postea generosos viros fuisse, qui filios suos *Kypselos* nuncuparent; inter quos & ille fuit qui tyrannidem quondam *Corinthi* occupasse, & *Cypselidas* successores reliquisse narratur. Deprehensum nunc, eundem *Kypselum* & *Arcadem* vocari posse; & arcam in templo *Iunonis* perpetuum fuisse prisca arca, qua totum humanum genus seruatum est, monumentum.

Adda-

Addamus iam & illud, in Ionia etiam Asiatica arcæ monumentū celebrari in nomine insulæ quam Apollodorus septimo Caricorū libro commemorat, Arconesum appellans. Verūm ut alibi & arcæ & prisca eorum qui in Arca fuerunt religionis multa vestigia fabulis tecta supersunt, ita nusquam clariora quàm in Arcadia & eius vicinia reperiuntur. Ac meritò sanè, & ut audaciùs dicam, verissimè iactant Arcades se omnium hominum vetustissimos esse: atque adèd ante Lunam fuisse. Hippus Rheginus Profelanos ea de causa vocauit, & Aristophanes Croniis Beccesclana adiunxit simul Phrygibus & Arcadibus vna voce derisis. Verūm nec hic nec ille nec quisquam hactenus vel scripsit vel intellexit qua ratione se dixerint ipsa Luna antiquiores. Nos breuiter causam aperiemus, quæ tota in Lunæ & Oceani coniugio consistit, quod tale est, ut hic illam haud secus ac flagrantissimus & zelotypus amator perpetuò sequatur. Totus enim ex eius nutu pendet, ac sex horarum spatio intumescit, & totidem rursus horis in se residit pro eo atque illa in cælo mouetur, modò ad meridianum circulum accedens, modò ab eo recedens. Neque verò Oceanum tantum hic planeta gubernat, sed totam etiam aqueam naturam tum in plantis, tum in animantibus, tum in aliis rebus contentam. Interrogetur arborum vitisque putator, interrogetur materiarius, interrogentur ostreorum piscatores, nemo erit qui non intelligat Lunæ vim humoribus & augendis & diminuendis præsidere. Quamobrem si quis me roget quo tempore Luna totius orbis imperium tenuerit, citra hæsitacionem respondebo, in magno illo omnium terrarum diluuiò, quod diuinus Moses nobis descripsit, quodque omnes nationes, licet diuersis nominibus, celebrauerunt, id contigisse. Quòd si rectum, ac toti naturæ & omnium confessioni conueniens hoc sit responsum, perspicuum est quam Arcades iactent antiquitatem, dum primum gentis suæ conditorem dicunt ante Lunam fuisse. Quid enim aliud hoc est, quàm si dicant se nomen, leges, & religionem, ac totum denique ciuitatis ius & institutum ab eo accepisse qui vixit ante cataclysmum clarissimum Lunæ regnum: quod quidem geminam habet veritatis rationem, alteram ex Nocho, alteram ex Iapeto Ionis patre, Elyssi auo. Nunc itaque tandem qui sint Profelani, & cur ita vocentur, intelligimus, & inde mox ingens sequitur agmen plurimarum rerum cum omnium studiosorum, tum maximè veræ pietatis cultorum cognitione dignissimarum. Nam si constet Arcadam linguam & omnia instituta à Nocho accepta esse, confestim clarum fit quisnam primus sit sermo, & quæ vera ac prima religio ab Adamo per Setinos ad Nochum, & ab eo ad Arcades deriuata: quandoquidem Moses testis est, non ad diluuium vsque tantum, sed ad ipsam vsque Babylonicæ arcis structuram primam linguam integram remansisse. Accuratissimè igitur Arcadam antiquitates examinandæ, & omnia rerum sacrarum nomina diligenter iusta verarum rationum trutina expendenda, ut quæ Nochi fuerit & eius filiorum nepotumque religio, intelligamus. Nam si hanc scientiam nacti fuerimus & aliis eam tradere possimus, plurimum nobis accesserit argumentorum, quibus homines à fide Christiana abhorrentes, nec Mosais nec Apostolicis libris credentes, ad veritatem Evangelicam pertrahamus. Multa prisca patres, quorum in albo Eusebium principem habeo, è poëtis, è philosophis, ex historiis, è Sibyllinis carminibus ad hanc rem contulerunt, grauià illa quidem & insignia, sed nescio an iis paria iudicanda quæ nos, si Cyllenius Mercurius masculam mentem adspiret, ex Arcadicis monumentis eruemus. Ne tamen ea parum ad Hispanicas antiquitates facere videantur, & potius extra rem quæsitæ quàm in ipsa, quam versamus quæstione nata æstimentur, breuiter prius exponemus quid Arcadiæ & toti Peloponneso cum Hispania sit cognationis, quàm prisca Setinæ religionis in Græcia ab Arcade & Elyfso plantatæ mysteria in vulgus edam. Cum igitur Nochus siue prisca Arcas pronepoti suo se totum daret ad remp. & religionem bene recteque formandam, ludi Olympici instituuntur cum ad generosam & exercitationem & voluptatem, tum ad arcanam quoque significationem, quam post fortassis explicabo. Non dubium est quin antè Elyfso equitio diligentem operam nauarit, quo nomini suo studia vitamque respondere demonstraret, ac regionem quam tenebat, iis rebus quibus apta videretur, applicaret. Strabonem enim testem aduocare possum quo doceat Arcadiam nobilibus equis alendis idoneam esse, nec probabile est, posse equestre certamen tota Græcia olim celeberrimum, ab Elyfso in ciuitate sua proponendum

*Arcades non
riquisissimi.*

*Luna & O-
ceani coniugium.*

*Luna humo-
res omnes res-
git.*

*Ante Lunam
fuisse cur di-
cantur Ar-
cades.*

Profelani.

*Olympici lu-
di à quo Es
quando insti-
tuti.*

*Arcadia e-
quis alendis
idonea.*

dum fuisse, nisi loci commoditatem antea ad hoc inuitate vidisset. Ex Arcadia ad vicinam Epirum mox deinde stirps equorum translata videtur, eo quod Virgilius ei hanc laudem ascripserit. Sunt qui Herculi Idæo Olympicos ludos acceptos ferant, aliis placuit Clymenum Cardis filium Herculis pronepotem eos primum instituisse, & Herculi proauo suo vnâ aram dedicasse. Hic videmus Elyssum cognomentum Clymeni apud suos habuisse, à *Clum* quod significat adscendebam, præteritum imperfectum, quod nobis nomina effundit, à *Clummen*; vnde Græcis Climax & cognata nomina manserunt. Elis ergo siue Elyssus dum Clymenus vocatur, non alia nota celebratur, quàm quod dexter fuerit equorum adscensor, qua in re olim non parum laudis fuit & ornamentum, propterea quod sellæ & stapedarum commoditatem necdum admisissent, uti me in Francis à Xenophonte memini tradidisse. Quisquis ergo is fuit à quo hanc præscam narrationem Paulanias didicit, is profectò ipsissimam nos docuit veritatem. Nochus enim inter alia cognomina, quæ quàm plurima apud varias gentes de variis Dei muneribus accepit, Hercules etiam nuncupabatur, propterea quod communis omnium hominum pater esset: nec *Hertul* aliud in primo sermone designet quàm publicum omnium testem, totius nimirum posteritatis, qua omnium hominum vniuersitas comprehenditur, creatorem. Siue igitur ad Herculem principium Olympici certaminis siue ad Clymenum referatur, non multum interest; eo quod ab hoc in illius honorem primum certamen fuerit institutum. Ex eo autem quod Clymenus Cardis filius vocetur, colligo Ioni Cardis cognomen fuisse à filio Care inditum, ceu *Car-di* diceretur; quo denotatur vel is qui caritatem promouet inter homines atque auget, vel is qui ipsi Cari omnis prosperitatis & incrementi auctor est: quorum vtrumque verissimè de Ione poterat dici, & quia Cari nepoti suo plurimum faueret, & quod perpetuò studeret quò filij nepotisque se mutuo amore semper complecterentur, nec vllis odiis disiderent. quod ipsius studium Elyssus quoque egregiè est imitatus, uti in Atyos cognomine declarauimus. Sed quia de Olympia & Ione Olympio, Alpheo, Pifa, Lycæo, Cylleone, & aliis ad vetustas fabulas, quibus præscia theologia velatur, spectantibus sermo habebitur, hoc loco de Curulibus ludis nihil amplius dicemus, si illud vnum expediuerimus, cur toti huic pæninsulæ, in qua Elis est ab Elo constructa, Peloponnesus vocetur. Dixi modò ab adscendendis equis Clymeni cognomen Elyssus datum fuisse. At quorsum conducatur equos summa dexteritate insilire, nisi eisdem probè deinde noris uti, & cursum ipsorum ita moderari, ut modò admissis habenis ventorum æquent celeritatem; modò adductis vel consistant, vel flectantur, vel in gyrum agantur; & ut semel dicam, quiduis fessoris agant arbitratu? Quo igitur & hanc laudem Elo tribuerent filij & nepotes, cognomen ei Pelopi fecerunt, eo quod *Pelops* siue *Pelopy* idem significet ac si dicas, equum currentem rego. Ac quia id freno fit dentibus iniecto, fabula extitit Pelopem Tantalii filium fuisse, quia nimirum *Tant-hal* non aliud sit quàm dentes continere. Equestris enim cursus peritia nascitur è recta forma frenorum; quorum alia aliis vel duriora sunt vel molliora. Ceterum quia *Tant-hal* simpliciter denotat dentes continere, aliam quoque de Tantalio fabulam confinxerunt: Aiunt enim Deos hospitio accepisse, & iis filium suum Pelopem epulandum apposuisse, hos verò dentes abstinuissent, & idcirco meritò Tantalii filium dici, quoniam dentibus ab edendo retentis vitam deberet. Quid verò hoc sibi vult, Pelopem Diis comedendum propositum fuisse? Quid aliud quàm eum tot equos ad sacra certamina Diis instituta aluisse, ut ferè ab illis exederetur: Deos tamen miseratione commotos tantum suppeditasse diuitiarum, ut nihil damni ex eo sumtu accepisse videretur, excepto quod Ceres frugum Dea humerum eius alterum absumserit; quo denotatur eum dimidium ferè frugum suarum equis alendis impendisse, atque ita alterum humerum, id est, dimidium potentia qua onera feruntur, exesum fuisse. Pro hac tamen facultatum parte tantum benignitate diuina redditum fuisse, ut eburnea & splendidissima quæ perierant euaderent. Ceterum quoniam hæc vox *Tantal* latè patet, & ad quamuis dentium retinendorum rationem potest referri, alia quoque fabula de Tantalio conficta est, nihil habens cum equorum dentibus, nihil cum Pelope commune; tametsi homonymia imperitos decipiens figmenta confuderit. Cum enim in iis quæ de inferis ab antiquis prodita sunt, legissent Tantalum eo tormenti genere cruciari, ut cum poma pulcherrima & delicatissima ex arbore

Clymenus idem qui Elyssus.

Clummen.

Nochus Hercules appellatus. Hercules etymon.

Cardis.

Peloponnesus etymon.

Pelops.

Tantalus.

Pelopi fabula explicatio.

Tantalus apud inferos cruciatus causa & explicatio.

ex arbore

ex arbore ori suo impendentia magna auiditate arripere & iis dentes infigere conatur, ea mox retro aufugiant, & morsum intentatum fallant, idque iteratis vicibus perpetuò faciant; crediderint hanc pœnam ei Tantalò inflictam qui Pelopem Diis edendum proposuisset. Verùm hac in re falluntur. Nam Tantalus hic apud inferos à poëtis constitutus diuitis auari in mediis opibus esurientis personam repræsentat, quem Tantalum vocarunt, & quòd, vt ipse in vita à copiis suis maximis & suos & amicorum dentes cohibuisset, ita apud inferos cogere à pomis ad edendum magnis illecebris inuitantibus dentes suos continere. Vide nunc amabo quàm rectè nomen Tantalì auaris conueniat, & quantum condimenti fabulæ accedat de vera nominis interpretatione: quam si Horatius intellexisset, eam fortassis eo loco indicasset quo scripsit, *Tantalus à labris fugientia flumina captat*. Diodorus Siculus eum dicit Deorum arcana vulgo prodidisse, atque idcirco ad inferos detrusum esse: quod quamuis addentes etiam continendos spectet, quorum septo Homerus linguam vult cohiberi; mihi tamen Horatiana comparatio magis placet, propterea quòd Tantalì tormenta potius auari quàm futilis hominis esse videantur. Quoquo tamen modo rem accipias, id negare non potes, fabulam ad vocis in lingua nostra significationem maximè quadrare. Et hæc quidem de Pelope, à quo Peloponesus nomen accepit. Interim tamen negare nolo ab hoc Pelope alios quoque postea idem nomen mutuatos fuisse, & inter hos fortasse filium etiam quempiam Elyssi. Sed relinquamus nunc tantisper Arcadiam dum Elyssum in Hispaniam deduxerimus, deinde rursus in Elidem cum Endymione reuersuri. Nochus siue Arcas cum iam satis diu in Peloponeso fuisset apud pronepotem suum diuersatus, sese itineri ad Ianum visendum accingit, cui Elyssus & Tarses & alij fortassis sese comites adiunxerunt, tum honoris venerationisque & parenti & summo Episcopo totius orbis debitæ causæ, tum quo priùs quidem auum suum salutarent, deinde verò longiùs ad nouas terras incolis frequentandas proficiscerentur. Vt igitur longum iter compendio absoluam, Nochus ad Iapetum secundis ventis nauigauit; quo cum ventum esset, sedem sibi eam in Tiberis ripa delegit, in qua nunc palatij Romani & bibliothecæ Apollini dedicatæ & complures aliæ ruinæ cernuntur. Crebrò aliàs docui Nochum Saturnum cognomine dictum fuisse, eo quòd tanta feminis eius fuerit excellentia, vt ex eo solo totum humanum genus Deus voluerit restaurare: Iapetum autem, vt sæpe dixi, à Gan/quo ire denotatur, vocarunt Ganum, siue litteræ vicinæ in vicinam mutatione Ianum; eo modo quo è Gunius fit Iunius, è Guno Iuno, & id genus alia. Saturnus ergo Saturniam, Ianus Ianiculum condidit, & ad Nochi memoriam magis perennandam Ianus totam Italiam Saturniam vocauit. Sed de his aliàs; nunc ad Elyssum redeo. Videtur Ianus Lydo Elyssi filio natu maximo vehementer delectatus fuisse, atque idcirco apud se retinuisse, & ei sedem in Etruria assignasse, à quo Tyrreni acceperunt originem. Elyssus interim littorum ductu secutus tandem ad fretum Herculaneum uectus est, vbi fratrem suum Tarsen ad Bætim relinquens, vterius secundum litus tantisper nauigauit, dum ad Tagum veniret, quod flumen quia summopere placeret, Tagum vocauit, & in eius ripa mox sibi sedem delegit, quam de suo nomine *Elyssivon* nuncupauit, quæ vox in Elyssibon permutata est, & deinde temporum lapsu in Olyssiponam: Hodie per apharesim, eam quam in Elyssi nomine exponendo annotaui & frequentem esse dixi, optimè nominatur Lisboa, duplici digamma in B permutato. Inuenimus in Arcadia locum cui Elysson nomen erat, quæ vox non alia re ab Elyssibona differt, nisi quòd in altera digamma sit omissum, in altera in Beta commutatum: qua de conuenientia liquet eundem fuisse vtriusque colonie conditorem. Quemadmodum autem in Lustra Isaurica posterior syllaba ipsius nominis *Eel-lusi* est conseruata, ita in Lusturia quoque opido ad Sacrum promontorium condito, quod alio nomine Onoba, & à Ptolemæo Onoba Lysturia vocatur. Lusturia itaque vt egregiè primi conditoris nomen refert, ita denotat perfectam oblectationem & voluptatem. Duo igitur euidētissima & illustrissima Elyssi monumenta in hac regione cernimus; cui mox tertium accedit in totius nationis nomine repertum. Lusitani enim nihil aliud sunt quàm Lustani: qua in voce solum iota interiectum est, hominibus significationis & etymologiae ignaris hac pronuntiatione magis placente. Verùm hanc nostram assertionem veterum scriptorum testificatione confirmari ex Plinio discimus, cuius hac de re locus

Nochus in Italiam venit.

Nochus est Saturnus dicitur sit. Iapetus Ianus unde appellatus.

Tyrrenos quis condiderit.

Lisbona unde nomen habens.

Lusturia siue Onoba.

Lusitani nomen etymologiae.

Varro & Virgilius præiuerunt, quorum hic eandem rem his versibus exponit:

*Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
 Aescanium; superant montes, & flumina tranant;
 Continuòque avidis ubi subdita flama medullis,
 Vere magis, quia vere calor redit ossibus, ille
 Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis,
 Exceptantque leues auras; & saepe sine ullis
 Coniugiis vento grauida, mirabile dictu,
 Saxa per & scopulos & depressas conualles
 Diffugiunt, non Eure tuos neque solis ad ortus;
 In Boream Caurumque & vnde nigerrimus Auster
 Nascitur, & pluuio contristat frigore calum.*

Hæc de equis è Peloponeso in Lusitaniam, & inde in totam Hispaniam copiosa sobole translatis. Verùm enimvero video mihi litem motum iri ab iis qui Olyssibonam ab Vlysse conditam constanter asseuerant, & eius rei cum alios, tum Strabonem testem laudant, qui hanc urbem non vt Ptolemæus Olyssiponem, sed Odyssæam nominant. Gaudeo profectò mihi oblatam esse occasionem sacræ scripturæ & Poëseos hac in parte conciliandæ: frequenter monere, frequenter repetere cogor, totam ferè poësim vel è veterum Theologia fabulis tecta, vel ex historiis vetustissimis natam esse, & toties corruptam & à genuino succo alienatam, quoties ex aliis vasis in alia transfusa est. Homerus cùm sibi Troianum bellum carminum suorum materiam sumisset, quicquid vquam vel legerat vel audierat antiquitatum, id ad huius argumenti contulit ornatum. Quoniam igitur natione Ión erat, & tota in Ionia nihil esset Odyssæos nomine clarius, tum ob multas res præclare gestas, tum ob varias & longinquas occidentem versus navigationes, placuit vt hunc alteram carminum suorum faceret partem: Ac quòd eum diu multumque circa Arcadiam egisse audiuisset, finxit eum patria Ithacensem fuisse, eo quòd illa quæ ipsi adscripturus erat, in hominem insulanum magis quàm in alium quadrarent. Insulanos enim plurimum nauigare scimus, & versutos & versipelles fieri; qualem Vlyssæm suum fuisse finxit. Postquam itaque animaduertimus poëtas ferè propria hominum nomina è vetustissimis historiis petere solere; quod Maronem quoque videmus diligenter obseruare; non video quid vetet quo minus dicam, Vlyssæm ab Homero ad Rhapsodiæ partes vocatù totum natum esse ex illis sermonibus qui de Elyssio Iónis filio apud Iónes & cæteros Græcos ferebantur. Quid enim verisimilius quàm ante Homeri ætatem iam olim cantunculas de Elyssio cani solere, cùm & ipse consuetudinis eius fecerit mentionem apud Phæacas, Demodocum producens clarorum virorum res gestas ad citharam canentem:

Μῆτο' ἀρ' αἰοῖδον ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέος ἀνδρῶν.

Ex obscura igitur Elyssi fama obscuris, vt moris fuit antiqui, inuolucris tecta suum sibi Homerus Odyssæa finxit: sed longè diuersum, & multis ætatibus posteriorem. Ille multarum urbium conditor fuerat; hic multas vidisse & euertisse narratur: ille reuera ad inferos, id est, vt mox aperiemus, ad occidentum orbis cardinem profectus est; hic fingitur apud Cimmericos terram subiuisse, & nescio quas nugas Tiresiam interrogasse. Quid multis? Homericus Vlysses totus figmentum est, viri fortis & prudentis proponens exemplum, vt rectè cecinit suauissimus Horatius: at Elyssus è vera historia totus fuit petitus, cuius nomen poëta suo commento accommodauit, credens, vt opinor, in illo veterere non plus esse quàm in suo veritatis. Ceterum quia Græcus vates, licet Ión esset, Vlyssis non meminit, sed totus est in Odyssæo canendo; absurda non immeritò mea hæc suspicio videri queat, nisi vno ore omnes Latini tum poëtae tum historiographi eundem ficticium virum Vlyssæm nuncuparent. Operæ igitur pretium mihi facturum videor, si causam inuestigem geminæ nomenclaturæ, alterius Græcis, alterius Latinis vsitata. Profectò cùm nec Homerus, nec alius quisquam, quod equidem sciam, Græcorum poëtarum Vlyssis fecerit mentionem, & extet tamen apud Latinos frequens Vlyssis mentio, tum in Troianis fabulis, tum etiam in historiis; non possum non adduci vt credam hunc Heroem apud Occidentales, quàm apud Græcos fuisse notiosem: & idcirco primo suo nomine celebratum. Non ignoro tamen Olyssis etiam nomen apud vetustissi-

Poësis vnde nata sit.

Homeri in Odyssæa propositum.

Vlyssæm vnde finxerit Homerus.

Odyssæus Græcis, qui Latinus Vlysses est.

Odyssei etymon.

mos Græcos cognitum fuisse, verum eius rei tamen Eustathius & Zenodotus, ni fallor, meminerunt, nullam tamen nobis veteris alicuius poetæ testificationem, quam equidem videre meminerim, reliquerunt. Quanquam verò Odysseus nomen sit à Græcis vsurpatum, quid tamen eo significetur, & à qua primogenia voce deriuetur, in controuersia positum cerno. Alij ab ὀδύσσω deducunt, quod significat irascor & odio habeo, quod verbum à nostro ἔσθω descendit, vnde & Ate & Odi Latinorum acceptum. His equidem nullo modo assentiri possum, tum quòd ipsa deriuationis formula minime placeat, vtpote quæ velit vt Odysseus dicatur Odysfomenos, contra planè ac ceteris similiter deriuatis accidit, quæ significationem habent agendi; quod in Grapheus à γράφω, & alijs compluribus cernas: tum etiam quòd nomina fausta ac felicia mihi magis probentur, nec videam cur parentes filiis suis quibus nomina induunt, malè vel debeant vel velint ominari. Iam quòd dicunt eum propter furta & fraudes odio habitum fuisse, in eo equidem rogabo, an tantisper nomine caruerit, dum his sese artibus dedidisset. Sunt qui ab ὀδύς deducant, addita causa, quòd Anticlea mater eum in via ad Neritum pepererit, cuius sententiæ Silenus Chius est fabularum libro secundo, per adspirationem scribi debere tradens. Idem docet vnicum eius nominis Sigma apud antiquos fuisse, tamen Eustathius dicat se crebrius per duplex Sigma scriptum vidisse. Quid hic viderit, quid non viderit, non magni facio; quando nihil procliuius, quàm priscam scripturam in illis vocibus corrumpi, de quarum & significatione & deriuatione nihil certi proditum habetur. Ego tamen hac in re Sileno adhæreo, vti multo quàm Eustathius fuerit vetustiori, & idcirco germanæ scripturæ certiori: at in explicatu vocis aio nihil sani eum dixisse, propterea quòd partus in via editi figmentum nec certò conflet, & idoneo probetur auctore, nec multum videatur momenti habere, vt puero generoso ponatur; præsertim cum priscis nullum nomen infaustum placuisse cernam, tantum abest vt ab incommodo & euentu infelici filios suos voluerint nuncupare. De Hodyseo itaq. nihil præter scripturam vetustam è Sileno petitam certi habemus. Quod autem ad Vlyssis nomen attinet, eius nec Eustathius, nec alius quisquam vel significationem vel significationis rationem ostendit: quin immò plerique putant ab Hodyseus malè pronunciatum vitio corruptum fuisse, & idèò nullam apud Latinos etymologiam dari posse. Nos prius de voce Vlysses, mox inde de Hodyseus sententiam dicemus, nouam illam quidem & à nemine hætenus traditam; sed talem tamen, vt ne ad latum quidem pilum à veritate discedat. Vlysses què ab Olysses factum sit neminem puto dubitaturum, tum quòd Eustathius ita Græcè scripserit, tum quòd Ptolemæus, Mela, Plinius, alij Olyssiponem non Vlyssiponem dicant. Quid igitur Olysses significet, & què hoc nomen à prima sua origine degenerarit, ostendam. Et quid significet, antè declarauim; nunc addendum ex e longo facile fieri a, & ex a postea o. Sic Angli pro nostro *Deel Del* dicunt, & eodem modo Græci ex *Deel ἔλος* fecerunt. Quid ergo procliuius quàm simili via ex Eel Ol fieri, cum Græci quoque à λέγω λόγος, & plurima similia à similibus forment. Adde nunc quòd Holysses ab *Hol-lust* queat deriuari, & quemadmodum *Eel-lust* nobile desiderium generosamq. voluptatè significat, ita *Hollust* eum designabit qui totus nihil aliud est quàm voluptas; quasi delicias meras dicas. Vnde facile cernas vtrumque nomen eidem dari potuisse. Quòd autem Olysses non adspiretur, mirari non debemus, eo quòd in compositione adspiratio frequenter tollatur, & sint alioqui in sermonis nostri latitudine tales quorundam dialecti, vt à principiis dictionum omnem tollant adspirationem: quod quamuis non probem, antiquum tamen esse cerno; quandoquidem Latinorum plerosque scimus adspirationem è numero litterarum sustulisse. Vates & Historiographus Hebræus Elyssa per Aleph exorditur, quod ipsi E longo melius respondet. Nam quòd huic vocabulo puncta bene subscripta sint, id non tam scientiæ quàm casui tribuo; eo quòd in alijs vocibus nostratibus longè aberratum esse videam, vt in Iauan ostendi. Quamobrem siue Olysses & inde Vlysses more Latino, siue Elysses, siue Elyssus dicas; non magni refert: id saltem ex iis quæ modò in medium adduxi, liquere arbitrabor, priscum illum Olysses apud Iones decantatum, etiam olim apud Latinos, Hispanos, Calydonios, etiam Britannos, si Solino credimus; & Rhenanos, vt indicat Tacitus; honoratum non alium fuisse, quàm hunc nostrum Mosaicum Elyssam. Quòd autem in Aduaticis scripsi Vlysses Homericum extra fre-

*Vlysses siue
Olysses idem
qui Moysi
Elyssa.*

tum

tum Herculanium ab Homero eductum non fuisse, id haecenus credo: Caeterum hoc loco non de ficticio, sed de vero nobis mentio est, quem Graecorum post fabulis reor obsecratum, & quae de illo ferebantur, huic fuisse attributa. Et profecto non absimile vero est, hunc vetustissimum heroem totum Oceanum ad Calydonios usque saltus, & ex altera parte ad Germaniam usque perlustrasse, & hinc occasionem Homero datam, ut suo Ulyssi tam varias navigationes, & tam multos adscriberet errores. Inuenimus itaque tandem quis verus fuerit Ulysses à quo Olyssibona & Lusitania & Lusones & Lusturia in Hispania nomen acceperunt; inquiramus nunc an idem quoque Hodyseus fuerit nuncupatus. Docui Hesperiam proprie Hispaniam vocari, eo quod vltima sit continentis terrae pars ad occidentem. Hinc Graeci prisca, dum de Olysse loquerentur, eum illo cognomine honorarunt, ut fortem & strenuum Occidentis Heroem vocarent. Nihil enim aliud est, si verbum verbo reddas, Hodyseus, quam si Latine dicas, Ille eximiae virtutis heros in occidente; quod intelliges si ad hunc modum Graecis loquaris, ὁ δὲ ἐὼς. Δύμι enim significat occido, vel sub aquis aut horizontem abscondo, quod corruptum est è nostro Duit, ut in praeterito ipsius Δύω videbis, si augmentum tollas. Eὼς verò pulcrum, magnum, bonum, &, vno dicam verbo, omnibus rebus praestantem significat. Articulus autem vehementem hinc vim exprimit excellentiae, quae intelligeretur si Latinus diceret, Ille magnus & praestans Occidentis heros. Cedo quid simplicius, quid rectius, quid rebus ipsis congruentius queat dici, si ne vnus quidem apex in tota vocabuli compositione à simplicium vel scriptura vel notatione discedat, & interim tamen quo loco Elyssus maximè floruerit, & qua laude fuerit ab omnibus decantatus, clarissime ostendatur? Quamuis itaque antè docuerim Hesperii nomen eandem habere cum Vespero & originem & significationem, & neutrum proprium alicuius viri fuisse; haud sum tamen nescius apud poetas Hesperum Atlantis fratrem dici; quo fit ut conuenienter ipsis concludam, Elyssum cognomento Hesperum vocari solere, nec alia id quidem ratione, quam ea ob quam à Graecis appellatus est Hodyseus. Quod cum ita sit, confectarium esse sentio, ut Tarses Atlantis cognomen apud prisca fuerit sortitus: qua de re suo loco dicendum. Si cui ergo placebit Hespero diem condicere, ut inter reges se suo ordine collocet, is patiatur necesse est, ut primum sibi locum vindicet, ac se eundem cum Ulysse & Hodyseo esse demonstrat. Agnoscant nunc tandem Lusitani & ciues Ulyssibonenses Goropium hominem in Cimмериis tenebris è Cimмериis parentibus natum primum fuisse post tot seculorum centenarios, qui se vel voluerit vel potuerit prisca Ulyssis assertorem praestare, & primum nobilissimae & antiquissimae ciuitati vindicare conditorem. Merito posthac sese de vetustissima iactabunt nobilitate, & multis aetatum circulis antiquiore, quam si ab Ithacensi Palladij fure genus suum duxissent. Quid, an non Elyssus suo ipsius nomine omnem generosam ac nobilem concludit voluptatem, & frequenter Elus dumtaxat, id est, nobilis vocatur? Porro dum Lusus siue Lyssus siue Lysius sine alia terminatione vocis eorum conditor nominatur, cogitent se vocari ad honesta corporis & animi oblectamenta, & ea quidem sola quibus intelligent Elyssum sese dedidisse: quae qualia sint licet modò satis indicauerim, paullo tamen post in Arcadium & Elidem reuersus latius exponam. Sciant interim Lusitani & vniuersim omnes Hispani, sese Elyssi non integra perfrui notitia posse, nisi sermonem eum addiscant quo & ipse & ipsius maiores vsi sunt, quoque nostrates ab Ascanio Ionis, qui genuit Elyssum, germano patruale oriundi haecenus vtuntur. Id nisi faciant, frustra quarent ea animi oblectamenta quae Elyssides Musae linguae suae peritis temperarunt. Ac sanè nullo modo de pura ac sincera nobilitate sese poterunt iactare, nisi prius sermonis commercio demonstrant, sese Elyssi posteros esse, linguamque externam perpetuum peregrinitatis indicium deponant. Tum demum Elyssigenas agnoscemus, cum audiemus Elyssi eiusque parentum sermonem: quo quam diu carebunt, ne sperent sese vel à primis suis maioribus, vel ab ipsorum cognatis agnitum iri, propterea quod lingua eos semper manifestos factura sit peregrinitatis. Nihil est quod homines aequè coniungat atque locutionis communio; quam si demas, non magis hominem quam bestiam intelliges. Quid absurdius quam de generis eorum claritate gloriari, quorum primi parentis ne nomen quidem queas explicare, aut eius significationem peruidere, tametsi vtaris praemonstratore?

Hodysei nominis etymologia & significatio.

Elyssus cognomento Hesperus vocatus. Tarses à prisca Atlas appellatus.

Lusitania
antiqua &
Portugallia
non iisdem
finibus ter-
minantur.

Bergones in-
ter Lusitanos
à Ptolemao
numerantur:
& eorum no-
minis ratio.

Berg.
Bux.

Dun.

Hispani an-
tiqui Teuro-
nica lingua
vsi sunt.
Eldana.

Duennas,
Eldan.

Dolitana
vallis.

Pallantium,
Palatium.

Sal.

Palant Co-
gnis Palati-
ni dicto.

Pal.

Verumenimvero licet Lusitani & Vlyssibonenses & Onoba-Lusturiani ad Vlyssem tantum siue Lusum, siue, vt rectissime diceret, Lustum pertinere videantur, & inde quisquam suspicari posset ad solos Portugallos, vt hodie dicimus, hanc spectate antiquitatem, longè tamen aliter res habet; eo quòd non eisdem finibus Lusitania antiqua & Portugallia hodierna terminentur. Lusitania enim Pacem, Iuliam, Emeritam, Augustam, & totam, quam nunc vocamus, Extremaduram vnà cum Vera, Placentina modò nominata, & magna parte Castellæ veteris nunc dictæ, in qua Salamantica est, & quicquid vltèrius iacet terrarum vsque ad Dorium amnem continebat. Nam Ana & Dorio Ptolemæus Lusitaniam comprehendit, & in ea Salamanticam recenset. Quæ cum ita sint, intelligant Hispani, Elyssi nomen multo latius porrigi quàm vt Portugallia finibus includatur; & idèd non solis Portugallis, sed & ceteris Hispaniæ populis varias gentes & ciuitates complectentibus demonstrasse conditorem. Quid, quòd ad ipsos Tagi fontes Lusones dixi à Strabone collocari, cuius populi nomè æquè clarè Lusi nomen refert atque ipsa Lusitania? Ad hos igitur vsque terminos dicemus Lusi posteritatem Hispaniam habitasse, & quicquid terrarum ab his ad Oceanum vsque & Anæ ripas continetur, bono iure Lusitaniæ adscribi debere; licet postea aliter regiones eius fuerint terminatæ. Hinc fit, vt regnum Toletanum etiã suum agnoscat conditorem, & non minùs possit de Ogenia Lusi nobilitate, quàm ceteri Lusitani gloriari. Ptolemæus Bergones inter orientales Lusitanos enumerat, quorum nomine omnes illi intelligi possunt qui Tornauaccam montem & eius appendices inhabitant; eo quòd Bergones à Berg-won nominati montium dicantur habitatores. Berg certè vox apertissime nostras est, & Hispaniæ veteri non infrequens. Inuenies in ea Bergidium, Bergidû, Bergusiam, Bargiacim, Bergiliam, & rursus Bergusam, id est, domum montanã. Quis enim domum notat; inde Rigusa est Rychuis, id est, opulenta domus, quo nomine opidum Carpetanorum vocabatur, & apud Bastetanos Segusa, licet alij Segisam scribant, quo nomine modesta & tranquilla domus dicitur. Nec aliunde Dertusani populi quàm ex Dertusa nomen acceperunt; quæ vox nobis vel duram domum, vel tertiam domum denotat. Videas & Dum, quo collis denotatur, in Hispaniæ ciuitatibus nominandis vsurpari: inde Bedunenses populi, & ciuitas Sebendunum; quod nomen nobis idem est quod Latinis septicollis; quo nomine Roma non ineptè vocaretur. Est & Caladunum apud Callaicos, quo caluus collis notatur. Vnde liquet eandem linguam in Hispania & Gallia & Britannia & Thracia olim fuisse, quibus omnibus in locis ciuitates inuenias à Duno nuncupatas, vt in Gallicis ostendi. Eldana corruptum est apud Ptolemæum diphthongo æ in Alpha mutata; quorum figuræ nihil differunt, nisi quòd hoc dextram versus, illa sursum cornua porrecta postulet. Id ex hodierno nomine colligo quod Duennas Hispani scribunt. Est autem El-dun nobilis collis: Opidum est in colle situm proximum Pallantiæ nobilissimæ quondam ciuitati, nec nunc ignobili propter Episcopalis diceceseos sedem; sub qua vallis quoque Dolitana continetur. Eius nomen planè nostras est, regionis conseruationem designans. Est & fluuius eiusdem nominis in Valentia regno; nec aliunde Pallantiæ Romanum nomen duxit, quod in Palatium tandem per corruptelam transit. Docet igitur nos vocis origo illud primarium & præcipuum Palati cuiusque munus esse, vt regionem conseruet: vnde alio nomine nostratibus Sal vocali longa dici solet. Multo sanè magis miror priscum hoc & egregium nomen in hac vrbe remansisse, quàm plurimas vetustas nomenclaturas frequenti incolarum permutatione vel corruptas vel penitus esse obliteratas. Ac nescio an aliqua omnino antiquarum vocum magis sit exosculanda, propterea quòd ostendat clarissime quæ fuerit lingua primorum Latij, primorum Arcadiæ, in qua etiã Pallantium celebratur; primorum Hispaniæ incolarum: adèd vt quemadmodum Palantino- rum est regionem conseruare, ita hoc nomen prisci ac primi sermonis memoriam & in Peloponeso & in vtraque Hesperia seruat. Est ad Rheni & Neccari confluentem regio quam Palant hætenus vocamus, cuius Princeps Comes Palatinus vocatur. Quia verò limes siue terminus ad regionum & agrorum fines perpetuò seruandos collocari consuevit, apud nos Pal vocali longa pro limite vsurpatur. Quia verò plurima loca defixis lignis solent definiri, factum est vt Latini palum pro acuto ligno vt terræ infigatur apto dicant; vnde factum est vt Hispanis, corrupto Romanorum sermone hac ætate vtenti- bus,

bus, palo baculum significet. quod annoto, ut cernas qua via paulatim voces à prima sua significatione deflectant. Ex nomine composito Pallant, quod nos diuisis syllabis *Pehallant* siue *Behallant* diceremus, Pallas quoque nomenclaturam sortita est, eo quod Sapiencia e Iouis cerebro siue aeterno patre nata, verissima sit omnium terrarum conseruatrix, ut alias latius exponam. Congruentissimum profecto ciuitati metropoli nomen est Pallantia, quod addo, quoniam Pomponius Mela natione Hispanus me docuit, Pallantiam hanc olim clarissimam totius Tarraconensis Hispaniæ urbem fuisse. Nunc modica est; templum tamen habet augustum & pulcherrimis comparandum: Riuis amæno & leni susurro præterfluente abluitur, cuius digitus plateas expurgat. Hinc collem proximum habet, cuius finem Eldunum tenet; hinc siluam longè prospectat lætis agris longè lateque cincta. Cum Episcopo eius, cui à Castro nomen erat, qui que Pizarum Ophiriæ regionis tyrannum deuicerat & capitis damnarat, multà mihi fuit & longa consuetudo, dum vnà Reginas Franciæ & Hungariæ ex valle Dolitana Vaccæorum ad Pacem Iuliam Anæ impositam comitaremur. Quemadmodum autem Pallantium & in Arcadia est & in Hispania, ita & Buram utrobique reperies; cuius nomen planè nostras est, vicinum significans. Est & hæcenus opidum apud nos eodem nomine Comiti Burensi titulum dignitatèmq. præbens. Hinc *Ebur* significat vicinum iureiurando adstrictum, à qua voce Ebur in Hispania, & Eburum Quadorum in Germania, & Eburacum in Britannia, & Eburones apud Belgas, & Eburodunum Caturigorum in Italia; qua in voce & *Ebur* & *Dun* clara dant sermonis eius indicia quo vetustissimi Iapeti posterii principio in Europa utebantur. Sic & Brigantium pluribus Europæ ciuitatibus commune vocabulum satis arguit quis fuerit olim principum conditorum sermo. Est Brigantium in Hispania, est apud Vindelicos, est in Italia, sunt Brigantes in Britannia; in quibus omnibus Beta Græcorum, quo Ptolemæus & Strabo vsus est, pro V simplici digamma accipiendum, uti vulgaris pronuntiatio cuius nota dicat. Sunt autè Vrigantes homines liberi in manibus suis vtendis: *Gehant* enim & syncoptòs *Gant* strenuum designat, ceu dicas Latine Manus habens: quo fit, ut idem sit *Brigant* quod liber & strenuus & manuum suarum vi libertatem defendens. Galli Romanisantes vocabulo Brigant abutuntur pro publico grassatore, quasi verò is manus habeat ad libertatem suam tuendam, qui omnium libertatem violenta manu tollit. Qui libertati & suæ & suorum defendendæ paratas manus habet, is propriè nominis huius honorem meretur. Quid *Brig* sit, in Bria & Briga declarauit, quæ vocabula docent hominum multitudinem in vnum opidum coire, quo libertatem suam communibus viribus tueantur. Sed quid ego nostratia vocabula in opidis consector, quæ sanè sunt quamplurima; cum modò demonstrauerim & Hesperia & Iberia & ipsius aded primi conditoris nomen ad Teutonicam linguam, id est antiquissimam, pertinere? SATIUS De Hispania nomen nomenclatura. fuerit à Luso, de quo satis modò dixisse videor, ad Panem transire, quem præsci vniuersæ Hispaniæ præsedisse tradiderunt, licet Plinius antiquæ veritatis ignarus fabulosum id iudicauit. Quemadmodum enim Lusitania à Luso, ita tota regio quàm latè quoquo versus patet, Hispania dicitur, à Pane accepta nomenclatura. Quo igitur intelligamus quid Hispaniæ nomen designet, in memoriam reuocetur necesse est id quod de Hispali dixi. Cum enim eadem in Hispali & Hispania syllaba prima audiatur, eiusdem utrobique intelligatur esse significationis. Quando igitur constat *His* occidentem denotare, nihil aliud fuerit Hispania quàm Pania occidentalis. Cæterum quæ loca occidentis appendice nominantur, indicant esse alium eiusdem nominis locum ad orientem. Quærat ergo Pania hæc quæ indicatur ad Eurum vergere, quo cernatur voculam *His* non frustra adiectam fuisse. Hic nos vel vnus solus Stephanus satis iuuabit, qui Peloponesum præter alia nomina Pania quoque dictam fuisse scribit. Nec is tamen solus id memoriæ prodidit, sed Hesychius etiam Milesius præiuit. Suidas Panion nomen loci esse annotauit non procul ab Heraclea, sed id tenuius quàm ut nostro satisfaciat instituto. Cur autem Peloponesus Pania dicta sit, facillè videbis si de Pane Lyceo cogites & de Menalis ipsi dedicatis. Virgilius Panem Arcadiæ præfecit, quæ nobilissima est Peloponesi regio. Sic enim in Gallo canit:

*Pan deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipse
Sanguineis ebuli baccis, miniòque rubentem.*

*Pallas unde
nomè sit for-
tita.*

*Pallantia de-
scriptio.*

*Bura utro-
que et in Ar-
cadia, & in
Hispania.
Ebur variis
populis vsi-
tatum.*

*Brigantium
diuersis Eu-
ropa ciuita-
tibus nomen
impositum.*

Gant.

Brigant.

*De Hispania
nomen
nomenclatura.*

*Pania orienta-
lis Pelopona-
nesus.*

*Pan deus Ar-
cadia.*

Idem in quarta Ecloga:

Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet;

Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

Quòd si Pan Arcadiæ deus est, meritò totius Peloponesi dicetur; cùm Arcadia ipsum pæniñsulæ cor occupet, ac nomine suo, quod à Nocho ducit, testetur se olim principem regionem fuisse; & , vt quod suspicor exponam, putem totam Peloponesum Arcadiam olim fuisse nuncupatam, haud secus ac tota Italia Saturnia nominabatur. Postquam ergo perspicuum est Peloponesum Paniam dici, & ob id dici quia Pani sit consecrata; clarum quoque fuerit, Hesperiam itidem Paniam idcirco vocatam fuisse, quòd tota Panis præsidio subesset: at quòd discrimen agnosceretur, Peloponesum simpliciter Paniam vocatam fuisse; eo quòd Elyssus prius Peloponesum quàm Hesperiam Pani dedicasset. Videas modò quàm non sit fabulosum Hispaniam à Pane nomen accepisse; & Elyssum prius Paniam orientalem quàm occidentalem condidisse. Porrò nec illud indignum est consideratione, magnam esse Peloponesi & Hesperia similitudinem. Vtraq. enim pæniñsula est, licet altera propter Isthmi angustias insula Pelopis vocetur; & Hispania certè insulæ naturam egregie tuetur, cùm angustias, quibus Gallia adhæret, perpetua altissimorum montium catena claudat; in qua porta est mihi, cùm eam transirem, mirabilis visa; eo quòd tam sit angusta & depressa, vt suo exiguo foramine ex equo descendere compellat: quod vbi ex Hispania fueris ingressus, magnam specum intras; in qua ad dextram gradus sunt ad D. Hadriani sacellum, qui hoc antrum fertur habitasse, ducentes; ab altera parte ianitoris domus est ex eadem rupe excisa, quæ supernè in celsissimam metam fastigiatur: Egressis horrendum præcipitium offertur longo ductu peditibus descendendum. Habent & alias portas hæc Gigantea Hispania mœnia, sed nullas pylas his quas dixi vidi commemoratione digniores. Quamuis ergo Isthmus Hispaniæ multo latior sit quàm Corinthiacus, & Peloponeso in Helladem exitus; tutioribus tamen clauditur muris, & ob multas angustias difficilius transeundis. Magna profectò naturæ ambitio fuit in Hispania tuenda, aded vt eius zelotypia quadam videatur laborasse; qua de causa meritò etiam posset Iberia vocari, tametsi nulli vmquam in eam Iberi commigrassent. Non parua itaq. est Peloponesi & Hispaniæ similitudo, ita vt mirum non sit Elyssum vtramque Paniam indigitalle: & nisi hæc occidentalis Pania nuncuparetur, magna Pania posset vocari. Quòd si præterea montium in vtraque frequentiam consideres, maximam quoque ex ea parte similitudinem cernes; & quod vt vtraque plurimis abundat, ita maior longè habeat maiores & longioribus laciniis latissimas camporum planities complexos. Nunc si quis fanaticos poëtarum errores & cacodæmonis eorum magistri mendacia sequi vellet, latissimum campum haberet de Satyris & Paniscis fabulandi; quos si per totam Hispaniam infinitos esse diceret, atque hac nota immanem hominum pruriginem & rabiem indicaret, nihil ille quidem à veritate aberraret: verùm vocibus sacrosanctis turpissimè Ithyphallorum vatum, siue potius ac veriùs impudentissimorum scurrarum more abuteretur. Nobis non lubet esse tã insanis & impiis, vt quæ ab Ogygiis illis viris sanctissimis vnus Dei creatoris & vindicis nostri cultoribus summa pietate sunt ad veram fidem excitandam & propagandam instituta, ea velimus ad spurcas libidines transferre, licet cum totius ferè orbis applausu dicere possemus, ob has Hispaniam Pani esse dedicatam. Nos docebimus longè aliud Panis nomine denotari, quàm quisquam vel Græcorum vel Latinorum potuerit suspicari, quod quia longioris operæ est, & magnam secum rerum sacrarum trahit materiam, atq. aded totam complectitur Christianorum religionem, tantisper differemus dum cetera quæ ad Elyssum & Tarsam atque alios Hispaniæ cultores pertinent, fuerint explicata. Quem nunc dicemus Occidentali Pani nomen dedisse, ac totam regionem Pani consecrasse? Quem alium quæso quàm eum qui prius totam Peloponesum eidem dedicauit? Quod si ita est, vti satis ex iis quæ dicta modò sunt, liquet, an non simpliciter dicere possumus, Elyssum totam sibi Hispaniam vindicasse? Neque enim fas est vt quis alienas res Deo sacras faciat; tanto minùs id de Elyssò Nochi pronepote & discipulo nobis suspicandum. Quamobrem si totam & vniuersam Hesperiam Pani dedicauit, & ea de re Hispaniam siue occidentalem Paniam dixit; confiteamur oportet, eum totius Hispaniæ imperiù suscepisse, atq. idcirco totius Hesperia dici

Hesperia cur Pania dicta.

Peloponesi & Hesperia similitudo.

Diui Hadriani sacellum et antrum.

Hispania quis nomen dederit, & Pani consecravit.

dici debere conditorem. Videmus itaque eò nos sensum venisse, vt non soli Lusitani, sed vniuersim omnes Hispani bono iure queant Elyssi nomen, vti primi regis, iactare. Ac verò non alia de caussa Hodyseus dictus videtur, quàm quòd totius Hesperiae heros esset siue Imperator. Heros enim nihil aliud est, vt id obitet annotem, quàm Reip. siue vniuersitatis alicuius caput. Porrò cùm Elysius sit Hodyseus, siue magnus ille totius Hesperiae heros, atque adeò ipsissimus Hesperus, id est, occidentalis plagæ possessor, & beatorum sedes ab Homero ad occidentem sint collocata; nihil amplius verborum disertis verbis pronuntiare, campum Elysium ab Elysa Mosaico nomen suum accepisse. Quid quæso concinnius quàm beatas occidentis sedes eius nomine insignire, qui primus fuit totius Hesperiae conditor & Imperator? Quæ præterea vox posset aptius ab alia deriuari quàm Elysium ab Elysa? Adde modò & illud ex ipsa etiam veritate, beatorum regionem Elysius campos dici posse, de primâ vocis significatione; eo quòd nulla voluptas nobilior queat excogitari, quàm sit ea qua piorum animi in cælo perfruuntur. Iam & paradus terrestris, id est, tota terra ante Dei execrationem, & eas quas ipse intulit diras, Elysium æquè poterat vocari atque Gan eden, id est, hortus deliciarum. Nobis *Paradisus*, à quo *פּרַדִּיז*, & Paradus terram significat se ipsam ad omnia proferenda promouentem citra nimirum hominum laborem; qua de re voluptas consequebatur, & ea quidem nobilissima, vtpote ab omni remota seruili molestia. Quo fit vt Paradus Elysium quoque congruentissimè possit vocari, & haud scio an in primo sermone eam quoque habuerit nomenclaturam multo ante quàm Elysius natus esset. Certè habere potuit, nec absurdum sit, si quis suspicetur Elysium à patre sic vocatum esse, vt fausto ac felici nomine moneretur, ad vitam eam capeffendam quæ tota ad paradusum cælestem, cuius terrestris imaginem habuit, contenderet. Apion Alexandrinus ad Canopum Elysius campos & fortunatas insulas queffuit, & quòd aliqua saltem veri similitudo absurdo figmento conciliaretur, pro Elyssio Ilyssium dixit; vocem ab Ilyss, quo lutum & limum Græci signant, deriuauit; dignus sanè vt loco nobilium deliciarum cum suis in luto volutetur. Eustathius ab *ἀλύω* deducit, & de cuius nescio auctoritate, addit *ἀλύω* idem esse quod *χαίρω*, cùm Hippocrati & Galeno hoc verbum vsurpetur pro re prorsus contraria: vt is nimirum *ἀλύειν* siue *ἀλύζειν* dicatur, qui sese huc illuc iactat, nec vlla potest perfrui quiete. Et profectò video bonum virum hoc loco Hippocratica alysi laborasse. Nam non acquiescens in eo quod de *ἀλύω* finxerat, addit Elyssium dici posse, quòd corpora in eo sint *ἀλύω*. Aliis videri dicit nomen hoc deduci ab Elyssio quodam viro piissimo ac sanctissimo, verum quis hic fuerit, non adiecit. Qui Græcis etymologicon scripsit, maiore etiam torquetur alyssimo, nec vsquam reperit in quo acquiescat: hoc tamen ex eo accipimus utilitatis, quòd satis ostendat frustra apud Græcos quicquam sanæ rationis in hac voce quæri. Ceterum vt Eustathius Elyssij cuiusdam viri mentionem apud veteres inuenit, ita hic quoque nobis aperuit circa Rhodum locum fuisse consecratum nomine Elyssium, quo confirmat non parum assertionem meam, quæ statuit Elyssium circa Siciliam & Cariam & vicina loca prius egisse quàm vel in Peloponesum vel in Hispaniam veniret. Quamuis ergo hi sese torqueant, nec quicquam reperiant in Elyssio quietis, sed contrà plurimum alyseos, nos tamen hoc tandem deprehendimus, apud vetustos etiam fuisse qui diceret, Elyssium quempiam Elyssii campis nomen dedisse, & ab eodem Elyssio locum quendam apud Rhodios sacrum nomen accepisse. Audiamus nunc Homerum, qui Grammaticis hanc dubitandi dedit occasionem. Apud eum Proteus sic Menelao vaticinatur:

Σοῖδ' οὐδέ σφ' αὐτὸν ἔστι Διοξέφης ἢ Μενέλαος
 Ἄρχει ἐν ἰπποβάτω θυνίειν, καὶ πτότμον ἔπισπείν,
 Ἀλλὰ σ' ἐς ἡλύσιον πεδίον καὶ πείρατ' αἰγῆς
 Ἀθάνατοι πέμψασιν, ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθος
 Τῆπερ ρῆσιν βιοτῆ πᾶλει ἀνδρώποισι,
 Οὐ νικητὸς οὐτ' ἀρ' χειμῶν πολὺς οὐτέ ποτ' ὄμβροτος
 Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνεϊόντας αἴτας
 Ωκεανὸς ἀνίσσων ἀναψύχων ἀνδρώπους.

Quæ nos sic ex tempore, licet Musa Latinis sit minùs benigna, totidè versibus expref-

At tibi sic Menelæe, Ioni carissime, Parca

(simus:
 Neuit,

Elyssos campos nomē habere ab Elysa, & in occidente ab Homero collocatos.

Paradisus unde nomen accepit.

Elyssii campus ubi à veteribus collocatus.

*Neuit, ut haud Argos morientem cernat equestre:
Sed Dÿ te ad terræ fines metâsque supremas
Elysiûm in campum mittent, Rhadamanthos oram,
Est ubi perfacilis ratio incundâque vite,
Non nix, non ibi hiems, non imber decidit umquam;
Sed semper Zephyri per lenes sufficit auras
Oceanus, grata ut mortales frigora captent.*

Videmus hic poëtam Elysiûs campos ad ultimam terrarum oram, in qua Oceanus Faunios primum emittit, collocare, quam orbis partem Hesperiam esse quivis intelligit: cuius cum Elysiûs primus fuerit rex, non mirû si campi ab eo Elysi, sint nominati. Quod autem fingit Rhadamanthyn circa illum locum iudicium exercere, id ex eo quod Virgilius cecinit de mortuorum animis, intelligitur:

*Quin & supremo cum lumine vita reliquit:
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporea excedunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendant: alia panduntur inanes
Suspensa ad ventos, aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes; exinde per amplum
Mittimur Elysiûm, & pauci leta arua tenemus.*

*Tartarus &
Elysiûs campi
cur in occi-
dente à Poë-
tis collocetur.*

*Vlysses an ex-
tra Herculis
columnas na-
vigavit.*

Cernisne hic purgatorij & Elysi, viciniam? Cum itaque Rhadamanthys iudex sit animis vel in Tartari barathrum deiiciendis, vel expurgandis, ut puræ tandem ad Elysiûm veniant; bene Homerus Rhadamanthos sedem ad ultimas Oceano contiguas terras collocavit. Cur porro & Tartarum & Elysiûm ad occidentem posuerint poëtae, facile reperies, si diem vitæ compares. Cum enim morimur, Sol nobis æterno occidit occasu, & ideo ea omnia quæ mortuis accidunt, in occasu fieri finguntur. Quamvis ergo Elysiûs numquam in occidente imperium tenuisset, nec Hodifæi aut Hesperii habuisset cognomen; nihilo tamen minus symbolica docendi ratio exigebat, ut quæ de inferis dicuntur, ea omnia ad occasum referrentur; & ita Elysiûm, quod post purgationem pervenitur, in eadem quoque mundi plaga poneretur. Elysiûm ergo genuinam, ut dixi, nominis habet rationem; & quod in Elysi sit ditio, & quod nullæ deliciae sint nobiliores quam illæ quibus animi ab omnibus scelerum sordibus expiati fruuntur. Extitit olim inter doctos viros quæstio, Num Vlysses Homericus extra Herculis columnas navigavit. Licet Strabo contendat ex iis versibus quos paullo antè de Græco in Latinum sermonem verti, Homero extrema ad Oceanum Hesperia littora novisse; numquam tamen vel ipse vel alius quivis id mihi persuaserit, nisi idem mihi ad extrema Hispania littora Aexam insulam siue Circæum, & inde vnius diei navigatione Cimmericorum regionem commonstrat. Quid quod & ipse Strabo fatetur figmenta poëtica esse tum quæ de Iasonis, tum quæ de Vlyssis navigatione scribuntur? quibus de rebus prolixam admodum habet disputationem; quam cui legere placebit, is ipsum adeat auctorem in varias sese formas mutantem, ut Homerum ab omni ignorantia crimine depurget. Nobis tanti non est poëtae auctoritas, ut quid ille sciuerit, quid ignorarit, quid fabulose, quid historicè scripserit, accuratius disquirere velimus. Vno verbo dicam, eum quicquid vsquam vel audiisset vel legisset, poëmati suo ornando accommodasse, & quo ea mirabilia viderentur, omnem ferè navigationem ad Oceanum retulisse. Quia in re eo minus peccavit, quod Oceani nomen ad omnem aquæ naturam spectet, ut in libro Indoscythicorum Aristotelis & aliorum testimonio tradidi, demonstrans fontem Paradisi, è quo omnia flumina derivantur, Oceanum esse. Quamobrem mirum non est, si poëta sibi permiserit quodvis mare Oceanum vocare: quandoquidem omnia maria & flumina ex Oceano oriuntur, & in eundem continuò refluent, uti loco eo cuius modò memini, breuiter illud quidem, sed satis tamen abundè adstruxi. Nihil itaque refert pelagus ne an oceanum dicat in quo Vlysses fingitur errasse; cum totus Vlysses, meo quidem iudicio, nihil aliud sit quam purum putum figmentum homines in-

nes instruens, prudenti viro omnes vitæ labores atque molestias forti animo esse tolerandas; quod ut in difficillimis rebus à nobis præstari possit, diuino auxilio opus esse, & ea maximè herba quam Moly vocauit, nomine haud dubiè de primo sermone repetito, quod Hermathena nostra necessariam in animi perturbationibus refrenandis patientiam interpretatur. Huius tamen poematis occasionem è vetere fama de prisco illo Vlysse apud Iones iactata accepisse mihi videtur, à quo & nomen & ea omnia mutuatus est quæ ad Inferos & Elysium campum pertinent, ut alia interim quamplurima breuitatis causa missa faciamus. Virgilius, si quis alius mortalium, non in Homero tantum, sed in omnibus etiam aliis cum poëtis tum historiæ scriptoribus diligentissimè versatus, Æneam suam, quem ex Achille & Vlysse composuit, & vtriusque dotibus cumulauit, ad Inferos demisit circa Cumas & Baias ad ipsum Auernum; vbi & ego Sibyllæ antrum intraui, & eius vidi sacellum, rem profectò ut Ogygia ferè antiquitate nobilem, ita non indignam admiratione ob longam & altam specum è rupe excavatam, ad cuius intima calidus vapor subeuntes non parum molestat. Quis non audiuit Cumanæ Sibyllæ nomen, lacum Auernum, paludem Acherusiam, Phlegræos campos perpetuis fumis & flammis & aqua semper bulliente mirabiles? Sunt non procul inde Sireusæ insulæ haud longè remotæ à promontorio quod Capræ oppositum sinum facit Neapolitanum. Hæc & quamplurima alia indicia satis ostendunt, Vlyssis errorem ab Homero his locis adscribi, ut latius ostendit Strabo contra Eratosthenem poëtæ defendens honorem. Hinc Brodæus vir longè doctissimus suspicatus est, si bene lectionis recordor, non vnum Vlysses fuisse; sed alium quem Homerus celebrat, & alium qui Vlyssibonam condidit; quod equidem ita esse pro certo habeo, illud etiam addens è prisco illo & vero Vlysse ficticiam Vlysses existisse, atque ita poëtam figmentis suis ad Troiani excidij æratem accommodatis, fœdam historiæ prisca calamitatem attulisse; adeò ut omnes veri Hodysei res gestas vel æterna inuoluerit obliuione, vel ad ficticiam suam erronem traducens in fabularum classe collocarit. Liberemus igitur nos inutili quæstione, & id posthac teneamus, Homerum Hesperia Ausonia, in qua Cimmerij, Cimmeri siue Gomeri posteri habitabant, ea affinxisse quæ Hesperia vltiori siue Hispaniæ tribuere debuisset; nec interim curemus, sciueritne an ignorauerit duas esse Hesperias, & Hesperum siue Hodyseum in vltiore sibi sedes collocasse. Mihi certè verisimile non fit, eum quicquam certi de rebus Hispanicis nouisse. Alioquin enim in Hodysei sui figmentis vera historia & topographia condiendis nec Tagi nec Vlyssibonæ mentionem neglexisset, & Sacrum potius promontorium aut Barbarium aut Lunæ dedicatum ad Solis occasum & Inferi portas quàm Leucada petram posuisset. Leucas enim in Epiro est petra alba insignis, è qua quotannis quempiam criminis reum in mare deiici auibis alligatum, ut volare videretur, ac nauiculis exceptum extra fines deuehi solere, Strabo commemorat; quò fortasse respexit poëta, eo quòd hæc via quædam ad Inferos ducens videri posset. Quid igitur ad Hispaniam faciunt vel ea quæ de Cimmeriis, vel ea quæ de Leucade dicuntur? Iam si Leucas in Epiro est, alia via procorum animæ ad inferos, alia via Vlysses descendit. De procorum animis sic canit:

Τὰς δ' Ἰσταν ὠκεανὸς τε ποῖας καὶ λευκάδα πείρω,
 Ἡ δὲ παρ' ἠελίοιο πύλας καὶ δῆμον ὀνείρον. id est,
 Oceani accedunt fluctus & Leucada rupem,
 Et Solis portas, & magnam Somnia gentem.

Quid hic facias vbi occidentis portam cum Leucade rupe vides coniunctam? Num & hic quispiam defendet topographiæ rationem à poëta haberi? qua in re sese Strabo egregiè fatigat. Audiamus nunc quam viam Vlysses tenuerit:

Ἡ δ' εἰς πέρας ἴκανε βαθυρρόος ὠκεανοῖο,
 Ἐνθα δ' ἐκίμμερών ἀνδρῶν δῆμοί τε πόλις τε. id est,
 Nauis ad Oceani fines peruenerat alti,
 Qua parte est populus, qua parte urbs Cimmeriorum.

Quòd si concentum in his quæras, necesse fuerit ut Leucadem ex Epiro in sinum Baiarum transferas vetustam Cimmeriorum sedem, ut & ipsum Baiarum nomen declarat. Sunt enim Baiæ id reuera quod vocabulum *Baien* nobis significat, qui Thermas omnes sic vocamus; quibus nullus magis locus quàm hæc Cimmeriorum ora abundat:

quod

Vlyssis fabulam Homerus ab Elyso mutuatus est.

Sibyllæ antrum.

Homerum nihil certi de rebus Hispanicis nouisse.

Leucas petra in Epiro.

Baiarum situs vetusta Cimmeriorum colonia. *Baien*.

quod cum ita sit, clarum est eos nugas nobis vèdidisse, qui Baium Vlyffis socium fuisse prodiderunt. Nos Homeri figmenta ad historiam variis modis alludere; verum aut paucis aut nullis omnino rebus reapse posse accommodari scimus. Licentiam ille sibi poëticam sumfit tam longè ab historica veritate seiunctam, vt ob eam causam Lucanum poëtarum albo eximant, quod nimius sit custos veritatis. figmenta igitur quamplurima sunt ad Paniam vtramque pertinentia, quæ difficile esset ad veras referre narrationes; immo si verum fateri oportet, vel sola Arcadica totam mysticam complectuntur Theologiam; quam persequi aliàs fortasse erit opportunum: hoc loco eum modum tenebimus, vt specimen dumtaxat symbolorum fabularumque dedisse videri queamus & obiter attigisse, quibus inuolucris primi illi post diluuium patres antiquitatem suam sacramque historiam velarint; & quàm fieri nullo modo possit vt Arcadica quisquam explicet enucleetque, nisi sermonis eius sit peritus quo homines ante Lunam geniti utebantur. Prius tamen quàm hinc discedamus, Oenomai fabulam placet examinare, propterea quod huius filia Hippodamia totius artis equestris, cuius certamen ad Alpheum agebatur, de nomine suo princeps esse videatur. Breuiter itaque Oenomaus ex *Oet-nom*-aut composita voce deriuatur; quam duobus modis intelligere possis; altero, vt *oet* idem significet quod ab æterno; altero, vt idem sit quod vacuum; eo quod hæc vox ad vtrumque sit ambigua: & priore quidem via Oenomaus dicitur antiquus ab æterno nomen suum habens, qui non alius est quàm Deus pater habens filium nomen suum ab æterno; posteriore modo Oenomaus hanc habeat interpretationem, vt antiquus nomine vacans sic vocetur; & hoc quidem pacto nomen non pro filio, sed pro vocabulo Dei naturam exprimente ponetur, quale non prius mortales fabricare poterunt quàm Deo sint æquales. Tam enim absurdum est dicere nos Dei infinitatem capere ac nomine complecti posse, quàm mentis nostræ angustias diuinæ menti facere æquales. In eundem igitur Antiquum quadrat & nomen ab æterno habere, secundum illud, *Nomen eius ab æterno*; & nomine omnino carere. Suum sibi nomen habet æquale totam potentiæ infinitæ latitudinem explicans, quod est æternum æterni patris verbum: Et rursus nullum nomen habet à mortalibus inditum, quod propriam ipsius naturam designet. Nam cuius rei nullam habemus notionem, propterea quod omnem notionem infinitis interuallis excedat, eius nec nomen fabricari queamus. Posteriora eius solùm videmus, vti ipsemet Mosi reuelauit; quo fit vt ex iis rebus quas scimus ab ipso dependere, ei nomina fingamus: vt dum omnia bona ab ipso fluere cogitamus, ipsum bonum vocamus, non quasi bonitatis eius infinitas animo nostro comprehendatur; sed quod bonum cuius intelligentia nostra capax est, ab illo emanet. Quanto autem quæ in captum nostrum cadunt sunt sublimiora, tanto propiùs ad ipsius naturam accedere iudicantur, licet infinitis spatiis quæ cogitamus ipsius excellentia sunt inferiora. Quoniam itaque æterna oblectatio superior est quam æterna contemplatio, propterea quod hæc ab illa perficiatur, & hæc illius gratia expetatur; dicimus Iouis nomen diuinius esse quàm Mercurij, eo quod illud æternas delicias significet, hoc excellentem perfectamque considerationem: quarum hæc ad illam tamquam ad finem suum refertur. Spectamus enim & contemplamur vt oblectemur, non delectamur vt consideremus. De Iouis & Mercurij nomine Gallica mea prolixius tractant. Eodem modo, quia *Teut* ipsam nobis denotat dulcedinem ac suauitatem, *Zeùs* Iouem Græcis significat. Rabbinus Mosès Ægyptius Hebræos putat nomen Ioua non ex Hebræo sermone, sed ex alio quopiam antiquiore deriuari. Latini Deus à *Deu*, quo significatur ipsa æternitas, retinuerunt, vnde & Græcis *Θεός*. *Διός* fit à nostro *Dien*/ quod est interno motu & partes omnes penetrante augere atque prosperare. Quamuis autem perpetua oblectatio & ipsissima suauitas & ipsa æternitas sublimissime res sint, quia tamen hæc voces notiones nostras, quibus has comprehendimus, designant, longè subsistunt infra illa quæ Deo per se competunt. Hæc itaque crebrò à me aliàs annotata hoc loco repetiui, quod admirabilis vocis Oenomaus compositio meliùs peruideretur; quæ prima statim fronte duo nobis offert in speciem pugnantia. Quid enim videatur sibi magis aduersari quàm dicere quempiam nomen habere ab æterno, & eundem nomenclatura omni carere? Oenomaus ergo filiam habuit Hippodamiam; id est, facultatem equos domandi; quam multi quidem ante diluuium ambierunt, sed nemo præter Arcadem

Oenomai nominis notatio.

Oet.

Deus quæ ratione nomen ab æterno habere, & quæ nomine carere dici possit.

Zeùs, Deus, Θεός & Διός vocis etyma.

Oenomai fabula explicata Hippodamia.

cadem vnum est affecutus. Omnes enim à Myrtilo agitatore Oenomai sunt occisi qui Hippodamiam ambierunt. Est autem Myrtilus dictus, quasi *Myrtel*, quo significatur excellens occisor. Quis hic fuit tot hominum interfector? Cataclysmus nempe, qui omnes vehementi suo cursu & Neptuniis equis deiecit & interemit, exceptis Arcade & filiis. Tandem Deus pacificatus Myrtilum in mare Myrtoum deiecit, id est, cataclysmi aquas intra littora compescuit. *Myrtel* hoc caput significat omnium eorum quæ violentam mortem adferunt; & idcirco aquis conuenit, quarum impetum nemo mortaliu, præter Arcades aliquot, euasit. Omnes autem Neptuniis Myrtili equis superati sunt, quod Hippodamiam sibi non haberent coniugem: Nam ea causa totum Gigantum genus ante diluuium periit, quod equos suos, id est, animos effrenes domare nescirent. De animo qui *Myrtel* dicitur, & *Coem* quo frenum denotatur per Ichnæam conuersionem, alibi plura: vbi doceo equos symbolum animorum olim fuisse. Ex his colligas Oenomai, Hippodamiæ & Myrtili fabulam nihil ad peculiarem Peloponesi historiam pertinere; sed ea dumtaxat significari Elyssum vnum etiam ex iis fuisse qui Myrtilum effugerit non ipse quidem in se, sed in auo suo & proauo. Accepit ergo Hippodamiam vxorem, id est, accepit ab antiquo dierum, qui Oenomaus est, artem animi sui domandi. Scimus in Peloponeso etiam Mineruam Frenatricem coli solere: cuius sanè explicatus nihil aliud docet quàm prudentiam diuinitus concessam ad impetum animorum lupatis cohibendum adhibendam esse, si Mineruam propitiam habere cupiamus. Quod finxerint eum cucurrisse ad Corinthum vsque, significationem habet vtilissimæ monitionis, quæ iubet non antè nobis cursum animi sistendum quàm ad optatam metam peruenerit, quoniam Corinthus à *Coem* ruit deriuetur, quo optionis finis denotatur. Nullum profectò nomen illi vrbi congruentius dari posset, quod talis eius situs esse cernatur, vt ne optare quidem possis commodiorem ad omnia ea quæ de locorum situ sperari possunt consequenda. Fieri ergo potest vt prouerbium illud, *Non cuius homini contingit adire Corinthum*, antiquius sit quàm esse credatur ab illis qui causam eius explicarunt. Insignis enim sententiæ elegantia in verusta nominis ab Arcadibus olim impositi etymologia continetur, qua tantundem intelligimus nobis dici, ac si audiuissemus, non cuiusuis esse hominis ad optatam metam peruenire. Corinthij Corinthum Iouis filium conditorem suum ferunt, quibus Pausanias, quod rebus carere videantur, non accedit. Nobis clarum est optionis finem à solo Ioue proficisci, ideòque non malè prolem eius posse dici, quam vt nobis lætam benignamque affulgere velit, iterum atque iterum rogamus; & quo conuenienter clarissimæ vrbs nomini faciam, hoc loco metam huius ponam libelli, & ad Elyssum reuersus ab Elyf fonte fluuio in Alpheum se exonerante, Olyfsonam cursum tenebo: quo Minerua Elloria, ab Elyfo quondam magnis honoribus culta, ad campos Elyfios nos deducere dignetur; cuius nomen si interpreteris, Nobile nobilitatis omnis caput, designabit, quod nos *El-hoot* diceremus. Quod quæso nomē Elysus congruentius sapientiæ præfidi dare potuisset, quàm si eam omnis nobilitatis & excellentis cogitationis principem vocasset? quod *El-hoot* nobis sic exprimit, nihil vt dici queat significantius & efficacius ad demonstrandum, è sola sapientia omnem existere hominum claritatem, nec quemquam generosum vocari debere qui Mineruam, diuinam omnia ducendi gubernandique potestatem, non habeat rebus suis benignam. Græci huius significationis ignari, frigida & inepta, ne dicam portentosa, sibi somnia fingentes; alij à palude nescio qua, alij ab historia nominis causas petiuerunt: sed vtraque pars iuxta cæspitat, per ignorantia caliginem in salebris laborans, nec vllum inueniens exitum ad probabilem aliquem vocis explicatum. Sequamur ergo deam Eloriam, id est, generosum nobilitatis caput, quo ipsius ductu hereditario, quem Mineruæ nomen significat, veniamus ad supremam illam & nobilem oblectationem, quam Elysus nomine suo profitetur. Quando nunc clarissima in Arcadia Elyssi vestigia demonstrauit, & eorum cum prisca Lusitania monumentis conuenientiam, & vtrouique Lusus populij Eponymus vnâ cum aliis multis iudiciis reperitur, non video quid vltèrius queat ob stare quo minùs concludam, nobilissimum hunc heroem à Mose celebratum primum fuisse Hispaniæ, si non totius, at saltem magnæ partis conditorem. Quo fit, vt si qua gens de primi regionis in qua nata est incolæ claritate possit gloriari, nulla hanc

*Myrtilus
quis fuerit.*

*Myrtel
Coem.*

*Minerua frenatrix
in Peloponeso culta.*

*Corinthij ty-
mon.*

*Minerua Elloria
unde dicitur
Ely.*

sibi laudem magis debeat arrogare, propterea quod non ab antiquissimo tantum Nochi pronepote nomen ducat, sed ab illo etiam qui ab ipsa nobilitate faustissimo omine fuerit nuncupatus. Verum si mihi credent, cui Eponymi sui notitiam acceptam ferre debent; non tam de illustri stemmate gloriolam aucupabuntur, quam totis viribus annitentur, ne maiorum splendorem tenebris, decus ignominia, generosos animos vilitate, omnia denique præclara virtutum nobilissimarum ornamenta turpi vitiorum foeditate conspurcent.

LIBER V.

Tarſes alter
Hispania cõ-
ditor.

Tarſes nomi-
nis etymon.

Tar.
ſtat.
ſta.
ſt.

Det.

Hebraorum
non ſermo
tantum, ſed
& litterarũ
pronũtiatio
corrupta.

EXPLICATIS iisquæ de primo Hispaniæ conditore dicenda videbantur, tempus est vt ad alterum tranſeat oratio. Hunc Tarſen, ſive Tarſum mauiſ, Elyſſi fratrem fuiſſe, ſemel atque iterum indi- caui. Inueſtigemus itaque principio qua de cauſſa ab Ione patre ſuo hanc acceperit nomenclaturam: Dixi maximi natu filij Elyſſi no- men à ſummo bonorum ductum fuiſſe, quod nobiliſſima excellen- tiſſimaq. voluptate definiui. Quoniam autem Ion ſciebat eam ſibi à patre ſortem contigiſſe, vt inſularũ habitator & eſſet & diceretur, videbat ſibi nullam generoſam voluptatẽ e liberis ſuis percepturũ, niſi nauigationibus totos ſeſe dedicarent, quò Nochi & Iapeti & ſuæ etiam ſatisfacerent voluntati. Vt ergo eius rei admonitio perpetua eſſet, ſecundum filium Tar-ſee nuncupauit: cuius vocis ratio triplex reperi- tur; altera vt Tar idem ſit quod audeo, & Tarſee audax ad mare tranſeundum vocetur; altera, vt Tar idem ſit quod calco; de qua notatione Tar-ſee is diceretur qui mare cal- cat: tertia, vt Tar non aliud ſit quàm moror, & Tarſee is qui in mari moratur. Triplex enim hæc eſt ipſius Tar notatio, tota dependens à contraria voce ſtat, qua ceſte ac ve- lox denotatur; cuius origo eſt ſta, de natura elementorum vibratam indicans motio- nem; quæ qualis ſit, vibrata haſta atq. deinde coniecta demonſtrat. Huic ſtat aduerſatur, tarditatis habens notationẽ; à quo ſtat pro terra ponitur; à quo Hebræi ſuum mutuãtur תרס ſibilo, cuius perinde atq. Allemani amãtes ſunt, adiecto. Prolixus ſiam, ſi doceam ex eodem fonte ad Græcos & Latinos non pauca vocabula manaſſe, in quibus ſunt Aro, Arura, Aruum, & alia complura. E noſtro autem hæc ſermone ad alios veniſſe proprius linguæ noſtræ character docet, tum is qui voces primas ad elementa analytica rectæ ſignificationis demonſtratione deducit, vt in ſta pateſeci; tum is qui contrario litte- ratum ordine contrariam vocis adfert notationem, quod in ſta & ſt, ſtat & Tar licet videre. Ad has igitur origines confuſa, aliarum linguarum vocabula reducantur ne- ceſſe eſt, ſi primam notationis cauſſam rimari velimus. Quid Terra ſignificet norunt Latini, at cur ſignificet ignorant: ſimiliter quis Tardus ſit, non tardè intelligunt; ſed qua de cauſſa ſic dicatur, vel tardiffimè vel numquam docebunt. Quòd Arar Lugdu- num ſecans mira tarditate progrediatur, Caſar annotauit, ſed cur nomen hoc flumini datum fuiſſet, non agnouit, tametiſ cauſſam in manibus haberet. Verum hæc alibi tractanda. Tar itaque ſignificat pedem in terra figere, quaſi te art, id eſt, ad terram, di- ceres. Deinde tardare ſiue morari, propterea quòd ipſum ſtat conuertat. Quia verò animus fortis & generoſus omnem formidinẽ ceu pes terram conculcat, vocabulum Tar pro audeo uſurpamus, vnde *ἄρρητος* Græcorum, & inde propagata vocabula. Tar-ſee igitur fuerit qui mare calcat, & in eo diu moratur, & ad id faciendum animum habet imperterritum. *ἄρρητος* vocali longa, quam nos duplici figura propter duplex tempus no- tamus, quoduis mare designat. Videmus modò Tarſes bene per Tau, non per Theta ſcribi; & quia Iosephus annotauit Tau Hebræorum adſpirationem ſemper habere, in- telligimus iam olim non ſermonem modò, ſed litterarum etiam pronũtiationem apud Hebræos corruptam fuiſſe. Quis non videt Tau Græcorum e Tau Phœnicũ deduci, & idcirco elementorum eundem apud vtramque gentem ſonum fuiſſe, queſi vel Hebræi vel Chananæi poſtea corruerunt, Theta pro Tau, & Tau pro Theta perpe- ram efferentes; quod vt obiter notarem Iosephus coëgit, qui putauit apud Græcos, non bene

bene citra aspirationem Tarsos pronuntiari : unde factum est ut hunc errorem secuti plerique omnes Tharsis cū adspiratione scribant. Græci è nostro *Tar* pro Audeo *Θαρρῶς* fecerunt ; sed dum è *Tar* pro Calco *ταρῶς* dicitur ad plantam pedis denotandam, Tarsos feruarunt. Sed hæc minutiora quàm ut sint nobis curanda, lubenter ommitterem ; nisi graues etiam viros cernerem id genus annotationes minimè contempsisse : quibus si licuit peruersam tueri pronuntiationem, fas nobis sit ipsam vindicare veritatem. Stephanus olim Tersōn dici solere scribit, atque à *τῆρσανθῆναι*, quod *ἀναξενεανθῆναι* interpretatur, nomē habuisse, eo quòd Taurus, cui adiacet, primūm ex aquis emerferit. Verūm quid ciuitati in plano iacenti cum Tauri verticibus, ut his exsiccatis nomen acceptum ferre debeat, cum interim ipsa perenni flumine irrigetur ? Quòd autem Tersum fortasse quisquam scripserit, nostra non interest : & idem alioqui nobis *Tar* & *Ter* significat, atque aded hoc non minus quàm illud vsurpamus. Verūm nec de nomine, quod Moses ipse prodidit, nec de eius significatione, quæ nobis est clarissima, dubitamus. Dionysius Thrax etymologiam ad Bellerophontis casum retulit, cuius Tarsus illisus ac fractus nomini dederit causam. Alexander Polyhistor Pegasus hinc cecidisse cum Bellerophonte, ac plantam pedis, quæ Tarsos vocatur, sibi fregisse dicit. Tarsus enim inter alia plantam pedis notat, à nostro *Tart*, quod est calcas. Alij aiunt fructus hinc primūm exsiccari cœpisse, atque ita ad vsū reponi. Nos hæc omnia uti friuola & fabulosa reiciētes, ab ipso conditore secundo Ionis filio nomen ducimus. Græci, in quibus Strabo, Tarsum Argiuorum coloniam esse scribunt, in eo perinde atque ceteris errantes, quibus asserunt ex Peloponneso in Asiam primam atque antiquissimam gentium commigrationem contigisse, cum nos contra rem habere demonstramus. Ex eo tamen quod de Argiuis dicunt in eam adducor opinionem, Argiuos à Tarsos in Peloponneso fratris regione conditos olim fuisse, & quòd boni & innoxij vicini essent, nomen accepisse, quo eius perpetuò moneantur, ne quid mali contra quempiam committerent. Arg enim idem est quod malitiosum & fraudulentum, seu *Argos* diceretur ; quod est bonum remoror & impediō : & inde per apocopen *Arg*. *Ἰοί* verò caueo significat, unde *Arg-Ἰοί* idem est quod caue ne quid malitiosi vel tu committas, vel alius tibi stuat. Argos autem Hippicum dicebant ab equorum præstantium copia, quos Tarsos fratrem imitatus videtur primus ed intulisse. Sed de Argo & eius etymologia latius fortasse post fuerit differendum, propter variam eius apud Græcos notationem. Est & aliud opidum in Bithynia Tarsi nomine, ut Demosthenes in Bithynicorum altero tradit. Quadratus tertio libro Parthicorum vicum Tarsam commemorat in Euphratis ripa situm, quæ loca à Tarsensibus condita arbitror. Herodotus Cilices omnes à Cilice Phœnice Agenoris filio genus duxisse scribit. In Hieroglyphicis docui Nochum Agenorem à Phœnicibus vocari, & Iapetum eius filium Cadmum : cuius cum Ion filius sit, & Tarsos nepos, dicendum fuisset Ciliciam ab Agenoris pronepote conditam fuisse, si verum quidem est, ut est verissimum, Ciliciam à Tarsos primūm occupatam fuisse. Cur autem Tarsos Cilix sit vocatus, & ab eo tota regio Cilicia, breuiter nunc exponendum videtur. *Kil* vocali longa, siue *Kitel* diphthongo pronuntiatum, nobis ipsum infimū nauis fundamentum significat, quod nauis hoc ipsum est quod homini & ceteris animalibus spina dorsi : *Hecht* autem idem est quod connecto atque firmiter coniungo ; unde *Kil-herht* is dicitur qui nauium spinam coniungit atque firmat ; qua in re primarium est nauium robur. Nunc ut è *herht* nostro fit Rex Latinorum, & è *Merht* Merx, & è *fehht* Fex ; ita è *Kilherht* Kilex, reiecta media adspiratione mollioris compositionis gratia : & hinc, e in i mutata, Kilix. Nihil igitur aliud Cilix est quàm nauium fabricator, siue naupegus. Cedo nunc an non aptissimum hoc sit cognomē ei qui audax maris calcator à patre fuerat nuncupatus ? Quàm verò sui similes habuerit posteros, omnium historiographorum testificatione constat, quos si consulas, cognosces nullam vllis seculis gentem à re nauali magis instructā fuisse. Tanto enim maris studio tenebantur, ut post honesto mercatu relicto, pirata euaserint omnium qui vnumquā fuerūt nobilissimi : quod ut infinitis veterum scriptorū locis declarare possim, vno tamen contentus insigni ero, quem è Plutarcho petam verbis Latinis Xylandri ad huc modum in vita Pompeij loquente : Prædonum, inquit, maritimum manus primūm à principio temerario & occulto exorta è Cilicia eruperat : post Mithridati in bello contra Romanos operam nauando

Tarsus urbs
unde nomen
acceperit.

Argiuorum
conditor &
etymon.

Arg.
Ἰοί.

Argos Hip-
picum cur
dictum.
Tarsus alte-
ra in Bithy-
nia.
Tarsa in Eu-
phratis ripa.

Cilicia pri-
mum à Tarsos
occupata.
Kil.

Hecht.

Cilix cognos-
men cur Tar-
si tributum.

Cilices pirata
nobilissimi.

uando maiora animo facinora agitare cœperat: inde Romanis ciuilibus in bellis ad ipsas vrbes portas inter se decertantibus, mare præsidio omni nudatum, occasionem ita ita vires suas augendi potentiaque proferendæ præbuit, vt non iam nauigantes solum infestarent; sed insulas porro & vrbes maritimas excinderent: iam & opibus potentes & genere nobiles & prudentia præstantes socios se piratarum atrocinijs, tamquam rei gloriosæ, adiunxerant. Itaque passim naualia erant piratarum, & speculæ maris munitæ, classisque occurrebant non classiariorum tantum fortitudine peritiæue gubernatorum aut velocitate & agilitate nauium ad institutum suum præclare instructæ, sed & inuidiosa in eo apparatu superbia plus quàm terror ipse molestiæ adferebat, quippe aureis malis, purpureis velis, argentoque inclusis remis utebantur, quasi luxuriantes & ostentantes sese maleficijs. Tum omnibus in littoribus fistulæ, cantilenæ, crapulæ, principum personarum rapinæ, & captiuarum vrbiū redemptiones, Romani erant imperij, opprobrium. Naues illorum plures quàm mille fuerunt captæ; vrbes supra quadringentas, delubra etiam ad id vsque tempus sacrosancta & intacta exciderunt, Clarium, Didymæum, Samothracium, Proserpinæ quod est Hermione, & Æsculapij apud Epidaurum, Isthmicum, Tanarium, Neptuni in Calauria, Apollinis vnum Actij, alterum Leucade, Iunonis in Samo, Argis & Lucania; in Olympo etiam peregrina quædam sacra titusque arcanos peregerunt, ex quibus adhuc Mithri sacrum permanet prius ab eis demonstratum: Romanis verò plurimum per libidinem insultauerunt; ac præterea digressi à mari prædationibus eorum itinera infestauerunt, marique propinquas villas exciderunt. Duos quoque aliquando prætores rapuerunt, Sextilium & Bellinum; & prætextatos eos vnà cum ministris abduxerunt. Ceperunt & Antonij triumphalis viri filiam rus euntem, eaque magna redempta est pecunia. Summæ autem fuit quod referam petulantia: Si quis ab ipsis captus Romanum sese esse vociferaretur, nomenque ederet, perterritos se sibi que metuere simulantes femora percutiebant sua, supplicesque ei facti veniam flagitabant, & qui ita humiliter deprecari eos videret, seridè agere putabat: Interim alij calceos ei subligabant, alij toga amiciebant, vti ne in posterum iterum Romanus esse ignoraretur: Postquam ludibrio hominis tandem saturati essent, medium in mare scalam protendentes abire iam tum ac valere iusserunt; & si quis descendere nollet, vi impulsus merferunt. Ceterum ea piratarum classis vniuersum propè mediterraneum mare obtinebat, omnesque eò mercatores arcebantur. Quapropter annonæ caritate pressi, maioresque in posterum metuentes difficultates Romani, Pompeium ad liberandum piratis mare emittendum cogitauerunt. Hæc Plutarchus, apud quem plurimis locis reperias Cilices de nauigandi peritia celebrari. Quoniam verò piraticam & mercenariam militiam ferè semper exercebant, & toti cuius lucro quauis ratione quærendo perpetuò inhiabant, mores ipsorum in prouerbiū abiuerunt ad crudelitatem & imposturam denotandam. Dicitur enim, *Cilix haud facile verum dicit*: tum & *Cilicij imperatores*, & *Cilicij sermones*, & *Cilicium exitium*, in adagijs habentur. Hinc eleganter Cilicis nomen interpretari queas, *lit*—*lit*/id est, nauem leuo siue exonero, eo quòd aliorum naues mercibus spoliarent. Verum absit vt de Tarso primo Cilice sic cogitemus, quem Ogenia probitate præditum fuisse nihil censeo ambigendum; tamen ipsius posterij paulatim, vt fit, à mercatu & quæstu honesto ad turpe & infame lucrum sint prolapsi. Nec Tarso ciuitati prisca laudis vestigia multis post seculis defuerunt, è quibus facillimè colligas qualia prima fuerint gentis instituta. Strabo enim in hac vrbe philosophiam & omnia vniuersi disciplinarum orbis studia ita floruisse scribit, vt Athenas, Alexandriam, & si quæ alia sunt loca liberalium artium exercitatione nobilitata, longè superauerit. In qua & illud fuit singulare & præcipuum, quòd licet in alijs ferè vrbibus litterario ludo celebratis non tam ipsi indigenæ quàm exteri excelluerint, hinc tamen contra euenit, vt ipsi ciues euaserint præstantissimi: inter quos cum alij, tum posterioribus etiam ætatibus floruerunt Antipater, Archedemus, Nestor, duo Athenodori; quorum qui Cordylion dictus est, cum M. Catone vixit, & ad mortem vsque suam apud ipsum permansit; alter verò Sandonis filius, quem à vico quodam Cananitam vocarunt, Cæsaris præceptor fuit, maximo apud eum habitus in honore: à quo domum reuersus, patriam à Boëtho malo poëta, & peiore ciue, pessimè tractatam liberauit. Hi omnes Stoici fuerunt, præter Nestorem A-

Cilicij in Romanos insignis cõrumelia.

Tarsi omnium disciplinarum genera floruerunt.

Athenodorus Cananita præceptor Cæsaris.

cademi-

cademicum; qui Marcellum Octaviae sororis Caesaris filium docuit: qui deinde post Athenodorum civitati suae praefuit. Fuit & Plutades & Diogenes non philosophus tantum, sed Tragediae etiam scriptor: Inter Grammaticos Artemidorus & Diodorus nobilissimi habentur. Celebratur Dionysides uti optimus in tragediis componendis poeta. Praeter hos, infinitos alios fuisse Tarsenses cum alibi, tum maxime Romae ab eruditione nobiles Strabo testatur. Quid quod Chrysippus etiam Cilix fuit, patre natus Tarsensi? Iam & Philemon Comicus, & Aratus qui caelum nobis carmine depinxit, Cilices fuerunt. Nec omittendus Athenaeus philosophus, qui Romae floruit, ruina domus tandem oppressus & extinctus: cui accedit aequalis aetate Xenarchus, qui Athenis & Romae docuit, & inter alios Strabonem discipulum habuit virum de omni historia quamoptime meritum: Hi quamvis Tarsenses non essent, Cilices tamen fuerunt. Verum horum omnium splendorem D. Paullus gentium lumen longissime vicit, qui Evangelicae veritatis doctor philosophos confessus est illos quidem Dei notitiam ex operibus ipsius sibi comparasse, at quem novissent non ut Deum honorasse, & ea de causa nihilo plus salutis quam si nihil didicissent, animis suis attulisse. Merito Tarses primus gentis conditor & Eponymus hoc suo civi potest gloriari; quippe per quem omnes Ionis posteris caelestem philosophiam acceperunt; nec hi soli, sed omnes etiam pariter Christiani. Divinitus profecto contigisse mihi videtur, ut Ianigenarum doctor in ea civitate nasceretur quam Iani nepos condidisset, & de nomine suo nuncupasset. Quamvis igitur Cilices male de maritimis latrociniiis audierint, videmus tamen clarissimas virtutum faces e Tarso toti orbi affulxisse, & inter has unam quae splendidissimo suo fulgore omnem idolomaniam & veteris ignorantiae caliginem & discussit, & dum vlli erunt mortales, numquam discutere cessabit. Tarsum mediam secat Cydnus fluvius frigidissimus & rapidissimus, hominibus iuxta ac iumentis salutaris; qua de re nomen datum videtur, cum *Cud* nihil aliud significet quam id quod gregibus utile est, ut quivis nostratium intelligit. Is in stagnum influit nomine Rhegma, in quo naturalia quondam fuerunt Tarsensium. *Rhegma* nobis significat commoditatem cuiusvis rei apparandae & perficiendae, quo fit, ut a navium compingendarum & interpolandarum commoditate stagnum hoc Cydnum recipiens & in mare exonerans vocaretur. Sunt tamen post Sida quoque Pamphyliae vrbe ad naues fabricandas Cilices usi; quas tot sibi compararunt, ut Pompeius mille trecentas exusserit, praeter eas quas P. Servilius Isauricus ipsis ademit. Ut autem piraticam exercerent, in causa fuit cum illud quod Plutarchus exposuit, tum etiam opportunitas mancipia e Syria capiendi, & ea in Delo Romanis, qui iam ditati excisa Carthagine & Corintho plurimis utebantur, vendendi. Tanta enim Deli tum temporis emptorum erat frequentia, ut vulgo diceretur: Mercator naviga, expone, omnia vendita sunt. Accessit his commoditatibus Syriae regum ignavia, quos Diodorus Tryphon e Coracesio Ciliciae castello in rupe praecipiti munito miris modis vexabat, donec tandem ab Antiocho Demetrii filio obsessus sibi mortem conscivit. Materia ite Cilices plurima abundabant, cum Amanus praeter alias arbores magnam quoque cedrorum copiam ferret. Tantam eorum olim potentiam fuisse Solinus prodidit, ut Lydis, Medis, Armeniis, Pamphyliis, Cappadocibus imperarent, & littora omnia ad Pelusium usque obtinerent. Tarses partem regionis fratri suo Cetino concessit, quae Cetis inde nominatur. Ab hac distinxit Ptolemaeus Citidem: Nos ad eundem utramque regionem referimus conditorem, & discrimen in vocali una non magni facimus, eo quod in vetustis & originis Graecis hominibus ignotae vocabulis facilis esse soleat eiusmodi variatio. Est in Cypro quoque Cetium, quod alij Citium proferunt, alij Cittium, dum Zenonem Stoicorum principem Cittiensem dicunt. Exemplar Strabonis, quo ego utor, *Κίτιον* habet. Is qui Ptolemaeo in Germania anno quinquagesimo secundo post millesimum quingentesimum excuso annotationes addidit, scribit Straboni hoc Cypri opidum Cetium vocari. Homerus Cetaeos populos commemorat Eurypyli, qui Telephi fuit filius, socios. Strabo qui nam hi sint Cetaei a poeta dicti, se fatetur ignorare, quamvis in agro Elaitico riuum esse dicat qui in alios prius fluvios, deinde in Caicum incidat. Suspiciatur itaque Eurypylum locis Caico vicinis imperasse, & sub eo magnam Cilicum partem fuisse. Cum ergo per *ἱστορίαν* apud poetam scribatur, & geographus hinc colligat Cilicum regem fuisse; nos hanc

Nestor Marcellum Octaviae filium docuit.

D. Paullus Tarsensis.

Cydnus Tarsis fluvius nomenclaturam unde accepit.

Rhegma stagnum Tarsensium unde nomen habeat.

Deli mercatorum celebritas.

Cilicum potentia.

Cetis regio a Cetino Tarsis fratre nomen habet.

Cetium Cypri regio.

scripturam in Cypri quoque opido tenebimus; eo quod clarè cernamus ad eundem conditorem Cetæos Ciliciæ, & Cetæos Cypri pertinere; Cilices item quosdam ad Troiã habitasse, & illic Thebas condidisse; qua de re intelligitur è Cilicia illic quondam commigrasse. Liquet itaque Cetim Cetæos primos in continenti Asia condidisse; atque inde in Cyprum oppositam insulam colonos deduxisse, in qua Cetium opidum in ea est parte quæ Tripolim oppositam spectat. Aristarchus Mosaicæ historiæ & ipsius veritatis ignarus, Cetæos à Ceto nomen accepisse scripsit, immanem belluam marinam, quam Græcis significat, hoc nomine intelligēs; qua in re toto Oceano & mari mediterraneo aberrat. Equidem maiorem in modum gaudeo, & singulari voluptate perfruor, dum veterum Græcorum diligentiam videns quam plurima è sacris litteris addisco, ad quæ ipsi scriptorum sermonis sui defectu numquam adspirare potuerunt. Fuerunt qui, dum non viderent quam gentem Cetæorum nomine accipere oporteret, apud Homerum *χίτειοι* legerent, quasi carentes dicerent. Quid multis? alij aliud somniarūt. Equidem nihil dubito quin Cetæi genus referant ad Mosaicum Cetim Ionis filium Elyssi fratrem. Ac non hoc tantum è diuino nostro historiographo apertum sit, quinam sint Cetæi è Cilicia ad Pergamenum agrum profecti, cuius nauale Elæa erat, vnde sinit Elæatico nomen; sed hoc etiam explicari potest, qui fuerint Alyzones à poëta commemorati, & à nemine hactenus satis cogniti. Quis enim non videat Elæam & Elidem eiusdem conditoris nomen referre; atque inde è cognatione colligi, Tarses Cetimi & Eli posteros non in Cilicia tantum ad Amanum, sed in Cilicia etiam Troiana siue Elæatica ad Caici ripas vicinos permistosq. inter se habitasse? Quod autem id magis credas, Ptolemæum consulas; qui te docebit in Cypro quoque non procul à Cetio non obscuram fuisse ciuitatem nomine Elæam, quam extremam vocauit; quod in vltima Cypri parte è regione Laodiceæ iaceret. Sicut igitur ad Caicum Elæatici & Cetæi, ita & in Cypro Cetæi & Elæatici vicini reperiuntur. Nec defuit in Cypro Elyssi posteritas, cum clarum filij ipsius in flumine Lyco extet monumentum; De Cilicibus autem Troianis Homerus loquitur:

Cilicia Troiana.

Elæa ad Caicum.

Elæa Cypri.

Thebe ab Achillis euerſa.

Alyzones qui è vnde genus nomen è ducant.

Al.

Alyba.

Olgafys mōs.

Ἡετίων δὲ ἐπείν ὑποπλακῶν ὑλίαςη,
Θήβη ὑποπλακίη, κιλίκιος ἀνδρῶν ἀνάστων.
Eetion filius habitabat Hypoplacon hirtam,
& Rexor Hypoplacia Thebe Cilicumq. virorum.

Hæc Thebe in agro fuit Adramynteno, quæ Achilles euertit, vt alibi narrat Homerus;
Λύρνεσσον διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.
Lyrnessum euertens, euertens mania Thebes.

Cum Telephus & eius filius Eurypylos circa Caicum imperarit, & in illis locis Cetæos Eurypyli socios Homerus celebrarit, & alibi Cilices in eadem ora posuerit, dicemus vel eosdem Cetæos & Cilices esse, vti Cetæi partem faciunt Ciliciæ ad Amanum, vel Cetæos & Cilices cognatos ad Caicum olim colonias deduxisse. Ex his modò de Alyzonibus hanc facio coniecturam, vt reat eos ab Elyſſo & genus & nomen duxisse. Nec mirari debemus si per Alpha Homerus primam syllabam scripserit, quando & ipse Moses Aleph in principio eius ponat. Dixi *Cet-lust* nobilem voluptatem denotare; quod si in *Al-lust* mutes, idem dixeris ac si dicas, Quicquid est, voluptas est; cum *Al* idem nobis sit quod omne. Sed quid his immoror minutis? Si ex Elyſſus Vlyſſes & Olyſſes fieri viderimus, quid miri si apud Poëtã Alyzon inueniatur, loco duplicis Sigma collocato Zeta? Habitarunt autem Alyzones in monte Olyza, cui nomen etiam est ab Olyſſe. Cum igitur hic sit in Galatia, præter alios amnes Hallyn emittens & Parthenium flumina notissima, bene poëta procul eos aduenisse dixit. Alyba verò ex Alba factum est; quod nomen opido in monte sito conuenit, eo quod *Alben* montes nobis dicantur. Id cernas in Alba non procul à Roma, in Alba Hispaniæ, in Albania regione, de qua antea. Crediderim itaque in Olyſſa quoque monte Albam fuisse quam Vlyſſis filij habitarent, Alyſſones ea de caussa vocati, ceu *Cet-lust-sonem* dicerentur. Mirum est quam veteres sese in Alyzonibus & Alyba torserint; quorum controuersiam qui volet videre, Strabonem adeat. Nos Mosaicam veritatem cum Homero conferentes, non videmur procul ab Alyzonibus aberrasse, nominum ductu veluti Mercuriali manu vsi. At mons Olyſſas à Ptolemæo nominatus, à Strabone vocatur Olgafys, quem dicit altissimum & aditu difficilli-

difficillimum. Eius partem vocat Sandaracurgium, aiens montem propter metallo-
rum effossionem totum concavum esse. Alij Gigantem vocarunt, quia nimirum ma-
nus suas longissime extendat, quod Gigantis nomine signati in Gigantomachia tradidi.
Plurima in eo Paphlagonum fana visabantur, ut olim in excelsis ferè immolare consue-
verant. Hic itaque Alybam siue Albam olim fuisse credo ab Elyssi filiis siue nepotibus
habitaram, & toti monti nomen datum Olyssiæ. Et hæc quidem propter Cætorum
& Alyzonum & Cilicum cognationem. Sed quia Theben à Cilicibus conditam ha-
bitaramque fuisse poëta indicavit, dicamus obiter quid voce hac, aliquot diversarum
regionum opidis communi, denotetur. Thebarum enim in Ægypto, Thebarum in
Græcia, huius item Thebes vetustas satis declarat, vocabulum esse de prisco sermone
interpretandum; quod in aliis urbibus plurium numero, in Elætica singulari effertur
ab Homero. Nulla res est tam exigua aggredienda, ut non opus sit Deum omnium re-
rum caput invocare; quod si verum est, quanto magis in urbibus condendis & conse-
crandis? Non mirum igitur si cui placuerit urbem eo nomine vocare, quo quibus mo-
neretur Altissimum caput orari oportere. *Det-het-be* nobis significat ipsum caput ora,
quod contrahimus consueto nobis more in *Thebe* reiecto Tau è medio; ut ex *Det*-niel
facimus *Hemel*/ ex *Det*-Iem *Hellum*, quorum prius calum significat, quia caput summum
reuelet; posterius galeam, quod ea caput celet ac defendat. Quoniam autem clarissima
hæc nobis est significatio, & nomen Thebes antiquissimum; facile cernis quo is ser-
mone in sacris usus sit qui Theben indigitavit. Quid? an non Troia ipsa nostras habet
vocabulum? *Trui* enim, vnde Troia, suem significat, ut alibi declaravi; quod animal
immolabatur ad impetrandam omnium rerum fecunditatem, quæ est in hoc animali
singularis. Troiæ autem arx Pergamus dicebatur, quo nomine & opidum ad Caicum
fuit nuncupatum. Eustathius testis est ipsam arcem Troiæ sic nominari, tamen non
rarò pars pro toto ponatur. Illud mireris quod dicat, quavis arcem in edito loco positã
Pergamum posse nominari. Mihi sanè mirum videtur vnde id didicerit, cum huius di-
cti veritas è solo nostro sermone queat declarari. *Berg* siue *Perg* apud nos idem est quod
abscendo & tueor; quod quia loca alta maximè præstant, *Bergo* pro monte ponitur,
& hinc *Bergheim* domus est in monte collocata: vnde Pergamus arx Troiæ dicta, quod
loco edito sita esset. Hinc & Pergæ Pamphylia opidum in monte situm, & Bergomum
in Italia, & Pergamum ad Caicum, quod & ipsum arcem in edito monte sitam habe-
bat, qui in acutum apicem teste Strabone desinebat. Nobis siluæ etiam *Bergen* vocan-
tur, eo quod & his homines sese aduersus hostium insultus tueantur. Hinc *Bergheim*
apud Antuerpiam. Iam & turas nauium stationes *Bergen* nominamus, vnde opida qua-
tuor non procul ab Antuerpia *Berghei* dicuntur quibusdam vocis distincta appendici-
bus. Quamuis verò hæc crebrius à me dicta sint, non puravi tamen nobis ab Elætico
agro dilcedendum esse; nisi Pergami etymologia Thebes olim vicina, nomen nostrati
deberi sermone verisimile reddidisset, ac simul confirmasset primum arcis Troianæ
conditorem, quisquis fuerit, nostrati lingua usum esse: vnde liquere potest, omnes Ia-
peti posteros, qui Babylonicæ quidem turri struendæ non interfuerunt, purum putum
nostratem sermonem habuisse, atque idcirco eum ulterius ad ipsum Adamum pertinere.
Porro quia occasione Tarsis Cetini feci mentionem, non abs re fuerit huius quoque no-
men declarare. Cogor toties monere ut ferè pudeat, nostratibus familiare esse ut voca-
bula concidant, uti ex Elyssio *Cel*/ vnde *Elis*, & *Lus*/ vnde *Lusus*, fieri dixi. Eodem mo-
do è *Caiethem* *Cethem* per syncopen fecerunt: *Caiethem* verò nihil aliud significat,
quàm si Latine dicas Muniens siue secludens amœnum caput, in ea loquendi consue-
tudine qua caput vocamus quamuis terræ oram nauibus appellendis, onerandis & exo-
nerandis accommodatam; quam nostram phrasim Hispani & Itali à Gotis, qui nostra
lingua utebantur, retinuerunt, *Capo* promontorium vocantes. *Caiet*/ siue scriptura
castigata *Caiet*/ amœnum caput significat, ut aliàs declaravi; *Caiethem* igitur, vnde
Cereim, siue *Cetim* apud Mosem, is dicitur, qui amœnas terræ oras in altum mare pro-
tensas munit. Vides itaque nomine hoc admonitionem qua Ión filios suos docebat non
satis esse maria audacter transire, nisi & capita quædam muniantur, ut & naues & mer-
ces in tuta queant esse statione & custodia. Integritas huius nominis bellè seruata est
in *Caieta* Italia, qua vix vllum amœnius promontorium cernas; adèd ut aptissime in

Sandaracur-
gium.
Gigas mons.

Thebe vocis
etymon.

Hemel.
Hellum.

Troiæ nomē-
clatura.

Pergami no-
minis ratio.
Bergen.

Cetini nota-
tio.

Capo.

Caieta.

ipsum quadret nomen. An verò Ceteimus Caietam an Cimmerij condiderint, parum
 curo; quando quidem video multis locis Iapeti posteros permistos habitasse, vt ex iis
 quæ modò dixi quibus perspicit: ac cæteroqui ipse loci situs nomen hoc meretur, à quo-
 cumque tandem impositum sit. Sed satis modò diu de Ceteimo verba feci, redeat Tar-
 ses primus Cilicum conditor, quem siue Tarsen siue Tarsum nomines, sùsque deque
 fero, modò vera nominis ratio de sermone nostro petatur, in quo Tar-ses quidem au-
 dacem & diuturnum maris significat calcatorem: Cilti verò nauium compactorem.
 Quia igitur naues prius compingendæ quàm mare calcandum, Ciliciam totam voca-
 uit regionem, Tarsi nomen vni soli dedit ciuitati. Ciliciæ autem in Syriam exitus Is-
 sus vocatur à nostro vitfi/ quod significat egredior. Si enim, siue Ti/ idem est quod eo:
 vnde Tit vocabulum circulare pro tempore semper eunte habemus. Tit autem per
 diphthongum eam quæ est in Harpuia pronuntiatum, idem est quod Extra: Hinc Vi-
 talus cum diphthongo eadem hominem significat externæ linguæ, vnde post Italus di-
 ctum est. Oenotriam enim siue Ausoniam Italianam vocarunt Cimmerij, cum viderent
 eam externa lingua, siue alia ab ea qua Ianus vsus fuisset, vtentem. Vitfi igitur, & more
 Allemánico siue Sueuico Vitfi/ idem est quod egressus. Vnde diphthongo in I com-
 mutata fit Issi, & inde Issus. Hinc apud Francos Romanisantes dicitur *Issue* pro exitu,
 & *l'huis* porta, & inde *Huisier* portarius. Hoc annotare placuit, tum vt nobilissimo si-
 nui & ciuitati ad exitum Ciliciæ collocatæ nominis ratio constaret, tum vt veteris lin-
 guæ vestigia cernerentur, qua, vt olim Cilices, ita post Franci in Germania vsi fuerunt.
 Quæcumque enim vocabula hodiernus Gallorum sermo à Latinis non accepit, ea re-
 tinet è prisca vel Gallorum vel Francorum lingua; quæ qualis fuerit, in Gallicis & Fran-
 cicis meis ostendi. Issica ora nobilissima facta est ab insigni Alexandri Magni contra
 Persas victoria, nec minùs apud eruditos totus ille Amani & Tauri tractus celebratur
 de Ciceronis præfectura, qui se iactat à militibus ibi Imperatorem fuisse celebratum.
 Amani nomē in Arcadiis fortassis explicabo, loco nimirum opportuniore. Nunc è Ci-
 licia oram soluamus, vt secundis ventis in Hispaniam nauigemus. An Tarses & Elyf-
 sus simul in Hispaniam appulerint, vt antè dixi, an verò post fratrem, non magni re-
 fert nouisse: equidem in veteri persto sententia, eo quòd non videam cur non potius
 simul quàm separati dicantur profecti fuisse. Credo enim Nochum illis imperasse vt
 coniunctis viribus & nauibus littora circumirent, secundum eam rationem quam Ho-
 merus attigit, *σύν τε δὴ ἐρχομένω*, quòd videlicet alter alteri, si qua in re opus esset, sup-
 petias ferret, quia variæ nauigantibus occurrunt necessitates. Elyssus ergo fratri suo mi-
 nori locum assignauit optimum, commodissimum, omniumque rerum humanis vsi-
 bus necessariarum copiam largo cornu effusurum ad ipsum fretum maris mediterranei,
 quo Africa ab Europa in occidentali plaga separatur. Totam enim regionem quæ ma-
 ri interno & Oceano & Bæti flumini adiacet, Tarses de nomine suo Tartessum nun-
 cupauit, adiecto articulo nostrati in medio, quo nomen à Tarso Ciliciæ distingueretur.
 Nihilominus tamen ab Asiaticis & Syris Tarses nominabatur, tum quia articuli vium
 ignorabant, tum quia Tarses vocabulum à Tarso vicina notius vsitatiusque haberent.
 Et fieri potest vt tota regio primùm Tarses fuerit nuncupata, & inde opidum Tartes-
 sus articulo ad distinctionem adiecto; quod mihi quidem magis arridet, tametsi Græci
 id ignorarint. Nam in sacris litteris, vt mox latius docebo, totam regionem regnum
 Tarsis nominari videmus. Græci Tartessum tum flumen ipsum Bætim nuncupatum,
 tum urbem Tartessum vocarunt. Sic Stefichorus, quem Strabo testem laudat, de ar-
 mento Geryonis cecinit:

*Issus Cilicia
 in syriam exi-
 tus vnde no-
 mè accepit.
 Si.
 Ti.
 Tit.
 Vit.
 Italia etymò.*

*Issue.
 L'huis.
 Huisier.*

*Tarses qua
 loca in Hi-
 spania tenuerit.*

*Tartessus re-
 gio & vrbs
 in Hispania.*

*Διότι θρηνηθεῖν χερδὸν ἀντιπέρας κλεωῆς ἐρυθίας,
 Τάρτηος ἔ ποταμὸς ὠδὴ πηγὰς ἀπείρονας
 Ἀργυροῦ ἔλους
 ἐν κενθμώνων πέτραις.*

Tartessia.

Quoniam genitum sit è regione non procul iacentis illustris Erythiæ, iuxta fon-
 tes infinitos Tartessi fluminis, qui argenteas radices habent in antrorum rupibus.
 Opidum inter duo Bæti ostia quondam habitatum, & ei Tartessi fuisse nomen Strabo
 asserit: Eratosthenes regionem Calpæ vicinam Tartessiam vocari scribit, & Erythiam
 iuxta esse insulam eximiæ felicitatis. Geographus credit Tartarum à Tartesso nomen
 habere,

habere, quod nos minimè ipsi assentimur, vti de vtriusq. vocis interpretatione iam iam liquebit. *Tar-fes* & *Tarteffes* idem nobis significat, illud quidem calcatorem maris, hoc calcatorè ipsius maris notat, adiecto articulo nostrati *Tes*. quod discriminè quantulū sit, quamq. parū faciat ad significationis & cōpositionis diuersitatē, cuius fuerit manifestū, si vocabulū Græcum faciat eiusdē notationis. *Tarsers* enim *θαλασσωπηπιπιδος* erit; *Tartari* nō-
Tar-teffes verò *πατῶν τῶν θαλασσαν*. Porro *Tartarū* locus inferorū dicitur ea de causa, *tatio*.
 quod circa terræ infima esse dicatur, quàm longissimè distitit ab omni motione. Cū enim terra simpliciter *Art* vocetur, eo quod tarditate sua in medio deuinciatur, rectè *Art*.
infernus, qui terræ medium occupat, eo dicitur nomine quod geminæ tarditatis habet notationem. Cū igitur *Tar* ipsi fiat, quod est celere, contrarium sit, vti dixi; *Tar*.
Tartar bis fuerit contrarium, & Latine *Tardum* *tardum* redderetur. Verū nobis cō-
 piofa geminæ tarditatis ratio est; vna, quod *infernus*, vti dixi, in tardissimo elemento *fiat*.
 tardissimus sit, vti centio immobili proximus; altera, quod mors omnia conculcet; tertia, quod eos quos mors conculcauit, perpetuò in inferno demoretur; quartò, *infernus* solos tardos & iam mortuos conculcet, à cuius calcibus solus Christus potest liberare, nos vnà secum, excussa omni tarditate peccatorum, in calos attollens, & Patri suo
 sistens. Tarditas ergo omnis nobis fugienda: & quia terra tarditatem colligat, terrena
 omnia relinquenda, ne nos ad vitam æternam euntes demoretur. *Primus homo*, inquit
Tarsensis noster, *de terra terrenus, secundus homo de celo caelestis*. Relicto igitur terreno
 homine, vt tardo, caelesti homini, qui est Christus, nos vniamus necesse est, si à *Tarta*-
 ro liberari velimus, vt toto corde velle debemus. Serpens homini inuidens, calcaneo
 ipsius insidiatur; id est ipsius terræ quæ *Ates* inuidiæ veluti agger quidam obiicitur. Pars
 enim hominis terræ, tarditatis matri, proxima tarditatem mentis nostræ cacodæmoni
 expositam denotat, quæ fecit vt *Eua* Deo non credens lethali draconis veneno periret,
 ac *Tartaro* ipsi obligaretur, in quo perpetuò mansisset, nisi secundus homo, qui caelestis
 est, eam morte sua redemisset. Sic iniquitas calcanei dicitur peccatum, quia omne pec-
 catum ex parte hominis terrena nascitur, vti ex *D. Pauli Tarsensis* comparatione cla-
 rum. Eodem modo *Virgilius* omnem vitæ motionem cælo tribuit, & contrà terræ ad-
 scribit omnem tarditatem, dum sic canit:

*Igneus est ollis vigor, & caelestis origo
 Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
 Terreniq. hebetant artus, moribundaq. membra:
 Hinc metuunt cupiuntque, dolent gaudentque, nec auras
 Respiciunt, clausa tenebris & carcere cæco.*

Tarditatis ergo huius terrenæ, è qua *Chauæ* incredulitas & diffidentia nata est, & om-
 nis cæcitas à *Virgilio* depicta, symbolum calcaneus est, tum quia terræ proximus, tum
 quia est pars pedis postica, & idcirco ab oculis, quibus videmus, auersa. Græci *Tarsi* nō-
 mine plantam intelligunt, quæ & ipsa terrenæ tarditati proxima, & idèd à *Tart* nomen,
 vti modò dixi, adepta. Videmus itaque quàm elegans sit sacrarum litterarum locutio,
 dum *Deus* serpenti dicit, *Tu insidiaberis calcaneo eius*, vtpote qua tantum conditur my-
 steriorum. Tarditas ergo nostra nos ad *Tartarum* detrahit, haud secus ac calcaneus
 terram petit. Eodem *Christus* respexit dum dixit, *O stulti & tardi corde ad credendum!*
 Vide nunc quàm *Tartarum* insignem habeat nobis significationē, eodem modo com-
 positum vocabulum quo nomen *Arar* ad annem tardissimum denotandum; cuius
 frustra ex alia lingua ratio quærat. Quo si *Tartarum* velimus effugere, tarditatem
 omnem excutiamus; & verum *Mercurium* tam nobis propitium reddamus, vt *talaria*
 calcaneis nostris adfigat, quibus sublatis à terra & *Tartaro* eius meditullio, in cælum euo-
 lemus. Ex his manifestum fit, *Tartarum* non à *Tartesso*, sed ex eodem tamen fonte
 duxisse nomen; licet alia de causa, atq. ea quam *Strabo* suspicatur. Gratias tamen illi
 habeant lectores, quod mihi vocis huius interpretandæ & eximij symboli explicandi de-
 derit occasionem, & *Deum* orent, ne ad *Tartarū* nostra tarditate deprimamur. Quod
 autem *Tartarum* circa terræ centrum esse dicam, & idèd nihil vel profundius eo vel
 tardius inueniri, id satis indicauit *Homerus* poëta hyperbole rem augens:

*Ἡ μὲν ἐλάν ῥίψω ἐς τάρταρον ἠερόεντα,
 Τῆλε μάλ' ἢ χεβάρουσαν ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον,*

*Terra quiddam
 tarditatem
 colligat, ter-
 rena omnia
 sunt relin-
 quenda.*

*Calcaneus
 terrena tar-
 ditatis sym-
 bolum.
 Tarsos plant-
 ta.*

*Tarditas fu-
 gienda.*

*Tartarus
 cur circa ter-
 ra centrū esse
 dicatur.*

Ενθα σιδηρεαίτε πύλαι καὶ χαλκίος ἔδος,
 Τόσον ἐνερθ' αἴδης, ὅσον ἕρως ἐς' ἄπο γαίης. id est,
 Aut ipsum arreptum dimittam ad Tartarum atrum,
 Hinc procul est ubi sub terra declivē barathrum,
 A Ere pavimentum stratum est, est ferrea porta,
 Inferno inferius quantum terra est ab Olympo.

Virgilius sic est imitatus:

—Tum Tartarus ipse

Bis patet in praeceps tantum, tenditq; sub umbras
 Quantus ad aetherium cali suspectus Olympum.

His mox succinit:

Hic genus antiquum terrae Titania proles.

Vbi rursus indicavit, terrae filios terrenis perturbationibus semper depressos ac tardatos propriam esse Tartari possessionem; quod addo, ut Tartari & Terrae cognatio tum in rebus ipsis, tum nominibus magis magisque intelligatur. Suspicor sanè poëtam Mantuanum subodoratum fuisse, Terrae naturam bis in Tartaro exprimi, & nihil aliud esse quam Terrae terram, id est, ut terra in toto uniuerso infimum est, ita Tartarum infimū est ipsius terrae, cuius nomen à Tar etiam nostrati deriuatur. Quam autem procliuis

Tartarus cur
ad occidentalem
Oceanum
à poëta collo-
catur.

Mortuorum
regionis dis-
tributio.

Arganthonius
Tartessorum
rex.

Carteia.
Tartessi no-
mine duae olim
urbes ap-
pellatae.

Tarfeion.

Regnū Tartis
in sacris li-

fit ipsius a & e permutatio, in Σεπέθρω & barathro videbis. Porro quod Tartarum ad occidentalem Oceanum ponant poëtae, credidit Strabo à Tartesso Tartari nomen manasse. Dum de Elyso agerem, causam huius rei indicaui. Quoniam enim morientibus nobis Sol aeternum nobis occidat, & mox à morte ad umbrarū sedes ablegemur; rationi consonum est ut in occidenti & Tartarum & Elysius campus ponatur, & reliqua omnia quae post vltimum nobis Solis occasum accidere dicuntur. Socrates cicutam iam iam bibiturus Tartarum prolixè descripsit, in tres sedes omnem mortuorum regionem partitus; Purgationis locum, Beatorū sedes felicissimas, & Tartarum: verum hæc parū faciunt ad nostrum institutū. Fortunatae insulae, à priscis magis decantatae poëtae quam aut cognitae aut descriptae, beatorum insulae habitae olim fuerunt; quas Pindarus *μακάρον νήσους* vocauit. è quo sequitur & Tartarū circa hanc mundi plagam introitum in poëtarum fabulis habuisse. Siue autem Tartarus siue Tartarum, siue Tartara efferas, nihil refert; cum terminatio nihil faciat ad etymologiam. Redeo à Tartaro ad Tartessum. Quoniam Tarsus & Tartessus eiusdem sunt & originis & significationis, & Tarsum constet à Tarse conditam esse, dicemus Tartessum ab eodem & principium culturæ, & nomen accepisse. Celebratur apud veteres Arganthonius Tartessorum rex, cuius liberalitate & pecunia Phocenses muros vrbi suae struxerunt, firmos illos quidem aduersus omnem arietum vim, at nihil tamen profuturos aduersus Harpagum Medorum ducem, qui Ionum vrbes expugnauit, aggere exterius mœnibus æquato. Arganthonium Herodotus scribit centum viginti annis vixisse, octoginta regnasse. Anacreon se dicit nec Amaltheæ cornu optare, neq. centum quinquaginta annis Tartessi regnum tenere. Meminit eiusdem Lucianus, eos enumerans quorum longa ætas digna visa est admiratione. Pomponius Mela in sinu Calpes Carteam collocat, quam quidam putarent Tartesson fuisse; è quo & Strabonè collatis coniecto duas olim vrbes Tartessi nomine dictas fuisse, & illam quam Bætis duo ostia complecterentur, & alteram eo loco vbi nuac est Tarifa. Sed nos cum Eratosthene totam regionem Baticam Tartessiam dicemus: nec mirum est & opido cuiusdam & toti regioni idem nomē dari, cum id nostra quoque ætate videamus euenire cum alibi, tum in Iuliaco & Geldria: quorum nominum vtrumque commune est & regioni & ciuitati. Stephanus eius Tartessi quæ ad fretum erat, non meminit, verum alterius dumtaxat, quæ inter Bætis ostia iacens, ab antiquo fluminis nomine Tartessus diceretur. Apud Polybium Tarfeion opidum legimus, & inde Tarfeitas populum. Stephanus Tarfeium ad Herculis columnas ponit, & ciues eius ætate sua Tarsenos vocatos dicit: vnde coniectio Tarfeion dici cœpisse ad discrimen Tartessi eius quam Strabo & Stephanus ad Bætim collocarunt. Videmus ergo in Tarfeio & Tarfeitis siue Tarsenis clarissimum Tarfei monumentum; atque adeò propius ad veram nominis Tar-se rationem accedens quam Tarsus. Non video itaque cur non debeam constantissimè assuecere; regnum Tarsis in sacris litteris

non aliud esse quàm Tarreſſiam regionem ſiue Baticam. Quanta huius quondam fuerit felicitas, latiffimè Strabo declarat. Opidorum, inquit, ingens numerus: Nam ducen-
 ta eſſe prædicant, quorum illa celeberrima ſunt quæ ad amnes ædificata ſunt, aut alio-
 quin ad æſtuaria & mare, propter rerum commoditatem. Enumeratis deinde aliquot
 urbibus ac Batis navigatione, amœnitate camporum adiacentium, diligentiffima agro-
 rum cultura, eleganti arborum per ordines diſpoſitione deſcripta, ſubdit Geographus:
 Dorſa montium æqualibus inter ſe ſpatiis diſtantia ad flumen pertinent, alibi magis
 alibi minùs ad Boream vergentia, plena metallorum. Plurima autem argenti vis eſt in
 Ilipæ finibus, & circa Siſaponem tum antiquum tum nouum vocatum. Ad Cotinas
 nominatas æs ſimul & aurum generatur. Et hi quidem montes ad ſiniſtram ſunt ſurſum
 nauigantibus; ad dextram verò immenſa camporum planities bene alta & fructuofa,
 magnis arboribus conſita, nec minùs pascuis abundans. Superiores adiacent montes
 metallorum fodinis celebres, qui Tagum verſus deſcendunt. Loca autem metallicã
 aſpera & tenuia ſunt oportet, qualia ſunt Carpetaniæ, multòque magis Celtiberis fini-
 tima. Talis item Baturia eſt, campos ſiccòs habens ad Anam pertinentes. At Turde-
 tania admirabili felicitate gaudet; ac cum omnium rerum ferax ſit, tum maximam
 copiam profert ſingulorum. Duplicatur autem hæc felicitas exportandi commodita-
 te: Quod enim in fructibus vltra neceſſarios vſus ſuper eſt, id nauigantium frequentia
 faciliffimè diſtrahitur. Poſt hæc Geographus æſtuariorum & nauigationis facilitatem
 exponit, cui mox ſubiungit: Exportatur, inquit, è Turdetania vinum, magna vis triti-
 ci, oleum; atque id non plurimum modò, ſed etiam optimum. Ad hæc cera, mel, pix:
 Iam & coccus, & minium non inferius terra Sinopica. Nauigia ibidem fiunt è materia
 ex eiſdem locis caſa. Sunt iſtis & foſſiles ſales, & non pauci falſarum aquarum riu-
 i. Magna etiam falſamentorum copia ad obſoniorum vſum paratur, nõ ſolùm ad inte-
 rius mare; ſed & in maritimis etiam locis extra Herculis columnas ſitis, quæ Ponticis
 nihilo ſunt deteriora. Solet & plurimus inde pannus portari, at nunc lanæ magis Co-
 raxorum, quarum pulcritudo omnem ſuperat fidem. Vnde fit, vt admiſſarij arietes ta-
 ſento veneant. Telarum item incredibilis tenuitas, quas Saltiæ conſciunt. Armen-
 torum & gregum ingens abundantia, & magna copia omnis generis venationum: Be-
 ſtiarum noxiarum raritas, exceptis lepufculis terram fodientibus, quos quidam leber-
 des dicunt (agit de cuniculis.) Corruptum enim plantas & ſemina radices eſtando,
 quod malum per totam ferè Iberiam & inde ad Maſſiliam vſque graſſatur. Quid quòd
 & ipſas etiam inſulas turbat? Qui enim Gymneſias incolunt, dicuntur quondam lega-
 tos Romam miſiſſe terras ſibi petitem; eo quòd à cuniculis, quorum multitudini reſi-
 ſtere nequirent, expellerentur. Ad tantum certè bellum tanto opus eſſe remedio non-
 numquam accidit: verùm id non ſemper euenit, ſed ſimile quiddam habet peſtilenti-
 æ aëris conſtitutioni, quemadmodum & ſerpentum & murium agreſtium multitudo.
 Quò autem intra modum eorum frequentia cohibeatur, complures repertæ ſunt ve-
 nandi rationes; & inter alias, feras muſtelas, quas Libya educat, capiſtris alligatas in fo-
 ramina ſeu cuniculos immittunt. Hæc quas capiunt, vnguibus extrahunt, quas non ca-
 piunt, prodire cogunt, quibus capiendis venatores inſtant. Porro quanta rerum è Tur-
 detania copia exportetur, nauigiorum & magnitudo & numerus maximus declarat.
 Ingentes enim Holcades illinc Dicaarchiam & Oſtiam, vbi Romanorum nauale eſt,
 appellant; adeò vt multitudine cum Africanis certent. His Strabo piſcium diuer-
 ſorum copiam adiungit, quibus enumerandis ſuperſedebo. Deinde pergit ad metalla.
 Cum verò, inquit, prædicta regio tantum bonorum ſuppeditet, tum magis admire-
 ris metallorum fodinas. Eorum enim Hiſpania tota plena eſt, non tota autem fructi-
 bus producendis felix, qui illic deſiderantur vbi metallis abundat. Rarum eſt enim
 generis vtriuſque copiam habere; rarum item eandem regionem paruo loco omnis ge-
 neris abundare metallis. At Turdetania & ei contigua regio nullam omnino ſinit eos
 qui laudare velint, deſiderare ratione. Nam neq. aurum, neq. argentum, neq. æs, neque
 ferrum vſquã terrarum aut tanta copia aut tanta bonitate gigni hæcenus deprehenſum eſt.
 Adde, quòd amnes & torrétes aureas arenas deuoluant, quæ quidè & in aridis locis ſunt;
 ſed in illis non apparent: In locis autè aqua ablutis ſplendore ſe produnt aurea rameta.
 Arida itè loca aquis illatis diluètes, faciunt vt rameta ſplendeant, quæ ad ré tū puteos fo-
 diunt,

teris quod fuerit.

Batica regionis felicitas.

Ilipa.
Siſapo.
Cotina.

Baturia.
Turdetania felicitas.

Cuniculorum in Turdetania copia & venatio.

Metallicarum fodinarum in Hiſpania frequentia.

Auri feraciſſima eſt Hiſpania.

diunt, tum alias artes excogitant; quo lotione aurum excipiant: adeò vt nunc plura sint Chrysoplysia, id est, auri lauacra, quàm aurifodinæ. Hæc & alia his similia Strabo; quibus addit, in mediis etiam lapidibus auri glebas papillarum instar, aliquando etiam semilibram appendentes, inueniri. Æris præterea quædam fodinas Aureas vocari, vnde coniectari queat aurum prius ex iis erui solere. Aduocat deinde Posidonium ad partes Hispanicarum opum laudandarû, cuius orationem ait copiâ & verborum luxuriâ cum ipsa metallorum vbertate certare, atq. adeò in ea efferenda non aliter se habere, quàm si diuino quopiam furore raperetur: inter cetera itaque fabulæ fidem habere qua fertur, filuas olim incensas effecisse, vt aurum & argentû e terra ebulliret, propterea quòd omnes tumuli & omnes montes nihil aliud sint quàm quidam numorû acerui, ab ipsa felicitatis copia congesti; ita vt qui videat loca, dicat thesauros naturæ sempiternos, aut imperatoriæ cuiusdam maiestatis ærarium numquam exhauriendum. Illic itaque sub terra, non Aden, id est, caliginis & tenebrarum principem, sed Plutonem, id est, diuitiarum Deum habitare. Hæc & alia id genus Posidonius scripsit, cuius omnia sigillatim verba recitare non opus est. Diodorus Siculus fabulam, cuius Posidonius meminit, latius refert. Hic montes Pyrenæos non illos modò vocat qui Galliam ab Hispania cõtinaua catena separant; sed & eos qui ab his propagati, tribus millibus, vt inquit, stadiorum interiùs per regionem Celtiberorum porriguntur. Horum filuas à pastoribus accensas olim fuisse, & regiones ambustas, & inde montibus nomen datum, quorum igne ad multos dies ardente argenti riuos profluxisse; quod incolis ignotum Phœnices vili rerum aliarum permutatione sibi comparasse, atque inde maximas opes contraxisse. Sed satius fuerit totum hunc locum e Diodoro transferre, eo quòd Posidonij paraphrastem agere videatur: qua in re Poggij Florentini contenti erimus interpretatione. Adeò autem mercatores quæstus excitauit cupiditas, vt cum onullis nauibus superaret argentum, amoto ab ancoris plumbo, argentum eius loco subderent. Hoc lucro Phœnices admodum opulenti facti, plures colonias tum in Siciliam propinquasque insulas, tum in Libyam Sardiniamque ac Iberiam destinârunt. Multis post sæculis cognito argento, Iberi metallis quærendis operam dedere; magnaque optimi argenti copia reperta, ingens ex ea vectigal prodiit. Cum æs, aurum, argentumque sint metalla præcipua; qui in reperiendo ære dant operam, quartam eius quod effodiunt portionem capiunt. Eorum qui in argento effodiendo occupantur, quidam tribus diebus Euboicum percipiunt talentum. Terra enim omnis argento referta est: vt mirabilis sit & eius patriæ natura, & operantium continuus labor. Nam qui primùm his metallis reperendis incumbabant, magnas contrahebant diuitias. In promptu enim est argentum, terra abunde illud præstante. Postea cum Romani Iberiam subegissent, Italici, qui lucri cupiditate id sibi opus sumserunt, maximè ex eo ditati sunt. Emptam enim seruorum copiam ad effodienda metalla deputant; qui variis locis metallorum venas scrutati, ac alte lateque terra effossa, plurimum auri argenti que erunt, variis multorum stadiorum cuniculis sub terram actis. Multo facilius quæstuosiorque hæc cura quàm metallorum quæ apud Atticos reperiuntur: ibi enim multas effodiendo impensas subeunt, sæpius opinione frustrati; cum aut non inueniant quod quærunt, aut inuentum ita parui sit, vt superetur à sumptu. Apud Hispaniam qui metallis incumbunt reperendis, ampliora spe percipiunt. Bonitate quippe soli glebas semper auro argentoque fertiles inueniunt, vtpote omni terra metallis plena. Subter terram reperiuntur nonnumquam flumina decurrentia: quorum cursus spe quæstus vi magna recidunt; aut, quod mirabilius videtur, cochleis quas dicunt Ægyptiacas diuertunt; ab Archimede cum in Ægyptum profectus est adiuuentis: eiusmodi instrumentis loca vbi metalla effodiuntur; eiecta superius aqua, summa arte diligentiaque siccant. Mirabitur profecto quis Archimedis ingenium, non solum in his, sed in ceteris quoque maioribus rebus, quas multis in orbis partibus egregias fabricatus est: de quibus scribetur diligentius, cum ad eius tempora veniemus. Serui qui ad hæc metalla deputati sunt, incredibilem quæstum afferunt dominis. Verùm cum diu noctuque in labore perseuerent, multi ex nimio labore moriuntur; cum nulla eis ab opere detur requies, aut laboris intermissio: sed verbèribus ad continuum opus coacti, rarò diutius viuunt. Robustiori quidam corpore & animi vigore plurimùm temporis in ea versantur calamitate, quibus tamen ob miseram

magnitu-

Phœnices au-
ro Hispanico
ditati.

Romani Hi-
spania suba-
cta eò seruos
ad aurum
effodiendum
miserunt.

magnitudinem moris est vita optabilior. Cum plurima in hoc metallorum munere sint admiratione digna, nequaquam tamen quis admiretur, cur nullus recens horum reperiendorum auctor extiterit. Verum argenti studio à Carthaginensibus, quo tempore Iberiam tenuere, ea metalla adinuenta sunt. Hæc fuit causa ut eorum postmodum excreverent vires: Pretio enim optimis militum conductis plura gesserunt adversus hostes bella. Neque domestico neque sociorum milite vsi, Romanos Siculosque ac Libyos in maxima deduxerunt pericula, cum omnes diuitiis ob auri argentique copiam superarent. Perspicaces sane, ut videtur, prisca temporibus extitere ad quæstum Phœnices: Itali nullis aliis cessere. Oritur & stannum in pluribus Iberiæ locis, non casu repertum, ut quidam scriptores vulgauerunt, sed effossum conflatumque, quemadmodum argentum atque aurum tradunt. Nam supra Lusitaniam plurimum stannum effoditur in insulis oceanii Iberiæ proximis, quæ à stanno Cassiterides denominantur. Plurimum tamen à Britannia insula ad appositam Galliam affertur: Deinde per loca mediterranea Celtici mercatores equis per Massiliotas ad Narbonam urbem, Romanorum coloniam, optimum earum partium tum opportunitate tum commoditate aduentium emporium, perducunt. Hæc Diodorus: in quibus dum Poggius negat stannum casu inueniri, vertere debuisset, in terræ superficie. Polybius maximas argentifodinas circa nouam Carthaginem commemorat, operarum in iis quatuor myriades, & Romanis diurnum inde lucrum viginti quinque millia drachmarum fuisse asserens. Addit idem omnem metalli purgandi rationem; quam, quia ad diuitiarum vberitatem non facit, omitto. Illud ex eo annotandum: non procul à Castaone, vbi plumbi maxima copia, admixta etiam argenti quadam portione, mons est è quo Bætis effluit, quem *αργυροβόλον* vocant, id est, argenteum. Strabo historiæ scriptores citat, qui scribant tantas fuisse Iberorum opes, ut quo tempore à Barca Carthaginensium duce deuicti sunt, præsepibus & dolis argenteis vterentur. Non male igitur dixit ille, quisquis fuerit, apud Stephanum, *ταρτησίων ὄλιον ἄστυ*, id est, Tartessus urbs felix. Ex his modò clarum cuius fuerit, Beticam olim Phœnicibus & Carthaginensibus plus emolumenti attulisse, quàm totus nouus in Oceano Atlantico orbis hæctenus præstiterit Hispanis. Nunc missis scriptoribus externis, audiamus quid sacri libri de Tarsis dicant. Tertij Regum cap. x. & Paralipomenon secundi capite nono, hæc de Salomonis diuitiis inter alia legitur: Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri; excepta ea summa quam legati diuersarum gentium & negotiatores afferre consueuerant, omnesque reges Arabiæ, & Satrapæ terrarum, qui comportabant aurum & argentum Salomoni. Deinde, expositis hastis & scutis aureis & folio aureo, adduntur hæc: Omnia quoque vasa conuiuij Regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur. Siquidem naues Regis ibant in Tharsis cum seruis Hiram semel in annis tribus, & deferebant inde aurum & argentum & ebur & simias & paños. Et hæc quidem verbis Paralipomenon: Liber enim Regum exprimit classem Salomonis & classem Hiram iunctas iuisse; ut nimirum utriusque Regi sua fuerit classis. Quod autem naues Tarsis fuerint maximæ, & superbissimè instructæ, ex Iesaiâ discas: vbi inter alia, quibus diem Domini potètiorem facit, maximis & altissimis quibusque, naues etiam Tarsis commemorat; quas & Dauid in Odis multo antea, vti excelsas & superbas, celebravit. In Ieremia itidem legitur: Argentum inuolutum de Tarsis affertur. Hic argentum in longas massas extensum intellige, cum *γρη* idem sit quod, extendit, à nostro *Geret* litterarum transpositione factum. Verum longè clariùs Ezechiel vicefimo septimo capite declarat, Tartessios eosdè esse cum Tarsis. Tarses enim, inquit, negotiatores tui à multitudine cunctarum diuitiarum, argento, ferro, stanno, plumboque repleuerunt nundinas tuas. Latina editio habet, Carthaginenses; sed malè. Iesaiâ Tyri excidium prædicens, *Vlulate*, inquit, naues Tarsis; quia perierunt, & ultra non venient de terra Citiorum. Ducta captiua est. Et paulo post: *Ite in Tarsis: Ululate qui habitatis in insula hac.* Latina biblia habent pro Tarsis, priore quidem loco, maris; posteriore, Carthaginem. Vtrobique profectò Tarsis erat vertendum. Neque enim Tarsis mare significat, neq. ad Carthaginem urbem, à Phœnicibus conditam, refertur; sed ad ipsissimam Tartessum, vbi maximæ naues compingebantur, quas probabile est

Stannum in
Hispania nã-
scitur.

Mons argenti-
teste.

Tarsis regis
Salomonis au-
rum & ar-
gentum mit-
tebat.

Tarsis nauis
celebris.

Tartessios iisdè
cum Tarsis.

illic vnà cum mercibus & ab aliis & à Tyriis maximè comparari solere: & idcirco dici, Vlulate naues Tarsis, id est, naues factæ in Tarteffiaca regione, & ex ea in Phœniciam traductæ; quoniam actum est de Tyriis, qui vos emebant, adornabant, & omni mercis genere implebant. Rursus ergo dicit per Ironiam: Transite nunc in Tarsis, siue Tarteffiacum regnum; & reportate, vt soletis, aurum, argentum, & alias eius regionis merces; cuius generis ad Salomonem & Hiram olim apportari solere Paralipomena testantur. Quod autem dicit, Vltra non venient de terra Citiorum, id hanc habet rationem, quòd è Tarsis venientes ad Italiam, etiam in qua Caieta nobile erat emporium, & Cyprum, quæ Ceteim olim dicta fuit, vt ex opido eiusdem nominis declaratur, appellerent. Verùm locus hic obscurus est apud Hebræos, & ab aliis aliter redditur. Nos de terra Cetiorum dumtaxat agimus, cetera interpretibus relinquentes. Græcus textus posteriore loco pro Tarsis, mare posuit: quod D. Hieronymo & plerisque aliis non displicet; eo quòd existiment Tarsis simpliciter pro mari poni. qua quidem in re tantum est veritatis, quantum inter, mare calco; &, mare, cognationis est. Certè naues omnes *Tarsee* dici nostro sermone possent, eo quòd maria calcent: verùm hæc ratio nulla est apud Hebræos, quibus nec *Tar* calco, nec *See* mare designat. Videntur tamen ij qui primi huius opinionis auctores fuerunt, aliquid à quopiam linguæ nostræ perito audiuisse, vel nuda suspitione è nauibus ad mare venisse. In Ezechielis item alio loco negotiatores Tarsis cõmemorantur, tamquam celeberrimi totius orbis. quod cum ita sit, quis dubitet Tarteffiacos hos fuisse? si illa modò quæ ex Posidonio, Herodoto, Polybio, Strabone, aliis adduximus, cum illis quæ in sacris litteris leguntur, diligenter conferat; & eam, quam ostendi, gentium consideret migrationem. Verùm enimvero illud, quod Paralipomena dicunt, tertio quoque anno naues è Tarsis venisse, magnam adfert huic assertioni dubitationem. Neque enim tantum est è Syria ad Gades intervalum, vt tres annos requirat. Hic locus accuratiùs excutiendus est, eo quòd nec parui momenti ea ratio sit ad hanc nostram opinionem vel labefactandam vel penitus euellendam, & plurimum inde lucis antiquis navigationibus sit affulsurum. Primùm itaque id animaduertas oportet, hanc objectionem æquè contra illos facere qui nomine Tarsis Carthaginenses & vicinos Africæ populos intelligunt, atq. contra me, qui Tarteffiios & Tarseeos facio eosdem: immo tanto magis contra illos facere, quanto Tarteffius quàm Carthago longiùs ab Ioppe & reliqua Syria remota est. quod latius declarare apud eos qui geographiæ non sunt prorsus imperiti, superuacanei perditique laboris esset. Quod verò iter tenendum esset, ac de quo littore soluendum iis qui ad Tarsis nauigare vellent, Ionæ nobis fuga demonstrat; qui Ioppe nauem adscendit. Cum huius ergo vatis historia ea conferamus quæ vicesimo Paralipomenon capite his verbis leguntur: Post hæc inijt amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt impiissima, & particeps fuit, vt faceret naues quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber. Prophetauit autem Eliezer filius Dodaa de Maresa, ad Iosaphat dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tarsis. Addatur & alter locus è capite octauo: Tunc abiit Salomon in Asiongaber & in Hailath, ad oram maris rubri, quæ est in terra Edom. Misit ergo Hiram per manus seruorum suorum naues & nautas gnaros maris; & abierunt cum seruis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem. Quia verò hæc sumta sunt è tertio libro Regum, audiamus & ea quæ illic leguntur verba: Classem quoque fecit Rex Salomon in Asiongaber, quæ est iuxta Hailam in littore maris rubri in terra Idumææ, misitque Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos & gnaros maris cum seruis Salomonis: Qui cum venissent in Ophir, sumtum inde aurum quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad Regem Salomonem. Hæc è sacris libris adducta ingentem nobis pariunt difficultatem: quam si cura diligentiaque mea sustulero; fore confido, vt viri diuinæ scripturæ studiosi fateantur se non parùm laboribus meis debere, vt pote quibus à magna caligine sint liberandi. Quærendum in primis quis locus vocetur Asiongaber, in quo classem Salomon ad navigationem in Ophir, & Iosaphat ad navigationem in Tarsis instruxit. Audire mihi videor obmurmurantes: Quid an non apertissimis verbis ora maris rubri & terra Edó exprimitur? Quorsum igitur ablegasti mentem

*Asiongaber
locus quis sit.*

tem cogitationesque tuas, ut hic nobis fluctus in simpulo excites? Equidem nec in simpulo fluctibus agor, nec leui de causa turbor: Quid enim hoc monstri est, Iosaphat in Afiongaber classem parare, ut eam in Tarsis mittat; si Tarsis Carthago sit, uti hactenus plerique omnes crediderunt? Num è mari rubro Carthaginem petes? Egregium profectò navigationis compendium! Dices fortasse è mari Erythræo totam Africam posse circumiri, & sic tandem Carthaginem veniri. Nolo huic opinioni refellendæ instare; cum nemo non videat esse absurdissimam, & ab omni recta ratione alienam: & sunt alioqui mihi rationes in promptu, quibus docebo, longissimè terrarum eos aberrare, qui Afiongaber ad mare rubrum collocarunt. Quod si vel Straboni, vel Ptolemæo, vel cuius alij geographo legendo operam dedissent ij qui nobis hunc errorem obtruserunt, facillimè tantum sibi cruditionis comparassent, ut scirent Idumæam non ad mare Erythræum, sed ad mare mediterraneum iacere, & inter eam & Erythræum mare arenosam & vastissimam esse solitudinem. Verùm quia in sacris voluminibus & opinionibus iam olim receptis magna religione versari debemus, & nihil prorsus movere quod vel vilo modo queat excusari ac tolerari citra luculètam aliquam & grauem iacturam sacrosanctæ veritatis; videor mihi cogi ad panopliam quandam induendam. At hanc non aliam video in antiquitatibus in priscum suum decus afferendis, atque ab errorum passim apud omnes grassantium seruitute ac tyrannide vindicandis, quàm veterum primæ classis scriptorum consensionem. Neminem eorum noui qui ante Ptolemæum fuerunt à docta terrarum descriptione nobiles, qui plurium auctorum in hoc argumenti genere cum laude versatorum monumenta nobis & testimonia reliquerit quàm Strabo; qui propter excellentiam qua ceteris præuertit, frequenter apud Græcos poëtarum interpretes non expresso nomine, Geographus vocatur. Hunc igitur audiamus, & ne bis audire cogamur, audiamus Latine loquentem. Iudææ, inquit, extrema occasum versus Casio proxima Idumæi & lacus occupant. Idumæi quidem Nabatæi sunt, à quibus per seditionem dilapsi commigrarunt ad Iudæos, à quibus in legum admissi sunt communionem. Quis verò hic lacus sit quem extremum Iudææ facit Geographus, è vestigio declarat, dicens quod Serbonis lacus ad mare situs sit; & illud quidem mare è cuius portu ad Iopen Hierosolyma videri possint. Quod ut clarius adhuc intelligas, addit hanc esse oram Iudææ septentrionalem. Ptolemæus item Serbonidem paludem circa Casium montem in mare mediterraneum in eodem litore in quo est Iope, effundi scribit. Talis ergo situs est Idumes, ut inter Ægyptum, Petræam Arabiam, & Iudæam, & mare mediterraneum suis finibus claudatur. Ex parte Petrææ Arabiæ montes accipit, qui Melanes, id est, Nigri apud Ptolemæum vocantur: quorum extrema ad montanam Idumen pars Hor vocatur; quæ vox per Cametz scribitur, ad discrimen Hor per Holem; quo mons in genere vocatur, tametsi hæc ratio nec ab omnibus, nec perpetuò seruetur: Equidem hunc montem per excellentiæ figuram sic dici existimo. Accepit autem hæc regio nomen ab Edom, quod cognomen datum est Esau, quod primogenium suum ius fratri vendidisset pro obsonio quodam rubro, cum famelicus & lassus ex agro venisset: quod cognomen ceteroquin & ob id merebatur, quod rufus ac totus villosus natus esset, quod & sacra Biblia & Iosephus testatur; & is quidem libro contra Appionem Grammaticum altero docet, Idumæam Iudææ limitem esse circa Gazam ciuitatem, quam nemo nescit mari mediterraneo adiacere, qui modò aut Ptolemæum, aut quemuis alium geographum vel eminus à limite salutarit. Cum igitur Idumææ situs notus modò sit, videamus vbi Afiongaber sit constituendum. Scimus ex iis quæ citata modò sunt, Afiongaber in terra Edom esse: quo fit, ut non possit ad mare rubrum collocari, nisi Idumæam eousque etiam extendas. Verùm ut sunt hominum ingenia ad sua propugnanda plus æquo frequenter obstinata, vereor ne qui sic sentiunt, Geographis omnibus malint oppedere, quàm fateri se hactenus errasse. Dicent, ni fallor, tam longè extensam Idumæam olim fuisse, ut ad Erythræum vsque mare & longè vlteriùs pateret, licet Græcis id fuerit ignotum; apud quos Afiongaber nusquam inuenitur. Faciendum igitur ne hoc perfugio veritatis arx prodatur. Non nego Afiongaber apud Græcos ignotum esse, illud quidem sub hac nomenclatura opidum; verùm id docebo minimè ignotum fuisse, si vocem Afion pro eo ac decet interpreteris. Quamobrem satis mirari non possum, qua vel supina negligentia, vel crassa Geographiæ

ignorantia factum sit, ut Iosephus, vir alioqui patriæ antiquitatis & studiosissimus & doctissimus, hoc loco tam turpiter cespitarit. Nam & is Asiongaber ad mare Erythræum collocavit: quod si detur, fœda labes sacris libris adspargatur necesse est, & aded ductu partim huius, partim interpretum tum Græcorum tum Latinorum iam olim aspersa est, & quod peius est, sic inoleta, ut nemo suspicatus sit, hac parte quicquam vitij factum esse. Ut enim omnes, quotquot hactenus contigit videre, scriptores longissimè aberrarunt in primis gentium & ante & post diluuium sedibus assignadis, nec quisquam fuit qui Mosè verissima de illis scribentem bene sit aut assecutus aut interpretatus; ita & in Asiongaber & iis quæ inde consequuntur, nec paucis sanè nec contemnendis ad unum omnes (sit venia veritati) sacram historiam corruerunt. Nos igitur & hanc maculam Mercurio nostro præeunte diluemus: non quod huic nostræ curæ vel magnas gratias vel gloriam relatum iri speremus ab iis quos hinc errasse scimus, quorum odium potius & invidiam timemus; sed quo ceteris posthac caueamus, ne in eundem lapidem impingant, omnemque Atheis hominibus, qui vtinam essent pauciores, adimamus occasionem sacras litteras calumniandi. Audiamus ergo Strabonem; cumque, ut optimum ducem & itinerum omnium peritissimum, in hoc labyrintho non aliter sequamur, atque Theseus ille fabulosus filium Ariadnæum. Quia verò error maximus fuit quo omnes hactenus seducti fuerunt, paullo altius rem totam repetemus, & à Tyro ad Ægyptum usque Iudææ littora legemus. Tyrus, inquit, tota insula est, ac ferè eodem modo habitata, quo Aradus; continenti tamen aggere coniungitur, quem Alexander in urbis obsidione congestit. Interiectis deinde aliquot narrationibus; Distat, inquit, Tyrus à Sidone non pluribus quàm ducentis stadiis: inter eas est opidulum Auium urbs vocata. Post: apud Tyrum fluvius exit Triginta post Tyrum stadiis Palætyrus, siue antiqua Tyrus. Hinc Ptolemæus magna urbs est, quam Acam prius vocabant: cuius portu Persæ quondam utebantur in Ægyptum nauigaturi. Inter hanc & Tyrum litus est aggerosum, quod vitrariam arenam fert. Exspatiatur hic Strabo ad vitri fundedi artificium, & alias quasdam narrationes nihil ad nostrum propositum facientes: vnde reuersus, Post Acam, inquit, est Stratonis turris cum portu. Inter Acam & Stratonis turrim Carmelus mons est, & alia opidula nihil commemoratu dignum habentia præter nomina; Sycomorum, Bubulcorum, Crocodilorum, & alia eiusmodi. Deinde magna silua est: post hanc Iope; iuxta quam ora ab Ægypto maritima notabili discrimine ad Arctum flebitur, prius ad ortum extensa. In hac fabulatur quidam Andromedam ceto fuisse expositam. Nam locus fatis editus est, aded ut ex eo dicant Hierosolyma videri Iudæorum metropolim. Quin etiam Iudæi portu hoc vtuntur ad mare descendentes, qui nihil aliud est quàm latronum receptaculum. Eorum & silua fuit & Carmelus. Atqui locus hic tantam habuit hominum copiam, ut ex Iamnæa proximo pago & circumvicinis vicis quadraginta millia armarètur. Hinc ad Casium, quod ad Pelusium vergit, paullo plus minus mille stadia: & inde ad ipsum Pelusium alia trecenta. Inter Casium & Pelusium Gadaris est, quam Iudæi sibi vindicarunt. Hinc Azotus & Ascalon à Iamnæa stadiis ducentis remotæ. Ascalonitarum ager Cepis commendatur, at opidum exiguum est. Hinc Antiochus philosophus fuit. paullo ante nos Gadaris nobilitata est Philodemo Epicureo, & Meleagro, & Menippo scurra cognomento, & Theodoro oratore, qui ætate nostra viguit. Post Gazæorum sequitur portus; & paullo superius ipsa urbs, quæ olim illustris fuit: at post ab Alexandro diruta, mansit deserta. Ex hoc loco transitus esse dicitur ad Aelam urbem, ad sinus Arabici recessum sitam mille ducentorum sexaginta stadiorum. Duplex autem est sinus Arabici recessus; alter Arabiam & Gazam versus, quem Analiticum appellant, nomine ab urbe, quæ in eo est, ducto; alter Ægyptum versus ad Heroum urbem, in quem breuissimum iter est ex Pelusio, at iter desertum est & arenosum, camelis faciendum. Quin & serpentum in eo copia. Post Gazam est Raphia, in qua Ptolemæus quartus cum Antiocho confligit. Inde sunt Rhinocolura, ab iis habitatoribus quibus nares præcisæ fuerant, nominata. Nam Æthiopum quidam Ægyptum inuadens maleficos non morte, sed nasi incisione multauit, ut pudore fœdi aspectus deterriti à sceleribus abstinerent; quos hoc loco collocavit. Quæ Gazam sequitur regio, tota sterilis est & arenosa, multoq; magis ea quæ Sirbonidem lacum habet secundum mare extensum, paruo & angusto spatio in medio relicto ad ipsum usque

Tyri situs & vicina regio nis ex Strabone descriptio.

Tyrus antiqua. Ptolemæus siue Acam.

Stratonis turris.

Iope.

Casium. Pelusium. Gadaris. Azotus. Ascalon.

Gazæorum portus.

Arabicus sinus.

Raphia. Rhinocolura.

Ecregma vocatum, quod eruptionem dicas; licet longitudo eius ducenta stadia, latitudo quinquaginta expleat. Ipsum Ecregma aggere occlusum est. Talis & contigua regio est ad Casium vsque, & inde Pelusium pertinens. Casium tumulus quidam est, è littorali arena coacervatus promontorij instar, aquis carens, in quo Pompeij Magni corpus iacet, & Iouis Casij templum est. Non procul inde Magnus Ægyptiorum insidiis atque fraude iugulatus fuit. Inde via est quæ Pelusium ducit, in qua sunt Gerra, & ea quæ Chabriæ castra nominantur, & barathrum Pelusio proximum, Nili exundantis illuue factum, quoddam ea loca concaua sint atque paludosa. Hæc Strabo, qui Iudæam & Idumæam Phœnicæ nomine complectitur. Ptolemæus castra Chabriæ Betogabri nominauit, quo in auctore dolendum est latitudinis & longitudinis numeros maiorem in modum esse vitiatos. Hoc interim ad propositum nobis negotium satis fuerit, quoddam vterq. Geographus agnouerit Gabriæ in Idumæorum finibus monumentum; & id quidem ad sinum Pelusiacum, minimè verò ad mare Erythræum. His cognitis, videamus quid significet Afiongaber. Irascor ferè Hebræis, cum peruersam ipsorum audio pronuntiationem. Libri sacri hoc nomen in principio scribunt per litteram quam eodem nomine vocant, quo oculus denotatur; quam nos docuimus non per A, sed per Gh efferri debere: vt in Gaza & Gomorrha effertur; licet adspiratio, per quam hæc littera est expectanda, negligatur. D. Hieronymus in eadem hac voce eandem litteram agnoscit, & Græcos & Latinos carpit, quoddam sonum eius cum sono Gimel confundant: qua de re liquet, fuisse etiã tum à quibus germana pronuntiatione seruetur, quos laudari, non damnari debuisse Hieroglyphica nostra docuerunt. Secunda consonans est ea quam Sade vocant Hebræi; quam demonstraui tantundem valere quantum Sigma & Tau coniuncta. Verùm valeat pronuntiatione, quando de scriptura constat. Ghastion ergo munimentum significat & vallum, quo loca quæuis valida & firma aduersus hostiles incursiones redduntur, à verbo *dry*, quo roborare & firmare denotatur. Rectissimè igitur à Græcis factum est dum *ἰνυρ χάραξ* verterunt, quo fossa, vallum, & castra denotantur; vt in eodem Strabone Charax Sefostris pro ipsius castris, quæ fossa muniabantur & vallo. Hinc fit vt *dry* os significet; quoniam ossa in corpore primarium sint membrorum munimentum, quæ cor & cerebrum veluti vallo quodam & muro defendunt, & reuera vitæ & sensuum castra dici possunt, vt & reliqua membra ossibus firmantur. Deuteronomij octauo *dry* pro robore ponitur, dum dicitur Latine: Fortitudo mea & robur manus meæ. Sed superuacaneum est rem notissimam pluribus confirmare exemplis; quibus qui volet abundare, habet Santem Pagninum & Lexicon Complutensè. Laudandus ergo Strabo de optima interpretatione; quam vnde didicerit equidem nescio; id satis liquet, meliorem dari à nemine potuisse. Miror itaque D. Hieronymum, qui Afiongaber, ligna viri siue dolationis hominis, vertit: quam suam doctrinam vellem sic dedolasset, vt tandem ad vallos quibus castra muniuntur, venisset. Græca dictio quam interpretationi putauit aptiorem, corrupta est: quam *ἑυλακισμὸς ἀνδρῶν* de Latino sermone conuicio fuisse. Ptolemæus Betogabri habet, qua voce domus Gabri denotatur, cum nemo Hebræorum nesciat Bet domum esse, & Syros ex Bet Beta facere, vnde facilis in o transitus. *dry* verbum fit à nostro *Gheuest*, quod significat munitum atque firmatum; vnde *Westen* mœnia dicuntur. quod adicio, vt de primo sermone Hebræi germanam discant pronuntiationem litterarum: *χάραξ* autem Græcorum est à nostro *Characht* siue *Gracht*, quo fossa significatur. Bet nobis lectum significat, à quo ad domum transtulerunt Hebræi; eo quoddam quies secunda primarius sit domicilijs vsus. Hæc & id genus alia obiter annotare soleo, quo cernatur quis modus fuerit Babylonicæ confusionis; in qua è prima lingua confusa ac corrupta multæ linguæ extiterunt. Videmus nunc concordiam inter veteres Hebræos & Græcos; quam si Iosephus animaduertisset, facile suum agnouisset errorem, cum octauo Antiquitatum libro Afiongaber ad sinum Arabicum ponit, aiens post Berenicen dictam fuisse. Quis verò fuerit hic Gaber, cuius ad Pelusiacum pelagus munimentum celebratur, difficile fortasse fuerit inuentu, eo quoddam Moses multis ante seculis sic hunc locum vocarit, quam Gaber filius Uri, vnus de primarijs Salomonis ducibus, fuerit natus. Non fuerit absurdum si dicatur Elustus vel quisquam fratrum aut sociorum hinc castra muniuisse; quo, si opus esset, tutam haberent nauibus stationem. qua de re rursus fuerit dicendum.

Ecregma.

Casium.

Pompeij sepulcrum.

Gerra.

Chabria castra.

Betogabri.

Afiongaber
voci pronuntiatione
scriptura
corrigitur.

Afiongaber
voci interpretatio.

Gheuest.

Westen.

Gracht.

Beda.

Gaber quis.

Videamus nunc quàm hæc cum textu Hebraico conueniant, in quo vertendo & Græci & Latini & se & alios longissimè à veritate seduxerunt. Recta igitur hæc esto interpretatio de verbo ad verbum: Classem quoque Rex Selomoh fecit in Ghastion Gabar, quæ est circa Elut, super littore maris magni, terras omnes terminantis, in terra Edom. Hic primùm consideretur error quem interpretes commiserunt in Elut, pro quo Græci Ailath, Latini Hailam supposuerunt: atque inde falsò crediderunt, Elut & Elanam Ptolemæi eandem esse. Iosephus satis apertè declarat sese hoc errore laborasse, cum dicit Asion Gaber Berenicen esse, cui vicinam facit Elanam. Videamus igitur quæ sit Elut ciuitas, deinde quæ sit Elana. Ad hoc rectè assequendum in memoriam vocetur, Chaldæos & Syros pro sibilo non rarè Tau vsurpare, quos Attici imitantur. Sic pro $\tau\omega$ quæ ciuitas est in deserto, Tur dicunt, quod nomen hæctenus eidem loco mansit. Siue igitur Elut, siue Elus dicas, nihil fuerit in re ipsa discriminis. Quando itaque de situ terræ Idumææ ex iis quæ dixi constat, quæramus an in ea Elut reperiatur. Atqui non diu hic fuerit laborandum, si Ptolemæus consulatur. Is enim, cum esset Alexandrinus, huius regionis certam habuit & exploratam notitiam, de qua confestim nobis demonstrat illud quod quæritur opidum: Elusam enim penultimam Idumææ ciuitatem facit & Ægypto proximam. Quis hic non clarè cernit Elut & Elusam idem opidum esse, & in Idumæorum littore iacere? Idem Elanam in sinu Arabico ponit eo quem Strabo dixit è regione Gazæ esse, cum alter Pelusium respiciat. Hinc liquet in Strabone opidi nomen corrigendum esse, vt Elana non Aëla legatur, quæ corruptela à quopiam processit quem Latinus Bibliorum interpres deceperit. Quoniam Elut tam antiquum in hoc littore opidum est, suspicor Elysiū siue Elustum primum eius fuisse conditorem: vt nimirum inter nauigandum haberet quo fugere posset tempestates & procellas, si quæ ipsum circa ea loca occupassent. Quòd autem ex Elust Elut factum sit, mirum non est; quoniam eodem modo in Tyri nomine St in T transit, cum Hebræis & Syris per Sade scribatur. Tyrus enim Stor vocata est, à rupe cui insidet: quam sic dicunt Phœnices & Hebræi, voce corrupta per metathesim è nostra *stots* / quæ rupem denotat. Similiter igitur ex Elust Elut factum. Elusa verò ex Elust, vt è Stidon Sidon, & è Lust Lufus. Sed hæc hoc loco sufficiant de Elusa, de qua mox iterum agere cogar. Elana verò in eo est sinus Arabici recessu qui Gazæ procul opponitur, cuius nomen in Strabone corruptum esse modò dixi; quod ita se habere ex eo liquet, quòd eodem loco hunc sinum ab Elana nuncuparit. Restat vt inuestigemus quid causæ fuerit, vt loco maris magni, quod terras vndique terminat, omnes verterint, mare Rubrum. Principio cur sinus Arabicus mare rubrum vocetur, explicandum: qua in re, ne prolixi simus rogando sententiam, Agatharchidem Cnidium, qui de mari hoc scripsit, aduocabimus. Is dicit non $\epsilon\rho\upsilon\theta\epsilon\alpha\iota\ \delta\alpha\lambda\alpha\tau\epsilon\alpha\iota$, sed $\epsilon\rho\upsilon\theta\epsilon\alpha\ \delta\alpha\lambda\alpha\tau\epsilon\alpha\iota$ vocari hunc sinum debere. Erythra igitur mare, non rubrum mare dici oporteret, ab Erythra Perfa; qui in maris illius insulis imperauit. Plinius Ogyrin insulam in hoc sinu celebrat, in quo Erythras dicitur sepultus. Ctesias igitur Cnidius mendax est in rubro colore asserendo. Mirum est quàm multos hæc homonymia deceperit, & quàm clarum nobis suppeditet argumentum, quàm facilè errores semel concepti inoleſcant, & ad posteros tranſeant. In sacris litteris nulla est maris rubri mentio; quam minimè Moses neglexisset, si dum transiret, hunc colorem animaduertisset. Vt igitur antiqui erroris causam breuiter ostendam, sciendum Hebræis vocabulum דָּי quoduis mare denotare, non magnum modò, sed & paruum; quod lacus & stagnum dicitur. Vox conuersa est è nostro *Mai* / quo omnis aquæ humor denotatur, vnde & aquæ *Maim* Hebræis vocantur: Hinc Madeo apud Latinos. Verùm de דָּי quæstio non est, de יָם quæritur: cuius vocis cum aliàs alia sit significatio, tum crebrò voci דָּי adiicitur; quod dum sit, ferè mare rubrum interpretantur. Eius causam Santes Pagninus ad iuncorum, qui in illo mari crescunt, copiam refert, quos hoc quoque vocabulo intelligunt. Cum iuncum significat, à voce nostra *bies* vel *pies* fit per conuersionem, in qua Vau ponitur pro Iot. Verùm frustra hæc quæritur causa, cum יָם non solum addatur ipsi דָּי sed per se etiam pro mari vsurpetur, vt fieri videmus Ionæ capite secundo, vbi dicit vates, יָם יָם יָם יָם id est, vt vertit Latinus interpres, Pelagus operuit caput meum. Cum ergo Ionas Iope nauem conscenderit, nullo modo cogitari potest mare Rubrum caput ipsius operuisse: nec est cur apud Iopen iuncos excusamus, quorum

Hailam Latini, & Ailath Græci malè pro Elut verterunt.

Elut ciuitas qua sit.

stots.

Elana.

Mare rubrum cur appellatus sit sinus Arabicus.

Mai.

Bies.

quorum copia illic nulla inuenitur. Quid? an non primo Deuteronomij capite שׁוֹמֵר legitur, pro eo quod Latinus dicere deberet, è regione maris magni, vti liquet loca quæ describuntur conferenti; quæ nullo modo admittunt mare rubrum, quod nostra habet interpretatio? Mihi duæ occurrunt rationes ob quas שׁוֹמֵר mare exterius siue magnum dicatur: vna, quòd vox hæc inter alia terminum significet, Græci scopum dixerunt, à nostrati vocula שׁוֹמֵר / quod est, diligenter intueor. vbi clarum est Samech pro Scin positum esse; quod vitium Iudaico sermone frequens. Cùm itaque omnia flumina ad mare magnum ferantur, tamquam ad scopum quendam, meatu vel aperto vel occulto, non malè totum pelagus earum collatione scopus dicitur. Quia verò scopus extremum est & motionis omnis terminus atque finis, non absurdè fiet, si pro extremo quouis eadem vox vsurpetur. Exempla qui volet, aut è sacris, aut è Grammaticis petat. Nobis satis est ostendisse quænam sit Hebraici vocabuli in primo sermone radix, & quòd non malè verterim שׁוֹמֵר mare, terrarum extremum terminum. Oleaster, mare terminatum vertit; nulla adducta idonea ratione: quod annoto, vt constet alij etiam huius significationis, qua Suph ad terminum notandum vsurpatur, in mentem venisse, licet eam perperam rei applicarit. Quòd si maria terminata quæras, confer te ad lacus & stagna, quale est mare mortuum. Altera est ratio, quæ mihi magis probatur, è primo sermone sumpta. שׁוֹמֵר enim vocali producta idem est quod sorbeo; vnde שׁוֹמֵר non aliud est quàm largiter potio. Siue igitur mare Sup appelles, siue Soph, mea non admodum refert; cùm vtrumque magno mari æquè conueniat, propterea quòd à potando sorbendòque numquam quiescat. Nihil enim in tota rerum creaturarum est vniuersitate, cuius magis proprium sit sorbere quàm Oceani; quandoquidem omnia flumina, omnes lacus epotat. Quid Plato de Tartaro suo dicat, quid Ecclesiastes de mari, antè indicavi, nihil vt opus sit eadem monitione repetita. Qua de re fit, vt omnino credam Sup siue Soph hac ratione Oceani quondam cognomen fuisse, atque inde apud Hebræos mansisse in eadem notatione. Hinc cernimus Mosi æquè atque nobis notum fuisse Arabicum sinum, & mare mediterraneum ad idem mare pertinere; eò quòd vtrumque שׁוֹמֵר vocarit. Vocabulum autem hoc שׁוֹמֵר Ichnæum est, in שׁוֹמֵר conuertendum; quo notatur cum sonitu quodam vehementi pulsare. Nostrates mediam litteram malunt, שׁוֹמֵר pro שׁוֹמֵר dicentes. Hinc שׁוֹמֵר naus genus est, quod ita fluctus magni maris contemnit, vt dicat שׁוֹמֵר / id est, pulsa: quasi diceret, Pulsa quantum velis, numquam tam vehementer me pulsaueris, vt è dorso tuo depellas. Piscatoria enim naus est ad Haringas, quod maximum & præstantissimum Sardorum genus est, capiendas comparata; quæ in alto mari diu iactari solet, vltro citroque prædam sequendo. שׁוֹמֵר itaque & שׁוֹמֵר iuxta in Oceanum quadrant; illud quidem quòd omnia absorbeat, hoc verò quòd terras atque naues semper magno impetu pulset. Iam שׁוֹמֵר siue שׁוֹמֵר eodem tempore pronuntiatum canalem etiam significat, per quem aqua defertur: quæ significatio non minùs Oceano conuenit, eò quòd per Oceanum omnes totius orbis aquæ, ceu per canalem quendam, eant & redeant, vicibus perpetuum fluxum & refluxum perennantibus, haud secus atque si quis perpetuò hauriret pneumatico siphone è vase quopiam, & sineret aquam in idem vas recidere è quo traheretur. Quamuis verò in hac voce triplex modò videris arcanum, est tamen & quartum, quod in lucem prodibit, si metathesis litterarum fiat, illa quidem, sed alia quàm antè via: vt nimirum sibili vehementia in principio maneat. Quemadmodum enim שׁוֹמֵר per vehementem spiritus attractionem fit, ita שׁוֹמֵר per spiritus impulsum. שׁוֹמֵר enim siue שׁוֹמֵר tempestas est: שׁוֹמֵר verò pulso veluti tempestas quædam, quod mari insigniter conuenit. שׁוֹמֵר igitur ita conuersum, vt sibilus impellens in principio maneat, facit שׁוֹמֵר ; quod שׁוֹמֵר significat humorem cum impetu eiicere; vnde Latinorum Spuo. Nobis pro spuo, & pro vomo, & pro quouis humoris emissi impulsu vehementiore in vsu est: vnde שׁוֹמֵר pro cataracta ponitur, & שׁוֹמֵר pro siphone, quo aqua cum impetu eiicitur, cuius generis illa sunt pneumatica instrumenta, canali duorum paullo plus minùs pedum longitudine constantia, quibus aqua copiosa in eam altitudinem impellitur, vt tristegæ domus tectum, vel superet vel æquet. Horum vsus est & in hortis irrigandis, & ad incendia recens concepta extinguenda. Vide quæso nunc quàm bellè in mare magnum hæc quadret notatio voculæ שׁוֹמֵר . Semper enim flumina quæ maximis haustibus absorpsit,

Mare magnum
cur Suph ap-
pellatum.
Srow.

Sup:

Bus:

Bus:

Spu:

Spu:

Oceani etymon.

πρωιδεω.

Hebraica lingua radicum rationes & primo sermone, qui est Teutonicus, petenda sunt.

Lingua prima qua fuerit.

Thutphat.

Tephlin.

per diuersos siphones eicit; & hoc suo vomitu omnibus stagnis & aninibus dat exordium. His bene expensis, non puto quemquam fore, qui non fateatur nullam inueniri posse vocem trilitteram, quæ tot proprias maris notas exponat, & exponat significatissimè tribus litteris quatuor comprehendens diuersas Oceani proprietates; atque ita perennem orbem nobis indicet, qui sit è ductu ternarij in quaternarium; è quo existit dodecas, verus diuinæ bonitatis Oceanus, omnem omnium rerum vitam perenni suo affluxu & effundens & effusam alens. Ex hac consideratione Oceani nomen factum; quæ vox est optantis, vt magnus hic bonitatis æternæ fons nobis accedat. Nam *O-he-an* idem est ac si dicas, O vtinam progredere. Quod si C pro G positum velis, significabitur, o procede. Iam dum per o quicquam optamus, monemur vt id quod optamus sit æternum; haud aliter atque rotunditas omni sine caret. Sed si quantum in *Sup* mysteriorum est dum mare denotat, persequi vellèm, magnum codicem explerem. Græci *πρωιδεω* pro Deo maris dicunt, per conuersionem priscum nomen corruptentes. *Dei sup* enim siue *Dei sup/ eum* denotat qui mari suam internam dat promotionem, siue eum qui totam maris naturam prosperat. Eum si quæras, non alium inuenies quàm Deum omnium supremum; deinde intelligentiam summam mari præfectam. Hic nunc vides, vt è primo sermone vocabula quædam integra manserint, in quibus est *Sup*; quædam sint corrupta litterarum transpositione, quorum vnum inter alia infinita est *Posidon*; in quo postremam syllabam pro terminatione habemus: quod si non admittas, totam vocem conuertemus; vt sit *Prodei sup/ è Proot dei sup*; quod significat necessarium maris promotorem: vbi Tau in delta delitescit, vtpote tenuis littera in media. Cæterum si tam latè quàm *Posidonis* regnum patet, mihi sit euagandum, numquam propositam absoluero quæstionem. Contraham igitur vela. Verùm audio, nescio quem, hæc mea quæ de *Sup/ Pus/ & Spu* dixi, despuentem, & occlamantem, absurdum esse si Hebraicum vocabulum de nostra lingua interpreter. Huic respondebo, non hoc modò nomen è primo sermone, sed omnium etiam radicum rationes esse repetendas. Hinc accuratè prima lingua examinanda est, eo quòd illa verè Barbara sit, id est, veritatis cultos. Si qua itaque vox occurrat in *Mosis* libris apud Hebræos ignotæ aut dubiæ significationis, ea ad sermonem nostrum tamquam lapidem *Lydiu* referenda est. Rabbini si quam vocem non intelligant, *Ægyptiam* esse dicunt; eo quòd *Moses* in *Ægypto* habitauit. Nos verò sanctiùs de diuino scriptore sentimus, & quamuis apud eum non paucas voces esse sciamus Hebræis nihil denotantes, eas tamen non ad profanum & vulgò tritum *Ægyptiorum* sermonem, sed ad eum dicimus pertinere quo sacerdotes in sacris utebantur, apud quos *Moses* fuit beneficio filia Pharaonis educatus, & omnibus imbutus disciplinis; inter quas sacra primum sibi locum vindicabant. Nec dubito quin ab eisdem etiam didicerit, linguam eam qua in sacris rebus nominandis utebantur, primam primi hominis linguam fuisse; & idcirco quædam ex ea vocabula integra seruasse. Dicat mihi Rabbiorum quisquam quid *Vrim* & *Tumim*, quid *Chofin*, quid *Ephod*, quid *Tutphat* significet, & vt alia omittam, quid sibi velint verba illa quibus *Pharao* *Iosephum* summo *Ægyptiorum* magistratui inaugurauit. Quid item præconis vox notauit. Hæc & id genus alia nonnulla è sacro sermone, apud antistites in *Ægypto* vsurpato, *Moses* petiuit; & certè nulla vox dubia est, quin clara euadat, si ad primam originem, quam sola lingua nostra agnoscit, conferatur. Quid enim euidentius quàm *Thutphat* vltima syllaba producta id significare quo capilli colligatur: vittam Latini vocant. Fuerunt qui speculares oculos significare dicerent, & id quidem in lingua *Ægyptia*. Sed illa est vanitas & audacia Rabbiorum, vt ne absurdissima quidem dicere vereantur. Quasi verò quisquam in oculis vitreis, quos perspicilla dicimus, scribere queat, vt non simul vsus eorum tollatur. Tæniis variæ sententiæ inscribi possunt; & olim inscribebantur non infulis modò, sed limbis etiam vestimentorum. Munsterus testatur fuisse Rabbios qui *תפלין* alio nomine *תפלין* vocari dicerent: quos equidem cogor laudare, tamen non profus attigerint scopu. *Tephlin* enim sunt partes vittarum dependentes, Germanus *Tephlin* nominat. Verùm *Tutphat* totam vittam capillos comprehendentem significat. Vtramque igitur nomen Germanicum est, & à *Phat* siue *Dat* Latini Vittæ nomen acceperunt. Aliarum vocum modò expressarum alibi dedi significationes, quas hic repetere nihil attinet. Id vnum volui monere, *Mosen* vocibus

vocibus aliquando nostratibus vti, maxime in ritibus sacris: quas vt ab Aegyptiis didicit sacerdotibus, ita Aegyptias dicere non possis. Ab eisdem itidem accepit voculam *Sup*/ plenam, vt declarauit, mysteriorum: quæ & prorsa & versa naturam maris præcipuam declarat. A *Sup* fit *Sip*/ quod tanto subtilius absorbere significat, quanto Iota quàm Vau subtilius est. Hinc Siphō canalis. De adspiratione quam Hebræi proferunt in Pi non sum sollicitus, eo quòd res ea minoris sit quàm vt nos debeat demorari. Verùm quo magis & euentius cernant tum Rabbini tum ceteri quantum linguæ nostræ cognitio conferat ad Hebræorum radices in prima elementa soluendas, & quàm litterarum figuras confundant Hebræi, addam & illud ipsū: *Sup* siue *Sop*/ vt præteritum habet imperfectum à quo nomina formantur, Iudæis etiam in vsu esse pro absorbeo. *qxy* enim hoc modo vsurpat Esaias cap. quadragesimo secundo dicens *qxy*? & absorbebo. Verùm quia hic Scin pro Samech positum est, & Aleph pro Vau, boni viri vocabulum suum non agnouerunt. Huc igitur respiciant & agnoscant nostrum *Sup* siue *Sop* Hebræis etiam in vsu fuisse, & hinc mare *Sop* dici, quòd omnia flumina absorbeat. Nec verò Hebræis tantum, sed Chaldæis quoque *qxy* in eadem notatione vsurpatur, & eodem modo quo Hebræi mare *Sop* siue *Soph* maui *qxy* dicunt. Est igitur *Sop* non rubrum tantum mare, sed totus Oceanus & quiuis eius sinus, siue magnus sit siue paruus: quo fit vt malè fecerint interpretes qui mare Rubrum transtulerunt, quo suo errore omnes has turbas in sacra historia excitant. Mare tamen Mediterraneum aliquando mare magnum vocatur, vt fit Numerorum tricesimo quarto iterum atque iterum. Mare autem mortuum aliàs alio nomine dicitur: & Exodi quidem cap. vicesimo tertio lacus siue mare Palæstinorum, vbi Latina interpretatio sic habet: Ponam autem terminos tuos à mari Rubro vsque ad mare Palæstinorum, & à deserto vsque ad fluuium. Deus hoc loco terræ promissæ hanc dat descriptionem, vt & longitudinem & latitudinem definiat, illam quidem à deserto quod post Gazam est ad fluuium vsque, quo nomine Euphratem intelligit per excellentiæ figuram, extendit; hanc verò mari *Sup* & mari Palæstinorum includit, vbi malè vertit interpres, mare Rubrum, cum falsum sit Iudææ latitudinem mari rubro & mari Palæstinorum definiri. Alij Palæstinorum mare ad mediterraneum retulerunt, sed malè, vt ei liquebit qui conferet hunc locum cum capite Geneseos decimo, in quo hæc est eiusdem terræ delineatio: Factique sunt, inquit Mosès, termini Chanaan venientibus à Sidone Ieraram vsque ad Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrhā & Adamam & Seboim & Lefa. Videtne hic loco maris Palæstinorum Sodomam & Gomorrhā poni, & latitudinem à Gaza, quæ ad mare mediterraneum est, ad lacum Asphaltiten extendi? Quid clarius aut euentius? Non erat igitur aliud mare *Sup* intelligendum quàm illud cui Gaza vrbs adiacet: nec fuit vniquam quisquam qui Iudæam ad mare vsque Rubrum extenderit, licet fortasse aliqui Salomoni ad mare Rubrum fuerint vectigales. Assertionem meam confirmat Ezechiel cap. quadragesimo septimo, vbi terminum Orientalem Iudææ deducit à Chauran & Damasco per Galaad per terram Israël secundum Iordanem vsque ad mare orientale. Nemo hic negare potest, mare Orientale lacum esse Asphaltiten, quem Geneseos cap. decimo Sodomā & Gomorrhā & ceteris opidis postea absorptis designauit. Apertius idem è Iosue cap. decimo quinto cognoscas, vbi hæc leguntur verba: Ab Oriente verò erit initium mare salissimum vsque ad extrema Iordanis. Ibidem paullo post occidentalem terminum facit mare magnum; quo fit vt apertissimus error sit eorum qui Iam *Sup* siue *Suph*, vt hebraisemus, mare Rubrum transtulerunt; cum hinc videamus, illud quod illic Iam *Suph* erat, hinc Iam Gedol, id est, mare magnum, vocari: & quod illic erat mare Palæstinorum, hoc loco vocari Iam Melach, id est, mare salum: qua in voce Hebræi Chet pro He posuerunt. Idem enim est Melach quod *αλμη* Græcorum; quorum vtrumque corruptum est è nostro *Pal-me*/ quo sal notatur, siue id cuius adiumento res conseruantur. Idem stagnum nonnumquam mare solitudinis vocatur, quam Hebræi *צרה* dicunt: quam vocem transposuerunt adiecta adspiratione superuacanea: Prima enim lingua *Berg* dicit pro abscondo, vnde fit vt loca montosa & saltus *Bergen* dicantur. Hebræis item *צרה* pro occasu ponitur, quòd tum Sol se abscondat & vnà secum abscondat omnia. Mare itaque mortuum montibus & saltibus inclusum mare Garaba dicitur, vt Deu-

Sip:

*Suph siue
Sop non rubrum tantum,
sed quodlibet
mare dicitur.*

Mare Palæstinorum quod sit.

Berg

tefonomij

teronomij cap. quarto. Tertio capite libri Iosue *וּמִן הַעֲרָבָה תָּחִילָה* nominatur duobus epithetis coniunctis, vt sit mare deserti & salis. Si quis necdum ex hac collatione locorum intelligit quod sit mare Suph vicesimo tertio Exodi capite, ei nescio quid tandem probari possit. Nos certè audacter asserimus, interpretem sententiam Mosi peruertisse, & è mari magno siue mediterraneo mare Erythræum fecisse, atque ita totam descriptionem corrupisse. Eodem errore deprauatum est id quod Numerorum cap. decimo quarto habetur: Reuertimini in solitudinem per viam maris Rubri; quo loco mare mediterraneum intelligi debere caput primum Deuteronomij declarat, vbi dicitur vndecim dierum itinere Moses ab Oreb abfuisse cum verba hæc loqueretur. Verùm multo clariùs eandem rem explicat Deuteronomij capite secundo. Profecti que inde, ait Moses, venimus in solitudinem quæ ducit ad mare Suph. Quod autem mare Suph dicat eodem capite, paullo inferiùs declarat adiectis duobus locis insignibus, Elut videlicet & Afiongaber: quæ Strabonis & Ptolemæi testificatione docuimus in littore maris mediterranei iacere. Caterùm hoc capite error eorum qui puncta addiderunt textui Hebræo, corrigendus est. Pro Elut enim Elat fecerunt; quæ res occasionem dedit, vt diuersa loca Elut & Elat viderentur. Hebræi Vau nonnumquam omitunt, vt pro *וַעֲבַדְתֶּם* aliquando scribunt *וַעֲבַדְתֶּם* quod frequens ipis est; aliquando etiam Vau in sonum Patach commutant, & ipsum etiam nonnumquam in Aleph transferunt. Hoc igitur capite *וַעֲבַדְתֶּם* est pro *וַעֲבַדְתֶּם* quo tertij Regum cap. nono litteris omnibus expressis scriptum videmus: & vt eundem locum esse scias, Afiongaber vtrobique adiectum est. Confirmat idem caput octauum secundi libri Paralipomenon eandem referens historiam: Tunc abiit Salomon in Afiongaber & Hailath ad oram maris Rubri, quæ est in terra Edom. Hic in Hebræo non est iam Suph, sed iam dumtaxat. Et quamuis Suph additum fuisset, nihil discriminis accidisset, cum æquè ad mare mediterraneum narratio spectaret. Hebræus textus hoc loco non Hailath habet, sed Elut *וַעֲבַדְתֶּם* ipso Vau expresso. vnde liquet Afiongaber & Elut vicina loca fuisse & idcirco Deuteronomij capite secundo Patach subscribi minimè debuisse, sed Kibbuts. Quæ autem terrarum parte fuerint sita Elut & Afiongaber, mox aperitur, dum disertis verbis dicuntur esse in terra Edom, quæ est Idume, quam nemo vmquam geographiæ doctus ad mare Rubrum collocavit. Porro vt manifestius res teneatur, addamus & illud è vicesimo secundo tertij Regum capite; Iehosaphat classem fecisse vt nauigaret in Ophir; at eam non profectam fuisse, eo quòd in Afiongaber contracta esset. Eandem historiam vicesimum caput secundi libri Paralipomenon repetit iis quæ paullo antè recitauimus verbis, adiecta etiam causa ob quam Deus naues perdidisset: vbi clarissimè cernitur per idem mare in Tarsis & Ophir nauigari solere. Propheta igitur videns Iehosaphat classem parasse vt in Ophir nauigaret, vt liber tertius Regum declarat, dixit fore vt confringeretur, & tantum abesse vt ad Ophir perueniret, vt ne ad Tarsis quidem peruentura esset, quod regnum minore ab Idumæa distabat interuallo. Cum igitur idem esset iter in Ophir & Tarsis, & clarum sit è Iona per mare mediterraneum in Tarsis nauigari, negari non potest per idem mare ad Ophir Hebræos proficisci solere; & inde concludi necessariò, Afion-Gaber & Elut esse in littore maris mediterranei in terra Idumæorum. Ex his perspicere licet Palæstinæ & Idumææ picturam à Strabone & Ptolemæo expressam adamussim sacris litteris conuenire, modò veritatem Hebraicam, non falsas & peruersas interpretationes, sequamur. Iosèpus de Iehosaphat & classis apparatu scribens, & fortasse non cernens quòd in Ophir & Tarsis ex eodem portu solui posset, somnia nescio quæ de Ponto & Thracia confinxit, maximis & pelagi & terrarum spatiis à sacris libris aberrans.

*Afiongaber
& Elut vicina loca.*

*Afiongaber
& Elut in
littore maris
mediterranei
sunt.*

LIBER VI.

ET ERVM quamuis hoc loco non importunū videretur totam nauigationis in Tarsis & Ophir explicare rationem, non putadi tamen me omnibus satisfacturum, nisi paullo plura de Afiongaber & de Elut dicam; propterea quod Afiongaber inter mansiones etiam & castra in deserto metata numeretur. Dixi modò Elut locū à Mose commemoratum eundem esse cum Elusa ciuitate Idumæorum, & nomen accepisse ab Elust: addam nunc vterius, non Elut modò in facris litteris, sed Elus etiam hoc opidum vocari. Nam tricesimo tertio Numerorum, vbi castrorum loca exponuntur, *vbi* legimus, qua in voce Camets punctum perperant subscribitur, cum Sere esse deberet. Verum vt videas vbinam terrarum Elus sit, consideremus iter quod transgressi mare Rubrum Iudæi tenuisse dicuntur. Scribit Moses postquam transgressi mare fuissent, tribus diebus per desertum Etam iter fecisse, & tum venisse in Mara: vbi primùm sciatut oportet quæ sit solitudo Etam. Refert idem Historiographus Israëlitæ à Suchot in Etam profectos esse, atque inde iussu Domini reuersos tentoria fixisse inter mare Erythræum & exercitum Pharaonis. Declinauerunt ergo à recta via quam prius versus Palæstinam tenebant, à Ramesse in Suchot profecti, quo Deus portentoso victoriæ genere Pharaonem submergeret, ac filios Israël illustrissimo exemplo doceret, nullos iis hostes metuendos esse pro quibus manus diuina pugnata. Cum igitur secundis castris à Ramesse in Etam venerint, quæ est in extremis finibus solitudinis, id quæ in recta ad Palæstinam via, dicere oportet, ad ipsum ferè vltimū maris Erythræi sinum Pelusio oppositum fuisse non procul à ciuitate Heroum. Cum igitur mox Suchot, id est tabernacula, siue post prima fixa tentoria in Etam venerint, & rursus per desertum Etam iter fecerint tribus diebus, & in Exodo dicantur statim à mari in desertum Sur venisse; dico totam illam solitudinem quæ est inter ciuitatē Heroum vsque ad proximam maris mediterranei partem, Etam nominari; & eam exordium sumere à deserto Sur, quod opidum nunc Tor dicitur. Agnosco rursus in hoc vocabulo prisce linguæ vestigia, aut potius arcanum Ægyptiorum sacerdotum sermonem, è quo difficultas, quæ hoc loco adfertur, facillimè sum mouebitur; & vnà tolletur erroris principium, qui in Mosaica castrorum metatione omnia turbauit. Edam hæcenus in Hollandia opidum est de præstantissimis caseis satis nobile, quod dico, vt quiuis intelligat vocem nobis hæcenus in vsu esse, non alio variatam quàm quod tenuis littera apud Hebræos pro media ponatur; quod eo minus mirum est, quod contra ac ratio postulabat, Tau perpetuò proferant adspiratum. Est autem *Dam* agger fluctibus obiectus, *Ee* verò legitimum, fidum, & iureiurando summo omnium firmamento stabilitum significat, ita vt *Eedam* nihil aliud sit quàm agger perpetuus nullo modo à quoquam violandus aut rumpendus, quippe qui sit ab ipso terrarum creatore constitutus, & æterno ipsius iureiurando fundatus. Ceterum non immeritò quisquam miretur quò factum sit, vt hoc terrarum spatium nomenclatura è primo sermone sumta indigitetur, cum Ramesse, & Tiesse, & Phihacheroth, & Magdalum, & Bagallstephon, & cetera id genus ex alia lingua nomina fortiantur. Herodotus scribit Necum Psamnitichii filium Isthmum inter Erythræum & mediterraneum mare perumpere voluisse; quod cum tentaret, oraculo vetitum cessasse. Scio quæ tam vetusta sunt vt eorum auctor ignoretur, ea ad quemquam eorum referri cuius ad nos memoria & nomen peruenit, & hoc modo fabellam illam priscorum in Ægypto sacerdotum, quæ de Bec conficta est, & veram indicat historiam scitu dignissimam, Psamniticho tribui, non tamquam mysticum figmentum, sed tamquam simplicem & nudam rei gestæ narrationem, qua in re ridiculum, ne dicam stupidū, est delirium. Quis enim tam rudis est inter viros vel sapientiæ studiosos, vel alioqui rectæ rationis vsu peritos, vt nesciat locutionem homini minime esse naturalem; propterea quod nec omnibus eadem sit gentibus, nec cuiquam eius vsus contingat, nisi eam ab alio discat? Eadem via eò ventum est, vt Neco oraculum hoc de Isthmo nō perfodiendo sit attributum, cum multo antiquius esse ex eo fiat perspicuum, quod tempore Mosis, qui Neco longè est antiquior, iam tum eo, de quo agimus, no-

Elut etiam
Elus in sacris
litteris ap-
pellari.

Etam solitudo
do qua sit.

Edam Hol-
landia opidum.

Dam,
Ee.

Necum Isthmum
perumpere conari è
oraculo fuisse
prohibitum,
falsò tradit.

mus, no-

mus, nomine vocaretur. Ut igitur illud de Bœ commentum multo est quàm Psamnitichus vetustius, ita & hoc oraculum ad longè altiore quàm Neci ætas fuerit, referemus antiquitatem, dicemusque mox proximis Nochi nepotibus id redditum fuisse. Scimus Elyssum ad longinquas terras populis replendas à parentibus fuisse destinatum. Credibile igitur mihi videtur, hunc prius quàm longius euagaretur, diligenter explorasse omnia littora Ciliciæ continentia, & ad ipsum vsq; Pelusium venisse, diligenterq; illuc inuestigasse qualis Aegyptus esset, ac quibus finibus inclusa. Vel huic itaq; vel eius posteris diuinitus credo reuelatum fuisse, nefas esse hunc aggerem ab ipso creatore inter duo maria constitutum secare. Quò sic arbitrer, facit partim Solinus, scribens Ciliæc olim ad Pelusium vsque imperasse; partim obseruatio vestigiorum locis vicinis ab Elyssio aut eius nepotibus impressorum. Quid enim aliud est Elusa quàm clarissimum Elusi monumentum? Iam legatio illa antiquissima Eleorum Aegyptios ad Olympica certamina prouocantium, quam Herodotus exponit, planè docere videtur, magnam fuisse Elyssi posteris cum Aegyptiis conuersationem; quam opinor iam olim è vicinia coaluisse. Quid quòd Stephanus clarè testetur opidum quoque circa hæc Aegypti loca Elidis nomine dictum fuisse, & id quidem ad ipsam Olympiam Aegypti, de qua mox latius. Hæc mihi satis magna sunt argumenta, aut Elyssum aut eius posteros de Isthmo hoc perfodiendo primos cogitasse. Quid enim hominibus ad perpetuas nauigationes parentium iussu destinatis gratius contingere potuisset, quàm si per sinum Arabicum ad Indiam aromatum & ceterarum maximi pretij rerum feracissimam iter patuisset? Audierant enim à parentibus quàm beata regio illa esset è qua per diluuium in Merum & finitima loca fuerant delati; quo fiebat, vt maximo desiderio patriæ maiorum faorum tenerentur. Nec dubium est quin intellexerint partim è cæli terrarumq; collatione, partim ex peregrinatione, Arabiam extremam felicissimam esse, & non solum aromatum & gemmarum omni genere, sed plurimo etiam auro abudare. Horum ergo quempiam crediderim vel è vate aliquo vel Sibylla interrogasse, an id quod cuperet exsequi liceret, ac tum responsum accepisse, id fato prohiberi. Fatum autem & *Ee* vna eademque res est. Dicitur enim Fatum non à For, vt Latini putarunt, sed à *Fat*, siue *Dat* dialecto Germaniæ inferioris, comprehendo & contineo; vnde fatum totius vniuersitatis & omnium eius partium comprehensio est: quæ quid aliud esse intelligetur, quàm id quod Homerus catenâ Iouis omnia necente denotauit? Quando igitur *Ee* vnum & vnionem & firmitatem rerum omnium significat, & eam quidem Stigiam, id est, eam quæ omnia constituit, format atque ordinat; quod nos *sticht* dicimus; idem dixeris siue fatum siue *Ee* dixeris. vnde efficitur, vt Eedam, siue per tenuem litteram Eetam, agger sit fatalis. Hoc igitur nomen Isthmus inter Pelusium & Heroum ciuitatem iacens iam olim multis ante Necum & Psamnitichum sæculis vel ab Elyssio posteris, vel à sacerdotibus illius oraculi consciis accepit: quod qui mirabitur, æquè miretur quæ de Elusa & Elide & Olympia commemorauit. Vt cumque res habet, Herodoti narratio ad Necum relata, & multorum postea eiusdem fossionis molitiones frustra attentatæ satis declarant fatalem hunc aggerem esse quo duo hæc maria separantur. Ex his modò intelliges quæ sit solitudo Etam, ea videlicet quæ ad Isthmum hunc, de quo sermo, hinc ex Aegypto, hinc ex Arabia pertinet. Incipit autem hoc desertum è capite ipsius Delta ad sinus Arabici supremum terminum proficiscentibus sex aut septem antea passuum millibus quàm ad mare Rubrum veniatur. Cum igitur Israëlita è Rameses profecti ad primos solitudinis Etam terminos venissent, facile illis fuit ad mare declinare, & castra metari iuxta Philacheroth, qui locus nō procul erat ab Arfinoë, quam Moses vocat Bagulstephon; licet alij Beelsephon perperam efferant. Videtur enim hæc vrbs ita quondam dicta fuisse, quòd Regi & domino suo præberet vestimenta: *ryy* enim sic interpretari licet, vt & vestimenta & ornatum significet; cum *ryy* tegere designet & ornare, pro quo & *nyy* ponitur. Hinc Exodi vicesimo quinto vsurpatur pro eo quod est auro ornare siue deaurare, in qua significatione non semel legitur. Nos dicimus *Des* & *West* vocali longa, siue *Phest*, pro eo quod est fasciis complecti; & inde ad quoduis transfertur indumentum quo corpus cingitur, à *West* vocali breui pronunciatum, quod est firmo. Hinc Latinorum vestis, & digamma in adspirationem mutato Græcorum *ἰσθῆς*. Quia verò Regū corona, quondam fascia erat capitis confirmandi habens

Elyssum Ægyptum & vicina loca diligenter inuestigasse.

Isthmū quis & cur perfodire voluerit.

Fati etymon.

Etam nominis ratio.

Etam solitudo qua sit.

Beelsephon à Moise Bagulstephon appellata fuit.

West.

nota tio-

notationem, Græci *σφαιρον* pro corona posuerunt, ceu *West* diceretur. Hinc suspicor huius urbis quondam vectigal fuisse in eo constitutum, ut domino suo ornamenta regia suppeditaret; quod facillimum ei erat propter Arabicam, Persicam, Indicam, Æthiopicam nauigationem, quæ & auri & gemmarum & vestium subtilissimarum ingentem copiam quotidie inuehebat: quo fit, ut non immeritò eam Arsinoë sibi à marito suo Philadelpho dari petiuerit, utpote pretiosissimo ornatui subministrando maximè commodam; quia nimirum in ipso sinus Arabici littore non procul à Delta iacèret. Quod si quis mallet vocem à *נָהַךְ* pro speculati accipere, ut domini specula dicatur, equidem non impediò; tametsi mihi superior ratio magis probetur; ac fieri potest ut is qui nomen primum posuit, ad utramque respexerit significationem, indicatè nimirum volens, hanc urbem domino suo & speculam esse maris Erythraei, & præterea omnem suppeditate corporis ornatum. *נָהַךְ* priore notatione acceptum est, uti dixi, à nostro *Phesit*: per conuersionem in altera significatione fit à *Seph*/ quod idem est quod diligenter considero, ubi littera *st* pro simplice *s* positum est; licet & *Phesit* apud nostrates vsutetur pro obseruo: quo verbo vtuntur ij qui in scopum sagittas siue balista siue arcu solo dirigunt. Verùm & apud hos ambiguum est ad geminam notationem, obseruandi nimirum, & pedem figendi. Porro *הַגָּל* fit à *Wagal* siue *Waghet*: quorum illud significat omnia appendo, hoc verò supremum rerum omnium appendendarum præsidem. Cuius ergo ea est potestas, ut in rep. omnibus rebus accurato examine ponderandis præsit, is meritò *Wagal* & *Waghet* dicitur. cui accedit quòd domini arbitrio omnia sursum & deorsum ferantur, perinde atque lancibus imposita ab ipso aut maiore pondere eleuarentur, aut minore grauiora fieri viderentur. Hoc enim in domini manu situm est, ut quos velit deprimat, & quos velit in altum attollat: quod Hesiodus Ioui supremo omnium domino, cuius alij tenuissimam quandam umbram desuper accipiunt, eleganter adscripsit. Videat modò qui volet quantum lucis Hebraicæ linguæ intelligendæ & ad primas origines examinandæ noster adferat sermo, qui non rationes modò significationis radicem, sed homonymiæ etiam causam ob oculos ponit, ac simul loca certa in Mosaiica narratione designat, ab aliis, quod equidem sciam, necdum vel cognita vel animaduersa, nedum litteris prodita. Sed quoniam non satis videtur constare quæ fuerit Ramestes & terra Gessen, ubi Iosephus patrem & fratres suos principio collocauerat, videamus quoque si quid è nominum significatione sani elicere possimus ad historiæ cognitionem reddendam illustriorem. *גֶּשֶׁן* pluere significat, unde terra Gessen est terra pluuiæ; quod nomen conuenit inferiori Ægypti parti, quæ circa Pelusium est & ad Bubastum & loca vicina. Cùm enim in superiore Ægypto non pluat, hæc infima pars à pluuiis nomen accepit, quas Alexandriæ & Pelusij crebrò licet videre. Quis hic nostratiù non videt Gessen à *Giesen* nostro manare, quod significat effundere? Iam Ramestes optimam terræ Gessen partem tenuisse, eamque fuisse pascendis gregibus & armentis commodissimam, ipsemet Iosephus, Ægypti supremus secundùm Regem magistratus, in Genesi declarat. Quamobrem interpretationem nominis non è frigidis coniecturis aliorum, sed ex ipsa petamus natura locorum. Fuerunt qui commotionem turbulentam Ramestes verterent: D. Hieronymus tonitruum gaudij intellexit, in eo allegorias inuestigans: Nobis veritas sacre scripturæ suadet, ut pascendorum gregum vectigal interpretemur, eo quòd *רָעָה* pascere denotet, commune pastoribus pecudum & hominum verbum, quò lyricen Iesæus vtitur ode vicefima secunda, ubi Latini legunt, Dominus regit me; & septuagesima nona, Qui regis Israël intende. quibus locis si pascendi notio redderetur, efficacior esset significatio, & Homerica loquendi consuetudini congruentior; qui reges populorum vocat pastores, in quorum numero Christus se principem & fecit & dixit. Sic Hieremias cap. tertio, Et pascet vos scientia & doctrina. Ezechiel summum pastorem sic loquentem adducit, Et ego pascam oues meas. Et ibidem pater de filio incarnando & ouibus, Et suscitabo, inquit, super eas pastorem vnum, & pascet eas. Hinc Abel dicitur *רֹעֵה* fuisse, id est pastor. Altera compositionis pars est *מִסָּה*, quo denotatur vectigal regibus & principibus soluendum, à nostro *Mas*/quo summa è multis congregata denotatur: cuius Ichana conuersio *Sam* demonstrat multa in vnum congregando hanc summam fieri debere, quod eo lubentius annoto, quòd vox *Missa* hinc deriuetur; quam si ad originem

Seph.
Phesit.Gessen terra
qua sit.Ramestes
quid significet.Mas.
Sam.
Missa vocat
etymon.

nem primam voces, intelliges duo simul, & Missam tributum quoddam esse ac vectigal regi regum debitum, & tributum hoc nomine dignum non esse, nisi è multis vnum corpus fiat, quod nobis *Mas* significat: vnde rectè Græci *μῆζον*, Latini communionem vocarunt: quarum vocum si vera notio errabundorum hominum mentibus incidisset, numquam tantum turbarum de hoc sacramento excitassent. Elegantissima igitur vox est *Missæ*, quam si forma Latinorum *Massam* vertas, vt absurdus videberis, ita non longè à mysterio *Missæ* recedes. Latini enim *Massam* vocant quod Græci *μῆζον*, quæ vocabula è prisco sermone remanserunt pro farina in vnum corpus liquoris alicuius adiumento redacta. Idem prorsus priscis *Massa* quod *Mola*; & hæc quidem

Mæcl.

vox è *Mæcl* nostro, quo farina denotatur, ad Latinos venit: at significatio *Massæ* siue *Mazæ* tanto euentius farinam in vnum corpus coactam representat, quanto vnum corpus è multis factum propius ad rei significatæ naturam accedit. Nobis *Mas* vocabulum est commune cuius corpori quod è multis in vnum coiuit, in cuius fabrica nomenclatorem aliquid arcani condidisse *Ichnæa* conuersio demonstrat. Hinc *Masso* verbum priscis Latinis vsitatum, inter quos *Lucretius*: *Quòd si fortè vlla credunt ratione potesse* *Ignes in cætus stringi massarèque corpus*. Hinc modò subodoraberis, nisi

Mola salsa, offerri à priscis consueta, quorsum spectant.

tuis naribus omnino hebes sensus sit & obtusus, quorsum *mola salsa*, à priscis offerri consueta, spectant, cuius rei habuerit figuram, tum etiam cur hostiam omnem farre molito & sale soleant sacrificare. Quippe eo indicatum primi illi *Setini* voluerunt, quòd vltimum & supremum sacrificium futurum esset, ad quod nisi omnis hostiarum mactatio referretur, nihil haberet sanctitatis. Vide in quæ adyta nos rapiat primogenium vocabulorum examen, quàm abditissima quæque mysteria ob oculos ponat. Nihil fuit olim in veris (de falsis non loquor) *Theismophoriis* *Cereri* celebrari consuetis arcani, quod ex iis quæ hîc annotaui non reueletur, si bene omnia ruminentur, & vox *Mas* in prima elementa soluat, quæ docebunt, ipsam primum conuenire illi *massæ* quam multi simul comedentes occultum accipiunt alimentum, & in vnum coeunt corpus, vt simul vno spiritu vivant: quæ omnia tribus litteris significantur, quarum prima patris, secunda filij, tertia *Spiritus sancti* hypostasim indicat; & earundem conuersio demonstrat nos per Spiritum ad filium, & per filium ad patrem venire. Eat nunc aliquis & eiusmodi nobis in alia lingua inueniat vocabulum, quo nimirum ex ipsa elementorum natura & ordine tantum significet arcanorum, & quo tam clara & euidentis via monstretur ad salutem atque vitam sempiternam. Regemas igitur nostro sermone primus locus exitus *Israëlitici* ex *Ægypto* diceretur, quo *pastionis* *massæ* denotatur.

Regem. Recht.

Regem enim nobis idem est quod dirigere, & inde *Recht* siue *Recht* iustum, vnde Latinis *Rego*, *Rectum* & *Rex*. Qui ergo dirigit gregem siue ouium siue hominum, is *Reger* vocari potest; pro quo *Hebræi* *Roge* dicunt. Hîc rursus cernis vt *Rex* Latinorum & *Roge* *Hebræorum* ab eadem radice pullularit, & item quod *Regis* & quod *pastoris* sit officium. Græci *Ποιμνῆν* pro eodem dicunt, quæ vox fit à nostro *Rehoiman* / & concisè *Doiman* siue *Doiman* / vt litteræ mediæ in tenuem facilis est commigratio. Ex his modò cernes ipsum itineris filiorum *Iacobi* exordium nomine suo clarè nobis indicare, quis vltimus fuerit finis ipsorum peregrinationis; nimirum vt in *Iudæa* ex ipsorum posteritate *Christus* nasceretur, cuius corpore tota hominum vniuersitas, *idolomaniam* *Ægyptiacam* egressa, pasceret, & in vnam *massam* coiret cum *pastore* suo vniendam ad vitam sempiternam. Quòd si *D. Hieronymus* & alij hanc vocis significationem & considerassent & secuti fuissent, quanto nobis allegoriam dedissent elegantiore & aptiore, tum diligenti *Mosis* in itinere describendo narrationi, tū mysteriis in eo celatis.

Ramesse ubi fuerit sita.

Credo equidè totum illum tractum qui supra & infra *Bubastum* est *Pelusiū* vsque, *Ragamassæ* nomine fuisse cõprehensum: quod ex eo cõiicio, tū quia in terra *Gessen* erat, tum quia in hanc *Iacob* è terra *Chanaan* prius appulit quàm *Iosèpus* ei occurreret, tū etiã, & id quidè maximè, quòd ita castrorū metatio atq. iter à *Mose* descriptum exigere videatur. Quo fit, vt prima *Ægypti* pars ex *Arabia* *Petræa* & deserto *Etam* venientibus *Gessen* dici debeat, cuius optima pars *Ragamassa* vocabatur, eo quòd maximum daret *pastionis* vectigal. In hac regione alius post *Pharao* ciuitatem condidit eiusdem nomenclaturæ, & id quidem graui *Israëlitarum* seruitio. Hanc opinor sacerdotum sermone *Bufiridem* fuisse nuncupatam, & supremam partem *Ragamassæ* tenuisse. Dicitur enim

Bufiris

Bufiris nostra lingua is qui plurimum alit, ceu *Doiser* diceretur: quo factum est, ut in hac vrbe maximum templum Isidi fuerit dedicatum, quæ merito Bufiris dici potuit, propterea quodd verum animorum pabulum, & quod plurimum homines alit, sit ipsa sapientia diuina, quæ Isis vocatur; ceu dicas Est Est, qua geminatione filius designatur æterna patris sapientia atque vox, uti in Hermathena & alibi declarauit. Hinc à priscis institutum, ut secunda Ægyptiorum festiuitas in hac vrbe celebraretur; ut nimirum temporis quoq. ratio Isidis & nomini & personæ responderet. Quod rogo pane cælesti validius & robustius dari queat alimentum, quo qui pastus fuerit, in æternum non famembit? Vide quæso veteris theologiæ & perennis vestigia minimè obscura. Vide rursus quod fœda hominum vel infania vel ignorantia sanctissimas id genus nomenclaturas detorserit, ac quibus è principiis idolomania manarit. Sed his immorandum non est. Verumenimvero dicet quis, Quid tu nobis de Bufiride comminisceris? an ignoras Bufiridem crudelissimum fuisse in hospites omnes tyrannum?

Quis aut Eurysthea durum,

Aut illaudati nescit Bufiridis aras?

Scio sanè fabulam hanc de Bufiride apud poëtas celebrari, sed & illud scio, unde ea orta & qua occasione conficta sit, nemini hæcenus constitisse. Ouidius libro primo De arte amandi tenuem quandam rationis vmbra indicauit, sic canens;

*Dicitur Ægyptus caruisse inuuantibus arua
Imbribus, atque annos sicca fuisse nouem;
Cum Thrasius Bufirin adit, monstratque piari
Hospitis effuso sanguine posse Ionem.
Illi Bufiris, fies Iouis hostia primus,
Inquit, & Ægypto tu dabis hospes aquam.*

Alij ferunt hospites passim necasse, & tandem ab Hercule fuisse interemptum. Ex his equidem coniecturam facio, quæ de hospitibus malè tractatis dicuntur, ad Israëlitas pertinere; quorum vnus beneficio à fame septem annorum fuere seruati; erga quos postea tam fuerunt ingrati, ut masculos ipsorum infantes occidi iusserint, & ipsos ad iniquissimos condemnarint labores; inter quos Bufiridis etiam vrbe ædificatio numerata figmèto dedit occasionem, quo hospites dicuntur à Bufiride mactati; & id quidem ad aras, quia inter cetera opera templorù structura omnium esset molestissima, & tam crudeli rigore exacta, ut neci par haberetur. Hunc deinde Hercules dicitur occidisse, quodd videlicet quicquid potenti Dei manu de tyrannis sumitur vltionis, id Herculi attribuat, cuius nomen nihil aliud sonat quàm masculinum robur totius vniuersitatis. Bufiridis autem ciuitas ob id maximè ad fabulæ partes venit, quodd Israëlita illic maximè fuerint vexati, & quodd inde tandem discedentes omnem Regis exercitum in mare Erythræum, quo obruti sunt, pertraxerint. Prisca igitur quædam fama ad Græcos peruenerat de fame septennali, quam in nouennalem commutarunt; & de hospite Iosepo qui populum à fame seruauit; & de hospitibus post crudelissimè vexatis; & de vindicta diuina contra Ægyptum, & maximè Bufiridem ciuitatem, quam Israëlita postremam intolerabili labore & sumptu construxerant, & è qua profectiõnem suam in terram diuinitus promissam sunt exorfi. Et hoc quidem modo vetus fabula Mosaicæ historiæ collata cribatur, & quantù in ea sit veritatis aperitur; è qua luculentù etiam testimonium nostræ accedit opinioni, quæ Bufiridem & Ragamassam eandem facit ciuitatem. Diodorus Siculus meo quidem iudicio turpiter labitur, dum Bufiridem, Thebas, & Solis urbem eandem urbem esse scribit: quando clarum est Heliopolim, quæ Bersames sermone Hebraico vocatur, & Thebas Ægyptias à Bufiride diuersas esse. Ut enim Ptolemæum & Strabonem præteream, ipse Herodotus clarissimis verbis Thebas & Heliopolim & Bufiridem distinxit, cui fides eo magis habenda, quodd eas vrbes discendarum antiquitatum studio in primis visitarit. Ceterùm ut vrbi hoc nomen fuit conueniens, tum propter loci naturam pabuli feracem, tum propter Isidem solum & verum omnis animorum cibi fundamentum; ita crediderim regem quoque eum, à quo Iosepus summo Ægypti magistratui est inauguratus, Bufiridem à sacerdotibus appellatum fuisse, propterea quodd eius cura Iosepus Ægyptiis procurarit alimenta septem annorum, quibus agri steriles manserunt. Cognomen profectò plurimum nutrientis hic Pharaon meruit;

*Bufiridis
etymon.*

Isis.

*Ægyptiorum
altera festi-
uitas in Bufi-
ride vrbe cui
soleat cele-
brari.*

*Bufiridis fa-
bula.*

*Israëliarum
in Ægypto
seruitus &
inde egressus,
& fabulis &
veterum hi-
storiis illus-
trata.*

*Bufiris cum
hospites ma-
ctare fingat,
cur.*

*Bufiris ciui-
tas ab Israë-
litis adifican-
ta.*

*Ragamassa
eandem quæ
Bufiris.*

*Bufiris rex d
fuit qui Iose-
pum Ægypto
præfecit.*

quandoquidem, nisi de hospitis vaticinio futurae necessitati prouidisset, vniuersi Aegyptij & Israelitae fame fuissent enecati. Licet ergo Diodorus in ciuitate Busiride errarit, hoc tamen verè ab eo proditum est, post hunc regem, qui primus Busiridis nomen meruit, octo Busirides in Aegypto ordine successisse; quorum postremus tyrannidem in hospites Israelitas exercuit, & inter alia opera Busiridem ciuitatem ad Nilum condidit; quem Hercules ob iniurias hospitibus illatas occidit. Totidem enim Reges ab Eusebio enumerantur, tametsi nulla apud eum huius cognominis fiat mentio. Miror fanè vnde acciderit vt veriora Diodorus & Eusebius scripserint, quàm vel Manetho vel Cheremon, quorum fabulas Iosephus solidis argumentis profligauit. Verùm quæ de Regibus pastoribus scribit Eusebius, aiens eos centum & tres annos regnasse, & vltimum eorum annum incidisse in duodecimum praefecturae Iosephi annum, haud equidem scio quâ ad sacram Moysis historiam quadret. Nam cum Iosephus in Aegyptum venit, Reges Pharaones, non pastores, vocabantur; nec ab illa tantum aetate, sed multo etiam prius ex iis quæ de peregrinatione Abrahæ in Aegypto scripta sunt, quiuis intelligit. Nec video item quâ congruat veritati, quòd primum regis Amasis annum sexto anno famis Aegyptiacæ adscribat; quasi vel illo vel superiore anno Pharaon mortuus fuisset, qui Iosephum inaugurauerat: cuius nullam mentionem in sacris litteris habemus, habituri haud dubiè si res ita accidisset. Quid? quòd si eo anno obiisset, falsum fuisset Iosephi vaticinium, quòd Regi septem annos fertilitatis, & septem annos sterilitatis praedixit. Deinde, nonne Iosephus ab eodem Pharaone magno comitatu dimissus est, vt patrem in Ephrata è regione Mambre in terra Chanaan sepeliret? Quorsum igitur Amasis nouus rex anno famis sexto inducitur, ceu prior è viuis excessisset? Quod igitur de pastoribus regibus à Manethone dictum est, id vel ad Iosephum & eius fratres referendum est, Eusebiano calculo non paullo posteriores, vel nihil habet veritatis. quo fit vt multo minus sacris litteris consentaneum sit, & ante Iosephi aduētum & ipsius etiam tempore pastores in Aegypto imperasse. Quamobrè dicemus Pharaonè qui Iosephi tempore regnauit, primum esse Busirim, & cum quidem, vt nomen praefert, laudatissimū, & alios huic octo successisse, quorum vltimus ab Hercule occisus sit, id est potenti Dei manu percussus & obrutus mari Erythraeo. Prius autem quàm hic postremus Busiris Ragamassam Hebraeorum seruitio condidisset, potissima pars Israelitarum Bubasti habitabat, & inferiora ad Pelusiacum vsque ostium tenebat. Vnde fabula Cheremonis quam de exitu Hebraeorum fingens scripsit, trecenta octoginta millia virorū ad ostium Pelusiacum fuisse, qui leprolos contra regem Aegypti adiuuerint: quod figmentum Iosephus reiecit; sed vnde ortum habuerit, non indicauit. Quòd autem antea Bubasti habitarent, de Manethonis testificatione constat, qui hanc urbem olim Auarin vocatā fuisse scribit; quod nomen si de sacerdotū sermone interpreteris, deprehendes idem notare ac si dicas, omnium bonorū mobilium custodiam. Nos Dauemar diceremus. Crediderim itaq. hanc urbem ab Hebraeis conditam fuisse permissu Pharaonis, quo & sua omnia in tuto haberent, & Aegyptiis, si qua vis ab Orientalibus ingruisset, praesidio forent, & singulari in prohibendis hostibus adiumento. Hinc colligo Bubastum etiam eadem ex lingua nuncupatam, quo nomine, licet diuerso, idem tamen ferè denotatur. Si enim roges quemquam nostratium quid sit *Besuiastum*, è quo fit Bubastum, respondebit, nihil aliud intelligi quàm si dicas, custodiam omnium fructuum. Quòd si Busiridis nomen à *Besui* etiam deriuas, nihil aberrabis: eo quòd *ui* pro nutritio fiat à *Besui* duabus syllabis in vnam coeuntibus, & Beta mutato in digamma discriminis causa. Prima enim vitæ custodia est nutritio, citra quam nulla custodia constare potest. Siue igitur custodem, siue pastorem alimenta copiosa suppeditantem Busirim dicas, idem dixeris: nec repugnabo si *Seer*, è quo fit *Sir*, pro domino accipi dicas, vt idem sit *Seer* & *Herr*, vt *Salt* & *Dalt*. Antiquis enim *Seer* pro maiore domino in vsu fuit, eo quòd sibilus plus virium significet quàm adspiratio quæ est in *Herr*. Hinc apud Gallos haecenus *Sire*, & apud Anglos *Sere*, & apud Hebraeos pro principe, quod cum v frequentius scribitur cum puncto in sinistro cornu. Nos diuersis litterarum sonis diuersas tribuimus figuras. Sicut autem hæc à *Seer*, ita *Herus* ab *Herr*, licet temporis ratio corrupta sit, apud Latinos, Busiris postremus à quibusdam Rameses, ab aliis Ramses per syncopen vocatus est; à ciuitate, ni fallor, quam condidit. Sed plus satis modò de Ragamassa, è qua Hebraei sese itineri accinxerunt. Quòd si cui odiosa sit prolixitas, is cogitet

*Aegypti reges
Pharaones
appellati.*

*Bubasti in
Aegypto ha-
bitarunt Is-
raelita.*

*Auaris eadē
quæ Bubastus*

*Bubasti ety-
mon.*

*Busiridis ety-
mon aliud.
Dut.*

Herr.

cogitet non me in causa esse, sed errores aliorum; quos dum corrigere nitor, videor mihi in Augiæ stabulo repurgando versari: adeo semper error errorem trahit. D. Hieronymus enim Ragamassam Arsinoitico nomo attribuit, quod falsum esse ex eo liquet, quod terra Gessen, in qua erat Ragamassa, è Palæstina venientibus prima occurrit, quod nullo modo potest in Arsinoën quadrare. E Ragamassa profecti sunt recto itinere desertum versus, in cuius viciniam cum venissent, primùm sub tentoriis & pelilibus quieverunt; & inde his suis primis castris nomen תבתיך siue תבתיך dederunt, quo umbracula denotantur. *Sca* enim umbram significat, & *Sca*not id quod ad umbram faciendum est necessarium; vnde Græcorum *Scena*, & Hebræis תבתיך pro tabernaculis & murorum testudinibus in modum scenarum factis, sub quibus propugnatores tuti sint. E *Suchot* venerunt in *Etam*, quæ est in extremis finibus solitudinis Ægyptum versus. Hinc Dei iussu reuersi venerunt ad os fossæ quæ Arsinoën spectat, vbi castra metati sunt ante *Magdalum*. Quod autem dicam *Pihacherot* os fossæ esse, id mirum videri non debet; cum תבתיך scalpere significet ac effodere, quod prius ad fossas quàm ad litteras excauandas vsurpatum est, haud secus atque exarare prius ad terram quàm ad tabulas fuit relatum. Sic apud Græcos χαιρω, vnde *Charax*, prius notauit fodio quàm ad litteras in cera aut ære aut marmore exarandas transfret. Est autem harum vocum origo è nostro fermone, in quo *Graft* fossam significat, & *Grauen* fodere siue exsculpere, vnde γράφω Græcorum. Fuit autem hæc fossa, cuius hic mentio fit, ea quam *Strabo* docet Arsinoën versus tendere è Nilo, inchoatam primùm à *Sesostri*, post à *Ptolemaicis* regibus interpolatam, & curipum factum qui circa mare Erythræum clausus maneret, ne mare exæstuans Ægypto infunderetur. Siue *Sesostres* siue alius fuerit qui hanc fossam fecit; certè ex hoc *Mosis* loco constat antiquissimam esse & multis sæculis *Troiano* excidio priorem. Nescio quid *D. Hieronymo* in mentem venerit, vt תבתיך os nobilium interpretaretur, & tamen addat vocem *Chet* habere, quod ipse & multi cum ipso *Heth* pronuntiant; sed vitiosè, vt *Hieroglyphica* mea demonstrant. Si χαιρω & χαιρω voci Hebræicæ contulisset, è Græcis mox cognouisset huius elementi potestatem. Castra itaque hæc ad extremam oram fossæ fuerunt; cuius hætenus etiamnum principium cernitur. *Traianus* ambitiosus in alienis operibus reparandis & sibi adscribendis, fossam hanc ad ciuitatem *Heroum* diuertit, quo per eam vectura *Arabiam* *Petraam* versus daretur. *Ptolemæus* auctor est eam per ciuitatem *Heroum* & *Babylonem* in Nilum deriuari sub fluminis *Traiani* nomenclatura. *Strabo* *Heroum* ciuitatem *Arsinoë* proximam facit, & *Cleopatridem* in vltimo sinus *Erythrei* recessu, eo qui Ægyptum spectat, collocat. Equidem ex horum inter se collatione suspicor, opidum ad caput fossæ olim conditum primùm *Pe Cherot* dictum fuisse, ac deinde peruerso ipsius *Chet* sono, *Herot* dici cœpisse: vti pro *Cham* Ægyptij & *Hebræi*, quos *D. Hieronymus* duces habuit, dicunt *Ham*. Post, vti ex *Elut* factum est *Elus*, ita è *Herot* *Heros*; atque adeo hinc euenisse credo, vt *Heroum* ciuitas vocaretur; & *D. Hieronymus* excusari possit, quod nobiles pro *Heroibus* acceperit. *Herodotus* hanc fossam alitè exorditur, & tot amfractibus & mæandris huc illuc detorquet, vt quatuor dierum habeat nauigationem. Verùm vt innumeræ in Ægypto fossæ fuerunt, ita nulla vel antiquior vel nobilior quàm hæc ad mare Erythræum è *Babylonia* dudens. Porro non satis fuit *Mosi* extremam fossæ oram designasse, nisi & alterius antiquissimi opidi designatione castrorum locum insigniuisset. Adiecit enim in conspectu *Magdali* *Israëlitæ* tentoria fixisse, quæ vrbs è *Syria* per desertum *Etam* *Babyloniæ* proficiscentibus ferè prima occurrit: quod ex eo perspicere licet, quod *Herodotus* commemoret, ad hanc *Syros* Ægyptum aggressuros à *Neco* caesos esse. Videtur hæc olim princeps vrbs in illo tractu fuisse, & idcirco à *Mose* diligenter annotatam habemus: cuius rei indicium nomen præsert. *Strabo* *Arsinoëticum* nomen beatissimum facit, aiens magna diuerforum fructuum copia maximè abundare; quod si sic est, quid ni dicamus opidum à sacerdotibus תבתיך siue תבתיך vocatū fuisse, à תבתיך & תבתיך vocem compositam esse, vt non aliud denotetur quàm excellentia præstantissimorum. תבתיך enim in fructibus, in auro, in omnibus denique id significat quod optimum est, à nostro *Magt*/ quo vis magna & vehementia denotatur; vt cum dicimus, *Hic* *magt* *goet*, pro eo quod *Latinus* diceret, *Bonus* est maiorem in modum; siue *Bonus* in supremo bonitatis gra-

Israëlitarum
è *Ragamassa*
desertū ver-
sus profectio.
Sca.

Suchot.
Etam.

Pihacherot.

Graft.
Grauen.

Traiani flu-
uius in Ægy-
pto.

Heroum ci-
uitas.

Magdalum.

Magdali ety-
mon.

Magt.

tis gradu. Non multum abfui ab illa suspitione, vt crederem opidum hoc nomen sortitum olim fuisse à virginibus, ceu virginis portio diceretur, quam nos vocaremus *Magt deel*. Vtraque sanè ratio aridet aded, vt nesciam vtra potior dici debeat. Quòd si quod opidum virginibus dandum fuit, certè illud maximè conueniebat, quod cum omni pomorum genere præ cæteris Ægypti partibus maximè abundaret, tum & mare & fossam nauigationi commodam haberet adiunctam, & proximum esset Arfinoæ, vrbi gemmarum & aromatum mercatu nobilissimæ. Adde quòd montes etiam non longè aberant quos posterior ætas Troicos vocauit. Diligentissimus profectò fuit Moses in castris describendis è quibus per mare Erythræum Israëlita portentofo itinere profecti sunt. Os fossæ nominatur; Bagal Stephon additur, quæ vrbs postea Arfinoë vocata est; licet alia quoque procul à mari eiusdem nominis ciuitas in Ægypto esset. Adiungitur deinde Magdolos, vt interim taceam quòd eos dicat ex hoc littore mare transiisse: è quibus omnibus efficitur clarissima & certissima loci delineatio. Ex hoc igitur loco mare Erythræum transgressi sunt; & ex opposito littore, in quo Sur erat opidum, hodie Tor vocatum ea quam dixi sibili in Tau permutatione, profecti sunt prius per desertum Sur, deinde per desertum Etam ad illud repetendum iter quod primùm tenuerant, dum è Suchot in Etam irent. In Exodo enim dicuntur è mari in solitudinem Sur exiuisse, & in Numeris dicuntur tribus diebus iter fecisse per desertum Etam; quibus è locis efficitur, eos ad rectum in Palæstinam iter contendisse, & illud quidem quod secundum mare Gazam ducit, quia minus haberet solitudinis & montium; & præterea loca ad com meatum & vitæ necessaria suppeditanda magis accommodata propter nauigationem, cuius vsu omnia ad littoralem oram inuehi possunt: qua de caussa tam multa opidula & vici inter Pelusium & Gazam numerantur. Hactenus ij qui Damasco in Babylonem Ægyptiam per camelos magnis cateruis proficiscuntur, non antè ab hoc littore discedunt quàm ad desertum Etam ventum sit: quòd quidem non ante adspirant quàm lacum Serbonidem à sinistris reliquerint, & Casium montem à dextris. Tertio itaque die magnis itineribus in Mara, vt in Numeris, siue, vt in Exodo scribitur, Maratha venerunt: vbi aquas quidem inuenerunt, sed falsas. Cùm itaque in solitudine aquas non inuenissent, verisimile est eos magnis itineribus ad littus Pelusiacum contendisse, in quo tribus diebus absumentis ad partem proximam Serbonidis lacus venisse reor: qui quòd nitrosus esset tum propter suas ipsius exhalationes, tum propter arenas nitrosas quas ventus in eum immittit, non fuit aptus ad bibendum. Hoc stagnum eum fitum habet, vt angustum iter inter se & mare relinquat, & in longitudine ducenta habeat stadia, in latitudine paullo plus minus quinquaginta: quod desertum versus productum, iter è Sur valde reddit periculosum, eo quòd crebrò ad ripas ita arenis vento impulsis oppleatur, vt homines fallat, quos velut per ficcum ingressos, occultis barathris absorbet. Spatium itaque quod inter littus maris Rubri Sur opido vicinum & lacum Serbonidem interiacet, vix iustam habet trium dierum profectionem. Nam inter mare Rubrum & littus Pelusiacum Herodotus mille dumtaxat stadia computat, quæ ad Italica milliaria minima reducta, centum & viginti quinque reddunt. Hinc si lacus ipsius extensionem & quod inter lacum & mare mediterraneum Pelusio vicinum interiacet adimas, iter militare trium dierum relinquetur; & illud quidem non nimis magnum iis qui festinant & iumentis abundant; vti Israëlita tum temporis recens Ægyptum egressi, & omnibus rebus quàm optimè & copiosissimè instructi. Ceterum quia nemo, quod equidem sciam, ante me Mosem è deserto Sur mare mediterraneum versus profectum fuisse animaduertit, paullo diligentius itineris ratio supputetur, quod vt fiat, Bellonius nobis fuerit adiumento, qui à monte Sinai, quem omnes Sinai montem esse ad hanc vsque diem tenuerunt, quinque dierum iter esse dicit vsque ad mare mediterraneum, & idem deprehendit duorum dumtaxat dierum iter esse à Sinai ad Tor vsq. siue Sur, in cuius desertum Moses populum è mari Rubro deduxit. Duorum igitur dierum itinere mari mediterraneo fuit, quàm mons Sinai vulgo creditus, vicinior: quo fit, vt non solum ad Serbonidem lacum, sed si rectà perrexisset, ad ipsum vsq. mare mediterraneum, vel saltem ad Elim trium dierum itinere potuerit peruenire. Verum licet magnis itineribus aquarum penuria proficisci cogeret, nos tamè impedimentorum etiam rationem habemus; & tertio die à Tor dicimus Mosem ad Mara venisse.

*Bagal-Stephō,
pōit Arfinoē
appellatā.*

*Israēlita vbi
mare Ery-
thraū trans-
gressi sūt.*

Sur.

*Mara siue
Maratha.*

*Serbonidis la-
cus.*

Moses

Moses igitur quia aquas Maratha amaras inuenit, vocauit eas Mara, id est, amaras. *Amarus sa-*
 מר & מרה enim lingua Hebraica amaritudinem significat, siue amarum, à nostro Mar, *Por.*
 quod est demorari. Amarum enim sapor nos ab eorum gustu quæ amara sunt, retinet. *Mar,*
 vnde Latini suum quoque habent Amarum. Sicut enim quæ grata sunt palato, nos rapiunt, ita quæ displicent, nos ab edendo & potando demorantur, vti in iis videmus euenire qui amara medicamenta capere coguntur, quos frequenter diu prius videas tergiverfari, quàm vt hauriant, adduci queant. Nescio antea ab Elyssi posteris *Mooz* vocatum fuerit hoc stagnum; hoc scio, vocabulum non malè in lacum quadrare. *Mooz* *Mooz.*
 enim nobis lacus est, siue terra aquis permista: vnde *Mooz* paludum caput notaret. *Mooz* *Mooz*.
 Coactus autem est Moses populum suum circumducere ad sinistrum paludis latus, quia dextrum montibus erat impeditum. Venit igitur in Helim, vbi duodecim reperit fontes, & palmas septuaginta. Stephanus Elim opidum esse dicit ad Olympiam Ægyptiacam, quod nomen vnde sumtum sit, ex iis quæ antè diximus, clarum est. Opinor Eleos Peloponesiacos hic vicum constituisse, vt inde aquas nauibus suis inferrèt. Vocarunt autè Olympiam templum Iouis Casij, ad Olympiam opidum Peloponesi alludentes. Ex *Olympia.*
 Elide igitur ad Casium, & Elusa ad Afion-Gaber perspicuum fit, hæc loca Elyssum & ipsius posteros frequentasse, & inde suspicor, lacum hunc olim salinas & nitrarias officinas habuisse, ac deinde fortasse mansisse neglectum, eo quòd ecregma, per quod mare immittebatur & emittebatur, vel arenarum vi vel alia quapiam occasione fuerit obstructum. Iuuat hanc meam suspicionem Herodotus, qui non Serbonidem aut Sirbonidem *Selbonidis lacus idem quòd Serbonidis.*
 stagnum vocat, sed Selbonidè: quo fit vt credam, non à Serbone quopiam Ægyptio, sed à sale, quem illinc Peloponesiaci petebant, nomen habuisse. *Selwon* enim, vnde Selbon, idem est quod salis quæstus, vocabulum ea formula factum quæ nomina à pratetito imperfecto ducit. *Won* enim idem est quod lucrabar, à *Win* præsentis. Elis ergo Ægyptia pagus Eliacorum videtur fuisse ad ipsos fontes constitutus, ad quos palmas quoque plantatas fuisse, tum de locorum quæ hætenus palmas ferunt natura, tum de Eliacorum industria, verisimile est. Elidem ego Belbam, siue, vt vulgò vocatur, Belbes esse crediderim; quam Bellonius de palmarum copia celebrat, à quibus regionem Palmitam, ni fallor, vocat, longè diuersam à Palmirena. In eo castro quod exiguum esse dicit, plurimum omnis generis eduliorum venale se reperisse scribit, & inde ad mare mediterraneum, quod non longè abest, venisse. Itinerum ratio & castrorum interualla apertissimè eos redarguunt qui Israëlitas è mari Rubro montem Sinai versus ducunt; eum, inquam, quem vulgus hætenus hoc nomine vocari credidit: quod quidem fecerunt maris Suph occasione, ad quod ab Elide castra dicuntur mouisse. Quauis verò *שֶׁהָרַי*, quasi in Elide dicas, soli castello tribuatur; ego tamen viciniam etiam hoc nomine intelligo, eodem modo vt Elis in Peloponeso & regionem & urbem notat. Vallis ergo ea quæ palmas aliquot adhuc alens, & aquæ dulcis puteum habens, ad Belbes ducit, eodem nomine comprehendetur. Ab Elide enim ad mare mediterraneum, quod Casium alluit, sunt profecti; & inde ad desertum quod montibus Idumæis ab occidente & meridie adiacet. Moses enim Numerorum cap. tricesimo quarto terram Chanaan à meridie terminat solitudine Sin, quæ est iuxta Edom, quod longè abest vt ad maris Erythræi viciniam referri possit, vt ex præmissis perspicuum est. Annotandum, Sin hoc loco per litteram *Sin.*
 quam Hebræi Zade vocant, scribi, vicesimo septimo eiusdem libri, & Iosue decimo quinto, & Deuteronomij tricesimo secundo scriptum reperitur; cum cap. Numerorum tricesimo tertio per Samech scribatur: quod ea de causa indico, vt cernatur quàm antiqua sit litterarum apud Hebræos confusio, quæ clarè demonstrat, eos verum litterarum discrimen ignorasse, & idcirco earum inuentionem ipsis minimè deberi. Equidem *Stin* vocali longa desertum hoc ab Elyssi posteris nominatum credo, & ab ea voce *Stin.*
 caput recisum esse. Nos enim *Wustyn* dicimus pro quauis solitudine & eremo. E deserto venerunt in Daphca, quod nomen vici vel opiduli videtur, quod ab Elusa in solitudinem proficiscentibus occurrebat; quasi diceret arenas ad transeundum difficiles. *Wustyn.*
Dap enim idem est quod puluerem versare siue manibus siue pedibus, vti pueros frequenter facere videmus; atque adèd non alio ferè verbo in arenis transeundis vtimur. *Dap.*
 Qua verò idem est quod malum; ita vt Dapqua idem sit quod malum transitus arenarum. *Qua.*
 Hunc locum non procul à Selbonidis parte orientali fuisse credo, & eius nomine

homines periculi moneri quod ab aquis eius occultis posset euenire. Quo tamē verum fatear, equidē suspicor in *רפד* Quof loco duplicis digamma positū esse, & He loco Ain vel Chet; quod si ita sit, *Dapweg* siue *Dapwech* habebimus, quo significatur via arenosa & profunda, qualis hactenus ab eo loco Elanam ad mare Erythræum à Gaza proficiscientibus videtur. Habemus & nos arenas id genus, vt, nisi cursum & leuiter transeas, demergaris. D. Hieronymus scribit, quosdam Rapca legisse pro Dapca, propter exiguum ipsius Daleth & Res discrimen. A Dapca transferunt ad Elus, quam docui esse Elusam Ptolemæo, Idumæorum ciuitatem, ab Elusto quondam iuxta mare & Afion-gaber conditam. Ab Elusa Raphidim venerunt, quam Raphiam vocat Strabo. Ea est post Gazam desertum & Ægyptum versus tendentibus in finibus Idumæorū, ad quam Ptolemæus quartus cum Antigono memorabile prælium commisit. Quoniam autem castrorum mutatio inter Helim & Raphidim valde exigua erat, in eodem maris mediterranei littore paruo locorum interuallo facta, Moses in Exodo ab Elide ad Raphidim transiit, relictis castris primū ad mare, deinde rursus in desertū Stin, post ad Daphca, hinc ad Elus, ab Elusa ad Raphidim; ita vt quatuor castrorū mutationes omiserit, quas post in Numeris exponit sigillatim. Loca enim omnia ab Elide vsque ad Raphæam pertinent ad desertum Stin, siue Sin, vt malè pronuntiant Hebræi. Nulla itaq. est inter Numeros & Exodum discordia, propterea quod ad Raphæam vsque arenosum desertum extendatur, vt è Strabone & recentioribus discas. Videtur autem hic locus Raphidim dictus, quasi *רפד*, quo locus significatur in quo lectus stratus est: à *רפד*, quod patet è Iob cap. decimo sexto, vbi Latini habent, *In tenebris strauit lectum meum.* & iterum quadragesimo primo: *Sternit sibi aurum quasi lutum.* Hinc Canticorum cap. tertio *רפד* reclinatorium vertitur, quam significationem secutus, Rephidim cubandi loca non malè vertas. Quod si Daleth omisissum fuisset, vt est apud Græcos, Raphæa nomen habere potuisset à medicina quam Deus hoc loco ostendit, dum siti enecatos largis aquis è petra virgæ ictu manantibus refocillauit. Verum nomen antiquius videtur, & ab ipso loci situ, ad quem primò ex eremo venit, acceptum. Ceterum hinc maxima rursus exoritur difficultas è peruersa multorum opinione, qui credunt montem è cuius rupe aquam portentoso virgæ verberare Moses eduxit, longè terrarum à Raphæa remotum esse. Conferenda itaque sacræ scripturæ loca in quibus huius rupis Oreb mentio reperitur, quorum cum vnum in manibus nunc habeamus, nō possumus villo modo adduci, vt petram Oreb longè à Raphæa remoueamus, nisi tam velit quis esse temerarius, & in errore, quem semel imbibit, retinendo & defendendo obstinatus, vt sibi potius quàm Mosis narrationi nos credere debere arbitretur. Ad ipsam Raphæam siti laborarunt Israëlita; ; ei siti Deus aquis è rupe percussa manantibus occurrit. Vbi igitur rupes Oreb quærenda quàm ad Raphæam? At Raphæam à Gaza ad Ægyptum declinare Strabo demonstrat; & quæ modò à me dicta sunt, ea omnia vno consensu euincunt Raphidim & Raphæam eandem esse. Est & septimo Iudicum cap. insignis huius rupis mentio, vbi princeps vnus Madianitarum Oreb vocatur, & in Oreb petra occiditur, vnde factum, vt quidam putarit ab eo rupem nomen accepisse; quod fieri non potest, cum Moses eam eodem nomine multo antea vocarit. Vbi autem & circa quæ loca Gedeon Madianitas vicerit, colligendum est è locis ad quæ vsque vastando omnia hostes progressi esse dicuntur. Capite sexto docemur Madianitas & socios omnia per totam Iudæam depopulatos fuisse vsque ad Gazam. Rupes itaque in qua Oreb occisus est, Raphæa proxima est, è valle Raphaim consurgens, ad quam vallem vsque Iudæ portio meridiem versus pertinebat; cui vicina erat Cades in eadem forte recitata, ad quam per Sina terminalis linea veniebat. Vnde liquet, Cades, Sina, Raphaim vallem, & in ea Raphæam opidum in terminis Idumæorum fuisse non longè à Gaza, quam vnà cum vicis vsque ad torrentem Aegypti Iudæ videmus adscribi. Iesaias repetit, Oreb Madianitarū principem in petra Oreb occisum esse. Iam mons Oreb mons Dei vocatur, & idem mons Sinai. Cum igitur è rupe, quæ est in monte Oreb, percussa aqua populi ad Raphæam siti restinguendæ manarit, satis constat & montē Oreb & montem Sinai eundem montem esse, & vno nomine Dei montem vocari. Exodi enim cap. tertio Oreb mons Dei dicitur: & idem eodem nomine cap. decimo octauo, vbi Ietro sacerdos Madian dicitur ad Mosen venisse, haud dubium quin è patria sua Madian, vti vicina. Eodem

Elus.

Raphidim.

Oreb petra
vbi sita fuerit.

Mons Oreb
idem qui Sinai.
Et mons Dei.

igitur

igitur venit Ietro, vbi Moses, cum oues pasceret, Deum vidit sub specie flammæ ardoris: qua de re mons Oreb, mons Dei vocatus est. Est igitur Oreb à Gaza per Rapham Ægyptum petentibus ad sinistram versus desertum assurgens, sed non maiore à Raphæa interuallo quàm vehementissima sitis curanda postulabat. Relicta igitur Raphæa, ad montem & eius aquas tentoria in deserto fixerunt, quod mox sequenti cap. desertum Sinai vocatur; in quod à Raphæa declinantes sub ipso monte castra posuerunt: vbi mox additur Mosem in montem ad Deum ascendisse: & eodem cap. semel atque iterum mons Sinai vocatur, vocula per Samech scripta. Desertum igitur Sinai, est desertum quod ipsi monti adiacet: ac mons quidem ad orientem Raphæa situs est, qui sine discrimine modò Sinai, modò mons Oreb in sacris litteris nuncupatur. Nam tricesimo tertio Exodi capite postquam iam sapius montem Sinai Moses nominasset, rursus eum vocat montem Oreb. Verùm video graues & eruditos viros in vtroque horum nominum non parum offendi, propterea quòd diuerso modo vtrumque scriptum reperiat; aliàs enim Sinai, aliàs Sipa scribi vident: deinde in Iosue decimo quinto capite סַיִן inueniunt, per Sade, vt ipsi vocant, litteram; non per Samech, vt Sinai scribitur, exaratum. Ad hunc modum Oreb etiam diuersam habet scripturam. Aliàs enim סַיִן aliàs סַיִן aliàs סַיִן inuenitur, qua scribendi diuersitate putarunt quidam variari significationem; verùm nimix id est curiositatis, aut potius negligentix, quando ex iis quæ adiciuntur clarè cernitur, tria hæc nomina pro monte eodem esse capiendâ: quod sigillatim declararem, nisi & facile id cuius scirem esse factu, & superfluum viderer prolixitatem, vbi ceteroqui res per se nimium prolixa & plurimis salebris impedita plurimum adferunt impedimentorum. Non rarum est litteram y pro Chet poni, neque absurdum; cum y per Gh debeat efferri, & Chet idem sonet quod Chi Græcorum. Siue igitur Choreb, siue Choreba, siue Ghoreb apud Hebræos inuenias, eundem intellige montem notari: & similiter siue סַיִן siue סַיִן siue סַיִן scriptum videas, idem tibi mons capiendus; inter quem & Elim desertum סַיִן siue סַיִן vocabis Vnde perspicuum sit, iter ab Eli maxima parte per desertum Sin fieri, & Sinai eum esse montem qui ex Ægypto venientibus circa Rapham se ad dextram ostendit paullo prius quàm Gazæ limites intres, aut potius in ipsis Gazæorum & Idumæorum confinibus dexter videtur. Vide quæso quanto terrarum interuallo in hoc monte designando hætenus omnes aberrarint, quamquæ longè & à Mosis narratione & geographia eorum recedant commenta, qui Choreb & Sinai distinguunt, montes hos ad sinum Arabicum procul à Iudææ terminis remouentes. Ac quia illic montem Sinai collocant, & de Mosis relatione intelligunt Raphidim & Asiongaber huic monti proxima esse, coacti sunt Rapham & Asiongaber & loca finitima à mari mediterraneo ad mare Erythræum transferre. Deinde citra omnem causam Israëlitas à meta ad carceres reuocant, & ab Idumæis finibus Iudæam terminantibus miseros homines ad mare Rubrum redire compellunt; quod tam absurdum est quàm quod absurdissimum. Quis rogo tam insanus sit, vt ab Elusa & Raphæa reuerti velit ad Elaniticum Arabici sinus recessum, vt iter in Iudæam instituat: ac si quis tam insanus esse fingatur, quâ ratione per mediam solitudinem, quæ inter Rapham est & Elaniticum sinum, tantam aquæ copiam portabit, vt toti sufficiat multitudini? Sed dices à Raphæa diuino miraculo subito rapti sunt Israëlitas vsque ad Erythraei maris viciniam, vbi Moses statim rupem Choreb percussit. Magnum, & ter magnum miraculum fuit, numerosissimam hanc multitudinem per mare Rubrum vtriusque montium instat elatum deducere; verùm multo maius portentum fuisset, totum populum per ærem momento temporis aut paucis saltem horis portare. A Gaza, cui adiacet Raphæa, mille ducenta & sexaginta stadia ad sinum Elaniticum computantur, si Straboni fides habenda, & ea sic conficienda sunt, vt omnia vitæ necessaria camelis sint portanda. Cum igitur mons ille quem vulgus montem Sinai esse putat, ad Elaniticum recessum exurgat, qui rogo hoc tantum iter absoluerunt homines iam siti arescentes & propè necati? Profectò ingens hoc portentum fuisset, & minimè Mofi dissimulandum. Sed vt admittamus stupendum miraculum, & magis stupendum miraculi tanti silentium; quid tamen causæ adferri queat, vt nulla expressa ratione populus Israëliticus vel non recta Iudæam versus profectus fuisse dici debeat, vel cum iam in finibus terræ promissæ esset, subito longius fuerit summotus quàm tum esset,

*Sina unde
nomē habeat.*

*Rubi feraci-
tas & natu-
ra.*

*Rubum Moy-
sis fuisse Ilicē.*

Ilicis natura.

esset, cum necdum ad mare Erythraeum venisset? Deinde quid causae queat excogitari, ut dum Rubrum mare transisset, Moses iter suum non recta tenuerit, quantum locorum quidem commoditas ferret, ad terram & sibi & suis promissam? Quod si illuc contendisse detur, qua rogo occasione retro progressus subito longius recessit quam umquam abfuisset? Porro quod mons Sinai & mons Choreb idem sit, non ex illis modo quae dixi cernas; sed ex eo etiam, quod primo Deuteronomij Moses dicat Deum sibi in monte Choreb locutum esse ea quae in monte Sinai iusserat. Dicitur autem Sina a rubo quem hoc nomine denotari existimant interpretes. Hebraei dicunt Sina arborem esse spinosam illam quidem sed sterilem, quam nulla avis queat intrare ut non simul plumarum aliquid amittat, eamque maxime in desertis locis inueniri, & inde monti Sinai nomen esse. Miror sane quod hoc nomine arborem sterilem intelligant, cum rubo nihil sit feracius, nihil magis fructibus abundet, nihil sese copiosius omnibus offerat, nihil siti magis opiruletur, maxime si mora ipsius necdum fuerint matura? Iam quod addunt, arborem esse deserti propriam, id cuius potius plantae quam rubo conuenit; cuius non alibi maior copia quam locis humectis, ad fossas nimirum & aggeres quibus arua sepiuntur. Ex his perspicuum est, nihil minus eos qui haec litteris mandarunt, quam de Rubo in nomine Sina cogitasse. Chaldaeus Turgemanus vertit *רוב*; Munsterus in suo Triglotto *רוב* scribit, & rubum interpretatur. Quid igitur reuera sit Sina apud Hebraeos, quid Asina apud Chaldaeos; necdum mihi satis liquet, eo quod spina sterilis a me necdum cognita sit; & quod rubus locis aridis & sterilibus non ferere soleat enasci. Gaudet enim, ut dixi, humore; & idcirco rubi illud genus quod mora producit odoris violacei, non alibi in Alpibus quam locis latissimis & humectis inuenierim. Verum quid de loco & natalibus agendum, si clare profiteantur Rabbini, Sina nullum fructum habere? Quod item de auibus addunt, id minime potest in vltimum omnino rubi genus quadrare; eo quod omnium fructu auiculae gaudeant, & eo citra pennarum periculum fruuntur. Accedit his quod rubus, nisi arborum adminiculo fulciatur, sese in altum non attollat; & idcirco huic portentoso spectaculo, quod Moses magna admiratione eminus conspexit, non videtur satis conuenire. Quamobrem malle spinosam arborem potius quam Rubum Latini, Baton Graeci, vertissent, libero cuius arbitrio relicto, ut de qua velit arbore spinosa intelligat miraculum: spinosa, inquam, illa quidem, sed alta, ut nimirum & procul flamma appareat, & cernantur rami incolumes manere. Alibi monui, magnam esse interpretationem, & eorum qui commentaria & Lexica in Biblia scribunt, inconstantiam, in iis quae ad quamuis naturalis historiae partem spectant, praesertim in plantis atque gemmis. Sic pro *רוב* tricesimo quinto Geneseos capite alij quercum, alij terebinthum verterunt. Et pro quercu Mamre, alij vallem Mamre reddiderunt. Iterum capite Geneseos quadragesimo tertio, Botanum Munsterus, ceu veterem correcturus interpretationem, nuces reddit; alij castaneas interpretantur. Nos in Gallicis, ubi arborem vitae delineamus, quid in his veri, quid falsi sit, docemus; & quam illa facile expediui, tam cuperem hunc quoque nodum soluere posse cum doctorum approbatione. Serapio Ilicem *רוב* vocat; Latini codices Lechinam habent; Hispani Arabicam Maurorum linguam imitati, encina dicunt; Atragonij Lecinero eandem arborem appellant; Galli *Chetne* quoduis roboris genus vocarunt. Quam verò Chi & sigma in pronuntiatione confundantur, in vocabulo populi eius Indici, quos alij Chinas, alij Sinas vocant, animaduertas: quod quia cum hoc nostro conuenit, non mirum est si per Chi Galli proferant. Haec cum ita habeant, & nihil clarius sit quam Ilices saxosis montibus gaudere, & in desertis locis maxime nasci, non possum me continere quin suspicet, arborem spinosam, quam Moses vidit flammis circumdatam, fuisse Ilicem, quae procul poterat miraculum ostentare. Serapio fortasse Elefina dixit, voce composita; eo quod *רוב* quoduis roboris genus designet, cui si addatur *רוב* robur spinosum intellexeris. Credo tamen dum simpliciter Sina proferebatur, Ilicem per excellentiae figuram intelligi debuisse, propterea quod nec vlla arbor plus habeat spinarum, utpote quae in singulis foliis habeat complures; nec sit arbor aliqua spinosarum quae vel altius attollatur, vel latiora & maiora ramorum tabulata diffundat. Porro quod lubentius in hanc concedam opinionem, facit mysterium arboris glandiferae, in cuius genere arborem vitae inueni Druidibus olim in summa habitam veneratione.

Quod

Quod autem Hebræi dixerunt arborem sterilem esse, id minimè verum est: nec in Rubum, nec in Ilicem, nec in Acatiam, nec in Spinam albam, nec in Rhamnum, nec in Cynosbatum, nec in vllum omnino spinosæ arboris genus, quod equidem noui, quadrat. Pace igitur aliorum mihi liceat in re incerta partim medicis Arabibus, partim Hispanis fidem adhibere, & inde colligere, quidnam Sina nomine Moses intellexerit, & quid Chaldæus Asinam. Harum enim linguarum tanta est concordia, vt alia ab alia parum differat, maximè in vocabulis antiquis. Et, quo simile cernas, quo loco Botemim habet Hebræus, Chaldæus dixit Botanin; Arabes Botima pro eadem re vsurpant. Hinc gummi Albotim terebinthinam vocant, eo quod è Botima distillet. Nolo tamen cuiquam auctor esse, vt veteri opinione deserta me sequatur; mihi satis est, suspicionem meam indicasse, & de Hebræorum commentariis docuisse, arborem eam quam ipsi hoc nomine significari putarunt, nihil cum Rubo præter spinas habere commune. Scio Sina pro spina generatim accipi posse, & hac ratione rubum etiam posse intelligi; verum, vt dixi, speciosius & illustrius sit spectaculum, si Ilicem hoc loco Sinam vocemus. Deinde proprium ipsius Rubi nomen est רוב, vt Arabum scholæ testantur. Hebræi רובא habent, quod licet spinam vertant, ego tamen de linguarum conuenientia rubum mallem interpretari. Qui nouisse auebit quantû in glandiferis arboribus latuerit symbolica doctrinæ, is quæ in Gallicis nostris de Druidum scripsi disciplina, consulat: quod qui faciet, eum spero in suspicionem hanc meam, quam de Ilicæ concepi, fore procliuiorem. Equidem in veritate vestiganda rerum & symbolorum consensionem plurimi semper facere consueui; cuius ductu ad hanc veni opinionem, vt putarem, Deum sub flama ignis non in alia arbore congruentius quàm in arbore glandifera perpetuò virente apparere potuisse. Cùm enim liberatio Israëlitarum à tyrannide Pharaonis figura sit vindiciarum quibus Deus humanum genus è cacodæmonis carceribus & morte liberali manu in vitam sempiternam asserturus erat, quæ, rogo, arbor ad arcanum hoc indicandum aptior queat inueniri quàm Ilex, quæ non perpetuò modò viret, sed fructum etiam fert quo panis cælestis vitæ æternæ dator denotatur, & id circo arbor vitæ meritò habetur? Quo verò hanc mysteriorum conuenientiam Deus declararet, sub flammæ imagine apparuit, quam vitæ habere significationem Hieroglyphica nostra declarant. Quod si hæc mihi pro eo ac meretur, & rei postulat amplitudo, explicanda persequendaque essent, vix maximus codex tantam materiam complecteretur. Doctis & sollertibus satis est si fundamentum indicetur, super quo deinde quamuis magnas licet facere substructiones. Præter hæc & ipsum nomen Sina inuitat, quo non aliud significatur quàm Explora an inuenire queas. Mirabilis adhortatio, quam Moses secutus curiose accessit, vt videret quidnam sibi vellet illud portentum; Ilicem in flammis esse, non tamen amburi. Omnibus nobis arbor vitæ perpetuò vestiganda est, & ad eam totam vindicandi facultatem dirigere debemus, quo tandem fructu eius perfruamur quo vita acquiritur & conseruatur sempiterna. Mirum id & fortassis portentosum quibusdam videbitur, tantum arcanæ significationis in hac vocula delitescere: at si quis Hieroglyphica nostra leget, & ea quæ in Gallicis de arbore vitæ scripsi, copiosis exemplis intelliget, illud fuisse primo nomenclatori propositum, vt plurimis rebus nomenclaturas daret; non illas quidem de ipsarum natura, sed de symbolica notatione quam in theologia Setinorum essent habituræ: quod vt in aliis quam plurimis perspicuum est, ita nusquam euidentius quàm in Tau & cruce à nobis copiosè explicatis. Quid spina vel molestius attrectanti, vel vilius inter ligna? Hæc tamen tam exilis recula voces sortita est minimè contemnendas, si ad originem & rectam rationem vocentur, & diligenter expendantur. Sicut enim Sina in primo sermone nos monet, vt ad vitæ arborem respiciamus, tamquam ad vltimum felicitatis scopum, ita Spina vocabulum à Latinis retentum hortatur, vt omnia studia nostra ad explorandum conferamus. Et quid, rogo, explorandum? Id figura ipsius Spinæ docebit, quæ è lata sede in acumen pyramidis modo terminata, non aliam quàm vel pyramis vel obeliscus habet significationem. Iubet igitur is, cui spina quod spina nominetur debet, vt in omni vita sic studia actionesque omnes moderemur, vt quibusuis in rebus ipsum Vnum exploremus, & ad id quidquid cogitamus, quidquid agimus, quidquid loquimur, dirigamus: quod quid aliud est, quàm ad arborem vitæ collimare? Quidquid nobis est foliorum, quidquid viroris, id totum vndique

Sina vocis
significatio,
& symbolica
doctrina.

Spina figuræ
significatio,
& mysterium

dique in modum spinæ ad Vnum tendat oportet : quod dum fiet , tutos nos præstabi-
 mus ab immunditia omni , & omni lædere valentium attractu . Nec frondes tantum
 perpetuò virentes spinis vndique horrent , sed fructus etiam in acumen tendit , eiusdem
 offerens cuius illæ admonitionem . Quid ego de voce Græca dicam , qua Spina genera-
 tim nominatur ? An quidquam clarius quam illud quod Acanthe , siue Acantha , siue
 Acanthos dicatur , quasi *ἄκανθη* vel *ἄκανθος* , id est , omni desiderio tende ad ipsum ca-
 put ? Nostrates vocabulum *ἄκανθη* in vsu retinuerunt , quo indicatur , spinæ figuram
 omnia penetrare motu celerrimo : qua in re & figuræ indoles & symboli ratio contine-
 tur ; eo quòd menti nostræ ad Vnum euolanti omnis obstaculorum multitudo & den-
 sitas sit transeunda , idque citra moram , ne quid tarditatis adhærescat . Qui ex his non
 perspicit cuius rei notationem apud primum nomēclatorem habuerit , is ab omni sym-
 bolica & hieroglyphica disciplina abhorrere mihi videtur , & indignus esse qui cum hac
 de re differatur . Et hæc quidē de Spina , Sina , Acantha , & *ἄκανθη* vocabulis generalibus ,
 è quorum secundo apud Arabes & ceteros sermone earundem radicum vrentes , Elefi-
 na credo remansisse , ad robur spinosis foliis insigne denotandum ; ac deinde quosdam
 Lesina , quosdam Sina , quosdam Lesinero , quosdam Ensina retinuisse ; vbi de litterarum
 Samech & Chet confusione nihil angor . Latinis Ilicis nomen ignotæ est originis ;
 nobis clarum est *ἄκανθη* idem esse quod nobile ac generosum robur . Et enim robur
 est ; *ἄκανθη* sæpius modò interpretatus sum : è quo fit *ἄκανθη* , vt è *ἄκανθη* , Lili-
 um , & id genus alia complura : Meritò sanè nobile robur dicitur , quando ille solus verè generosus est qui
 omnia sua studia omnesque actiones ad ipsum Vnum dirigit , in eo quærens vitam sempi-
 ternam . Sed vt nimium digredior ad suspicionis meæ causas aperiendas , ita materiam
 amplissimam & plenam maiestatis nimis angustè tracto ; quo fit , vt satius sit cetera sacro
 silentio transire , cuique suo iudicio & arbitrato relicto . Missa igitur hac de arboris ge-
 nere controuersia , ad loci situm redeamus . Quia verò quotquot hætenus vel annota-
 tiones vel commentaria in Mosis historiam ediderunt , sic ab eius sententia discrepant ,
 vt prorsus in diuersa abeant , omnemque profectionis rationem euertant , paullo diligen-
 tiore cura ea quæ antè dixi , sunt examinanda . Iosephus , & eum secutus Hege-
 sippus , iter Titī ex Alexandria in Iudæam describens , sic habet , vt dicat è Pelusio per desertum iter
 egisse , ac venisse primum ad Casij Iouis templum : Deinde secunda castra ad Ostraci-
 nen locum aquæ indigum metatum fuisse : tertia ad Rhinocolura : quarta ad Raphæam ,
 quæ prima vrbs Syriæ sit ex Ægypto venientibus : quinta ad Gazam : sexta ad Alcalo-
 nem : septima ad Iamniam : octaua ad Ioppen : nona ad Cæsaream , ibique bello obsi-
 dionique necessaria parasse . Vides vt hæc cum Strabone & Ptolemæo consentiant , vt
 nostram etiam de Mosaico itinere confirmant sententiam . Moses cum ad desertum
 Etam venisset , iussus est reuerti ad oram maris Rubri Ægypto contiguam . Per mare ad
 desertum Sur venit , siue Tor , vt nunc vocant . Inde trium dierum iter confecit per de-
 sertum Etam , eandem videlicet quam prius instituerat viam repetens . Deinde ad Elim
 venit , Casij Iouis templo vicinam . Hinc ad mare mediterraneum , in cuius littore
 Ostracine est . Ex eo rursus loco per arenas deserti Sin , quod hic in mare promontorij
 modo excurrit : Hanc solitudinem transgresso Daphca occurrit , vbi Bellonius princi-
 pium collocat terræ fertilis . Est ibi hætenus Carbaschara , id est , locus muto & porticu
 cinctus , ad stationem tutam hospitibus recipiendis comparatum . E Daphca Elusam
 Moses deflexit , Rhinocoluræ proximam . Inde Raphæam progressus est , urbem limita-
 neam Syriæ . Cernimus hic idem iter Mosem , Titum & Bellonium tenuisse : verum
 Mosem propter feminarum , puerorum & senum multitudinem tardius eadē loca trans-
 iisse , & castra mutasse minoribus intervallis . Cum itaque perspicuum sit vbi sita sit
 Elusa , vbi Raphæa , tum etiam constet de clara Mosis narratione , rupem montis Cho-
 reb , quæ Mosis virga percussa , aquam Israëlitis sitientibus effudit , proximam esse ipsi
 Raphææ , qua fronte , quæso , dicemus montem Choreb mari Rubro adiacere ? Adde
 modò his nullam causam à Mose hætenus indicatam fuisse , ob quam non rectè ad Iu-
 dææ limites Israëlita contenderent . Cuius igitur est ingenij , cuius mentis tam insanam
 de diuino duce habere opinionem , vt credat eum à mari Rubro superato iter retrò
 flexisse , non Iudæam versus , sed versus Elanam & Arabiam felicem ? Video sanè Elanæ
 ad Elusæ nomen allusionem partem occasionis fuisse ob quam ab omnibus hætenus sit
 aberrata

Acanthos
vocis etymon.

Dozen.

Ilicis etymon.

Et.

Titī ex Ale-
xandria in
Iudæam pro-
fectio.

Israëitarum
ex Etam re-
trò ad oram
maris Rubri
regressus.
Sur siue Tor
desertum.
Etam.
Elim.
Sin.
Daphca.
Elusa.
Raphæa.

Error de Is-
raëitarum
profectione
videnatus
sit.

aberratum; cui accessit peruersa maris Sup siue Soph interpretatio. Iosepus quia montem quem vulgo montem Sinai vocant, reuera montem Choreb esse sibi persuasum habebat, errorem errori necit; aiens terram Madiam, in qua Ietro sacerdotio fungebatur, ad mare Rubrum iacere iuxta montem quem vulgus Sinai & Oreb appellat. Quod si ita esset, quid causæ fuisset ob quam Moses Ietro socerum suum rogaret, vt secum maneret ad iter in Palæstinam siue terrâ Chanaam demonstrandum, quæ longissimè à mari Erythræo & locis ipsis frequentatis abesset? Profectò, vt alibi semper illud verum est quod Aristoteles dixit, Vno errore dato multa consequi veritati minimè consentanea; ita nusquam id clariùs quàm in hac sacra historia fieri animaduerti. Indicaui paullo antè Iosepum in nauibus Iosaphat fabulam confinxisse sacris litteris è diametro repugnantem, non alia de causâ quàm quòd his erroribus intricatus nesciret vbi Asiongaber, vbi Elut esset collocandum. Pari ratione Madianitas in littore maris Erythræi ad sinum Elaniticum procul ab Idumæa & Palæstinæ finibus posuit, cum clarum sit Madianitas eos esse qui proximi habitant Moabitis, vt liquet è capite Geneleos tricesimo sexto; vbi Adad rex Idumæorum dicitur cecidisse Madianitas in regione Moab. Deinde quæ de Balac in Numerorum libro scribuntur, clarissimè demonstrant Madianitas & Moabitas vicinos fuisse, cum Balac vtriusque gentis rex dicatur. Moab autem terra è regione Hiericuntis iacebat ad Orientalem Iordanis ripam pertinens, ita vt ignorari nequeat situs Madianitidis. Nam castris in Moab positis Israëlita Madianitas inuaserunt, & omnem eorum regionem depopulati sunt, omni sexu masculino & feminis virum passis interemptis; quo patrato omnem prædam in castra retulerunt in illis posita campis qui Hiericunti vltra Iordanem ad orientem vergunt. Legendum itaque caput Numerorum tricesimum primum ad regionem Madianitarum & eorum diuitias bene cognoscendas, quo ex iis intelligatur, quæ terra Madian in sacris litteris vocetur. A Iordanis scilicet ripis Israëlita ad Erythræum vsque mare, vt cæderent Madianitas, excurrissent, castris interim immotis ad Iordanem manentibus; vt ad ea tanto desertorum & montium interuallo prædam referrent. Consule quæso caput vicesimum quintum Numerorum, & mox deprehendes Moabitas & Madianitas variisfortis fornicatos fuisse, & inter alia prostibula filiam fuisse ducis Madianitarum nomine Cosbi, ad quam Zambri dux in tribu Simeonis ingressus in ipsis amplexibus vnà cum meretrice à Phinee pugione perfossus est. Hæc cum disertis & dilucidis verbis à Mose narrentur, satis mirari non possum, quid causæ vel Iosepo vel alij fuerit, vt regionem Madianitarum iuxta mare Rubrum collocaret procul à campis Moabitarum, sitis è regione Hiericuntis. Liquet igitur circa quæ loca Ietro sacerdos Madianita habitauit; & in lucem venit ratio sermonis Mosaici, quo Ietro rogabatur, vt dux itineris esset per regionem Amorrhæorum & Moabitarum & iis finitimorum. Quid ni enim vicinix suæ peritus esset homo diues & sacerdos, cum ob alia quæ incidunt negotia, tum propter greges & armenta quæ per confines montes pascebantur? Hinc modò intelliges vbi Moses oues custodiuerit, & per quos montes ad Sinai peruenit. Per eos nempe secundum quos ex Idumæa Israëlitas duxit ad Moabitas & Madianitas habitantes vltra Iordanem è regione Hiericuntis. Habitabant enim Madianita inter Moabitas & Nabathæos, siue Ismaélitas Petræos, oriundi ab Abrahamo ex Cethura vxore, cuius filius Madian fuit pater omnium Madianitarum. Hebræi sic puncta subscribunt, vt Mideanita dicendi videantur; Ptolemæus Medanam ciuitatem sic depinxit, vt assertioni nostræ prorsus suffragetur, quamuis nomen Medanæ ad fratrem ipsius Midean magis alludat, qui Medan vocabatur. Verùm fratres hos permistos habitasse verisimile, quibus proximi erant Ismaélita Petræam Arabiam ad mare vsque Rubrum tenentes, quorum proximi Madianitis Petram urbem mercatunobilem condiderunt, oriundi à Nabath siue Nabaioth, vt Hebræi legunt, filio Ismaélis natu maximo. Vnde Nabathæi vocantur; quorum mores ac diuitias apud Strabonem expositas habemus. Eorum metropolis Petra est, è qua ad Hiericuntem iter breuissimum est trium aut quatuor dierum; quod è Geographo adiicio, vt Madianitarum confinia ante oculos ponam. Idem scribit è Petra ad urbem Rhinocolura, & hinc in Ægyptum Sabæorum merces per camelos portari solere; quam viam Moses ad Moabitarum regionem veniens longè ad dextram reliquit. Petræ situs is est, vt locum pla-

Madianita
vbi collocan-
di sint.

Moses vbi
greges custo-
dierit.
Madianita
vnde genus
duxerunt.

Ismaélitas

Nabathæi.

Petra urbis
situs & con-
ditores.

num & irriguum occupet, & hortis abundet; in circuitu verò rupibus & desertis magnis sit munita, præsertim ea parte qua Iudæam spectat. Videtur ut Strabo Mosis narrationi consentiat, & loca ea per quæ in Iudæam contendit, oculis subiiciat? Athenodorus philosophus Straboni narravit se apud Petros egisse, & eos reperisse tam pacis & tranquillitatis studiosos, ut numquam in iudicio inter se litigantes viderit, cum Romani & ceteri exteri illic agentes frequentibus litibus implicarentur. Locus hic Straboni, ut infiniti alij, miserrimè ab interprete tractatus est, & Græcus codex pro *περπελοισ*, habet *περπελοισ*: quod mendū ut interpres non animadvertit, ita quid *περπελοισ* esset non intellexit. Et hæc quidem de Nabatæis Madianitarum ita vicinis, ut Iosephus Ismaëlitis & Madianitis in mercatu focis venditus fuisse dicatur. Strabo cernens inter Naba-

Idumai.

Seir montes unde nomen habeant. Idumæa duplex.

tæos & Idumæos vastos dumtaxat montes intercedere, credidit hos ab illis genus duxisse; cum tamen Idumæi non ab Ismaëlis filio, sed ab Esau filio Isac descenderint & nomen acceperint. Montes autem hi qui Iudæam ad meridiem claudunt, generatim montes Seir vocantur, ab Esau, qui Seir cognomen habuit, propterea quòd pilosus in lucem venisset. Duplex igitur est Idumæa, altera maritima & campestris; altera montana, quæ meridiem versus desertum Pharan despicit, & ad Septentrionem habet Iudæam, olim terram Chanaan. In hanc ne Ismaëlitæ à deserto Pharan ascenderent Deus vetuerat, iubens ut montem circumirent versus Aquilonem; quod ut facerent, ad mare mediterraneum à finibus Nabatæorum fuit revertendum. Mons itaque à *ργ* quod significat pilosum, nomen habet; quod Segar pronuntiandum esset, è nostro vocabulo *Sege-hart* transpositis litteris factum, & Tau in sibilum mutato. Huius montis pars est mons Sinai ad desertum Pharan prospectans, cuius ima pars ad Raphæa fines pertinet: unde fit, ut totius nomen aliquando pro parte ponatur. Hinc Moses Israëlitis benedicens sic cecinit: Dominus de Sina venit, & de Segir ortus est, nobis apparuit de monte Pharan. Hic tribus nominibus idem mons capiendus est, qui mons Pharan dicitur, quòd sit in principio deserti Pharan à Raphæa Petram versus tendentibus. Eodem modo Chabacuc, Deus, inquit, ab austro veniet, & sanctus de monte

Pharan mons non est, sed desertum.

Theman regio.

Pharan. Loquitur enim hic de monte Choreb siue Sinai, unde lex venit Israëlitis. Pharan autem mons non est, sed desertum quod ab hoc monte orientem versus ad Nabatæorum vsque regionem extenditur. Quod autem apud Latinos legitur, ab Austro; id apud Hebræos non est, sed loco eius habetur, *תמן* id est à Theman. Quæ autem regio Theman vocetur ex eo coniectes, quòd Theman maximus natu filius fuerit ipsius Eliphaz, filij Esau maximi natu. Huic igitur verisimile est optimam partem regionis Idumæorum cecidisse, quæ haud dubiè ad Raphæam est mari incumbens, & in montes Segir orientem versus elata; quorum exordium austrum versus mons Sinai facit. In Theman itaque regione, quæ pars est Idumææ, mons Sinai quærendus est; à qua quantum mons ille vulgò hoc nomine celebratus distat, tantum omnes hæcenus à veritate recesserunt. Huius montis partem orientalem, quæ Nabatæis proxima est, Hus Edomi nepos habitavit, qui Ghus vocandus esset, si litteræ pro eo ac deberent ab Hebræis pronuntiarentur. In hac regione postea Iob maximas opes è gregibus & armentis sibi comparavit, quas Sabæi & Chaldæi ditipuerunt; ad quem visitandum Eliphaz Themanites ab occidentali Idumææ parte venit. Verum an terra Ghus nomen acceperit ab Arami filio, an à nepote Esau, difficile fortasse dictu sit. Mihi verisimilius videtur orientalem Idumææ partem Nabatæis confinem sic fuisse nuncupatam, à Ghus Edomita; quod ex amicis & cognatis ipsius Iob coniugio, & id quidem maximè ex Eliphaz Themanite, cuius nomen memoriam ingerit eius qui inter filios Esau maximus fuit natu, vnaque indicat quæ Idumææ pars in sortem venerit Eliphazio

Sinai mons ubi.

Hus.

Iob.

Choreb mons in primaria Idumæa parte, longè alius ab eo qui vulgò esse putatur.

Themani patri. Discimus ergo è Chabacuc, montem Dei Choreb in primaria Idumææ parte, quæ à Themanico nomen accepit, fuisse. Est ne tanta vel ignorantia vel impudentia cuiusquam, ut audeat dicere Themanam regionem ad mare Erythræum quæri debere, longè terrarum à monte Segir Edomi possessione? Pluribus mihi de montis Dei situ agendum fuit quàm brevitatis ratio postularet, propterea quòd viderem admodum antiquum eum fuisse errorem quo persuasum est ad vnum omnibus, montem Sinai ad littus maris Erythræi jacere; quo dato, tota sacra scriptura turbatur, & infinita consequuntur in absurdissimis habenda. Raphæa, Elusa, Gabria

Gabriæ castra, Elis, Marath, Etam, omnia denique procul è suo loco mouentur, si deuiam hanc opinionem sequamur. Ac Moses quidem populum Israëliticum ad terram promissam ducere iussus contrariam Dei mandato viam ingressus fuisset, si mare Rubrum transgressus ad sinum Elabiticum retendisset. Summatim tota historia sacra in Mosaica castrorum metatione, in Regiarum classium apparatu & aliis hinc secuturis fœdissimè confunderetur, vti modò ex iis quæ dixi cuius potest liquere; nisi tam sit peruicax, vt mentis suæ aures obstruxerit omnibus iis quæ antè nesciuit. Petrus Bellonius quamuis in eodem esset errore, & alium montem Oreb, alium montem Sinai esse crederet, dum tamen ad petram venit è qua Moses aquas expressisse narratur, in magnam incidit dubitationem; propterea quòd in eius petræ vicinia riuus fluat è summo montis Sinai vulgò nominati culmine demanans; atq. idcirco alterum dicendum videatur, vel hunc riuum Mosi tempore non fuisse, vel portentosam aquam citra necessitatem è saxo manasse. Saxum autem quod monstratur, eiusdem generis est cuius obelisci qui Romæ visuntur. An non animaduertis hîc quàm res ipsa ab historia distideat, si mons Oreb is esse concedatur quem ad hanc vique diem à multis iam sæculis cæci mortales, ceu reuera mons Choreb esset, visitarunt? Nihil equidem pietati eorum detraho, qui miraculorum Israëlitis in monte Sinai ad Themanam Idumæorum regionem ostensorum memoriam in illo ad Elaniticum sinum monte colunt; cum id, vbi-cumque fiat, bene fiat, & gratum Deo animum ostendat: verùm nolim hunc zelum tantum esse, vt sacram historiam corrumpat, & rem penitus considerantibus periculum adferat de Mosaicæ narrationis fide dubitandi, cui proximum videmus Bellonium fuisse, & id quidem non citra luculentam occasionem. Quorsum enim de aquæ penuria populus exoptulasset, si riuus perennis aquas suppeditauisset? Quo autem clarius cernas, nihil absurdius posse cogitari, quàm ad illum montem Israëlitas tanta aquarum inopia laborasse quantam eorum murmur declarauit, audi de Bellonij narratione, cui Iustus Ghistelenis assentitur, quia via è deserto Sur ad montem hunc falso titulo nobilem veniatur: Cum abes itinere vnus diei, vallem amœnam intras, verimque montibus inclusam, quam riuus aquæ dulcis & ad bibendum gratissimæ mediam fecat, easdem quas apud nos fontanæ aquæ decursus herbas præferens. Eum riuum tantisper sursum enitens sequeris, dum vix vnus noctis iter ad montem vulgò Sinai vocatum restet. Cogites hîc quàm latè castra tot centenorum millium patuerint, & vbi maximè debuerint collocari, si populo vetitum fuit montem adire. Profectò vel in hac valle amœnissima, è qua in montem venitur, vel in ipso cliuo per quem ad culmen ascenditur; quorum vtrumuis dederis, effugere non possis quin cogaris fateri magnam aquandi fuisse commoditatem, iis præsertim qui iumentis & vtribus abundarent. Hæc cum ita sint, & omnium eorum qui montem adscenderunt oculata fide content, non video quî possint Mosaicæ historiæ accommodari, nisi dicamus totam regionis naturam ab illo tempore fuisse mutatam, & aliam indolem accepisse. Quòd si commentû probabile reddere voluissent mystagogi, oportuisset eos sic fabulam ornare, vt dicerent fontè illum è quo riuus ille manat, ictu Mosaicæ virgæ extitisse, quòd facere nequiverunt propter magnum interuallum quo fons vltèrius intra montes remotus delitescit. Adde nunc in monte, Oreb vulgò nominato, perennem fontem esse, quantumuis magnæ multitudini satis aquarum subministrantè; ob quem Bellonius hunc montem habitari commodè posse dicit, cum Sinai mons aridus sit: vbi communi errore alium putat montem Sinai & alium montem Oreb in sacris litteris vocari. Hic fons non exundat, nec diminuitur quantumuis haurias, verùm perpetuò eadem copia aquas suppeditat: quòd vt alij, ita & Iustus Ghistelenis affirmat. Vnde perspicuum fit, hunc montem Oreb non esse; quoniam in eo nihil opus fuerit miraculo vllò ad aquas inueniendas, propterea quòd & in vicinia & in ipso monte copiosæ scaturirent. Minimè igitur ad eum Raphidim quæri debet, nec vllò modo cogitari potest illis locis populum siti laborasse, cum nihil promptius esset quàm è riuo proximo aquas haurire, vt interim de fonte sileamus quem dici possent ignorasse. Porro quid absurdius cogitari queat, quàm Amalec Idomi sobolem in montibus Segit habitantem ad hanc rupem Israëlitis occurrisse. Volasset ille scilicet vnà cum Chananæo socio per immensa desertorum & rupium interualla, vt cum Mose confligeret. Nihil

*Mont vulgò
Sinai creditus
nulla aquarum
penuria la-
borat.*

*Amalecitas
ubi habitā-
sint.*

profectò magis toti sacrae historiae repugnat, quae apertissimè clamat Amalecitas & Chananæos confinia loca ad Idumen tenuisse, & hinc Dauidem ex vrbe Palæstinorum ab Amalecitis prædas egisse, & paullo post vxores suas abreptas liberasse, dum opinione celerius eos persecutus, epulis & choreis indulgentes inuenisset. Sed quid ago? Frustra hæc ei cano qui sacrae scripturae loca conferte nolet; ac rursus frustra pluribus hæc vrgeo apud eos quibus satis est veritatem indicasse. Quis inter duces Edomitaram Amalee enumerari, quis Palæstinorum & Idumæorum confinia ad terram Chanaan pertinere nescit? Quis item ignorat quàm hæc malè quadrent ad montem Oreb vulgò creditum, utpote longè terrarum à Chananæorum finibus remotum? Atqui mons ille, è quo Amalecità & Chananæi Israëlitas depulerunt, eum situm in sacris litteris habet, ut eo superato ad terram promissam veniretur, uti perspicuum est ex ipsa historia. Amalecitis autem Cenæi proximi erant, ipsius Ietro siue Hobab soceri Mosis gentiles & nepotes, ad septentrionem declinantes. Nam Gessuri & Gerxi & Amalecità siue Gamalecità potius habitabant ad meridiem Iudææ, ea parte qua iter erat in Sur & Ægyptum, teste primi libri Regum capite vicesimo septimo. Vnde clarum est, Israëlitas ad Raphæam & montem Sinai, vbi via ad Sur & Pelusium diuiditur, à Gamalecitis impetitos fuisse, & Mosè in montem Oreb adscendisse. Hic inter alia consideres velim, an tam facilis fuisset in montem illum adscensus quem vulgò Oreb appellant, cum hic ante inuia rupe clauderetur quàm monachi scalas & gradus in eo struxissent, uti licet apud Bellonium & ceteros videre. Confer mihi hoc loco Dauidis excursions ex Gat Idumæorum in Gamalecitas cum ficta ipsius excusatione, qua se ex meridiana Ceneorum & Iudæorum parte dicebat prædas egisse, & mox cernes quantam cladem patiatu historia, si Amalecitas ad montem Oreb vulgò creditum collocâris. Quid multis? tota sacra scriptura perturbatur, & omnem perdit probabilitatem, nedum veritatem, si vulgaris hæc assertio de monte Oreb & iis quæ coherent, retineatur. Videamus modò qualis sit locorum natura ad verum montem Choreb à nobis demonstratum. Id Strabonis testimonium à nobis citatum docet, quo asseritur regionem quæ post Gazam Ægyptum versus tendit, sterilem esse & arenosam. Vnde perspicuum, Raphæam, quæ post Gazam sequitur, sitam esse loco sterili & arenoso. Hinc cum Augustus è Iudæa in Ægyptum proficisceretur, Herodis studium in aqua subministranda inter Gazam & Pelusium tam gratum Romanis fuit, ut plus meruisse quàm regnum, quod Cæsaris dono acceperat, videretur. Sed satis modò de monte Sinai, nec lubet sigillatim singulorum in huius rei tractatione confutare errores, alioquin habituri etiam quòd contra Bellonium diceremus, qui credidit fontes eos quos vulgò pro aquis Marath monstrare solent, esse fontes quos Strabo amaros vocauit, cum Strabonis fontes ex opposita maris Erythræi parte fuerint, non procul ab Arsinoë littorali. Neque dicam nunc quòd ad hos, quos monstrant in deserto, fontes nequaquam trium dierum iter sit ab eo loco vbi mare Israëlità transferunt. Quid enim opus est pluribus argumentis ad absurdissimum errorem extirpandum, quando, si ex his quæ dixi peruideri à quopiam nequeat veritas, ei reat nihil vniquam satis fore ad oculos aperiendos. Pergamus itaque. Cum mense tertio egressionis ex Ægypto ad desertum Sinai Israëlità venissent, anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis profecti sunt è deserto Sinai ad interiora deserti Pharan, ad iter trium dierum, vbi mons Amorrhæus erat adscendendus, & Dei iussu per eum progrediendum in terram promissam. Pollicitus enim erat Deus certam iis contra Amorrhæos & ceteros omnes victoriam, si mandatis ipsius obtemperantes citra moram & hæsitacionem ascendissent, & illac iter in terram Chanaan tenuissent, quòd nimirum ipsi placuisset, ut non rectà in potentissimam Chananæorum partem irumperent, ne Philistinorum robore & magnitudine territi in Ægyptum reuerti niterentur. Quamobrem relictis Idumæis & montibus Segir ad sinistram, rectà ad Amorrhæos contenderunt. Cum igitur in Cadesbarne venissent, Moses Ietro socerum suum rogat, ut secum manens iter demonstraret, utpote qui esset Madianita in vicinia Amorrhæorum natus & educatus, atque idcirco confinia locorum omnia & in iis aquas & rupes & siluas ex diuturna gregum & armentorum pastione explorata haberet. Verùm enim uerò, licet Moses oratione certa Dei promissa exponente Israëlitas exhortaretur, ut expeditionem alacres aggressi montanam Amorrhæorum

Locorum vero monti Oreb vicinorum natura.

Israëlitarum à Sinai profectio.

rhæorum regionem è deserto Pharan inuaderent; tantum tamen abfuit vt persuaderet, vt nollent progredi nisi per exploratores antè didicissent quales habituri essent & quantas oppositas vires. Coactus igitur obtemperare Moses misit qui omnium Israëlitas redderent certiores; qui post quadraginta dies, quos regioni promissæ diligenter peruidendæ impenderunt, reuersi, vnam attulerunt magnitudinis tantæ, vt à duobus in pertica portanda esset. Scio non paucos fuisse quos hæc narratio ostenderit, quasi omnem verisimilitudinem egressa. Nos vt huic quoque malo medeamur, & omnem scrupulum ex hac sacræ historiæ parte tollamus, Strabonis verba in medium afferemus. Is Carmaniam describens inter alia sic habet: Agriculturam autem Persicæ similem habet cum in aliis, tum in vitibus, è quibus ea quæ apud nos Carmanica vocatur, frequenter vuam producit cubitum duorum acinis perquam densis ac perquam magnis, quam verisimile est illic quàm apud nos latiore maioremque prouenire. Huius igitur generis vuam eam dicemus fuisse quam exploratores reportarunt, quam non dubito tantam fuisse, quanta in ipsa Carmania excrescit, propter vallis eius vbi creuerat fecunditatem. Nihil itaque opus est hoc loco ad portentum aliquod aut singularem quampiam Dei gratiam vuæ magnitudinem referre, cum satis constet Carmanicam vuam multo maiorem in Palaestina quàm in Græcia molem implere potuisse, propter maiorem Carmanici & Iudaici aëris similitudinem atque paritatem. Nemo igitur offendatur, si magnitudinem hanc vuæ audiat, cum id in Carmanica Strabonis ætate minimè fuerit apud Græcos monstruosum. Iam & Indoscythica nostra declararunt, ad Margianam vitis tantam esse luxuriam, vt vna vna ad duos cubitos excrescat; vnde fortasse Carmani principio propagines suas petiuerunt. Porro reuersi exploratores populum deterruerunt; maiores se vires vidisse dicentes, quàm vt ab Israëlitis expugnari possent, solis duobus exceptis Iosue & Caleb; qui & terram quam viderant laudabant, & Israëlitas bono animo esse iubebant, eo quòd Domino prosperante nihilo difficilius esset magnam robustorum & grandium virorum multitudinem superare atque delere, quàm frustum panis deuorare. Iratus itaque Deus populum vniuersum exceptis his duobus ei pœnæ addixit, vt pro quadraginta diebus, quibus promissa terra fuerat explorata, quadraginta annos totos in solitudine manerent, tantisper dum omnes morerentur. Manserunt igitur longo tempore in Cadesbarne in deserto Pharan, vnde iussi sunt redire versus mare mediterraneum, Idumæis montibus ad dextram relictis, quos antea cum ad Cadesbarnag venirent, sinistros habuerant. Veniunt itaque rursus in desertum Stein, vnde egressi fuerant; & ibi in Cades deserti Stein diu commorantur. Duplex enim Cades legimus fuisse; alterum Cades Barnag, alterum Cades Stein; quorum huic *קדש* additur, qua vocula ciuitas denotatur, à nostro *קדש* quod significat regnum. Nam singulæ ferè ciuitates olim regem habebant, vt in Iosue clarè cernitur. Fuit & tertia Cades in Galilæa data tribui Neptalim, quam Cades aliis subscriptis punctis efferunt. Significatio certè & significationis ratio eadem est; quando *קדש* nihil aliud sit quàm consecraui; cuius verbi radix *קדש* deriuatur à nostrati *Widen* verbo eiusdem notationis, in quo duplex digamma in Quos transiit; vt ex *W*/ Qui; ex *Wan*/ Quando, fieri aliàs crebrò dixisse memini. Quiuis igitur locus consecratus, Quedes vocari queat: vnde clarum fit, nihil esse miri si plura loca hoc nomine fuerint nuncupata. Porro vnde fiat vt *Widen* pro consecrare vsurpetur, alio loco copiosè declarauimus, nec est quo hic idem repetatur. Herodotus Cadytis vrbis meminit, emporium aiens esse Sardibus haud multo minus, & eò merces à mari inuehi. Ab hac vrbe vsque ad Ienysum regionè Arabum esse dittonis: inde rursus vsq. ad Selbonidem siue Serbonidem lacum, Syrorum imperio terras subiici. Ad Serbonidem lacum, à quo Casium promontorium ad mare desinens incipit, Ægyptu pertinet. Addit, ab Ienysso vsq. ad Casium promontorium iter esse trium dierum, & id quidem aquarum indigum & siticulosum. Hinc colligere licet, Cades deserti Stein Cadytin Herodoti esse; & Ienysum, siue communi lingua & Dorica Ianysum, opidulum ad mare fuisse ad ipsam Elufam. Sicut enim *El-huis* Eli domum, ita *Jan-huis* Iani domum significat. vnde suspicor Elyssi posteros in honorem Iani in illo littore opidum condidisse, quo antè filiorum Iónis memoria illis in locis mercatu Arabico, Syriaco, Ægyptio, & Ionico nobilibus perpetua maneret. Non mirum igitur, Israëlitas dum Cadyti essent, rursus aquarum inopia,

Vua quam è terra promissa Mosi speculatores attulerunt, magnitudo quæ.

Israëlitarum è Cadesbarne ad Mediterraneum mare regressus.

Cades duplex.

Cades in Galilæa.

Cadytis, Ienysum.

haud minus quam antea ad Rhaphæam vicinū opidum, laborasse; & Deum commiseratione motum Mosi iussisse, ut virgæ suæ ictu è saxo aquas eliceret, populi vñibus satis futuras. Ex hoc loco nuntij missi ad Regem Idumæorum, rogatum ut liberum transitum permitteret: at hac legatione nihil effectum, immo Idumæus irritatus ingenti exercitū Israëlitas summouit. Cades Barnag longius à mari in desertum Pharan recedit, cui Aseroth imminet. Barnag alij aliter, nos puteum gaudij interpretamur. Nam בַּרְנָג. puteum significat, vocabulum à nostro *Born* factum, quo aqua exortus siue aqua nascens denotatur; qualis est fontium & puteorum perennes venas habentium. פוג. verò idem est quod placere & contentum reddere, à nostro *pug* siue *pog* quod notat contentum reddere & placere: Hebræi *פוג* consolari interpretantur, vbi clarum est, nihil aliud esse vtrumque verbum quam placere vel iucundum reddere. Hinc Nochus dictus, quasi opera patris iucunda redditurus esset. Erat enim Deus in Nocho ostensus quam pia Lamech & Mathusalem & omnium Serinorum opera sibi placuissent. Videre hinc est, quanta sit ipsius Chet & litteræ quam perpetam Ain vocant cognatio, & quam facile altera in alteram transeat, vti in Choreb & Ghoreb idem annotaui. Cades Barnag igitur est locus puteo iucundo & omnibus placefiti consecratus. Quem admodum autem Mem finale in מו reicitur, ita in פו quoque fit, & hac via eadem est vtriusque vocis notatio. Quis primus hoc nomen puteo dederit, equidem ignoro; at hoc nemo ignorare potest, nihil in deserto arido perenni aqua iucundius & gratius esse posse sitienti. Quanta verò huius aquæ sit antiquitas, è quarto decimo geneseos capite discas; vbi solitudinis camporum Pharan fit mentio, nec non Gigantum Aseroth, quod Hebræis scribitur אֲסֵרוֹתַי. Idem locus in Numeris vicinus est Cadyti, vbi Chet loco litteræ pectoralis Gh, quam Ain malè vocant, positum videmus; adeo paruum fuit inter has litteras apud priscos discrimen. Quo autem videas quam germanum sonum litterarum nos restituere nitamur, animaduertas Scin & Tau in סִינַי in Genesi exprimi, & eorum loco duplicem litteram, quam vitiosè Sade nominant Iudæi, vñ decimo Numerorum capite poni, vbi סִינַי scriptum videbis. De eodem autem loco vtrouique agi ex eo clarum est, quòd Moses exploratores se dicat è Cades barnag mississe, quòd venit castris moris ex Aseroth. Similiter in Genesi reges Chodolaomor & focij dicuntur ex Aseroth ad Cades venisse; vbi licet Barnag non addatur, est tamen de Cades barnag dictio Mosaica intelligenda, vti cum è cæteris, tum ex eo liquet, quòd huic Cades fons Misphat adscribatur, qui idem cum puteo Barnag vocato Misphat iudicium notat; ita vt fons hic duplex habeat cognomen, iudicij & iucunditatis. Deriuatur vox ea à פָּשַׁף quòd est iudicauit, à nostro *Strept*, quòd est, ea quæ rudia sunt & confusa, format: inde *Strepen* iudex vocatur. Cades igitur fontem Misphat habens, Cades barnag vocatur; vbi fortasse comitia de pastorum controuersis haberi olim confucuerant: ea de causa locus sacer meritò poterat vocari, tametsi generatim omnes fontes sacri apud poetas nuncupentur. Habemus itaque tria loca homonyma, vnum in Galilæa, alterum hunc circa Aseroth & regionem Amalechitarum & Amorrhæorum, tertium in deserto Stein, è quo Moses caduceatores ad Idumæos misit. D. Hieronymus desertum Sin, in octaua mansione commemoratum, aliud putauit ab hoc in quo Cades esse dicitur, eo quòd illud per Samech, hoc per Sade scribatur: qua de re aliam huic, aliam illi dedit interpretationem. At ego animaduerto, vt & antè monui, significationem vocibus, non scripturæ prius conuenire; atque idcirco mea non referre, per Samech ne an per Sade vox scribatur, modò eadem profus maneat pronuntiatio. Atqui eandem manere pronuntiationem ex ipso D. Hieronymo discas, qui hoc loco alteram litteram Samech, alteram Sade appellat; quibus in vocibus quis non audit priorem vtriusque vocabuli eandem esse syllabam? Quæ cum ita sint, perspicuum fit, iam olim vel Mosi vel Esdræ tempore germanam Alphabeti, quo Hebræi vtuntur, distinctionem fuisse corruptam. Leuius peccatum est in Choreb & Ghoreb & id genus aliis, propter soni cognationem; è quo hoc capimus lucri, vt intelligamus quis proprius fuerit eius litteræ sonus quæ vulgus Ain vel Hain appellat. Illud intolerabilius est, quòd Chet per adspirationem robustiorem efferri audiamus, littera Caph profus exclusa. Quid quòd crebrò hæc littera omittitur, tamquæ superuacanea esset, vti in Eua, Oreb & similibus accidit? Cætera quæ de Cades & Cadesa D. Hieronymus annotat, quia

Litterarum
Hebraicarū
sonus & pro-
nuntiatio de-
prauata.

Strept.
Strepen.

quia ad historiam nihil faciunt, aliis relinquo iudicanda, quibus ethicus, allegoricus, & anagogicus sensus gratior est quam simplex & rectus narrationis explicatus; quo tamen nihil prius esse deberet, utpote unico fundamento reliquarum contemplationum. Displicet mihi quod cogar à grauibus & magnæ auctoritatis viris dissentire, sed quid facerem, dum necessitas ita fert, ut alia via tueri non possem historiam & meam & sacræ veritatem ac consensionem, quam si obstacula omnia & impedimenta iam olim à multis seculis hominum animis imbibita tollam, & radicibus euellam? Quæ verò germana litterarum distinctione passim annoto, id facio, quo sensum condocerem qui sunt voces ad primas suas origines vocandæ: quæ in re nihil à quoquam præstari potest, nisi antè genuinos elementorum sonos distinguat, ac sciat quibus figuris qui soni sint notandi. Sed redeat oratio vnde discessit. Dixi à Gasterot ad Cades deserti Pharan, siue à Cades Barnagh ad Cades deserti Sin ventum fuisse; at omisi omnes mansiones intermedias, tum quod nihil singulare in illis acciderit, tum quod pleræque omnes ignobiles fuerint, nec quicquam ab externis auctoribus adferri posse videam, quod ad earum faciat illustrationem. Decima tertia item mansio, ad quam à monte Sinai tertio die venerunt, nullum certum loci nomen habet, sed ab immodica carnum appetitione, castrorum concupiscentiæ nomen accepit, à qua ad Gasteroth, à Gasteroth ad Cades barne siue desertum Pharan, hinc per varias mansiones versus mare mediterraneum Dei iussu redierunt, ad quod castra metati sunt in Asion Gaber, quod ego Hebraicè Ghasstion Gaber, Latine castra Gabriæ voco. Antea ad Elusam manserant, nunc in reditu in proximo opido diuersantur, ad quod è עברון venerunt; quam vocem Latini perperam efferunt Ebrona, alij Hebrona; cum, ut ex his quæ modò dixi liquet, Gebrona proferri deberet. Est autem hæc Gebrona proxima Raphææ versus desertum Pharan tendentibus, longè alia à Chebron vrbe antiquissima Ebraeorum, septem ante condita annis quam Tanis in Ægypto. Hanc Abraham post habitauit, ac in partitione terræ sanctæ tribui Iuda tandem ad Leuitas venit. Chebron igitur vrbs Iudææ antiquissima à עברון nomen accepit, quod est coniungere & in vnum redigere siue foedere siue alia ratione; quod verbum fit à nostro עבר, id est vnitus fio, vnde & עברי frater dicitur, ceu עברי & inde עברי diceretur. Nos עברי deder dicimus pro germano fratre. Ciuitas igitur hæc ab vnione & confederatione nomen accepit, qualis qualis illa fuerit, seu ciuium inter se, siue ipsorum cum vicina aliqua ciuitate. Ghebrona autem nomen habere videtur è sermone Elyssi. Cum enim Elusa & Ghasstion Gaber opida Ghebronæ proxima ad Elyssum aut eius posteros referenda sint, nihil mihi absurdum videbor dixisse, si Ghebronam Ghaberwonam, id est Gabri habitationem, interpretor. An verò Elyssus cognomen Gauri habuerit, an id cuiusdam posterorum proprium fuerit, equidem statuere non possum; satis mihi est quod sciam hac voce composita nostratibus liberam itionem siue proficiscendi libertatem denotari, & inde aded in mentem mihi venire suspicionem, Ianyssum & Gabriwonam idem opidum fuisse. Hinc igitur in Gabri castra, à Gabri castris in Cades deserti Sin ventum est. vbi rursus populus siti coepit encari, haud secus atque antea ad Raphæam, quod mirum non debet videri, cum hæc loca in eisdem arenis sita sint, & Raphæa à Gebrona minimo distet interuallo. Rursus ergo Moses rupem percussit, è qua, ut antea è Choreb, copiosa aqua manauit. Ex hoc loco cum Idumæus transitum per fines suos negaret, & magno exercitu obiecto impediret, diuerterunt ad montem Hor, Idumæis confinem. In hoc monte mortuus est Aaron, & Eleazarus loco eius successus pontifex. Dum ad hunc montem diutius morarentur, & ad triginta dies Aaron lugerent, rex Arad Chananaeus per exploratores suos intelligens finibus suis Israëlitas imminere, prior impetum in eos fecit, & prædas egit. Diuino igitur auxilio supplicibus votis impetrato, Israëlita Chananaeum non modò repellunt, sed occisione exercitum ipsius delent, & vrbes evertunt: qua de causa loco Chorma nomen dederunt, quod anathema & eversioem significat. חרם enim desolare est, à nostro חרם, id est, omnino locum vacuum reddere, & vndique patentem, quod æquè in vastationem & occisionem è medio homines auferentem atque in consecrationem quadrat. Ad hunc vsque locum ab Amorrhæis antea fusi fugatique fuerant Israëlita, in cuius rei narratione prolepsis & anticipatione nominis vsus est Moses. Ut autem ad hunc montem à maritimis arenis diuerterant,

Castra concupiscentiæ.

Gasteroth.

Asion Gaber, castra Gabriæ.

Hebrona.

Gebrona.

Gebrona egypti.

Hor mons.

Chorma.

Zareth torrens.
Moab desertum.
Phasga Jordanis.

Tarsensis navigatio qui tres annos postularit.

ita rursus ab eo redeunt versus mare mediterraneum unde discesserant, ut videlicet Idumæis montibus ad dextram & Gaza vrbe ad sinistram relicta, ad Aquilonem tenderent; atque inde rursus ad orientem iter flecterent per terminos montis Segir. Diuina enim benignitate factum est, ut Idumæi audaciam cernentes formidarent, & quibus antea transitum negauerant, nunc permetterent: quem metum augebat Aradæi regis, ipsorum vicini, horrenda clades. Transierunt itaque planitiem eam per quam ex Elusa & Gabri castris Gazam & Asotum tenditur: Venerunt inde ad torrentem Zareth, quod priusquam è Cadesbarne pertingerent, triginta octo anni fuerant elapsi. Hinc in desertum Moab, inde in campos Moab trans Arnon ad fines Ammonitarum, vbi Amorhæos, Basanitas, atque deinde Madianitas ceciderunt. Hinc, Mose in Phasga mortuo, Iordanem duce Iosue siccis pedibus transierunt. Concido hoc loco profectionis Israëliticæ narrationem, eo quod postrema eius pars nihil faciat ad eam quam verso quæstionem, & vellem sanè breuior esse potuisse in illis quoque superioribus mansionibus; quas propterea accuratius discutere coactus sum, ut liqueret quæ recta fuerit nauigatio è Iudæa in Tharsis & Ophir; quod fieri non potuit, nisi constaret quo loco Asiongaber, ut vulgus pronuntiat, sit ponendum: nec eius rursus certa poterat ratio explicari, nisi & Elus & reliquæ mansiones in lucem vocarentur. Docui itaque, Gastion Gaber dicendum esse pro munitione Gabri. Latini solenne habent, ut litteram G ex aliis linguis acceptam in C commutent. Sic è Gaius fecerunt Caius, è Gnæus Cnæus, è Cum, è Gastion Castrum; & quàm plurima alia generis eiusdem. Asion igitur Gaber Gabriæ castra sunt, à Strabone demonstrata; & Elus & Elut Elusa Ptolemæi. quibus declaratis cetera facillima redduntur, in quibus & illud est quod mare Suph quæuis Oceani pars vocetur; quæ si vel vetustiores vel recentiores animaduertissent, nihil opus fuisset hac proluxa & odiosa disputatione. Reuertamur nunc ad id quod dubitabatur: quinquam fieri posset ut nauigatio Tarsensis tres annos postularet, si Tarses & Tartessus idem regnum sit? Breuiter hic responderi debet, ad Tarsensem nauigationem non tantum temporis requiri, sed quia simul & in Tarses & in Ophir nauigari solet, duo anni itineri impendendi erant, & iis tanto plus, ut tertio demum anno redirent, quo rursus se ad nouam nauigationem apparabant. Quamuis enim aurum ex Ophir Salomoni & Hiram adferretur, nauigatio tamen à prima statione extra Herculis columnas aliquando nomen accipiebat, quod mirum non est; cum Tarsenses siue Tartessiaci nauigationis totius principes essent atque primi præmonstratores. Hinc eodem capite leges, aurum & ligna Thyina & gemmas pretiosissimas ex Ophir à seruis Salomonis & Hiram allatas, ac mox eisdem eorundem seruos tertio quoque anno in Tharsis nauigasse. Idem clarè cernis capite vicesimo secundo tertij Regum, vbi Iosaphat dicitur classem fabricasse in Gastion Gaber, ut nauigaret in Ophir; quam eandem caput vicesimum Paralipomenon secundi dicit eodem loco factam fuisse, ut in Tharsis proficisceretur. Perspicuum ergo est, eandem fuisse nauigationem quam modò Tharsensem, modò Ophiriam nominarunt; & ad eam tantum temporis fuisse necessarium, ut tertio demum anno possent reuerti, non illud quidem propter interuallum quo Tharsis, sed propter interuallum quo Ophir distabat. Non mirum igitur est Carthaginenses cum Tartessiacos subegissent, tantum apud eos argenti inuenisse quantum historiis proditum habemus; quando non domestico tantum auro & argento, sed Ophirio etiam abundabant.

LIBER

QUAM QUAM nobis de Tarses & Tartesso agentibus maxima fuit orta difficultas de navigatione è Iudæa & locis vicinis ad Tarses, longè tamen maior molestia exstitit è terrestri Israëlitarum ad terram diuinitus promissam expeditione; in qua non mirum est, nos haud secus ac in Labyrintho quodam diu multumque diuagatos vix tandem exitum inuenisse. Quamobrem si quis fortassis erit cui noster hic ad sacram historiam discursus nimis videatur prolixus fuisse, instantisper sententiam suam sustineat, dum ipsemet semel ingenij sui acumen ad eadem illa in quibus nos laborauimus, conferens, experiatur an citra opem nostram & pramonstrationem quidquam ex iis omnibus quæ hæcenus litteris mandata sunt, queat inuenire, quod aut eas quas habemus sequendo interpretationes, sacre historie fidem queat tueri; aut neglectis hinc interpretibus & Græcis & Latinis; hinc quotquot hæcenus commentaria notasve Bibliis intulerunt, rectiorem quam nos ostendimus viam demonstret ad veritatem. Scio meis multa adiici posse, & ipse adiecissem, nisi veritus fuisset prolixitatem; & erit fortasse tempus cum librum huic rei proprium dedicabo, in quo licebit sigillatim omnia scripturæ loca quæ huc spectant, clarius aperire. Nunc ob iter quod aliud tenebamus, hæc nobis fuit via struenda, salebris & sentibus & id genus obstaculis aliis è medio sublatis. Retineamus ergo, Tarses non aliam regionem fuisse quam Tartessum, cuius beatam rerum omnium copiam tum veterum scriptorum testificatio, tum præsens rerum status satis declarat. Maxima sanè non Hispanis modò nobilitas, sed sacris etiam litteris lux ex hac inuentione nostra affulgebit; quarum rerum vt prior gratissima esse debet cum Tartessiacis omnibus, tum maximè Regi; ita posterior mihi magnam adfert voluptatem, quòd tandem intelligam qui fuerint Reges Tarsis, quæ naues Tarsis, qui mercatores Tarsis, quorum tam magnifica & frequens in sacris litteris mentio habetur. Iucundiùs posthac legam oden illam Davidis, in qua pulcherrimus hic versus, veluti vnio quidam singularis, candore nitet micatque gratissimo: *Reges Tharsis & insula munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent.* Coniunxit elegantissimus vates duos populos felicissimos, quorum Arabes Sabæi satis noti semper fuerunt, quorum regio peculiari nomine Felix nuncupatur: at Hispalenses ceterique Tartessiaci hæcenus in Cimmericis tenebris delituerunt, numquam fortassis eruendi ac liberandi, nisi Cimmericus homo facem obscuris carceribus intulisset. Liceat mihi gloriari apud eos quorum ego gloriam immensa auxi accessione, qui cum non alteri æquè rei atque gloriæ inhient, videant quantum mihi sint debitori. Gaudeo profectò cum Ionæ industriam animaduerto, qui cum fugam pararet, non ad deserta loca, non ad inuios saltus, non ad mapalia & casas pastorum, non denique ad villos pauperes & egenos, apud quos miseris parum potest esse præsidij & adiumenti, sed ad homines omnium beatissimos sese conferre cogitauit. Voluit videlicet semel fugere, non frequenter; cum ij qui ad inopes & tenues confugiunt, rursus ab his ad alios fugere rerum pænuria atque egestate cogantur. Non lubet mihi singula commemorare sacre scripturæ loca, in quibus Tharsis habemus mentionem; satius fuerit ad illam venire quæstionem, ad quam necessaria quadam rerum consecutione compellor: quænam nimirum sit Tharsis & Ophir cognatio, & cur è Tharsis in Ophir fuerit nauigandum, & quo loco Ophir situm sit, quodque tantum fuerit intervallum, vt iter biennium sibi postularet. Si versus facerem, rei quam explanaturus sum magnitudo me compelleret ad Musas denuò inuocandas: nunc, quia humi repit nostra dictio, id vnum à Deo petamus; vt nobis suam communicet veritatem, & illa inspiret quæ quàm maximè faciunt ad Christi nomen apud omnes mortales illustrandum. Poteram hic varia ad id quod volo docendum via vti, at ea mihi commodissima & compendiosissima visa est ad explicatam narrationem, si prius de persona, nomine, & proposito eius cuius profectio describenda est, agatur; atque deinde addatur, vnde & per quam viam eò peruenerit quò proficisci cogitaret. Demonstravi Tarses primum fuisse Tartessi conditorem, eundem nunc iam ostendam primum fuisse

Tarſes multa nomina habuit.

Tarſes Atlas quare cognominatus ſit.
Hæc.
Atlant.

eorum qui in Ophir è Tharſis ſive Tarſeſſo nauigarunt : quod vt faciam , recta via & ratione mathematicos ſequar , qui principio rerum earum apparatus præmittunt , citra quas demonſtratio fieri non poteſt. Oſtendi Elyſſum multa nomina habuiſſe, idem hic de Tarſe cogitandum. Hic enim vel natura ſua, vel patris monitu, vel nomenclatura etiam ſuæ ratione non ſolum audax fuit, & diurnus maris calcator, ſed tam affiduus etiã & perpetuus hoſpes, vt terras odiſſe videretur. Quade re cognomen accepit Atlantis, quaſi dicas, Hæt-lant, id eſt, oſor terræ. Hæt enim, dum vt verbum uſurpatur, idem eſt quod odio habere; dũ nominis loco habetur, idem eſt quod odium: quæ vox aliàs explicata eſt copioſius. Lant terram nobis generatim notare mari non coöpertam quiniſ noſtratum intelligit. Reiecta itaque adſpiratione lenioſis compoſitionis gratia, Atlant oſor eſt terræ fluctibus non operta. Videas hïc quaſo quàm ſimplex ſit & nuda veritatis oratio. Tarſes audax eſt & diurnus maris calcator; Atlas oſor dicitur terræ ab vndis liberæ. Et quia planius nihil dici poteſt, non ero prolixior in hoc cognomine declarando, quod ex ipſo nomine neceſſaria ducitur collectione. Quod autem Atlas à Lant deriuetur, obliqui caſus docent; & niſi Græcæ linguæ conſuetudine ita comparatum eſſet, vt nulla vox eam admitteret terminationem quæ eſt in Glans & Lens, Atlans, teſte Seruio, haberemus. Porro Grammaticorum ratio quæ à miſeria perpetua ducitur, nihil habet verifimilitudinis, nedum veritatis. Cùm enim & Plinius & doctiſſimus quiſque vetuſtiorum confiteatur Atlantem Aſtologiæ peritiſſimum fuiſſe, & inde cæliſerum nuncupatum; cuius eſt tam ruſticum ingenium, vt ſcientiæ rerum pulcerrimarum miſeriam & ærumnas ineſſe credat? Quid alij ſentiant neſcio: mihi certè ab ineunte ætate ſic præiuit quædam naturæ procliuitas, vt nullum ſpectaculum iucundius ducerem quàm ſtellarum varietates & motiones intueri. Noſtras cæli vocabulum, vti aliàs dixi, declarat nos è cælo venire in ſummi rerum omnium capitis cognitionem. Atqui Dei cognitione ſumma hominis felicitas definitur. Nimis igitur rudem, craſſam & ſuillam etymologiam illi Græcarum vocum interpretes inuexerunt, qui Atlantem à miſeria & ærumna, quam in cælo ſcilicet ſuſtinendo ſuffert, nominatum eſſe iudicarunt; cùm nihil beatius, nihil iucundius eſſe queat, quàm omnes aſtorum rationes habere perſpectas atque ſupputatas, & ex earum conſideratione ad notitiam adſcendere ipſius creatoris, vti ab Ariſtotele, in iis quæ poſt naturæ inſpectionem diſputauit, factum videmus. Reiecta igitur hac ſtolidæ & nimis plebeia nominis interpretatione, Tarſeſſum cognomen Atlantis ab odio terrarum accepitſe dicemus. Quàm verò diligens fuerit totius maris explorator, Homerus nos docebit; apud quem hoſ legemus verſus:

Αλλά μοι ἐμφ' ὀδυσηὶ δαίφρονι δαίετ' ἦτορ
 Δυσμόρω, ὅς δ' ἠ δὴ θὰ φίλων ἀπο πῆματ' ἀπάχει
 Νῆσῳ ἐν ἀμφιρύτῃ ὅθι τ' ὀμφαλὸς ἔστι θαλάσσης
 Νῆσος δ' ἐνδρῆεσσα, θεὰ δ' ἐν δώμασι ναίει
 Ἀτλαντὸς θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς ἐ θαλάσσης
 Πάσης βένθεα οἶδεν' ἔχει δ' ἐτε κώπας αὐτῷ
 Μανερῆς, αἱ γὰρ τὰ τε καὶ οὐρανοὶ ἀμφὶς ἔχουσι.

Nos ſic ex tempore effundebamus:

At mihi cor ſcindit cura infelicis Vlyſſis,
 Qui procul à caris ſuffert aſperrima quæque,
 Inſula in vndiſona medij maris, arbore multa
 Quam nemus obnubit, ſub quo ſunt atria diuæ
 Omniſcij Atlantis natæ, qui nouit ad vnum
 Cuncta vada Oceani, pile cui ſunt bene longæ
 Circum ſe circa cælum terramq; tenentes.

Euſtathius hoc loco totus eſt in allegoria, vti & ceteri plerique. Mihi frigida ſunt, ne dicam ineptæ & futiles, allegoriæ in iis quæ ad hiftoriam pertinent, niſi antè veræ narrationis, vnde fabula originem ducit, ſimus certiores. Iam niſi propria quoque nomina eorum intelligantur qui ad hoc philoſophiæ curioſioris genus traducuntur, nihil fanic commentum habebit. Videamus igitur quonam maximè nomine Homerus Atlantem celebret. Primum quidem ὀλοόφρονα vocat: quod vocabulum Cleanthes cum adſpi-

Atlantis nomenclatura & laudes.

ratione

ratione pronuntians, omnium rerum sapientem interpretatur. Verum adspiratio-
ne praeponatur an adimatur, susque deque ferimus; eo quod in compositione frequenter
omittatur, ut in Olympi nomenclatura. Postquam verò vniuersim omnium rerum
notitiam in ipso laudasset, duo explicat scientiarum genera, quae sic enumerat, ut gene-
rationis ordinem videatur secutus. Prius enim gubernandi ei tribuit scientiam, non il-
lam quidem tam amplam, ut omnem eius latitudinem comprehendat; verum sic ad-
strictam, ut potissimum consistat in profunditatis cognitione: qua cum in omnibus
breuibus, tum maxime opus est in portibus & stationibus intrandis: quod quia cuius
perspicuum est, nihil necesse fuerit pluribus vel exemplis vel rationibus explanare; alio-
quin vel sola illa declarare posset nauigatio, quae ex Oceano Antwerpiam venit, quae
nisi maximis vasis supra aquam semper exstantibus, quae ancoris continentur, à peritis
breuium hominibus publico salario ad hoc munus destinatis notaretur, plena esset pe-
riculorum, propter inconstantiam vadorum & arenarum modò in hanc, modò in illam
partem reciprocis fluminis & Oceani fluctibus impulsarum. Quia autem haec bre-
uium & aliorum canalium notitia in singulis regionibus est vel vsu vel experientium
hominum monitu acquirenda, diurnam obseruationem requirit; quo tempore cum
saepius gubernatori sub dio sit pernoctandum, fieri non potest, ut non à siderum cla-
rissimorum inspectione ad cognoscendam omnem eorum & varietatem & motionem
inuitetur. Quamobrem poeta secundo loco Atlanti accuratissimam tribuit astrono-
mia cognitionem, & eam quidem tantam, ut ipsum dicat habere columnas quae cae-
lum terramque sustentent. Quid verò hic Homerus significarit, hactenus vel à nemine
vel paucissimis, quos equidem non legi, perspectum fuisse cerno. Qui vollet Eustathium
hic philosophantem audire, eius consulat commentaria; mihi non lubet singulorum
sententias examinare. Satis fuerit simplicem aperire veritatem; & insignem Homeri
elegantiam, non satis attentè ab explanatoribus animaduersam, ne dicam prorsus ex-
punctam & inductam, explicare. Hic enim gradibus quibusdam Atlantem suum
ad summum astrologiae culmen adduxit, prius cum faciens vulgarium circa littora
& portus nauigationum magistrum, deinde paulatim longo vsu eò perducens, ut
omnia maris & alta & breuia nosset; hinc ad siderum contemplationem vocans; postre-
mò sic cum omnibus numeris absoluens, ut habere dicat columnas quibus & terra &
caelum teneatur. Quid verò? Num homo caelum terramque suis humeris ferre potest?
Et quo loco quaeso consistat mundi gerulus? Bene habet: Atlantem mentem diuinam
intelligunt, cuius vi vniuersa teneantur. Sed quid haec ad historiam? Quid haec ad il-
lam quam dant nominis rationem, quae Atlantem miserum quendam & infelicem esse
definiunt, adeò ut Aeschylus Pleiadas ob id in caelum relatas dicat, quod patris infortuniu
perpetuò deflerent, ceu illud ipsis esset piae commiserationis praemium? Quae igitur com-
menta citra omnem harmoniam, immò ipsi harmoniae prorsus aduersa, confingunt,
suis relinquantur auctoribus, hac parte nimis turpiter amissis. Voluit poeta nos docere
Atlantem tam fuisse caelorum cursus peritum, ut ipse sibi totius machinae mundanae
fabricarit simulacrum, quod columnis quibusdam caelum & terram contineret. Erant
autem columnae duo axes, alter super quo extremi caeli motus omnes alios orbis secun-
dum rapiens agitur; alter super quo ex aduerso per obliquum circulum inferiores orbis ab
occidente orientem versus feruntur. Duos enim axes in sphaericis orbibus è quavis ma-
teria ad exemplar caeleste factis collocamus, alterum quidem axem primi mobilis, alte-
rum axem Zodiaci; qui licet vnus non sit, sed alius in alio planeta; quia tamen poli
parum declinant, tantillum videlicet quantus est circulorum maximorum, motum
metientium ab Ecliptica recessus, pro vno axe habentur; idque eo magis, quod solaris
orbitae axis ceteros ferè metiatur, dum vel hoc vel illo interuallo ab Ecliptica dicuntur
euagari. Scimus profectò suam cuique planetae latitudinem in Zodiaco tribui debere,
& idcirco tot esse axes quot sunt motionum sub hoc lato circulo discrimina; verum hi
non ferè in omnibus artificialibus sphaeris distinguuntur, sed liberiore modo & laxiore
via vno eclipticae axe denotantur. Cum Romae apud Franciscum de Bouadilla Cardi-
nalem Mendozam, postea Episcopum Burgensem, bibliotheca, quam copiosa ac varia
librorum in omni scientia & lingua scriptorum supellectile instructissimam habebat,
praessem; inter cetera mathematica instrumeta sphaeram aeneam deauratam habebam
gubernan-

Atlanti astrono-
mia cogni-
tio cur tri-
buatur.

Atlas cur cae-
lum sustineret
dictus.

Sphaera arti-
ficialis axes
duo.

*Sphæra arti-
ficialis inuen-
tor Atlas.*

*Atlas infi-
gnis astrolo-
gus.*

*Conon Bere-
nices comam
in calum in-
tulit.*

*Pleiades qua
fuerint, &
unde nomen
acceperint.*

*Elyffus Ocea-
nus vocari
potuit.*

*Oceani utili-
tas primaria.*

gubernandam, quæ lamina chalybea in globo terræ conclusa & plurimis inuolucris it-
torta ciebatur; qua automata motione super duobus axibus canis Solis & Lunæ cur-
sum tum diurnum tum menstruum repræsentabat. Quidquid autem rotarum ad eam
rem esset necessarium, id totum terræ globus tegebat. Sic igitur de Atlante existimo,
inuenisse eum industria sua & longa obseruatione sphæræ cælestis simulacrum, in quo
Sol & Luna & fortassis alij planetæ, haud secus atque in cælo, mouerentur; & imita-
tione artificiosa omnem dierum & noctium motionum varietatem oculis spectandam
exhiberent. Eiusmodi instrumentum Atlas manibus suis tenens atque versans, tum
ad suum, tum ad aliorum animos rerum cælestium cognitione pascendos, verè dici
poterat, duas vel plures habere columnas quibus & terra & cælum sustineretur. Hæc pura
est & simplex, non poëticæ modò narrationis, sed ipsius etiam veritatis explanatio.
Atlas enim in vtraq; re iuxta valuit, & in gubernandi scientia, & in astronomica dimen-
sione, quam non numeris tantum, sed instrumentis etiam explicabat. Falsum igitur
est quod Polyidus Dithyramborum scriptor prodidit, Atlantem non astronomum, sed
pastorem fuisse, quem Perseus obiecto capite Medusæ in saxum montem conuer-
terit. Est quisquam tam hebes, vt non intelligat Atlantem astronomum fuisse, si non
ex iis quæ Homerus de ipso cecinit, at saltem ex Pleiadibus quas poëtæ filias eius fuisse
dicunt? Timæus non Pleiades tantum, sed Hyades etiam filias eius fuisse tradidit, è quo
luculentius existit argumentum ad docendum, insignem eum astrologiæ fuisse præ-
monstratorem; quippe qui tam multis stellis nomina fabricauit, diligentis astrorum
obseruationis monumentum sempiternum. Hunc imitatus est multis post sæculis
Conon, is qui Ptolemæum astrologiam docuit; qui vt Regi munere immortalis gratifi-
caretur, Berenices vxoris comam astris intulit. Ceterum maior fuit illi quàm huic rati-
o, & tanto quidem maior, quanto totius Astronomiæ princeps potiore iure filias suas
quàm hic alienam vxorem posterorū memoriæ consecrauit. Vnde verò Pleiades dictæ
sint, non satis inter scriptores conuenit. Plerisque placet à Pleione matre sic vocatas
fuisse, quod vt demus, eadem tamen rursus existet quæstio; qua nimirum de causa mater
ita nominetur. Ouidius quinto Fastorum libro rem ita commemorat:

*Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, quæ patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadesq; parit.*

Vnde Pleione nomen acceperit, video parum liquere; & verò eorum sententia minimè
placet, qui ab anno, quem *πλείων* etiam vocari aiunt, deriuant: propterea quòd hæc
ratio ipsius genealogiæ parum vel nihil consonare videatur. Quis Oceanus, quæ Tethys
sit, alibi latius explicatur: hinc satis esto sacrum Oceani nomen, vt pleraque alia omnia,
homini attributum fuisse. frequens enim est loquendi consuetudo qua eius quis Dei
nomen accipit, cuius dotes in ipso maximè sunt illustres: cuius rei ratio à Platone eo
loco expressa, quo docet animos è corporibus ad eos deos euolare, quorum studia ma-
ximè sunt secuti. Hac ratione Elyffus potuit Oceanus vocari, propterea quòd primus
post diluuium ad Oceanum penetrarit. Quòd si eum Oceanum facias, iusta consecra-
tione vxor eius fuerit Tethys. Eorum deinde filia Pleione meritò vocabitur, non ab
anno, non à pluribus, sed ab utilitate nauigationis, cuius Oceanus pater est; vt pote pa-
ter omnium fluminum, stagnorum, & vno verbo, omnium aquarum per quas nauiga-
tur. Quòd si primariam Oceani utilitatem quæras, non aliam inuenies præstantiorem
quàm nauigationem; per quam fit, hinc vt terræ longissimè distitæ accipiant colonos,
hinc vt ingens rerum ad vitam vel necessariarum, vel commoditates & ornamenta ad-
ferentium copia subministratur. Non mirum itaque si Elyffus, Ionis insularum domini
maximus natu filius, primam suam filiam Pleionem vocarit, id est, nauigationis utilita-
tem, adiumentum atque fructum: cuius compositionis vim nemo ignorare potest, qui
modò norit de Hesiodi monitu, quàm malux & asphodeli sit *μέγα όνειαρ*, quando inde
promtum est ad intelligendum *πληϊόνων* non aliam esse, quàm eam quæ τὸ πλεῖν όνει-
Scimus Nochum Dionysij, Herculis, & aliis aliarum diuinæ beneficentiæ potestatum
nominibus à sobole sua indigitatum fuisse; & modò ostensum est, ipsum quoque Elyf-
sum variis cognominibus nuncupari: quo fit vt minimè absurdum debeat videri, si
inter

inter alia Oceani quoque nomine fuerit ornatus, uti is qui maximus natu filius esset eius quem Nochus diuino instinctu dominum fecerit omnium insularum, & idcirco ipse etiam, quam late patet, Oceani, cuius ambitu terrarum insulae sunt. Porro solenne etiam est heroum uxores illis dignari nomenclaturis, quae insignem aliquam mariti virtutem & singularem diuinæ gratiæ dotem designant. Sic Cadmo Harmoniam, Strimoni Euterpen, alias aliis heroibus deas coniuges à poëtis, datas videmus; qua etiam ratione, tamen nulla alia, rectè dixerimus Pleionem Ulyssis uxorem fuisse, eo quod præcipua eius dos fuerit, maximam mortalibus è nauigatione adferre utilitatem, tum ad varias terras possidendas & earum munera perfruenda, tum etiam ad totius orbis cognitionem; quæ non alia via quam nauigatione multa diuturnaque parari potest. Confirmat opinionem hanc meam Hesperidum nomen, quod Atlantis filiarum de matre habuisse dicuntur: qua de re fit ut Hesperis, id est Hesperii filia, qui alio nomine Hodyseus nuncupatur, Atlantis uxor fuisse videatur. Duxit enim Tartessus siue Atlas Ulyssis siue Hesperii filiam maximam natu, è qua quæ natæ sunt, Hesperides sunt vocatæ. Ac profectò non alia causa dari potest, cur Atlantis filiarum commune nomen ab Hespero acceptum usurparint, quam quod matrem habuerint Hesperii filiam, qui Tartessii fuit frater maior natu: quo coniugio factum est, ut & arctius inter fratres amoris vinculum neceretur, & minor in terris diuidendis controuersia existeret. Videmus enim Atlantii placuisse, ut insulae Oceani Africae obiectæ Hesperides vocarentur; qua in re alter nomen suum, alter filias suas agnoscebat, & de vna eademque fidelia vtriusque memoria depicta est in tabulis sempiternis. Eadem ratione promontorium in Oceanum longius sese extendens, quod maximi fluminis insula est, Hesperium nominatur; & totus adeò Oceanus ille sine discrimine modò Hesperius, modò Atlanticus vocatur; in quorum nominum priore Elyssi, in posteriore Atlantis memoria celebratur. Et ut illud quod nunc Caput viride vocatur, ab Hespero antiqui nominis originem habet; ita alterum Tartesso longè propinquius Atlas nominatur, quo fit ut citrà inuidiam fratres communem regionum Libyæ & Æthiopiæ maritimarum possessionem habuisse videantur. Quoniam tamen totius illius littoris nauigatio propius ad Tartessum quam ad Lusum pertinebat, totus Oceanus Africae oppositus Atlanticus ferè à priscis nuncupatur. Hinc Platonicus Solo apud Ægyptios didicit, maximam olim in eo insulam fuisse Europa & Africa non minorem, & eam quidem Atlanticam dictam. Videmus ergo Tartessum primum quidem ad proxima Africae littora traiecisse, ad quæ minor Atlas pertinet; deinde ulterius ad alterum promontorium maioris Atlantis nomine celebratum; post etiam ad maximum illud peruenisse, quod perinde atque Delta Ægyptiacum Nilo Nigri maximi fluminis ostiis continetur; Hesperium tum de fratris, tum de uxoris nomine nuncupatum: cui & filiarum debent ut Hesperides nominentur, quarum monumentum æternum Atlas voluit in Hesperidibus insulis manere. Veteres itaque fabularum scriptores optimè illi quidem Atlantem & Hesperum fratres fecerunt, & Hesperidibus Atlantis filiarum nomen à matre contigisse annotarunt; verum in eo lapsi sunt, quod vtrumque Iapeti filium esse scripserint, cum ex iis quæ modò à nobis exposita sunt, clarum euaserit, Iapeti eos non filios, sed nepotes fuisse. Condonandus tamen hic error, eo quod vno dumtaxat gradu seducat à veritate, & possint ceteroqui largo vocis usu nepotes quoque inter filios haberi. Ceterum qui litteris prodidit Hesperum Milesium fuisse, multa gregum possessione prædiuitem, is mihi videtur vsquam legisse, Hesperum Mileti fuisse conditorem, & inde ad Milesia vellera, aurea Hesperidum mala transtulisse. Docui antea Miletum à Care Elyssi siue Hesperii filio conditam videri & nuncupatam, ad principem quandam virtutem omnibus commendandam, eo quod non aliud sit Milet quam caput liberalitatis omnibus expositæ & apertæ, tum in ceteris tum in scientiis communicandis. Suboleuit ergo & huic fabularum interpreti nonnihil veritatis, quæ in eo consistit, quod Elyssi soboles non Miletum tantum, sed totam quoque Cariam & vicinas Ioniarum regiones prima habitavit. Hæc, licet nonnihil ab historiæ fide declinanti, addenda tamen mihi putavi, ut antiquitatum studiosi cognoscant, quam nos verè scripserimus, Hesperii siue Elyssi genus ex Ionia esse repetendum. Concludamus igitur hunc nostrum sermonem ad eam formulam, ut Atlantem Tartessum siue Tartessum esse dicamus, & Hesperides ei ex Elyssi, qui Hodyseus est & Hesperus, filias natas: quas

*Hesperides
Atlantis
filia.*

*Hesperides
insula.*

*Hesperium
promontorium.*

*Atlanticus
Oceanus.*

*Atlantica
insula.*

*Hesperus &
Atlas fra-
tres, Iapeti
nepotes.*

Pleiades in caelo vocamus, nomine item à matre ducto, siue potius ab ea dote qua Hesperus Pleiones maritus maximè celebratur. Verùm enimuerò quamquam plerisque vetustiorum video placuisse, vt Pleiades nomen à matre dicantur sortitæ; nos tamen & alteram rationem dari posse cernimus, & eam quidem maioris etiam momenti, quàm si de sola nauigationis vtilitate, quæ matris nomine consignata est, cogitetur. Neque enim satis est nouisse maximas de nauigatione vitæ commoditates suppeditari, nisi & tempus ad nauigandum idoneum sciatur; citra cuius notitiam non lucrum & quæstus, sed grauissimâ damna & præsentissima pericula nauigantibus euenirent. Quamobrem Atlas huius rei perpetuam volens extare doctrinam, duo siderum genera Tauro caelesti adiunxit, quorum alterum Hyades, alterum Pleiades vocauit. Timæus igitur nõ Pleiades tantum, sed Hyades etiam Atlantis filias facit: quo iustam dodecadem numerus absolueret. At Pherecydes Hyades esse vult Nymphas Dodonidas Dionysij nutrices, quæ Lycurgum tyrannum fugientes, Iouis commiseratione astris sint illatæ. Nostra non admodum refert, quo quisq; modo in his commentis versetur, dum illud saltem constet, Atlantis beneficio non paucas stellas nomenclaturis donatas olim fuisse, tametsi quamplurima antè sidera suis nominibus fuerint Tartessi maioribus insignita. Sed misera hæc controuersia, causam quæramus cur aliæ Pleiades, aliæ Hyades vocentur. Pleiades ab opportuno ad nauigandum tempore nuncupari si dicam, non videbor mihi nec à scopis, nec ab Atlantis mente aberrasse; eo quòd; cum hæc cum Sole matutino tempore oriuntur, Oceanus & partes eius citra Tropicum Cancri aperiantur, & tempestiuam faciant nauigationem. Quid quòd circa idem tempus arca Nochi primùm cœpit diluuiò innatare, quod principium fuit omnis nauigationis? aded vt vel hac sola de causa stellæ, de quibus agimus, Pleiadum nomen mereantur, ceu nauigationis principes vocarentur. Nec alia de causa Hyades suum nomè videntur sortitæ, quàm quòd monstrofa illa & portentosa pluuia; quæ totum orbem aquis obruit, eo tempore deciderit, quo Sol cum his stellis oriebatur. Accedit huic & altera causa, quòd hoc tempore quo Taurus terras aperit, pluuia sit maximè opportuna. Sic Virgilius:

Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt:

Tum pater omnipotens fecundis imbribus Aether

Coniugis in gremium læta descendit, & omnes

Magnus alit magna commistus corpore fetus.

Idem alibi Ver imbriferum vocauit. A pluuia igitur Hyades nomen ducunt, quas Latini dum Suculas vocarunt, non illi quidem malè Græcam vocem, vti Noctes Atticæ volunt, transtulerunt; sed quòd Græci recto sermone & simplice significarunt, id ipsi eleganti symbolo notauerunt. Quia enim Suculæ vnà cum sua matre aquis & cæno gaudent, prisca homines hieroglyphico ritu suis signo vsi sunt ad pluuium tempus designandum. Hinc pro hieme in vetustis Romanorum fabricis frequenter suam sculptam videmus: nec aliud sibi vult, Adonis Veneris delicias Apri dente occisum esse, quàm anni voluptatem nobis per hiemem tolli. Hinc luctus & fletus idolomanicus Syrorum eo tempore institutus, dum Sol incipit à Tropico Cancri ad Tropicum Capricorni declinare, ceu iam tum oblectamenta & delicia ipsius anni ad interitum vergant. Quemadmodum igitur sculptores Romani, aut potius rituales eorum magistri, suam pro hieme posuerunt; ita prisca illi pro commodis & optatis pluuibus fuculas in caelo sibi fixerunt, eo quòd suis & aquarum, quibus gaudet, & fecunditatis, qua maximè pollet, aptissimum signum habeatur. Plus igitur noctis habet & caliginis, aut potius erroris & ignorantie, quàm Atticæ elegantie reprehensio illa, qua veteres insimulantur, Hyades non bene fuculas reddidisse. Sunt autem hoc nomine quinque stellæ in fronte Tauri designatæ, à figura litteræ, quæ nomen quo vocatur apud Græcos exorditur, non multum recedentes; aded vt non defuerint qui nomen inde datum putarint; quòd & Homeri scholiastes annotauit. Virgilius dum cecinit,

Taurus & auratis aperit cum cornibus annum;

ad duo mihi potissimum respexisse videtur; alterum, quòd Taurorum cornua in sacrificiis non vittis modò ornari, sed aliquando etiam aureis cõfueuerint induci bracteolis: alterum, quòd Hyades, quæ Tauri frontem occupant, Vere aureum imbrem in terras largis cornibus effundere soleant; quos nostrates etiã vernaculo suo sermone designant,

Purum

Hyades.

Pleiadū alia
nominis ratio.

Hyades unde
nomen acceperint.

Suis hieroglyphica
significatio.

Adonis cur
apri dente
fiagatur occisus.

Hyades stella
quæ sint.

Purum putum aurum hac Veris parte pluerit dicentes: qua de causa non Bacchi tantum nutrices, sed omnium plantarum merito dicerentur. Pleiades verò latus Tauri dimidiati, qualis in astris spectatur, illustrant, & idcirco Solem prius quam Hyades hospitio accipiunt, eo quòd Taurum subeat auersum, vt Phaëthonti pater indicauit hoc versiculo: *Per tamen aduersi gradieris cornua Tauri.*

*Pleiades astrum
ubi sit collocatum.*

De his Proclus in Hesiodum scribens arcanam sibi ac sublimem Theologiam meditatur, has stellas figillatim Planetis distribuens: quæ contemplatio, quia maximam naturæ diuersitatem angustissima cæli parte concludit, subtilior mihi videtur, quam ad usum queat applicari, & obscurior, quam septima Pleiadum, cui Lycophron fuit comparatus; & vt quod sentio aperte dicam, frigidior quam vt in ea quicquid vel operæ vel temporis sit collocandum. Hellenicus in primo Atlantidum libro eas sic enumerat, vt singulis suos affingat amores; sex quidem Diis, vnam mortali copulans; & ex Taygeta & Ioue Lacedæmonem, è Maia & Ioue Mercurium, ex Electra & Ioue Dardanum, ex Alcyone & Neptuno Hyrieum, è Sterope & Marte Oenomaum, è Celæno & Neptuno Lycum, ex Merope & Sisypho mortali Glaucum nobis producat. Nobis hæc commenta parum admodum facere videntur vel ad astronomicam, vel ad historicam veritatem: id clarum est, Tauri signum totum Venereum esse; & vt ita dicam, Lastaurocacabon magnam vim feminis in hæc inferiora perpetuæ generationi & corruptioni obnoxia effundens. Quia autem terram fecundis imbribus & grato tepore aperit, ac feminibus variis & copiosis implet, Hyades accepit: Quia verò mare clausum navigare volentibus recludit, Pleiadibus insignitur; atque hac de causa mensis quo Sol sub hoc signo diuersatur, optimo iure dicitur Aprilis, id est, excellentem vim habens in aperiendo. Quando itaque & Hyades & Pleiades nomina siderum naturis apta sortuntur, eò compelli mihi videmur, vt fateamur, Atlantem filiabus suis ab astris, non contra à filiabus astris nomina petiuisse. Neque enim hæc nomenclaturæ proprias aliquas humanæ indolis habet notas, sed totæ ad cælestem naturam spectare cernuntur; atque ea de re non ab hominibus ad stellas, sed à stellis ad homines descenderunt. Quod igitur nos antea è veterum commeteriis adduximus, Atlantem perinde à filiabus atque Cononem à Beronice nomina sideribus dedisse, id sanè fuerit negandum. Nobis satis fuit ostendisse hoc argumentum eò facere, vt non minus Atlas quam Conon Astrologus fuisse diceretur, minimè verò ad id vt de filiarum nominibus astra nominaret, tametsi plerique sic existimarint. Cogimur enim paulatim e fabulis ad veritatem venire, quæ nec prima fronte, nec à quouis, nec facili via peruestigari potest in tanta opinionum & figmentorum varietate. Et verò hic nobis scopuserat, vt Atlantem ostederemus cum omnium artium cognitione, tum nauigandi peritia & siderum obseruatione plurimum ceteris mortalibus præstitisse: quod, licet non aliunde, inde tamen constaret, quòd filias suas astrorum nomenclaturis nuncuparet. Gemina ergo ratione Atlas dicitur, id est terras odisse: altera quòd perpetuò nauigationi vacaret, altera quòd neglectis terris totum sese cælesti daret contemplationi, quæ maximè declarat & ante oculos ponit stupendam & augustam opificis maiestatem; ad quam vt subuehamur astrorum monitu atque concentu os homini sublime datum est, contra ac ceteris animantibus, vt nec ab vno pœta, nec ab vno sapientiæ magistro est annotatum. Homerus Achilli scutum fabricaturus diligenter obseruauit, vt astrorum peritiam principium faceret omnis ordinis, omnis harmoniæ, omnis custodiæ, omnis denique, quam latè in hominum cœtibus regnat, veritatis. Quoniam enim veritas in primo sermone à custodiendo nomen accepit, eius adipiscendæ ratio maximè decet vt in clypeis ad tuendum factis explicetur. Quamobrem in scuto quinq. primum zonas expressit, ac deinde ea adiecit quæ mentibus scientiarum auidis in primis videntur admiratione digna: inter quæ mox scientiæ totius vniuersitatis, quam Timæus Platonis post est persecutus, dedit principatum:

Εν μὲν γαῖαν ἔτ' ἔδωξ' ἐν δ' ἕρανον ἐν δὲ θάλασσαν,
Ἡ' ἑλίον τ' ἀκράμαντα, σελῶν τε πωληθῆσαν,
Πληιάδας δ' ὑάδας τε, τότε δένος Ωρίωνος,
Ἀρκτον δ' ἦν καὶ Ἀ' μαζαν ἐπίπλησον καλέεσιν
Ἡτ' αὐτὴ σφέρε' καὶ τ' Ωρίωνα δοκῶσι
Ὅν δ' ἀμμορῆς ἔστι λοξῶν ὠκεανοῖο.

*Taurus astrum totum
Venereum.*

*Atlas filiabus suis Hyades
et Pleiadum nomina
ab astris; non
astra à filiabus
nomenclatura, posuit.*

Atlas igitur non nauigandi tantum studio, sed earum etiam rerum contemplatione, quas Homerus intelligentes viros maxime decere cecinit, à terris ita auocabatur, vt earum odio teneri videretur, atque ea de causa mereri Atlantis cognomen. Ceterum, quoniam sphaeram duobus axibus caelum terramque continentem perpetuo manibus versabat, & hac de re totam machinam mundanam sustinere videbatur; factum est vt Atlantis nomen ad Caryatides & Telamones columnarum vicem in aedificiis sustinendis subeuntes transferretur. Dicitur autem Telamon id quod ad tenendum est idoneum, non in Atlantibus modo palatiorum ab Ennio, sed ab Homero etiam in clypeis usurpatum vocabulum. Quamuis autem Atlas fere in mari versaretur, & sideribus obseruandis in patente latissime horizonte inuigilaret; alij tamen astronomiam non ad nauigationem tantum, sed ad rem rusticam etiam applicarunt; qua de re Hesiodus sic canit:

Πλειάδων Ατλαγενέων ἐπιτελλομένων
 Ἀρχαὶ ἀμικτῶ, ἀεστοῖο δὲ δυοσομένων.

Hunc Virgilius imitatus est:

*Antè tibi Eoa Atlantides abscondantur
 Debita quàm terris committas semina.*

quo loco occasum Pleiadum ab Hesiodo commemoratum exponit; quæ nimirum Sole Scorpion subeunte matutino tempore in Occidente demerguntur. Et hæc modo de Atlantis astrologia, & filiarum nominibus à caelo petitis dicta sufficiant. Quando igitur constat Atlantis & eius filiarum in Africæ littoribus & Oceano occiduo clarissima extare monumenta, colligimus Tartesium totum illud pelagus primum frequentasse, atque deinde astronomia fretum tantisper sub eadem parallelo & in eadem latitudine cursum tenuisse, dum ab Africano littore in oppositas terras appulisset; quas de nomine suo Atlanticum orbem vocauit. Quid enim facilius quam ab Hesperidibus insulis aut è fortunatis Atlanti maiori procul obiectis seruata eadem poli altitudine solis cursum sequi, & eò deduci ultra Oceanum vel ad orientalem orbis plagam, vel ad terras aliquas interiectas? Quia verò hic Oceani occidui traiectus maximus fuit, optimo iure Atlanticus orbis Opher dictus est: quo non aliud in Iapeti, cuius Atlas nepos fuit, lingua denotatur, quàm id quod ultra iacet. Nauigatio igitur è Tartesso in Opher nihil aliud erat quàm traiectus in terras ultra Oceanum Atlanticum iacentes. Porro quòd ea Atlantidis pars, quæ ad Darienam angusta terrarum Isthmo duo maxima & vastissima maria separat, Peru nominetur, id hanc habet causam: Putauit Atlas in illa sibi vltioris terræ parte munimentum fabricandum, quò semper tutum appulsam & exitum haberet; atque insuper merces securà custodià tantisper seruarentur, dum tempus esset nauium onerandarum. Pherhu enim idem est quod custodia traiectus; siue, tutela nauium stationis, quam Pher etiam, siue per digamma Wer vocamus. vnde Wer opido in Zelandia celeberrimo nomen. Quòd si heim huic compositæ voci iungatur, Pherhu heim habebis, quo denotatur domus ad nauium stationem & traiectum custodiendum comparata. Inde est vt aurum è Pheruheim in Paralipomenon libro alatum, non aliud sit quàm aurum Opher, siue aurum apportatum ex arce orbis Atlantici, facta ad nauigationis & mercatus securitatem. Ex his igitur Peru & Perueim reiectis adspirationibus habemus, nec est quòd Hebræi quicquam sibi iuris in his vocabulis usurpent; quando ex iis quæ dixi satis perspicuum est & euident, has voces de illius sermone capere debere interpretationem, qui primus orbem Atlanticum suis posteris dedit habitandum. Quamuis itaq. Opher apud Hebræos nomen sit viri proprium, id tamè à nostro Opher siue Ouer significatione longissime distat, quòd per E non per I pronuntiamus; licet Hebræi eadem figura pro duabus his vocalibus, dū citra puncta scribunt, vt cogantur: haud secus atque illi à quibus Alphabetum suum & litterarum nomina mutuati sunt. Nulla igitur hinc in Peru ex Opher metathesis, nulla in Perueim numeri variatio, nihil denique est huius vocis in quo Hebrææ linguæ peritus artis suæ præcepta exercere possit, cum vocabula omnia iis debeantur qui priscum sermonem à Sertinis acceptum retinuerunt. Nec aliunde aurum Obrifum habet quòd Obrifum & sit & nominetur: qua in voce mirum est quàm doctissimus quisque sese torserit, è Græco sermone significationem & eius causam exponere laborans. Equidem superuacaneum

Telamon
 quid.

Atlantibus
 orbis.

Opher dictus
 orbis Atlan-
 ticus.

Peru qua
 quam habeat
 nominis ra-
 tionem.

Wer.

Pheruheim.

Aurum Ob-
 rifum unde
 nomen acce-
 perit.

neum

neum existimo singulorum hac de re sententias exercere, quando via recta demonstrata satis perspicuum sit, quantum quisque aberret. *Opher* / *Ouer* & *Ober* sine discrimine pro eodem in variis dialectis vsurpantur: vnde *Oberreis* ad verbum significat iter quo traicitur, quo per excellentiæ figuram profectio in orbem Atlanticum denotatur. Hinc inter mercatores *Tartessiacos* & alios eiusdem navigationis peritos aurum *Oberreisum* dicebatur quod illo itinere esset allatum, & inde mox syncoptòs *Obreisum* in vulgus transit pro auro purissimo, quale videlicet Atlanticus dabat traiectus. Quamobrem aurum *Opher*, aurum *Perueim*, & aurum *Obreisum* pro eodem dicuntur, pro auro nimirum puro puto, cui nihil est alterius metalli admistum. Quamquam enim *Tartessus* non exiguam auri copiam suppeditabat, vberius tamen & purius ex orbe Atlantico adferebatur; cui tanta probitatis laus apud omnes constabat, vt non Hispanico tantum, sed Arabico quoque praeferretur: cuius ingens etiam copia ex vltiore Arabia per *Petram* facili camelorum vectura ad *Salomonem* portabatur. Admirandam profectò templi *Ierosolymitani* structuram fuisse oportet, cum ob alia, tum ob materiam è tam longinquis & variis terris conquisitam. Neque enim solum aurum ex Atlantico orbe petebatur, sed ligna quoque *Thyina* eadem navigatione adferebantur; quæ an ex Atlanticis saltibus, è quibus post à Romanis magnis sumtibus petita legimus, an ex orbe quoque *Opher* aduecta sint, cum vtrumque commodè fieri potuerit, ignoro. Hac ætate magna cedrini ligni, quod suauissimo odore spirat, copia ex *Hesperio* promontorio aliisque locis partim citra, partim vltra Oceanum sitis *Antuerpianam* fertur. Nec verò cedrina modò, sed aliarum quoque arborum odoratissimarum materia eadem navigatione portatur, quarum & color & odor varius atque diuersus elegantissimum nobis opus dat tessulatum, quò quicquid ingeniola & artifex pictorum manus potest imitari, elegantissimè ob oculos positum videmus. Durat hæcenus *Syllanum* in *Prænestino* *Fortunæ* templo pavementum: sed, fas sit maiorum pace dicere, longè superatur ab his nostris, quæ ligneis frustulis fiunt, quarumuis rerum figuris: tanta est colorum varietas, tanta imitationis subtilitas, tanta viuacitas simulacrorum. Verùm omnem materiae varietatem oratione explicare perarduum sit, & vnum eorum quæ hæcenus à nostris hominibus nullo modo præstari possent, quando paucissimarum arborum descriptiones ab illis proditas habemus qui *Opher* siue *Vltamarinum* orbem scriptis suis nobis aperuerunt. *Gaiacum* & eius generis nobilissima sunt, ob usum quotidianum in illa lue curanda, quam vnà cum auro ab Atlanticis *Europæi* acceperunt, ac cæteris deinde nationibus tam Asiaticis quàm Africanis citra inuidiam communicarunt. *Tinctoris* ligno *Verzino*, quod nostrates *Bresilianum* vocant, nihil vel notius vel frequentius ad pannos purpureo colore imbuendos. Sed quid de cæteris dicam? inter quæ, vt varij colores, ita odorum non pauca discrimina. Sunt quæ suauitate cum rosis certant, & inter alia vidi quod anisi odorem ita spirabat, vt anisi lignum nuncuparem: Nec desunt quæ foetent, in quorum genere memini mihi suboleuisse quoddam humanum stercus ita naribus representans, vt cum fortè in cuiusdam scriuarij domum venissem, dicerem officinam ipsius mihi latrinam videri; cui meo dicto ille arridens, & ligni ramenta quod operæ leuigabant naribus obiciens, rogauit num agnoscerem quodnam olfecissem. Quid dicam de arbore quæ liquorem illum suppeditat nobilissimum, quem ob odoris suauitatem & maximas recentium vulnerum curandorum vires, *Balsamum* vocamus? Eius duo genera sunt; alter cortice inciso limpidissimus destillat, haud secus atque oleum abiegnum; alter excoquitur, & idcirco spissior est. Quòd si quàm multa vehemens odor & acutus sapor linguam pungens pollicentur experientia apud omnes declarasset, non esset quòd magnopere veterum balsamum desideraremus. Admiranda sunt quæ de viribus *sassufra*, arboris in terra *Florida* frequentis, feruntur. Huius odor mihi gratissimus accidit, tametsi alijs vehementior fortasse iudicandus sit, quàm vt crebrò conueniat infirmiori. Non facile credat qui non sit expertus, eius ligni vnciam vnã nobis *Geltam* integram, id est paulò plus minus octo libras, dare potionis, vt saluberrimæ ad corpora superfluis humoribus liberanda, ita odoris suauissimi, citra omnem vel minimam notam ingrati saporis, modò rectam coquendi rationem sequamur. Lignum illud quod à colicis doloribus curandis quidam mihi nominarunt, necdum ad usum medicum vocaui. Sed

Ligni ex orbe
Atlantico pe-
riti elegantia
& varietas.

Gaiacum.

Verzinū seu
Bresilianū li-
gnum.

Balsamum.

Sassufra

De Atlantico orbe veterum sententia & testimonia.

Plato in Timaeo.

Herodotus.

Aristoteles in libro de mirabilibus audicionibus.

quid ago: quorsum ceppi euagari? Quasi verò huius loci sit Atlantici orbis arbores enumerare? Reuertatur ergo calamus ad id quod agebamus: & quia Thuiam navigatione Oceani ad structuram templi Ierosolymitani apportatam fuisse dixi; videamus an huius maris exteri & orbis Atlantici ultra Oceanum occiduum siti notitia vlla fuerit apud antiquos. Id quia veterum testificatione nobis est docendum, non existimo me lectori vel prolixum vel odiosum fore, si ipsa auctorum verba adscripsero. In primis igitur audiatur Plato, aut potius Ægyptius sacerdos, priscam veritatem nec prorsus oblitus nec penitus assecutus. At, quia Latinis loquimur, Iani Cornarij, cuius interpretationem nunc ad manum habemus, verbis utemur, quo vertendi labore careamus. Ægyptius igitur de Athenis ita apud Solonem sermonem habuit, ut inter cetera & ea diceret quæ sequuntur: Multa quidem igitur & magna ciuitatis vestrae facta hinc scripta in admiratione sunt, vnum tamen & magnitudine & virtute omnia excedit. Scriptum enim habetur, quantam ciuitas vestra vim cum omni iniuria grassantem aliquando compresserit, quæ extrinsecus ex Atlantico pelago progressa simul in omnem Europam & Asiam impetum fecit. Tunc enim pelagus illud nauigabile erat: Insulam enim ante ostium habebat, quod vos columnas Herculis appellatis. At insula illa & Libya & Asia simul maior erat; ex qua ascensus ad alias insulas tunc proficiscentibus contingebat: ex insulis autem in omnem ex aduerso continentem circum verum illum pontum sitam. (nam quæ intra ostium sunt, portus esse videntur, qui angustum quendam aditum nauibus præbet: illud autem reuera pelagus est; & quæ ambit ipsum penitus, verè terra rectissimè continens dici potest.) In hac verò Atlantide insula magna & admiranda Regum potentia fuit, quæ vniuersæ quidem insulae dominaretur; multis autem etiam aliis insulis & continentis partibus. Imperabant insuper his qui in Libya huc vergente sunt, vsque ad Ægyptum. In Europa verò vsque ad Tyrreniam. Hæc autem vniuersa vis in vnum collecta, & vestrum, & nostrum, & omnem intra ostium locum vno quandoque impetu in seruitutem redigere aggressa est. Tunc igitur vestrae, ô Solon, ciuitatis potentia apud omnes homines & virtute & robore inclaruit. Omnibus enim animi magnitudine & artibus militaribus præfecta partim Græcorum dux, partim ipsa sola reliquis necessariò deficientibus ad extrema pericula adducta, deuictis quidem hostibus trophæa erexit; eos autem qui nondum in seruitutem subacti essent, subigi prohibuit: nos autem alios, qui intra Herculeos terminos habitamus, omnes luculenter liberauit. Posteriore verò tempore, terræ motibus ac diluuiis ingentibus obortis, vnâ die ac nocte graui incumbente, & apud vos totum militare genus acervatim terra absorbit, & Atlantis insula similiter in mari submersa disparuit. Quapropter etiam nunc in nauigabile & intentatum manet illud pelagus, luto paulatim impediante, quod insula submersa inuexit. Quæ itaque à vetere Critia dicta sunt, ô Socrates, prout ex Solonis narratione accepit, in summa audiuiti. Et hæc quidem ex Timæo, quibus si ea quæ in Critia, siue Atlantico, super eadem re dicuntur, adiungam; prolixior me quàm vtilior præstitero: eo quòd loco veræ narrationis amissæ, meras fabulas dialogus ille complectatur; quas vel ad naturæ, vel ad reip. vel ad rerum diuinarum contemplationem reuocare non est huius nostri instituti. Sufficit ostendisse apud Ægyptios tenuem quandam orbis Atlantici memoriam ad Platonis vsque ætatem extitisse, quam fortasse de Iudæorum relatu acceperant, apud quos post classem Iosaphat contractam nemo fortasse ad Opher nauigarat; ita ut mirum non sit fabulosas narrationes pro veris irrepsisse. Herodotus, licet prius apud Ægyptios habitasset, ac diligenter omnem perquisiisset antiquitatem, minus tamen cognitionis de Atlantis populis videtur assecutus, quando apertè fatetur se nihil de iis dicere posse quæ ultra Atlantem Africæ montem Occidentè versus porriguntur. Extat libellus De mirabilibus audicionibus, Aristoteli attributus, in quo clarissima Atlantici orbis mentio habetur ad hanc sententiam: In mari extra Herculis columnas aiunt insulam à Carthaginiensibus inuentam esse, fertilè illam quidem, sed desertam, in qua non siluarum modò omnis generis copia sit mirabilis, & fructuum diuersitas, sed fluminum etiam nauigationi aptorum abundantia, quæ tamen multorum dierum nauigatione à continenti sit remota. Hanc eum Carthaginienses frequenter adirent, & fertilitate allekti non pauci etiam habitarent, magistratum poena capitis interdixisse, ne quis amplius ad eam nauigaret; &

vnâ

vnà omnes incolae eiecisse, ne si temporis mora in magnam multitudinem aucti sibi insulam vindicarent, atque à Carthaginensibus descenderent, reip. damno essent. Ex his coniecturam facio, insulam eam quam nunc Hispaniolam vocamus, à Carthaginensibus inuentam fuisse. Diodorus Siculus quadam de Iambolo narrat, non admodum aliena ab Atlantici orbis indole. Arundines enim illæ quas fructu ferre dicit albo eruo similem, è quo panis conficiatur, Mahizum representant. Quod item de maximis serpentibus & innoxiiis addit, quorum carnibus suauissimis incolæ illius quem describit orbis vescatur, an non omnino ad illa quadrat quæ de occiduis Oceani insulis legimus? Sed valeat Iambolus cum fabulis suis, quas nimis impudenter obscuris veritatis indicis attenuit. Theopompus narrat, Midæ cum Sileno colloquium intercessisse, in quo præter cetera & illud fuerit: Europam, Asiam & Libyam insulas esse quas Oceanus vndiq. complectatur. Eam verò terram solam continentem, quæ sit ab hoc orbe seiuncta, cuius magnitudo sit immensa, & indigenarum numerus infinitus. His alia annectit ab historica fide procul remota, & idcirco à nobis omiſsa, quibus satis est demonstrasse, priscam admodum memoriam Atlantici orbis apud Græcos exstare. Iuba, illius Iubæ filius qui Petreium contra Cæsarem infelicissimo exitu inuit, scribit, mare extra Herculis columnas ad Indiam vsque nauigari, & in eo contra Hesperionceras, quod nos Caput viride dicimus, Gorgonas insulas ponit. Sebosus Plinio & Solino auctor est, à Gorgonibus insulis vsque ad Hesperidas nauigationem esse quadraginta dierum; quæ affectio non multum abhorret à veritate, si Hesperidum nomine Hispaniolam, Cubam & ceteras insulas Atlantico orbi vicinas intelligamus. De Statij igitur Seboſi sententia Gorgones illæ insulæ dicendæ essent, quæ Capiti viridi siue Hesperio cornu proximæ iacent; quas alij Hesperides nominarunt. Xenophon Lampſacenus narrat Hannonem Carthaginensem ad Gorgonas appulisse, atque ibi feminas reperisse miranda pernicitate præditas, quarum duas ceperit, & earum cutes hirtas admodum & asperas ad perpetuam memoriam in templo Iunonis inter donaria suspenderit. Quæ de Gorgonibus poëtæ fabulati sunt, à Grammaticorum pueris discas; apud quos Euryale, Stheno, & Medusa Phorcynis filia celebrantur. Nobis hoc loco propositum non est, ad Phorcynis antrum diuertere, neque commenti poëtici ab aliis aliò relati causas explicare. Crebrò monui diuina nomina ad homines transferri solere; qua de re ingens oritur poëseos & Orphicæ Theologiæ confusio, & inde mox varij Ioues, varij Hercules, varij Bacchi apud veram interpretationis imperitos exstiterunt. Vnde mirum videri non debet, si Phorcuni quoque nomen idem fuerit perpeſsum. Si enim Barbaricum est, vt esse nihil dubito, licet Græci à verbo *φείσο* deriuent, quod & ipsi nostratis est originis, is Phorcunus dicitur, cui ea facultas est, vt & sciat & possit & audeat vehere atque ducere; quorum vtrumque denotatur: quæ notatio Deo primùm conuenit, primo omnis vectura & ductus auctori ac patrono. Eius vocis partes sunt *Phœr* & *Cun*, quarum prior alteram diphthongi nostratis partem apud Græcos abiicit. Non malè itaque veteres Tarsen cognomento Phorcynum nominarunt, eo quòd non minùs scientia ac potestate quàm vehendi ac ducèdi audacia polleret. Eius filia Gorgones dictæ, quæ vox nostrati origini applicata bonæ sobolis fauorem designat. Phorcuni enim nauigatio atque vectura magnam in Oceani insulis sobolem peperit, ac totum orbem Atlanticum colonis impleuit. *Φον* prius exposui, *Φον* fauere significat. Filiarum nomina cum cuius Regi queunt accommodari, tū ei maximè conueniunt, qui longè lateque maris dominio potitur. Euryale enim Salis latitudinem designat; qua nota non latum modò mare, sed magna etiam sapientiæ ac prudentiæ latifundia intelligere debemus. Post hanc Stheno, id est potentia; sequitur; omnibus fanè exosculanda, si & Phorcuni filia sit, & Salis omnia conseruantis soror. His tertia accedit Medusa, quam si Reginam interpreteris, Græcam vim vocis expresseris. Pertinet verò hoc ad fortitudinem & audax animi robur, vt quod scias & possis, id exsequi velis. O beatas vrbes, ô beata regna, quorum res à Phorcuno per has tres filias gubernantur! Varro Phorcuni & Atlantis nescio quod bellum commemorat, cum idem sit Atlas & Phorcys. Hinc Seruius quoque Gorgones circa Atlantem agnoscit; cuius si filias dixisset, nihil à vero aberrasset. Et hæc quidem ad hunc modum ad historiam referantur. Quòd si Theologica norma vocabula essent examinanda, geminam Medusam inueniremus; alteram veram, quæ ipsa Pallas est; & inde apud Cyrenæos itidem

Diodorus Siculus.

Theopompus.

Iuba.

Statius Sebosus.

Xenophon Lampſacenus.

Phorcynis unde nomen habeat.

Tarses Phorcynus appellatus.

Gorgones quæ habeant nomenclaturam rationem.

Φον. Gorgones tres & earum nomen interpretationes.

Medusa duplex.

Gorgon vocata: alteram falsam, quæ regnum obtinet mundanæ peruersitatis, cuius caput veluti trophæum Pallas præfert. Verùm hæc prolixius me tenerent, quàm præfenti conueniat loco. Homerus videtur Phorcynis nomen ad Phrygas, quorum lingua eadem fuit cum nostrati, retulisse; dum alterum Phrygum ducem hoc nomine vocauit:

Φόρκυνος αὐτὸς Φρύγας ἦγε καὶ Ἀσκανίος θεοειδής.

Dicitur autem Phorcys Phorcynis ab antiqua voce Phorcyn, teste Eustathio; quod addo, ne quis me Phorcyni nomen confinxisse existimet. Elegantior itaq. hoc loco ratio latet quàm quisquam fortè hætenus sit suspicatus; eo quòd illud alteri duci nomen poëta dederit, quod Phrygia lingua eum significet qui peritiam, vires & fortem generosumq. animum ad exercitum ducendum habeat: alterum Ascanium vocarit, tum quia eo nomine primus conditor gentis dictus fuisset, tum quòd ea voce is propriè nuncupari debeat, qui sciat & possit alimenta suppeditare. Quid quæso breuius succinctiusq. dici potuisset, ad ea exprimenda quibus ad patriæ defensionem opus esset? Et hæc quidem de Phorcuno Gorgonum occasione, quarum nomine insulas quæ Hesperio cornu proximæ opponuntur, apud priscos dictas fuisse, iis quos laudauimus auctoribus credamus. Cùm igitur Staius Sebosus ab his ad Hesperidas vsque quadraginta dierum navigationem esse scripserit, eamq. occidentem versus, vt nomen præfert, facere non possumus quin dicamus, apud priscos etiam eius orbis quem nunc nouum vocamus, notitiam fuisse. Ex his modò Græcorum testimoniis, cum sacra historia collatis, liquebit, quæ fuerit Salomonis classium in Opher navigatio. Tarses igitur Atlas fuit & Phorcyn, non Tartessi tantum, sed occidui etiam litoris Africani & insularum Oceani, & orbis vltra Oceanum iacentis, primus & inuentor & conditor: qua de causa laudandus Plato, quòd Atlanticum orbem vocarit. Patefecit modò, antiquissimo atq. ad eò primario iure ab ipso conditore ad posteros deducendo, Occidua Africæ littora & insulas obiectas vnà cum nouo orbe Tartessiacorum esse debere, tametsi recens non occupassent. Verùm, quia ipse etiam Atlas Hesperum fratrem suum Lusitanorum primum parentem ad eò non exclusit ab earum quas primus inuenisset, terrarum possessione, vt iis etiam nomenclaturam dederit à fratris nomine petitam; non iniquum fuerit, si Odysei quoque posteri ad Hesperidum partem admittantur, & orbis Atlantici portionem quandam de prisca fratrum concordia sibi vindicent. Atque hæc quidem de Atlantico orbe dicta sufficiant. Neq. enim partes eius vel geographico vel chorographico more depingere decreui; sed illud dumtaxat ostendere, qui primi fuerint Hispaniæ & Atlanticæ orbis conditores. Quoniam ergo duos modò primos Hispanicæ gentis auctores, Elyssum & Tarsen, fuisse satis, ni fallor, clarè demonstraui; hoc meo labore defungi nõ malo iure possem, nisi prius me largiùs prolixiusq. obligassem. Dixi enim me post veros conditores inuentos fabulas etiam à scriptoribus proditas excussurum; at eas tamen non quasuis, nec à quibusuis confictas; sed antiquas, & à prisca memoria celebratas. De Gargori itaque & Habide, quorum fabulosam historiam Iustinus à Trogo Pompeio recitauit, paucis fuerit agendum. Gargorum enim Tartessiorum antiquissimum Regem fuisse commemorant, & Tartessiorum quidem vetustissimos fuisse Curetas. Quamuis alibi qui sint Curetes, & quæ vera huius vocis origo sit, non semel tradidisse me recordor; nihil tamè vetat idem hic rursus compendio explicare. Cur ritum sacrum in primo sermone significat; cuius voculæ causa à littera C & Dr syllaba pendet, quarum illa ingens Orantis desiderium exprimit, hæc illud significat quod plurimum in agendo excellit. Hinc intelligas omnem ritum sacrum vehementi desiderio ad id ferri perpetuò debere quod est omnium præstantissimum, ad ipsum videlicet supremum creatorem. Deit verò, siue Deit in aliorum dialecto, idem est quod præcipio ac inbeo; vnde vox composita Cureet, siue Cureit, exempta adspiratione, rituum sacrorum præceptorem significat; qua in notatione hætenus nostratibus in vsu est, dum animarum pastorem Cureit vocant. Hinc Latini à Gotis & Francis, lingua nostrati quondam vrentibus, Curati nomen acceperunt. Ridiculum namque sit dicere populi pastores ob id curatos dici, quòd bene curata sint cute, & bene curata culina; quod tamen fatendum esset, si vox ad Latinam linguam referretur. Dum igitur Curetes primi Tartessiacæ regionis cultores fuisse produntur, sic narratio accipienda est, vt intelligamus primos conditores Hispaniæ nihil prius habuisse, quàm vt salutariibus verè pietatis & religionis præceptis subditorum animos imbuerent

Tarses idem
qui Atlas
& Phorcyn.

Cur.
& littera C
& Dr vocis si-
gnificatio.

Deit.
Deit.

Curati vocis
etymon.

Curetes pri-
mi Tartessia-
ca regionis
cultores.

atque

atque formarent. Elyffus certè & Tarfes reuera Curetes erant, & hoc vnicè operam dabant, vt quos conderent coloni totis animis cultui diuino vacarent, & omnia studia ad verum Pana, solidæ pacis auctorem, adorandum inuocandumque conferrent: quod vt non aliundè coniectare possemus, ex illo tamen perspicuum redderetur, quòd totam regionem occiduam Paniam siue Hispaniam vocarunt, ipso nomine Deo Pani eam consecrantes. Qua de re euentissimum est, ipsos reapse meruisse, vt Curetes nominarentur: quia nimirum diuino cultui docendo, veræque religioni demonstrandæ omnia posthabentes, id primum omnium curarunt, vt nemo vel præsentium vel posterorum patriæ nomen proferre quiret, vt non simul quis Deus, & quo nomine, & qua exspectatione colendus esset, admoneretur. Et hæc quidem de Curetibus primis Hispaniæ incolis. Iam primus Rex Gargoris vocatus est, cui Habis successit. quibus nominibus monemur rerum necessariorum acquisitionem & conseruationem plurimum apud eos vigere atque regnare, apud quos sacri ritus & vera religio diligenter obseruantur. Gargores enim propriè præcipueque is dicitur, qui omnino sapiens est atque prudens ad congregandum conseruandumque. *Gar-ger-wis* enim nobis clarissimè significat eum quem Latinus ad verbum diceret, omnino acquirendi accumulandique peritum. Digamma nostatibus solis vsitatum tolli, non magis in hac voce quam in Druidum nomine mirandum. Porrò quoniam non satis est res vsibus humanis necessarias quæsiuisse, nisi ex quoque prudenter conseruentur, fingitur Rex secundus Habis fuisse. Est enim Habis è nostrati voce *Hautis* formatum, quo denotatur is qui seruandi retinendique peritiam habet. Vbi V in B mutari, & duplex digamma tolli in illis est, quæ in vocabulis è nostro sermone transferendis fiunt creberrimè. Hunc variis periculis obiectum fuisse fabulantur, ac tandem à cerua enutritum. Equidem ita commentum accipio, vt intelligam multo difficilius esse, magnas opes conseruare quam acquirere, & eum qui eas possideat, variis periculis patère: & idcirco tam timidum semper esse, vt à cerua lactatus fuisse videatur. Quisquis ergo fuit, qui primus hæc regni exordia excogitauit, eum non aliud significare voluisse existimo, quam cuiusuis reip. bene constitutæ tria esse debere fundamenta, quorum primarium sit religio Curetibus denotata, secundas partes habeat eorum quæ vitæ commoditatibus necessaria sunt acquirendorum diligentia, quibus succedat eorum quæ parata sunt conseruandorum assidua cura. Non possum hoc locò risum continere, dum Iustini verborum recordor, qui de Habide agens, Huius, inquit, castis fabulosi viderentur, nisi Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus Rex Persarum cane alitus proderetur. Quasi verò & hæc minis fabulosa haberi debeant, quia scilicet à bonæ fidei auctoribus, si Dio fidio placeat, scribuntur. Sciò Lupæ vocabulum pro scorto dici posse, & id quidem de vetusto Cimmericorum sermone, in quo *Lu-pai* tantundem valet ac si Latinus diceret, populum contentum reddo, quod scorti proprium est: quoniam non vnus, sed totius populi tentiginem soluat. Verùm Romulus non ob id à lupa nutritus fingitur; sed ea de causa lupinum lac suxisse dicitur, quòd principes Romani, qui ad vnum omnes Romuli dici possunt, totius orbis diuitias, quæ gregibus denotantur, haud secus ac lupus oues, deuoraturi essent. Antiquissimum igitur oraculum eo figmento tegebatur, quod eorum quæ multis post seculis rerum successus docuit, significationem dedit minimè obscuram. An non tota Africa, tota Hispania, tota Gallia, tota Græcia, tota Asia ad Eufratem vsque, tota Syria, tota Ægyptus à Romanis fuit deuorata? Quòd autem Cyrus canino lacte nutritus fuisse scribatur, id ad hunc modum interpretari oportet, vt Cyrum intelligamus talem omnino Regem fuisse, qualè Princeps Academiæ quondam desiderauit. Socrati haud infrequens fuit per canem iurare, quod dum faciebat, perinde faciebat, ac si per ipsam iurasset philosophiam, cuius symbolum canis præ se ferebat. Canis enim ignorantiam pessimè odit; cuius indicium est clarissimum in eo, quòd ignotum hominem summa ira persequatur, & dentibus inuadat; quem vbi nouisse cœperit, amat & adulatione excipit, cum in homine eo nihil interim sit immutatum. Perspicuum itaque, cani ignorantiam maximè displicere, & notitiam carissimam esse: quod quid aliud est, quam canem esse philosophum? At is demum bonus fuerit Rex, qui idem quoque sit philosophus, quod Platoni adeò placuit, vt diceret, aut philosophum regnare aut Regem philosophari oportere. Quamobrem qui primus Cyrum

finxit

Gargoris primus
Tartessiorum rex.

Gargoris nominis etymologia.

Habis alter Tartessiorum rex, & eius nomenclatura ratio.

Lupa vocis etymologia.

Romulus cur à lupa nutritus fingitur.

Cyrus cur à cano educatus scribatur.

Canis cuius rei symbolum præ se ferat.

*Con pro cane
Phrygia vox.*

*Koonken.
Regis lauda-
ti et canis af-
finitas.*

Coning.

*Hispania de-
pradationes.*

*Chrysaor
quis & unde
dictus.*

*Geryon cuius
filius, & no-
minis etymö.*

*Hercules cur
Geryonem oc-
cidisse & eius
boves ab egif-
se feratur.*

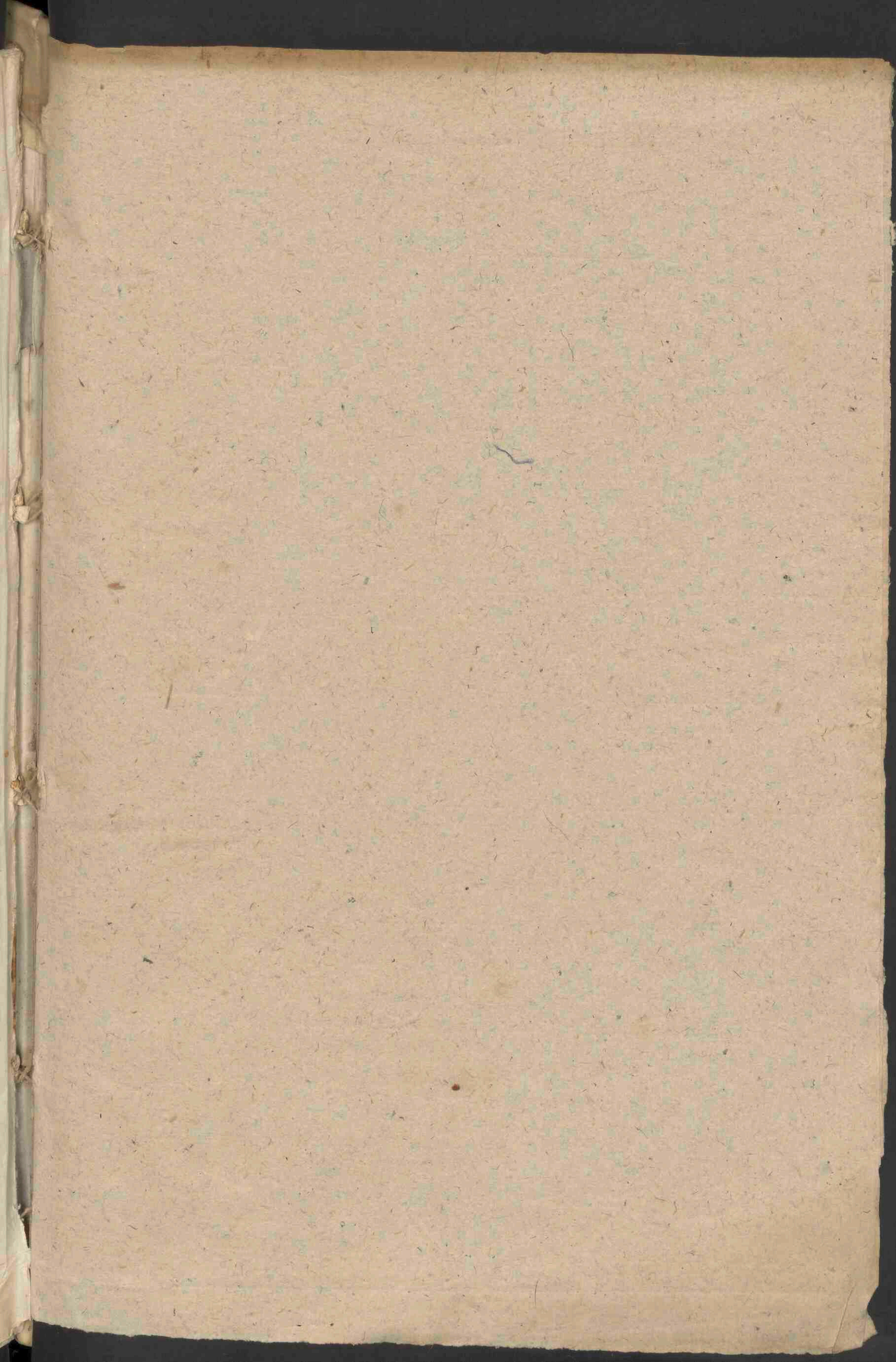
fixit lacte canino enutritum fuisse, is non aliud sibi voluit, quàm **Cyrum** omnibus illis dotibus exornatū fuisse, quas sapientes viri in Rege vigere voluerunt. Quid quòd Phryges **Con** pro cane dixerunt, vnde & ipsum canis apud Latinos & $\kappa\upsilon\nu\delta\epsilon$ apud Græcos nomen? Eius rei cūm testem **Platonē** habeo, qui nomen $\kappa\upsilon\upsilon\omega\nu$ è Phrygio sermone deducit, tum nostrates etiam, qui hæcenus diminuēte voce **Koonken** pro cane vtūtur. Est autem **Con** vocabulum copiosæ significationis, eo quòd notionem offerat scientiæ, potentiæ, & magni animi; quæ tres dotes quòd in Rege de priscorum sentētia esse debeant illustrissimæ; nostrati sermone **Rex** ita vocatur, vt **Con** priorem syllabam cōstituatur, cui **King** additū, quo denotatur summa auctoritas à qua omnia pendent, **Con-ning** efficit. Vide nūc quanta apud priscos canis & laudati Regis affinitas, quanta ratio, vt canis optimi principis symbolum habeatur. At licet in his satis rationis appareat, cur **Cyrus** à cane nutritus dicatur; illud tamē quod de **Anubi** Ægyptio & **Hermanubi** apud veteres proditū habemus, hanc sentētiā meam magis confirmat: Canis enim **Diodoro** Siculo custodiam significat, cuius causam nemo non intelligit: atq. idcirco **Mercurius** canino capite pingebatur, quòd verus custos esset animorum, læua caduceū gerens, dextra palmam, signa certissima draconis deuicti. qua de re aliàs latiùs egimus. Sed hæc obiter **Habidis** occasione, quem propterea ceruino lacte nutritum fuisse veteres commenti sunt, quòd tanta auri & argenti copia, quanta apud **Tartessiacos** erat, perpetuū adferat timorem; vt rectè ille intellexit, qui dixisse fertur, aurū ob id pallere, quòd insidias semper metuat. Quòd si quis bulgam habeat multo auro confertam, ad motæ arundinis strepitū & vmbra trepidabit; cūm è diuerso cantet vacuus corā latrone viator. Si quis est qui hunc metum in se non est expertus, is **Euclionē** interroget **Plautinū**, & mox discet, nihil plus timoris adferre quàm aulam multo auro grauē, quam qui diligētet occultare studet, ipsos etiam coruos crociantes timebit. Nec verò vanū fuit hoc de **Tartessiacis** Regibus figmētum, eo quòd nulla vñquam regio pluribus fuerit exterorū hominū deprædationibus vexata. Vt enim obscuriora mittamus, quis nescit, à **Pœnis** totā **Hispaniam** fuisse expilatam? His successerunt **Romani**; **Romanos** **Goti**, **Vandalis**, **Sueuis**, **Alanis**, & nescio qui alij **Teutones** expulerunt: **Gotos** spoliarūt **Agareni** **Africæ** tyranni, quibus vix tandē post octingentesimū annū aut eiectis aut subiugatis ab externa militia, & **Ianuēsi** scēnore tota ditio exhauritur. & id quidem ad eum modum, vt nisi aurum **Atlantici** orbis succurreret, ne teruntium quidem reliquū **Hispaniæ** Rex haberet. Nunc satis de **Habide**, cui fabulæ omnem regionis felicitatem adscripserunt, & optimo sanè iure, quando rerum necessariorū conseruatio omnia regni commoda & parat & custodit. Hunc **Græci** **Chrysaorem** lingua sua fortasse vocauerunt, eo quòd aureo gladio regnum suum defenderet, id est, multa pecunia præsidiarios milites aleret, ad opulentissimū suum imperiū aduersus exterorū incursiones tuendum. Vxorem ei tribuerunt **Callirhoēn**, quòd cognomen **Bæti** pulcerrimo flumini, cuius ripæ oliuetis luxuriant, quam optimè cōuenit. Ex ea **Geryon** natus. Postquam enim tandem **Reges** avaritiam quoque admitterent, & toti opibus accumulandis inhiarēt, generosis animi dotibus omnino neglectis **Geryon** tricorpor, id est, totus corpus nihil mentis habens, nascitur: cui nomen inde datū, quòd is honestam opum & acquisitionē & conseruationē defraudaret. **Ger-hu-hoon** enim idem est quòd acquisitionē & custodiam defraudo. Quæ namq. fraus maior, quæ maior iniquitas cogitari potest, quàm ea qua quis suū ipsius genium, cognatos, amicos, ministros, subditos, omnes deniq. homines defraudat, non permittēs nec sibi nec aliis rebus magno labore & partis & custoditis vel vti vel perfrui. Cūm itaq. avarus princeps nemini carus sit aut amicorū aut satellitū, facile fit vt regno expellatur, atq. hac via ditio ab exteris occupetur, & thesauri à peruigili dracone, quem **Geryoni** etiam affinxerūt, custoditi dissipentur. Quoniam verò **Hercules** omnium monstrorum domitor, totiusque orbis **Aueruncus** habetur; conficta est fabula, **Geryonem** ab **Hercule** occisum esse, & boues ipsius, quibus diuitiæ denotantur, ad diuersas regiones abductos. Et quamuis hæc ad **Tartessiacas** & **Gaditanas** opes applicentur, non sum tamē nescius, fabulam etiā maiori longè mysterio posse accommodari, vt nimirū **Geryon** **Mammonas** dicatur, cuius fraude primi homines è **Paradisi**, quem custodiendum acceperant, possessione pulsi sunt. Eum verus **Hercules** superauit, & boues, qui homines sunt, vitio suo in pecudes & iumenta, quibus nulla est intelligentia, transformati, tyrannide ipsius exemit.

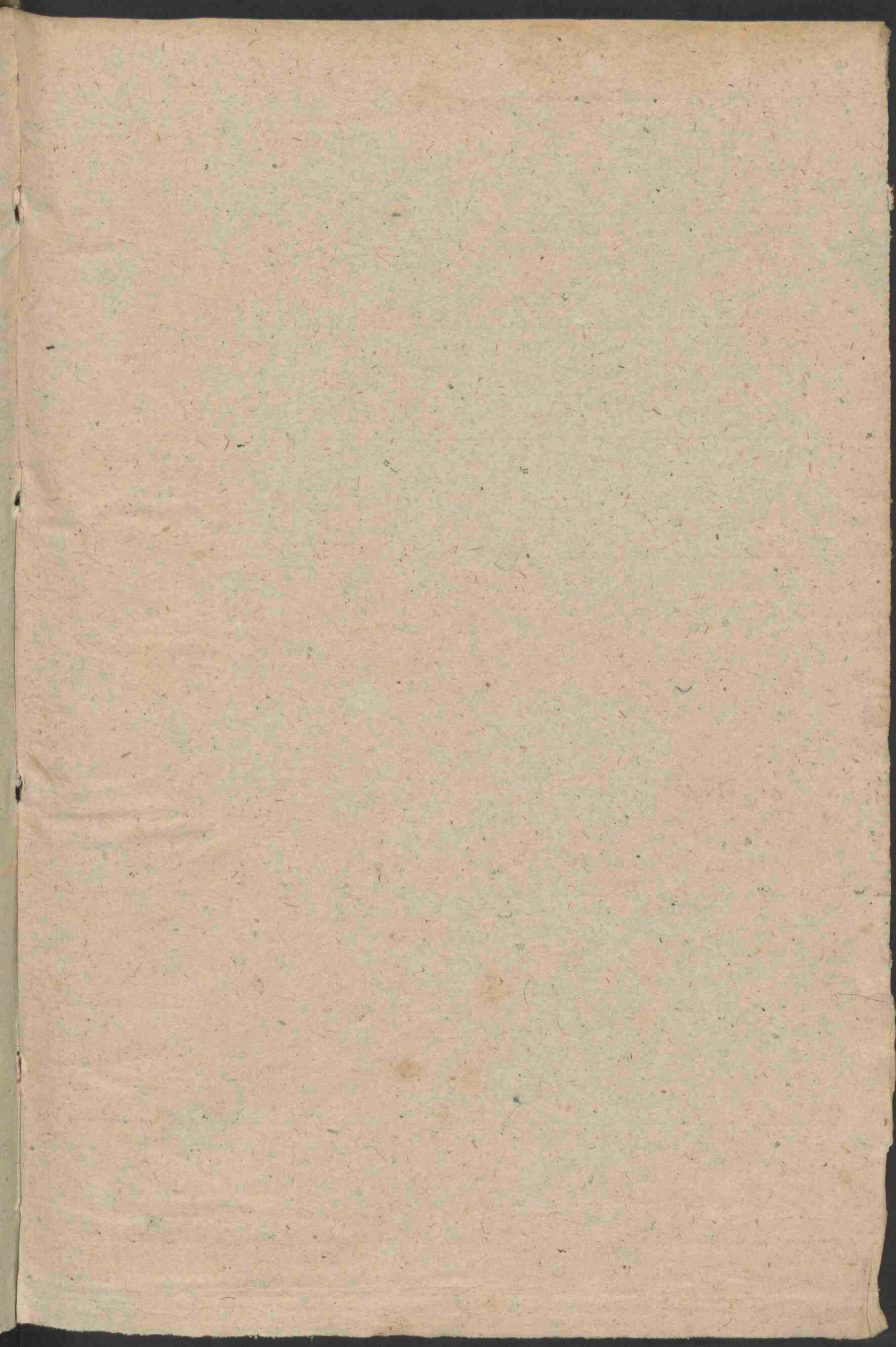
*Iob. Goropij, pia memoria, Hispanica, Francica, Gallica,
Vertumnus, Hermathena, & Hieroglyphica, eiusdem sunt,
eruditionis cum iis operibus quae viuis edidit. Nec quicquam in
his libris à me, aut ab aliis est animaduersum quod fidem aut
morum integritatem laedat. 16. Nouemb. 74.*

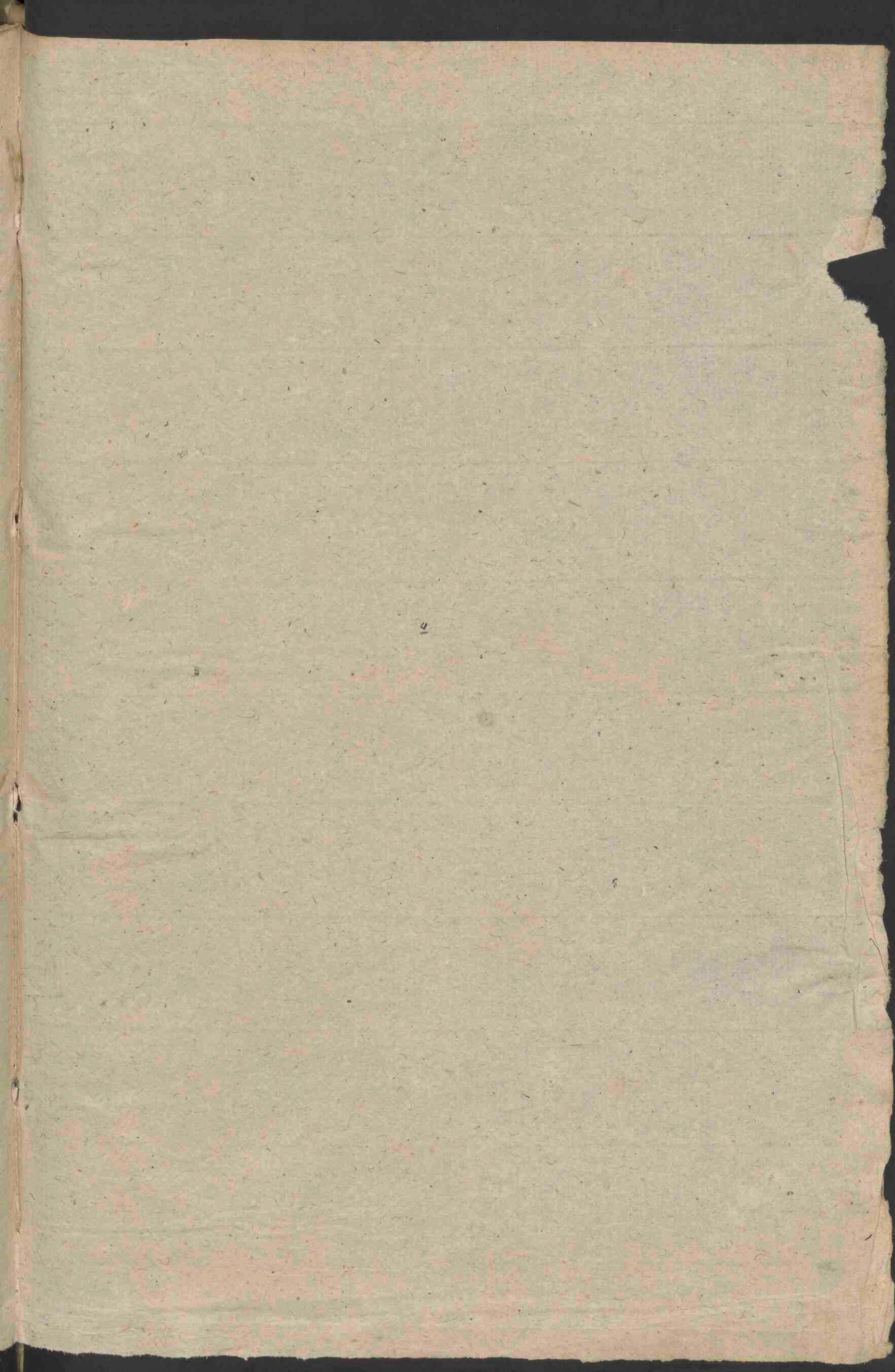
**Ioh. Molanus, Apostolicus
& Regius censor.**

Job. Coropi, pia memoria, Hispanica, Francica, Gallica,
Vetustissima, Hebraica, & Hieroglyphica, eiusdem
evangelii cum in operibus per viros editis. Nec praeferuntur
his libri à me, aut ab alio est animadversum quod sciam aut
notum integritatem habeat. id. Novemb. 74.

Job. Molanus, Apollonicus
& Regius cantor.

11

4752

